چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى

پاراسەتلىك ھايات

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
شىنجاڭ ياش-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

پاراسەتلىك ھايات

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
شىنجاڭ ياش-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى

مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: نۇرمۇھەممەت ئۆمەر ئۇيغۇن
خەتتات: مۇھەممەتئابدۇللا نۇرمۇھەممەت

ئابدۇقادىر جالالىددىن تەرجىمە ئەسەرلىرى

غايىۋى دۆلەت
پاراسەتلىك ھايات
ئۆلۈم رەزىل ئەمەس
غەربنىڭ تەپەككۇرى
ھۆكۈمدارلار دەستۇرى
زوروۋاستىر شۇنداق دەيدۇ
ئەپلاتون پاراڭلىرى ــ سوقراتنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرى

ISBN 978-7-5466-1967-5

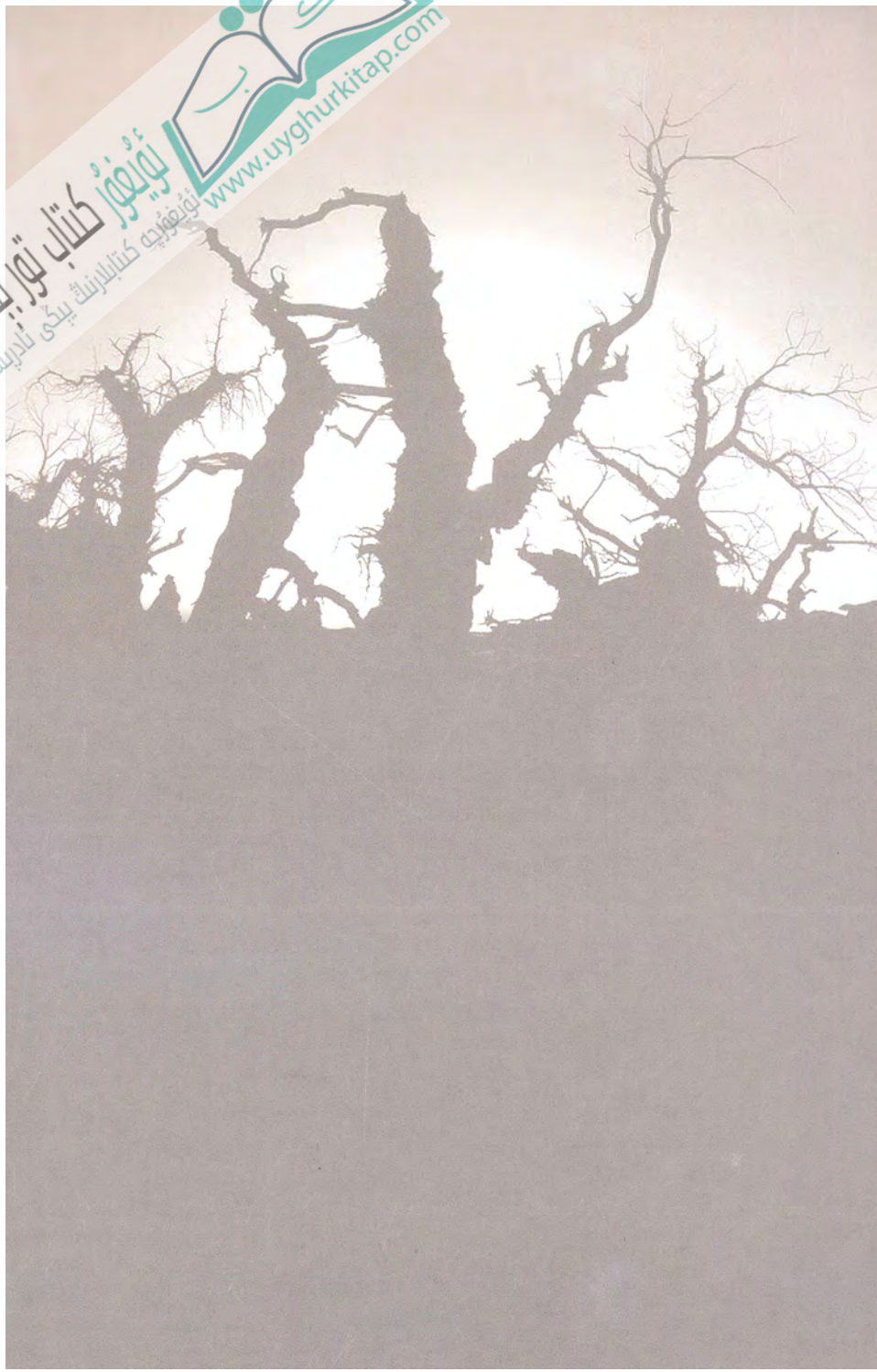
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى

يارا ئەسكى ھايات

تۈزگۈچى: گو چېڭ

تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇقادىر جالالىددىن

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى

شىنجاڭ يېڭى تېخنىكا نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

智慧人生：维吾尔文/郭成主编；阿不都卡德尔·加拉里丁译. — 乌鲁木齐：新疆科学技术出版社，2013.7
（外国名家名著丛书）
ISBN 978-7-5466-1967-5

Ⅰ.①智… Ⅱ.①郭… ②阿… Ⅲ.①人生哲学 — 通俗读物 — 维吾尔语（中国少数民族语言）Ⅳ.①B821-49

中国版本图书馆CIP数据核字(2013)第163410号

پلانلىغۇچى: ئادىل مۇھەممەت
تۈرسۇنگۈل قاسىم
مەسئۇل مۇھەررلىرى: گۈھەر ئوبۇل
مەسئۇل كوررېكتورى: رۇقىيە شېرىپ
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: نۇرمۇھەممەت ئۆمەر ئۆچقۇن
بېسەت ياسىغۇچى: ئاينىسا ئوبۇل

چەت ئەل يازغۇچىلىرىنىڭ نادىر ئەسەرلىرى
پاراسەتلىك ھايات
تۈرگۈچى: گو چىڭ
تەرجىمە قىلغۇچى: ئابدۇقادىر جالالىددىن

* * *

شىنجاڭ خەلق باش نەشرىياتى
شىنجاڭ پەن - تېخنىكا نەشرىياتى نەشر قىلىپ تارقاتتى
(ئۈرۈمچى شەھىرى يەنئەن يولى № 255 پوچتا نومۇرى: 830049)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدا سېتىلىدۇ
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 880mm × 1230mm 1/32 باسما تاۋىقى: 8.75
2013 - يىلى 9 - ئاي 1 - نەشرى
2013 - يىلى 9 - ئاي 1 - بېسىلىشى
ISBN 978-7-5466-1967-5
باھاسى: 30.80 يۈەن

كىرىش سۆز

تۇرمۇش ئىبرەت بىلەن تولغان بولىدۇ. ئىنسانلارنىڭ ئىبرەتلىك كەچۈرمىشلىرى ئۆزىگە خاس ئىپادە شەكىللىرىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئەدەبىياتتىكى مەسەل ۋە ھېكايەتلەر ئىنسانلارنىڭ ئىبرەتلىك كەچۈرمىشلىرىنى بايان قىلىشقا لايىق كېلىدىغان ژانىرلار سۈپىتىدە تارىخ داۋانلىرىدىن ئۆتۈپ، ھازىرمۇ ئىستېمال قىممىتىنى كۆرسەتمەكتە.

بۇ كىتابقا كىرگۈزۈلگەن ھېكايەتلەر غەرب ۋە شەرق ئەللىرىدىكى ئەدىبلەر ۋە ئۇستازلار قالدۇرغان ۋەسىقىلەردىن تېرىلگەن باشاقلار بولۇپ، ھازىرقى زامان كىشىلىرى دۇچ كېلىدىغان روھىيەت ۋە جەمئىيەت ھادىسىلىرىنى يېغىنچاق كۆرسىتىپ بېرىش ئەھمىيىتىگە ئىگە.

بەزىدە مەن قىسقا، ئىبرەتلىك نەرسىلەرنى كۆرگىنىمدە، ئالمان — تالمان قەلەمگە ئېلىپ باقمەن. ئادەتتە، خەنزۇ ئوقۇرمەنلەر ئىبرەتلىك ھېكايەتلەرگە بېتەرلىك ئېرىشىپ، سەپەردە ۋە ئائىلىدىكى تەنەپپۇس ۋاقىتلىرىدا تەپەككۇر قىلغۇدەك تۇرتكىلەرگە نائىل بولىدۇ. ئۇيغۇر ئوقۇرمەنلىرىگىمۇ ئالدىراشلىقتا ئويلانغۇدەك خۇرۇج لازىمدۇ، دېگەن ئوي قولىڭىزدىكى كىتابنىڭ تەرجىمىسىگە سەۋەب بولغان. تەرجىمە بەكلا مۇنتىزىم ئەمەس، ئوقۇرمەنلەر ئوقۇش داۋامىدا ئۆز كەچۈرمىشىگە كۆپرەك مۇراجىئەت قىلغاي.

— ئابدۇقادىر جالالىدىن

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى ئادرىسى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

جەننەت ۋە دوزاخ..... 1
ناكا ئۇرۇق..... 1
يول بېرىش..... 3
ئاپەت ۋە ئامەت..... 4
ئالدىڭدا بار نى - نى مۆجىزە..... 5
ۋا كېچىش ۋە ئېرىشىش..... 6
تەپكەك ئېشەك..... 7
ئەللامە بىلەن كېمىچى..... 7
يارىماسلىقنىڭ پايدىسى..... 8
رىزىق..... 10
ئايروپىلان (ئۇچقۇ)نىڭ سىرى..... 11
ئوغرى ۋە ئىنساب..... 12
كىم كىمنى كەچۈرىدۇ؟..... 14
ئۆلىمانىڭ دەريادىن ئۆتۈشى..... 15
زۇكۇتۇڭ بىلەن مايور..... 16
«ھەئە» نىڭ زىيىنى..... 17
ئېقىنغا ماسلىشىش..... 17
ئۇچ نەسىھەت..... 18
چۈجە بىلەن قوناق..... 21
دىيالوگ سەنئىتى..... 22
ھەققانىيلىق دېگەن نېمە؟..... 24
تاڭ نۇرى..... 25
تەخمىنىي جاۋاب..... 26

تەلەيلىك سېرزانت..... 27
ئەدەپ ۋە جان ساقلاش..... 27
يۇك..... 28
ئىشەنچلىك دادا..... 29
مۇنازىرىلىشىشنىڭ كۇچى..... 30
تىل قېلىپ، چىشنىڭ يوقىلىشى..... 31
قۇلۇپنىڭ سىرى..... 32
تەركىدۇنيا زاھىت..... 35
روزىنتال تەسىرى..... 35
ھەزرىتى مۇسانىڭ بىر قولى..... 37
ۋاز كەچكەندىكى چىقىش يولى..... 37
كامالەت..... 39
چىرايلىق تاش..... 40
گۇزەللىك ۋە سەتلىك..... 42
ئوقۇتقۇچىنىڭ جاۋابى..... 43
تەكرىنى مەنسىتمەسلىك..... 44
بېلىقچى بىلەن گۆھەر..... 45
پۇرسەت..... 47
ئۇچ قېتىم مۇنبەرگە چىقىش..... 48
ئېقىن..... 50
مىننەتدارلىق ئۇچۇنلا..... 51
شىرغا ئوخشاش..... 52
نەسىرىدىن ئەپەندىنىڭ سۇ ئۇزۇشنى ئۆگىنىشى..... 53
پاراسەتلىك تەبىرچى..... 54
توتىنچى يول..... 55
ماھىرلىق..... 55
ئاچ كۆز سەكسەنپۇت..... 57
يول بىلىدىغان كاپىتان..... 58

تەقدىم.....58
خىسلەتلىك تاش.....59
قىز ۋە كېلىن.....60
چويۇن.....61
ئوخشاش پۇشايمان.....61
بۇ جەننەت ئەمەس.....64
ئىلاھىي تاشپاقىنىڭ پاراسىتى.....65
تاسادىپىي چېقىن.....67
نەسىھەت.....67
ئۇچ سەييياھ.....68
دانىشمەننىڭ دانىشى.....69
كىچىككىنە بىر ئىش.....70
بار بىلەن يوقنىڭ پەرقى.....71
قەيەرگە كەتتى.....72
بېلىقنىڭ خۇشاللىقى.....73
قايسى پۇتنى ئالدىدا يۆتكەيدۇ؟.....73
مەن ھازىرلا كېلىمەن.....75
غايە ۋە رېئاللىق.....75
ھەمراھ تاللاش.....76
ئوتتۇرچە قىممەت.....77
ئاتالمىش شەرھى.....79
خاتالىقىنى تونۇغان مەھبۇس.....80
ئەڭ ئاخىرقى گۆھەر.....81
مەززىلىك بېلىق.....81
چوڭ بوغما يىلان ۋە يىلپىز.....82
جاھىل قىسقۇچپاقا.....83
بېلىقچىنىڭ ئوغلى.....85
بىپەرۋا ئادەم.....86

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلار تور بېكىتى

ئالدىغا ۋە كەينىگە..... 87
يېرىم ئەدىيال..... 88
قەبرە..... 89
خۇشاللىق ئىزدەش..... 89
گالىستۇك..... 91
چوڭ بېلىق ۋە كىچىك بېلىق..... 92
پىر - ئۇستازنىڭ ئۆي كۆچۈشى..... 92
پوپنىڭ ئوغلى..... 93
كۈچنىڭ مەنبەسى..... 94
خۇدا بىلەن باغۋەن..... 95
پالۋان ئاكىللىيۇس بىلەن ھارۋىكەش..... 96
سەممىيلىك ئالتۇن..... 97
ئىككى تامچە ماي..... 98
ھاياتتىكى كارامەت..... 99
تاماق پۇلى..... 100
قىممەت ئۆلچىمى..... 101
دانىشمەن بىلەن ھاماقەت..... 102
دادام ۋە مەن..... 103
سۈتچى ۋە سۈت چېلىكى..... 109
يېرىم ۋاراق قەغەز..... 111
يالىڭاياغ بالا..... 114
ئايال ۋە بالا..... 116
قىزىقچى..... 118
بوسۇغا..... 121
ئۇنىڭ بىلەن نېمىشقا كۆرۈشمەن؟..... 122
داۋىدنىڭ پۈرسىتى..... 124
چۈمۈلىلەر ئۇرۇشى..... 127
بەخت دېگەن بىر قاچا سۇ..... 129

مەڭگۈ ئۆره تۇرغان ئادەم.....129
يولۇچى ۋە پالتا.....130
بۇت.....131
بۆرىلەرنىڭ ئۆڭكۇردىن چىقىشى.....132
خارابىلىكتىكى گۈل.....133
خۇشاللىق ئىزدەش.....133
ھۇزۇر ۋە شادلىق.....134
خۇشاللىقنىڭ پەيتى.....135
كىم ئەڭ تەلەيلىك.....136
كېرەكسىز تاش ۋە كېرەكلىك خىش.....137
ساھىبجامال بېلىق.....138
جىلغىنىڭ سىرى.....139
چالنىڭ بېلىق تۇتۇشى.....141
كۆڭۈلدىكى سۇرەت.....142
يالغانچىلىقنىڭ لايىھىلىنىشى.....143
ئاددىي قەلب.....144
ئەڭ ياخشى روھىي ھالەت.....146
پاتقاقتا ئىز قالمىدۇ.....147
قەپەس.....148
ئەقىل - پاراسەت نادانلىقتىن قۇتۇلدۇرالايدۇ.....149
ئەسلەش ۋە ئۇنتۇش.....152
ئۈمىد رېتسىپى.....153
قاقاستا گۈل.....154
پەرۋەردىگار بىلەن سۆھبەت.....154
ئېۋەنسىز ئايال.....155
قاردىكى ئاۋاز.....156
چېقىق تەشتەك نەزەرىيەسى.....157
يۈلتۇز كەينىدىكى كائىنات.....158

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتاپ تورى

تىلاۋەت شىرەسىدە ئېچىلغان گۈل.....160
نەزەر.....161
كىت.....163
قۇش قەدرى، ئادەم خارى.....163
ئۇچ تەمسىل.....164
ئوغۇلنىڭ نەزەرىدىكى ئاتا.....165
ئوقيا ئېتىش.....165
يولۋاس ئۆلگەن بىلەن بۆرە قالدى.....168
ئۇچ قېتىملىق پۇشايمان.....170
تاشقا ئايلانغان ياغاچنىڭ ھېكايىسى.....172
شار پەلسەپىسى.....174
لازىم ئېگىلىش.....175
ئۆزۈڭنى بىل.....176
ئۇلگە بولغان دادا.....178
ئىبادەتتىكى ئېپپسكوپ.....179
چىرايلىق توز.....179
مايمۇن.....180
مۇڭاپىق ئۆلچەم.....182
گۈەنجۇڭ بىلەن باڭ شۇيانىڭ دوستلۇقى.....183
بەخت ۋە بەختسىزلىك.....185
خۇشاللىققا ئېرىشىش.....187
خاتىرجەملىكنىڭ ئۆزى بايلىق.....191
ياخشىلىققا يامانلىق.....192
ئەگرى قوزۇققا دونياي توقماق.....194
كىشىلىك ھايات تاغقا يامىشىقا ئوخشايدۇ.....196
ئالدى تەرەپتىكى يول.....197
جەننەت قەيەردە.....198
قۇمنىڭ ھېكايىسى.....199

ئارام.....201
باشقىلارنىڭ غېمىنى يېگۈچى.....202
ئالا كۆڭۈللۈك.....203
پەرق.....203
گۈمان ئىمانىنى قاچۇرار.....204
بېلىق تۇتۇش ماھىرى.....205
سېھىرلىك ناخشا.....206
قۇش بېقىش.....207
نيۇچۇنىڭ بۇلاڭچىغا ئۇچرىشى.....207
ئەترگۈل چەمبىرىكى.....209
سايە.....209
چىنلىق.....210
سەۋرچانلىق.....211
توخۇ ئوغرىلاش.....211
مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرۈش.....212
ھۇۋقۇشنىڭ ئۆلۈك چاشقاندىن قىزغىنىشى.....213
باش سۆڭىكى.....214
توخۇ سوقۇشتۇرۇش.....215
كېرەكلىك ۋە كېرەكسىز.....216
ئەترگۈلنىڭ دوستى.....217
سوغۇققان راھىب.....218
دەرەخ بىلەن تۆمۈر تۇمشۇق.....218
قىزىقارلىق پەرق.....219
ئەپۇ قىلىش ۋە ئەركىنلىك.....219
سۈۋەرەكنىڭ تومۇزغا تۇتۇشى.....220
ئۆز ئاجىزلىقىنى تەن ئالماق.....221
كېيىنىش ۋە قابىلىيەت.....222
تەمسىل.....223

سۆيگۈچى ۋە سۆيۈلگۈچى.....224
يەردىكى بۇركۈت.....225
ئاق ئات ئات ئەمەس.....226
جۇڭگۇاكنىڭ چوكىسى.....226
ھەركىمنىڭ ئۆزىگە ئېسىل.....227
ئاياغ سېتىۋېلىش.....228
تىلەمچى بىلەن شەبنەم تامچىسى.....229
باشقىلارنىڭ يولى.....229
قوشۇمچە رولچى بولۇش.....230
دۇمچەك ۋە ھەيكەل.....231
چېقىلغان ئەينەك نەزەريىسى.....232
موزى نېمە ئۈچۈن گەپكە ناقىس؟.....232
نىشان توغرا ئەمەس.....234
لايخورەك بىلەن قۇلۇلنىڭ ئېلىشىشى.....234
ئىككى خىل كۆزقاراش.....235
ئوغرىنىڭ كارامىتى.....236
تۇزلۇق بېلىق ئەۋلىيا.....237
كىرىچنىڭ سايىسى جامدا يىلان كۆرۈنۈپتۇ.....239
پەرىشتىمۇ ياكى ئالۋاستىمۇ.....240
ھەق ـ ناھەق، توغرا ـ خاتا.....241
تەسەۋۋۇردىكى بولكا.....242
ئەڭ مۇھىم ئىش.....243
ئوت ئۆچۈرۈش.....244
مۇشۇك بىلەن چاشقان.....245
يۆ بەگلىكىنىڭ ھارۋىسى.....246
جىگدىچى بىلەن تومۇزغا.....248
بۆرىنىڭ ھېكايىسى.....249
يوپۇرماق.....251

ھەقىقىي گۆھەر.....252
ئەڭ ئاخىرقى كەچلىك تاماق.....252
ئارىلىق ساقلاش.....253
نوپۇزغا چوقۇنماڭ.....254
راھىب بىلەن ئالدامچى.....255
تەسۋىر بويىچە ئات ئىزدەش.....256
ئۇمىدۋار ئەما.....256
دىبىق.....257
تىكەن.....258
ماڭالايدىغان تاش شىر.....259
سودىگەرنىڭ ئايالى ۋە ئوغرى.....261
ۋاز كېچىشنى ئۆگىنىش.....262
يامغۇر تىلەش.....263
كۆرەڭ ھارۋىكەش.....264
پاڭ قۇلاق ئەپەندى.....265
ئازادە ھايات.....266
ئەڭ قىممەتلىك نەرسە.....267

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى نادرسى
www.uyghurkitap.com

جەننەت ۋە دوزاخ

بىر ئادەم جەننەت بىلەن دوزاخنى كۆرگىلى بېرىپتۇ. ئۇ ئاۋۋال دوزاخقا كىرىپ، كۆز ئالدىدىكى مەنزىرىگە قاراپ ھاڭ ـ تاڭ بولـ ـغىنىچە تۇرۇپلا قاپتۇ، چۈنكى بۇ يەردىكىلەرنىڭ ھەممىسىنىڭ ئالدىدا يېمەك ـ ئىچمەكلەر ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرسىمۇ، بىرەر ئا ـ دەمنىڭ چىرايىدا تەبەسسۇم يوق، ھەممىسى ئورۇقلاپ بىر تېرە، بىر ئۈستىخان بولۇپ قالغان، كۆزلىرىنىڭ نۇرى ئۆچكەن ھالدا غەمگە پېتىپ ئولتۇرغۇدەكمىش. ئۇ يەنە سىنچىلاپ قاراپ ھەربىر ئادەمنىڭ سول قولىدا ۋىلكا، ئوڭ قولىدا پىچاق باغلانغانلىقىنى، پىچاق بىلەن ۋىلكا سېپى تۆت چى ئەتراپىدا ئۇزۇن بولغاچقا، ئۇلارنى ئىشلىتىش ئەسلا مۇمكىن ئەمەسلىكىنى، شۇڭا ھەممەيلەـ ـنىڭ ئاچ قالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. كېيىن ھېلىقى ئادەم جەننەتكە كىرىپتۇ، بۇ يەردىكى ئەھۋالمۇ دوزاختىكىگە ئوخشاش بولۇپ، ھەممەيلەننىڭ قولىغا پىچاق بىلەن ۋىلكا باغلاپ قويۇلغان بولسـ ـمۇ، ئۇلار خۇشال ـ خۇرام ھالدا يەپ ـ ئىچىپ، ناخشا ئېيتىشىپ ئولتۇرغۇدەك.

ھېلىقى ئادەم بىرئاز گاڭگىراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن ئىشـ ـنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ. ئەسلىدە، دوزاختىكىلەر ھەممىسى ئۆزۈمـ ـنىڭ قورسىقىمنى تويغۇزسامىلا بولدى، دەپ ئويلىغاچقا، بىر ـ بىـ ـرى بىلەن كارى بولماي، ھەممىسى ئاچ قالغان، جەننەتتىكىلەر بولسا بىر ـ بىرىگە يېگۈزۈپ قويغاچقا خۇشال ـ خۇرام ئولتۇرغانكەن.

ناكار ئۇرۇق

بۇرۇن بىر ئادىل پادىشاھ ئۆتكەن. ئۇ ياشىنىپ قالغان بولسـ ـ

مۇ، لېكىن مۇۋاپىق تەخت ۋارىسى تاپالماپتۇ. ئاخىر پادىشاھ پۈتۈن مەملىكەتنى ئاختۇرۇپ بىر سەممىي بالىنى تاللاپ ئۆزىگە ۋارىس قىلىش قارارىغا كەپتۇ. ئۇ قول ئاستىدىكىلەرگە بۇ مەملىكەتتىكى ھەربىر بالىغا بىرئازدىن ئۇرۇق تارقىتىپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ھەمدە «ئەگەر كىم بۇ گۈل ئۇرۇقىدىن ئەڭ چىرايلىق گۈل ئېچىلىدۇرالىسا شۇ تەخت ۋارىسى بولىدۇ» دەپ جاكارلاپتۇ. بارلىق بالىلارنىڭ ھەممىسى گۈل ئۇرۇقلىرىنى تېرىپتۇ. ئۇلار ئەتىدىن كەچكىچە تەشەكىنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي سۇ قۇيۇپ، ئوغۇتلاپ، توپىنى بوشىتىپ پەرۋىش قىپتۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا بىر بالا بولۇپ، ئۇمۇ ئوخشاشلا كۈنبويى تەشتەكنىڭ يېنىدىن ئايرىلماي پەرۋىش قىلغان بولسىمۇ، تەشتەكتە ھېچنېمە ئۇنمەپتۇ. تەشتەكنىڭ توپىسىنى ئالماشتۇرسىمۇ پايدىسى بولماپتۇ، شاھنىڭ گۈللەرنى كۆرىدىغان ۋاقتى يېقىنلىشىپتۇ. ئۇنىڭ ئۇرۇقى يەنىلا ئۇنمەپتۇ، پادىشاھ گۈل تەشتەكلىرىنى تۈتۈپ تۇرغان بالىلارنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپتۇ، ئەمما چىرايىدا كۈلكىدىن ئەسەر يوق ئىكەن. پادىشاھنىڭ كۆزى تۈيۈقسىز ھېلىقى قۇرۇق تەشتەكنى تۇتۇپ يىغلاپ تۇرغان بالىغا چۈشۈپتۇ. پادىشاھ بالىنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— بالام، سەن نېمىشقا قۇرۇق تەشتەك كۆتۈرۈپ كەلدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ. بالا يىغلاپ تۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ئۇرۇقنى ئالغان كۈندىن تارتىپ ناھايىتى ياخشى پەرۋىش قىلغانلىقىنى، شۇنچە قىلسىمۇ بىر تالمۇ ئۇرۇقنىڭ ئۇنمىگەنلىكىنى ھەمدە ئۆزىنىڭ بىر قېتىم باشقىلارنىڭ بېغىدىن بىر تال ئالما ئوغرىلىغانلىقىنى، بۇ قېتىمقى ئىشنىڭ بەلكىم خۇدانىڭ ئۆزىگە بەرگەن جازاسى بولۇشى مۇمكىنلىكىنى ئېيتىپتۇ. بالىنىڭ گېپى تۈگىشى بىلەن پادىشاھ بالىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— مانا بۇ مېنىڭ ئوغلۇم ھەم تەخت ۋارىسىم، — دەپتۇ.

پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا تۇرغان بەگ ـ سىياھلار ئۇنىڭدىن:

— نېمە ئۈچۈن شۇنچە چىرايلىق گۈللەرنى ئۆستۈرگەن بالا

لىلارنى تاللىماي، قۇرۇق تەشتەك كۆتۈرۈۋالغان بۇ بالىنى تەخت ۋارىسى قىلىسىز؟ ــ دەپ سوراپتۇ، پادىشاھ كۈلۈپ تۇرۇپ:

ــ مېنىڭ ئۇلارغا تارقىتىپ بەرگىنىم پىشۇرۇۋېتىلگەن ئۇرۇق ئىدى، ــ دەپتۇ.

يول بېرىش

بىر مۆتىۋەر كۆۋرۈككە چىقىپ نەچچە قەدەم مېڭىشىغا ئالدى تەرەپتىن بىر ھامىلدار ئايال چىقىپ كەپتۇ. مۆتىۋەر ئارقىغا قايتىپ ھامىلدار ئايالغا يول بېرىپتۇ. مۆتىۋەر كۆۋرۈكنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە يەنە بىر ئوتۇنچى ئۇچراپتۇ. مۆتىۋەر گەپ ـ سۆز قىلماي ئارقىغا قايتىپ ئوتۇنچىغا يول بېرىپتۇ. ئاندىن كۆۋرۈكنىڭ ئادەملەرنىڭ ھەممىسى ئۆتۈپ بولغۇچە ساقلاپ تۇرۇپتۇ، ھېچكىم قالمىغاندا ئاندىن كۆۋرۈككە چىقىپ، كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولاي دېگەندە ئۇدۇلىدىن ھارۋا ئىتتەرگەن بىر دېھقان كەپتۇ. بۇ قېتىم مۆتىۋەرنىڭ كەينىگە يېنىشقا كۆڭلى ئۇنماي شىلەپىنى ئېلىپ دېھقانغا سالام قىلىپ:

ــ قەدىرلىك ئەپەندى، مەن كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ بولايلا دېگەن ئىدىم، ماڭا يول بەرگەن بولسىڭىز، ــ دەپتۇ.

ئەمما دېھقان:

ــ مېنىڭ ھارۋا ئىتتىرىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى ھەم بازارغا ئالدىراۋاتقانلىقىمنى كۆرمىدىڭىزمۇ؟ ــ دەپ يول بەرگىلى ئۇنىماپتۇ. ئىككىيلەن تالاش ـ تارتىش قىلىشىپ قاپتۇ. دەل شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ كۆزى قېيىقتا ئولتۇرۇپ بۇ ياقتا قاراپ كېلىۋاتقان راھىبقا چۈشۈپتۇ ـ دە، كۆۋرۈكنىڭ ئاستىغا كېلىشىگە راھىبنى دەۋانى ئايرىپ بېرىشكە تەكلىپ قىپتۇ.

راھىب دېھقانغا:

ــ سەن بازارغا ئالدىرىغاندىكىن نېمىشقا مۆتىۋەرگە يول بەر ـ

مەيسەن؟ سەن ئارقاڭغا بىرنەچچە قەدەم يانساڭ مۆتىۋەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ، سەنمۇ كۆڭۈرۈكتىن بالدۇر ئۆتەلەيسەن ئەمەسمۇ؟ ــ دەپتۇ دېھقان زۇۋان سۇرمەپتۇ، راھەت يەنە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ مۆتىۋەرگە:

ــ سەن شۇنچە ئادەمگە يول بەرگەندىكىن دېھقانغىمۇ يول بەرسەڭ بولمامدۇ؟ كۆڭۈرۈكتىن ئۆتەلمىگەن تەقدىردىمۇ ھېچبولمىغاندا سالاپىتىڭنى ساقلاپ قالغىلى بولاتتى. بۇ خۇشاللىنارلىق ئىش ئەمەسمۇ؟ ــ دەپتۇ.

كىشىلىك تۇرمۇش مۇساپىسىدە سىزمۇ مۇشۇنداق ئىشقا يولۇقۇپ باققانمۇ؟ ئەمەلىيەتتە، باشقىلارغا يول بەرگەنلىك ئۆزىگە يول ھازىرلىغانلىق بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئاپەت ۋە ئامەت

بىر ئېكسپېدىتسىيەچى بىر هامالنى ئېلىپ چۆل ـ جەزىرىگە قىدىرىپ تەكشۈرۈشكە كىرىپتۇ. بىركۈنى ئېكسپېدىتسىيەچى كوكۇس كېسىۋېتىپ بىخەستەلىكىدىن بىر بارمىقىنى كېسىۋاپتۇ، بىر چەتتە قاراپ تۇرغان هامال دەرهال:

ــ بەك ياخشى بولدى، خۇدا سىزگە رەھمەت قىلىدىغان بولدى، ــ دەپ ۋارقىراپتۇ. ئېكسپېدىتسىيەچى هامالنىڭ گېپىگە غەزەپلىنىپ ئۇنى چوڭقۇر بىرئازگالغا ئىتتىرىۋېتىپ، ئۆزى يالغۇز ئالدىغا قاراپ مېڭىۋېرىپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى بىر توپ يەرلىك كىشىلەر ئۇنى تۇتۇۋاپتۇ هەمدە نەزىر قىلماقچى بوپتۇ، بۇ چاغدا تۇيۇقسىز ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بىر ئادەمنىڭ كۆزى ئۇنىڭ بىر بارمىقىنىڭ يوقلۇقىغا چۈشۈپ:

ــ بۇ نۇقسانسىز نەزىرلىك ئەمەسكەن، ــ دەپ ئۇنى قويىۋېتىپتۇ. مۇشۇ چاغدىلا هامالنىڭ سۆزىنىڭ مەنىسىنى چۈشەنگەن

ئېكسپېدىتسىيەچى هاممالنى قوتقۇزۇپ چىقىپ ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سوراپتۇ. هاممال:

— كەچۈرۈم سورىمىسىڭىزمۇ بولىدۇ، ئەمەلىيەتتە مېنى بۇ يەرگە تاشلاپ قويغىنىڭىزمۇ خۇدانىڭ رەھمىتى، — دەپتۇ.

ئېكسپېدىتسىيەچى هەيران بولۇپ بۇنىڭ سەۋەبىنى سورىسا:

— چۈنكى، مەن سىز بىلەن بىللە ماڭسام، يەرلىكلەرنىڭ مېنى نەزىرلىك قىلىۋېتىشى مۇمكىن ئىدى، — دەپتۇ.

ئالدىڭدا بار نى - نى مۆجىزە

ئوپمۇئوخشاش ئىككى ئۇرۇق تەڭلا يەرگە سېلىنىپتۇ.

بىر تال ئۇرۇق:

— مەن تۆپراقتا يىلتىز تارتىپ، قانداقلا قىلىپ بولمىسۇن ئۇنۇپ چىقىشىم كېرەك. باهار، ياز، كۈز ۋە قىش پەسىللىرىنى ئۆتكۈزگەندىن كېيىن تېخىمۇ گۈزەل كۈنلەرگە ئۇلىشىمەن، — دەپ، كۈچىنىڭ بارىچە يۇقىرىغا قاراپ ئۇنۇپتۇ.

كېيىنكى يىلى كۈز پەسلىدە ئۇ نۇرغۇن يېتىلگەن ئۇرۇقلارغا ئايلىنىپتۇ. يەنە بىر تال ئۇرۇق:

— ناۋادا مەن ئۇستىگە ئۆسسەم، قاتتىق قورام تاشلارغا ئۇسۇۋېلىشىم مۇمكىن، ئاستىغا يىلتىز تارتسام ئاجىز نېرۋىلىرىمنى زەخمىلەندۈرۈۋېلىشىم مۇمكىن. بىخ چىقارسام هاشاراتلار يەۋېتىشى مۇمكىن. چېچەك ئاچسام ئۇششاق بالىلار يىلتىزىدىن يۇلۇۋېتىشى مۇمكىن. ئەگەر ياخشىسى مۇشۇ يەردە ياتسام هەممىدىن راهەت، بىخەتەر ياشىغۇدەكمەن، — دەپ توپىنىڭ ئاستىدا يېتىۋېرىپتۇ. بىركۈنى دانلاپ يۇرگەن خوراز كېلىپ ئۇنى چوقۇپ يەۋېتىپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ۋاز كېچىش ۋە ئېرىشىش

بىر بېلىقچى دېڭىزدىن يوغان تاشپاقىدىن بىرنى تۇتۇۋېلىپ، تاشپاقىغا ئۆز بالىسىغا قارىغاندەك قاراپتۇ. ئەمما، تاشپاقا بېلىقچىنىڭ ئۆيىگە كەلگەن كۈندىن ئېتىبارەن يېمەي ـ ئىچمەي، ھەتتا مىدىرلاپمۇ قويماي يىغلاپلا ئولتۇرۇپتۇ.

ـــ مېنى قويۇۋەتكەن بولسىڭىز، چۈنكى مېنىڭ ئائىلەم ۋە بالام دېڭىزدا، ھەممە خۇشاللىقىم شۇ يەردە، ـــ دەپ يالۋۇرۇپتۇ تاشپاقا.

بىراق بېلىقچىنىڭ ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇسى كەلمەپتۇ، چۈنكى ئۇ تاشپاقىنى بەكلا ياخشى كۆرىدىكەن. بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن ئامراق تاشپاقىسىنىڭ بارا ـ بارا ئاجىزلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ بېلىقچىنىڭ رايى يېنىپ ئۇنى دېڭىزغا قويۇۋېتىش قارارىغا كەپتۇ. ئاردىدىن توپتوغرا بىر يىل ئۆتكەندىن كېيىن بىركۈنى بېلىقچىنىڭ ئىشكى تۆيۈقسىز چېكىلىپتۇ، بېلىقچى چىقىپ قارىسا، بىر يىل ئىلگىرى ئۆزى قويۇپ بەرگەن تاشپاقا تۇرغۇدەك.

ـــ سەن ئۆزۈڭنىڭ بەختىنى تاپقان ئەمەسمىدىڭ؟ يەنە مېنى كۆرگىلى كېلىپ نېمە قىلىسەن؟ ـــ دەپ سوراپتۇ بېلىقچى.

ـــ ماڭا بەختنى سەن بېرىپتىكەنسەن، سېنى ئۇنتالمىدىم، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ تاشپاقا.

ـــ بولدى، قايتىپ كەتكىن، سەن بەختلىك بولسىڭلا بولدى، بۇنىڭدىن كېيىن مېنى كۆرگىلى كېلىمەن دەپ ئاۋارە بولمىساڭمۇ بولىدۇ، ـــ دەپتۇ بېلىقچى مەيۈس ئاۋازدا.

تاشپاقا كۆزى قىيمىغان ھالدا كېتىپ قاپتۇ، ئەمما بىر ئايدىن كېيىن يەنە قايتىپ كەپتۇ.

ـــ ھەي، بۇ نېمە ئىش؟ ئۆز ۋاقتىدا ھەر خىل ئامالىلار بىلەن سېنى يېنىمدا تۇتۇپ قېلىشنى ئويلىسام، سېنى زادىلا تەسىرلەن-

دۇرەلمىدىم، ئەمدى سەندىن ۋاز كەچكەندە، ئەكسىچە ساڭا ئېرىشىتىم، ــ دەپتۇ بېلىقچى ھەيران بولغان ھالدا.

تەپكەك ئېشەك

گىرېتسىيەلىك ئاتاقلىق پەيلاسوپ سوقرات بىركۈنى بىر قەدىمىي ناس دوستى بىلەن ئافېنا كوچىلىرىنى سەيلە قىلغىلى چىقىپتۇ. ئۇلار ماڭغاچ ئىنتايىن كۆڭۈللۈك پاراڭلىشىپ كېتىۋاتسا، ئۇدۇل لىدىن تۆيۈقسىز بىر تەلۋە ياش چىقىپ سوقراتنى كالتەك بىلەن بىرنى سېلىپلا قېچىپ كېتىپتۇ. سوقراتنىڭ دوستى دەرھال ئۇ تەلۋىنى تۇتۇپ كېلىپ ھېسابلاشماقچى بولغانكەن، سوقرات ئۇنى توسۇپ قاپتۇ. بۇ ئىشتىن ئەجەبلەنگەن دوستى ھەيرانلىق بىلەن ئۇنىڭدىن:

ــ بىز نېمىشقا ئۇنىڭدىن ھېساب ئالمايمىز؟ ئۇ تەلۋىدىن قورقتىڭىزمۇ ـ يا؟ ــ دەپ سوراپتىكەن. سوقرات:

ــ ياق، مەن ئۇنىڭدىن قورقمايمەن، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ــ ئۇنداقتا، خەق سىزنى بىكاردىن ـ بىكار ئۇرسىمۇ قول يادۇرمىغىنىڭىز نېمىسى؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، سوقرات كۈلۈپ تۇرۇپ:

ــ قەدىناس بۇرادەر، سىز ئالجىپ قالدىڭىزمۇ نېمە؟ ئەجەبا، بىر ئېشەك كېلىپ سىزنى بىرنى تەپسە سىزمۇ ئۇنى بىرنى تېپىشىڭىز كېرەكمۇ؟ ــ دەپتۇ.

ئۇنىڭ دوستى بېشىنى لىڭشىتىپ قايتا گەپ ـ سۆز قىلماپتۇ.

ئەللامە بىلەن كېمىچى

بىر دوكتور كېمىگە ئولتۇرۇپ دەريادىن ئۆتۈپتۇ. دەريادا كېتىۋاتقىنىدا ئۇ كېمىچىدىن:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى
ئۇيغۇر كىتاب تورى

— سىز ئەدەبىياتنى چۈشىنەمسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، كېمىچى:

— ياق، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

دوكتور يەنە:

— ئۇنداقتا تارىخنى، زوئولوگىيەنىچۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، كېمىچى يەنىلا بېشىنى چايقاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دوكتور مەنسەتمەسلىك نەزىرى بىلەن بېلىقچىغا قاراپ:

— سىز بۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنى بىلمىسىڭىز ئۆتۈپ كەتكەن بىر نان قېپى ئوخشىمامسىز؟ — دەپتۇ.

دوكتورنىڭ گېپى ئاخىرلاشماستىنلا ھاۋا تۇيۇقسىز ئۆزگىرىپ دولقۇن كۆتۈرۈلۈپتۇ، كېمە ھەدەپ ئىككى ياققا چايقىلىپ ئۆرۈلۈپ كېتەيلا دەپ قاپتۇ. بۇنى كۆرۈپ دوكتورنىڭ چىرايى تاتىرىپ، قان دىدارى قالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كېمىچى ئۇنىڭدىن:

— سۇ ئۇزۇشنى بىلەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. دوكتور:

— ياق، ھەممىنى بىلىمەن، پەقەت سۇ ئۇزۇشنىلا بىلمەيمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئۇنىڭ گېپى تۈگىمەيلا كۈچلۈك بوران چىقىپ كېمە ئۆرۈلۈپ كېتىپتۇ. دوكتور «قۇتقۇزۇڭلار!» دېگىنىچە سۇغا چۈشۈپ كېتىپتۇ. كېمىچى ئۇنى قۇتقۇزۇپ قىرغاققا ئېچىقىپتۇ ۋە كۈلۈپ تۇرۇپ:

— سىز بىلگەنلەرنىڭ بىرىنمۇ بىلمىگەنلىكىم ئۈچۈن مېنى نان قېپى دېدىڭىز. بىراق، سىز شۇنچە نەرسىنى بىلگەن بىلەن سۇ ئۇزۇشنى بىلمەيدىكەنسىز ئەمەسمۇ، ئەگەر بۇگۈن مەن بولمىغان بولسام، سىز جېنىڭىزدىن ئايرىلىپ قالاتتىڭىز، — دەپتۇ.

يارىماسلىقنىڭ پايدىسى

بىر ياغاچچى چىن بەگلىكىگە بېرىپ، چۈ يۈەن دېگەن يەردە

كىشىلەر ئىلاھ دەپ چوقۇنىدىغان بىر تۈپ ئېمەن دەرىخىنى كۆ-رۈپتۇ. ئۇ ئاجايىپ چوڭ دەرەخ بولۇپ، مىڭلىغان ئات ھارۋىسى ئاستىدا سايىدىيالايدىكەن. ئايلانمىسى 100 چى ئەتراپىدا كېلىدە-كەن. بىراق ياغاچچى دەرەخكە نەزىرىنى سېلىپمۇ قويماپتۇ.

ياغاچچىنىڭ شاگىرتى بۇ ھالدىن تەئەججۇپلىنىپ:

ــ ئۇستام، مەن ئۆزلىرىدىن ھۇنەر ئۆگىنىۋاتقاندىن بېرى بۇنداق ياخشى ياغاچنى كۆرمەپتىكەنمەن، لېكىن سىلى بۇ دەرەخكە قاراپمۇ قويمىدىلا، بۇ نېمە ئۈچۈن؟ ــ دەپ سوراپتۇ. ياغاچچى ئۇستام:

ــ قوي بۇ گېپىڭنى، بۇ بىر كېرەكسىز ياغاچ، ئۇنىڭدا كېمە ياسىساڭ بەك ئېغىر بولۇپ كېتىدۇ، جەسەت ساندۇقى ياسىساڭ ئاسانلا چىرىپ كېتىدۇ، ئۆي جاھازلىرى ياسىساڭ ئاجىزلىقىدىن نەچچە كۈندىلا بۇزۇلىدۇ، ئىشىك ـ دېرىزە ياسىساڭ پۈختا بولمايدۇ، لىم قىلساڭ ئوڭاي قۇرت چۈشىدۇ، شۇڭلاشقا مۇشۇنداق ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈپ، مۇشۇنچىۋالا يوغىنىغان دەرەخ بۇ، ــ دەپتۇ.

ياغاچچى ئۆيىگە قايتىپ ئۇخلاپ بىر چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە ئېمەن دەرىخى ئۇنىڭغا:

ــ سەن كۈندۈزدە مېنى بىرمۇنچە يامانلاپ كەتتىڭ، ئەمدى مې-نىڭ گېپىمنىمۇ ئاڭلاپ قوي، ئېسىل ياغاچلار ئاللىقاچان باشقىلار تەرىپىدىن كېسىلىپ، ھەر خىل سايمانلارغا ئايلىنىپ بولدى، ئا-ما، نەشپۈت، ئاپېلسىن قاتارلىق دەرەخلەر چېچەكلەپ، مېۋە بېرە-دۇ. ئەمما مېۋىسى پىشقاندا كىشىلەر مېۋىنى ئۈزۈپ چۈشۈرىمىز دەپ دەرەخنى زەخىملەندۈرىدۇ. دەل ئۇلارنىڭ پايدىلىقلىقى خاتىر-جەم ياشىيالماسلىقىغا سەۋەب بولىدۇ. مېنى كېرەكسىز دېدىڭ، كېرەكسىزلىكىم ئەكسىچە مېنىڭ ئارتۇقچىلىقىمغا ئايلاندى، ئە-گەر مەن كېرەككە كېلىدىغان دەرەخ بولسام مۇشۇنداق بۇك ـ باراقسان ھالەتتە تا ھازىرغىچە ياشىيالامدىم؟ ــ دەپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىدىن ئۈچۈن ئۇيغۇر كىتابلىرىنى پېكى ئادرىسى

رىزىق

بىركۈنى بىر زاھىد ئەلى ھاپىزنى يوقلاپ كېلىپ ئۇنىڭغا:

— ئەگەر باش بارماق چوڭلۇقىدا بىر دانە ئالماسقا ئېرىشسەڭ ئەتراپتىكى يەرنىڭ ھەممىنى سېتىۋالالايسىز، ئەگەر بىر ئالماس كېنىغا ئېرىشسەڭىز، ئۇنىڭ كۈچى بىلەن ئوغلىڭىزنى شاھلىق تەختىگە ئولتۇرغۇزالىشىڭىز مۇمكىن، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئالماس ۋەسۋەسىسى ئەلى ھاپىزنى بىر كېچە كىرپىك قاقتۇرماپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەندىلا ئۇ ھېلىقى زاھىدنى چاقىرتىپ كېلىپ، ئۇنىڭدىن قەيەردىن ئالماس تاپقىلى بولىدىغانلىقىنى دەپ بېرىشنى سوراپتۇ. زاھىد بۇ ھەقتە ھېچنېمە بىلمەسلىكىنى يالغاندىن:

— سىز ئېگىز تاغلارنىڭ ئۇستىگە چىقىپ سۈيى ئاقۇچ قۇم ئارىلاش ئاقىدىغان دەريانى ئىزدەڭ، ئاشۇ قۇمغا چوقۇم ئالماس كۆمۈكلۈك، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئەلى ھاپىز بارلىق زېمىنلىرىنى سېتىپ بايلىق ئىزدەش ئۈچۈن چىقىپ كېتىپتۇ. ئاردىدىن خېلى يىللار ئۆتۈپتۇ، ئۇ ئالماس تۇگۈن بىرەر پارچە ئېسىلراق تاشمۇ تاپالماپتۇ، ئاخىر ئۈمىدسىزلىنىپ، ئىسپانىيەدە دېڭىزغا سەكرەپ ئۆلۈۋاپتۇ.

بىركۈنى ئەلى ھاپىزنىڭ ئۆيىنى سېتىۋالغان ئادەم باغنى كېسىپ ئۆتىدىغان ئۆستەڭدىكى قۇمنىڭ ئارىسىدا بىر نەرسىنىڭ نەچچە خىل رەڭدە نۇر چېچىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ كولاپ ئاپتىكەن، يوغان بىر تاش چىقىپتۇ. ئۇ تاشنى كۆتۈرۈپ ئۆيىگە ئەكېلىپ ئوچاقنىڭ ئۈستىگە قويۇپ قويۇپتۇ.

بىر مەزگىل ئۆتكەندىن كېيىن ھېلىقى زاھىد يەنە بۇ ئۆيلۈكىنى يوقلاپ كەپتۇ. زاھىد ئۆيگە كىرىپلا ئوچاقنىڭ ئۈستىدىكى

پارقىراپ تۇرغان تاشنى كۆرۈپ ھەيرانلىق بىلەن:

ــ ۋاي، بۇ ئالماسقۇ! ئەلى ھاپىز قايتىپ كەلدىمۇ نېمە؟ ــ دەپ ۋارقىرىۋېتىپتۇ، ئۈي ئىگىسى:

ــ ياق، ئەلى ھاپىز تېخى قايتىپ كەلمىدى، بۇ تاشنى ئارقا ھويلىدىن تېپىۋالدىم، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئايروپىلان (ئۇچقۇ)نىڭ سىرى

بىر ئادەم پادىشاھ بىلەن دوست ئىكەن، بىركۈنى پادىشاھ ئۇ-نىڭغا بىر كىچىك ئايروپىلان سوۋغا قىپتۇ. ئۇ ناھايىتى كەمبەغەل ئادەم بولۇپ، ئايروپىلاننىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ باققان بولسىمۇ، ئۆ-زىنى كۆرۈپ باقمىغانىكەن. ئۇ پەقەت كالا ھارۋىسىنىلا بىلىد-كەن، شۇڭلاشقا ئۇ بۇنى يېڭى تېپتىكى كالا ھارۋىسى بولسا كې-رەك، دەپ ئويلاپ، ئۇ ئايروپىلاننى ئىككى كالىغا سۆرىتىپ ئۆيىگە ئەكىلىپتۇ ھەمدە كالا ھارۋىسى ئورنىدا ئىشلىتىپتۇ ۋە ئۇ دوس-تىنىڭ بۇ سوۋغىسىدىن تولىمۇ رازى بوپتۇ.

كېيىن بارا ـ بارا بۇ ئايروپىلانغا قىزىقىپ، ئۇنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يەرلىرىنى چۈۋۈپ ـ قۇراشتۇرۇپ تەتقىق قىلىپ يۈرۈپ ئايرو-پىلانىنى چۈشىنىشكە باشلاپتۇ ھەمدە ئۇنىڭ بىر موتورى بارلىقى-نى، ئۆزى ماڭالايدىغانلىقىنى بىلىپ يېتىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ ئۇ ئايروپىلانىنى كالىغا قاتماستىن، ئۇنىڭغا ماي قاچىلاپ ئاپتومو-بىل ئورنىدا ئىشلىتىشكە باشلاپتۇ.

يەنە بىر مەزگىل ئۆتۈپ ئۇ ئايروپىلاننىڭ ئىككى قانىتىغا دىق-قەت قىپتۇ ھەمدە، بۇ ئىككى نەرسىنى چوقۇم بىكاردىنلا ياساپ قويمىدى، بۇ نەرسىنى لايىھەلىگەن ئادەم ئىنتايىن ئەقىللىك ئادەم ئىكەن، زۆرۈرىيەتسىز نەرسىنى ھەرگىز بۇ يەرگە قوشۇپ قويماي-دۇ، دەپ ئويلاپتۇ ھەم قانات نىڭ رولىنى سىناپ بېقىشقا باشلاپتۇ، ئاخىردا دوستى سوۋغا قىلغان بۇ نەرسىنىڭ قۇشقا ئوخشاش ئۇ-

چالايدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ ئابروي‌لىنىڭ ئەسلىدىكى رولى ئەسلىگە كەپتۇ.

ئوغرى ۋە ئىنساب

بىر ئوغرى بىر مەشھۇر ئۆلىمانى ئىزدەپ كېلىپ، ئۇنىڭغا:

— سىزگە قول بېرىپ مۇرىت بولسام بولامدۇ؟ ئالدى بىلەن سىزگە بىر ئىشنى ئېنىق دەي، مەن بىر ئوغرى، لېكىن ئوغرىلىقتىن پەقەتلا قول ئۈزەلمەيمەن، شۇڭلاشقا مېنى قوبۇل قىلىشتا بۇنى شەرت قىلمىسىڭىز. بۇنىڭدىن باشقا، سىز تەلەپ قىلغان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى دېگىنىڭىز بويىچە قىلالايمەن. مەن كۆپ قېتىم بۇ ئىشتىن قول ئۈزۈشكە ئۇرۇنۇپ باقتىم، ھېچبىر ئۇنۇمى بولمىغاندىن كېيىن، ئاخىر پېشانەمگە ئوغرىلىق پۈتۈلگەنلىكىگە تەن بەردىم، — دەپتۇ.

ئۆلىما:

— سەن نېمىشقا ئۆزۈڭنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىدىن خۇدۇكسىرەيسەن؟ ئۆزۈڭدىن باشقا بۇ ئىشنى كىم تەگەپ يۈرەتتى؟ — دەپتۇ.

ئوغرى:

— مەن قانداق راھىب ياكى پوپنى ئىزدىمەي، ئۆلار ماڭا ئوغرىلىقتىن قول ئۈز، دېگەندىن باشقا گەپ قىلمايدۇ، — دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئۆلىما كۈلۈپ كېتىپ:

— ئۇنداق بولسا شۇلارنىڭ ئۆزى ئىكەن. بولمىسا، ئۇلار نېمىدەپ سېنىڭ ئوغرى ئىكەنلىكىڭگە شۇنچە كۆڭۈل بۆلۈپ كېتىدۇ؟ ئەجەب مېنىڭ بۇ ئىش بىلەن كارىم بولمىدىغۇ؟ — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئوغرى خۇشال بولۇپ:

— ۋاھ، سىز ئەجەب داناكەنسىز، ئۇنداقتا، مەن ئەمدى سىزنىڭ مۇرىتىڭىز بولىدىكەنمەن ـ دە، — دەپتۇ.

ئۆلىما ئۇنى قوبۇل قىپتۇ ھەم:

ـــ ئەمدى سەن قايتىپ كۆڭلۈڭ خالىغان ئىشنى قىلساڭ بو- لىدۇ، لېكىن بىر شەرت، چوقۇم ئىنساب بىلەن ئىش قىلمىساڭ بولمايدۇ. بۇگۈندىن ئېتىبارەن باشقىلارنىڭ ئۆيىگە خالىغانچە كى- رىپ كۆزۈڭگە چىرايلىق كۆرۈنگەننى ئال، نېمىنى خالىساڭ شۇنى قىل، مېنىڭ بۇنىڭ بىلەن كارىم يوق. لېكىن، ئىنسابنى ئۇنتۇپ قالما، ـــ دەپتۇ.

ئوغرى خۇشال بولۇپ:

ـــ رەھمەت ئۇستاز، مەن چوقۇم شۇ بويىچە ئىش قىلىمەن، ـــ دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئۇچ ھەپتىدىن كېيىن ئوغرى كېلىپ:

ئەگەر مەن ئىنسابلىق بولىمەن دېسەم، ئوغرىلىق قىلىشقا ئا- مالسىز قالىدىكەنمەن. ئەگەر ئوغرىلىق قىلسام، ئىنسابىمدىن ئاي- رىلىدىكەنمەن، گاڭگىراپ قالدىم، ـــ دەپتۇ.

ئۆلىما:

ـــ مېنىڭ ئۇ ئىشلىرىڭ بىلەن كارىم يوق، مېنىڭ ئالدىمدا ئوغرىلىق ـ توغرۇلۇق دېگەندەك ئىشلارنى تىلغا ئالغۇچى بولما. سەن ھازىر چوقۇم بىر قارارغا كېلىشىڭ كېرەك، زادى ئىنسابلىق مۇرىت بولالامسەن ـ يوق؟ ـــ دەپتۇ.

ئوغرى:

ـــ ھازىرلا بىر قارارغا كېلىشىم تەس، ئەمما مەن شۇنى ھېس قىلدىمكى، ئىنساب دېگەن ئاجايىپ ئۇلۇغ نەرسە ئىكەن، ـــ دەپتۇ ۋە ئۆلىماغا مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ:

ـــ بىركۈنى كەچتە مەن خان ئوردىسىغا ئوغرىلىققا كىرىپ، ئۇنچە ـ مارجان، جاۋاھىراتلار قاچىلانغان بارلىق ساندۇقلارنى ئاچتىم. شۇلاردىن ئازغىنە ئېلىپ چىقىپ كەتسەم، مەن ئەسلىدە باي ئادەملەردىن بولالايتتىم، لېكىن مەن ئىنساب قىلىشنى ئۇنتۇ- مىدىم. ئاشۇ ئىنساب بىلەن قەلبىمدە نە ئوغرىلىق مۇددىئاسى، نە ئارزۇ ـ ئىستەك قالمىدى. نۇر چېچىپ جۇلالىنىپ تۇرغان ئا- لا-

ماسلار كۆزۈمگە گويا ئادەتتىكى تاشلاردەك كۆرۈندى. ئەمما، قەلبىمدىن ئىنسابنى ھەيدىشىم بىلەن جاۋاھىراتلار يەنە پەيدا بولدى. مەن بۇ ئالماسلارنى ئېلىش ـ ئالماسلىق ئارىلىقىدا نۇرغۇن دېڭىز غۇللۇقنى باشتىن كەچۈردۈم. قەلبىم ئىنساب بىلەن نۇرلانغاندا، ھەتتا ئۇ جاۋاھىراتلارنى تۇتۇپ قويغۇمۇ كەلمىدى. چۈنكى، ئاشۇ ئەرزىمەس تاشلارنى دەپ ئىنسابتىن ۋاز كېچىش ماڭا تولىمۇ ئەخمەقلىق بولۇپ تۇيۇلدى. مەن ئاشۇ تاشلار ئۈچۈن ئۆزۈمنى يوقىتىپ قويامدىم، دەپ ئويلىدىم ھەم ئەڭ ئاخىردا بۇنداق قىلىشقا ئەرزىمەيدىكەن، دېگەن قارارغا كەلدىم، ـــ دەپتۇ.

كىم كىمنى كەچۈردۇ؟

بىر ئادەم بۇددانى تىللاپ، ئۇنىڭ قانداق ئىنكاس قايتۇرىدىغانلىقىنى كۆرۈپ بېقىشنى ئويلاپ، بۇددانىڭ يۇزىگە بىرنى تۈكۈرۈپتۇ.

خۇددى ئۇ ئادەم ئۇنىڭ يۈزىگە تۈكۈرمەي بىرەر گەپ قىلغاندەك ئۇنىڭدىن:

ـــ يەنە دەيدىغانلىرىڭىز بارمۇ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ.

ھېلىقى ئادەم ئىشنىڭ بۇنداق بولۇشىنى ئويلىمىغاچقا، گاڭگىرىغىنىدىن لام ـ جىم دېيەلمەي كېتىپ قاپتۇ.

بۇ ئادەم ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، ئۆزىنىڭ ناھايىتى قاملاشمىغان ئىش قىلىپ قويغىنىنى ئويلاپ، گۇناھكارلىق تۇيغۇسى ئىچىدە ئازابلىنىپ بىر كېچە كىرپىك قاقماي چىقىپتۇ ھەمدە ئەتىسى سەھەردىلا بۇددانىڭ ئالدىغا كېلىپ يۈكلىنىپ تۇرۇپ:

ـــ مېنى كەچۈرگەن بولسىڭىز، ـــ دەپتۇ.

بۇ چاغدا بۇددا:

ـــ كىم كىمنى كەچۈردۇ؟ سەن يۈزىگە تۈكۈرگەن ئۇ ئادەم ھازىر يوق، تۈكۈرگەن ئادەممۇ يوق. شۇڭا بۇ يەردە بىر ـ بىرىنى كەچۈرۈش مەسىلىسى مەۋجۇت ئەمەس. سەن بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ

كەتكىن، سەن بىرەر ئىش قىلىشقا، ئۇ بولسا ھېچ ئىش قىلماس- لىقىقا ئامالسىز. بولدى، ھەر ئىككى ئادەم ئۆلدى، ئادەم ئۆزى بول- مىسا يەنە نېمە ئىش قىلغىلى بولاتتى؟ ھازىر سەنمۇ يېپىيېڭى بىر ئادەم، مەنمۇ شۇنداق، — دەپتۇ.

بۇ دۇنيادا ھەممە ئىشلار ئۆزگىرىپ تۇرىدۇ، ھېچبىر نەرسە مەڭگۈلۈك بولمايدۇ. ئادەم بۇ نۇقتىنى چۈشەنمەي بىر نەرسىگە ئېسىلىپ تۇرۇۋەرسە ئەمەلىيەتتىن ئايرىلىپ قالىدۇ.

ئۆلىمانىڭ دەريادىن ئۆتۈشى

نەسرىدىن ئەپەندى ھال - ئوقىتى ئانچە يۇرۇشمەي، بىر كېمە بىلەن سايا‌ھەتچىلەرنى دەريادىن ئۆتكۈزۈپ قويۇپ تىرىكچىلىك قى- لىپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر ئۆلىما ئۇنىڭ كېمىسىگە ئولتۇرۇپ دەريادىن ئۆتۈپتۇ. ئۆلىما ئەپەندىدىن:

— سىز كىتاب ئوقۇيالامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئەپەندىم:

— ياق، ئۇنى ئوقۇشقا نەدە ۋاقتىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان ئۆلىما:

— ھەي ئىسىت، ئۆمرىڭنىڭ يېرىمىنى بىكاردىن - بىكار ئىسراپ قىلىۋېتىپسىز، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا تۇيۇقسىز كۈچلۈك بوران چىقىپ كېتىپتۇ. كېمە قىرغاقتىن خېلىلا يىراقلاپ كەتكەن بولۇپ، ھەر ۋاقىت چۆكۈپ كېتىش خەۋپى بار ئىكەن. شۇڭا ئەپەندىم:

— ئۇستاز، سۇ ئۇزۇشنى بىلەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. ئۆلىما قورققىنىدىن چىلىق - چىلىق تەرگە چۆمگەن ھالدا:

— ياق، — دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن. ئەپەندىم:

— ئۇنداقتا، سىزنىڭ پۈتۈن ئۆمرىڭىز ئىسراپ بولىدىغان بولدى، مەن كەتتىم، — دەپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

زۇڭتۇڭ بىلەن مايور

گېئورگې ۋاشىنگتون ئامېرىكىنىڭ تۇنجى نۆۋەتلىك زۇڭتۇڭى. بۇگۈنكى كۈندىمۇ، ئۇ ئامېرىكا تارىخىدىكى ئەڭ مەشھۇر زۇڭتۇڭلارنىڭ بىرى دەپ قارالماقتا. زۇڭتۇڭ ۋاشىنگتون قول ئاستىدىكىلەرگە قاتتىق تەلەپ قويۇپلا قالماستىن، بەلكى ئۆلارغا ئىنتايىن كۆڭۈل بۆلەتتى.

بىركۈنى بىر يوغان دەرەخ ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ يولنى توسۇۋاپتۇ. بۇنى كۆرگەن بىر ئوفىتسېر كانۇيېنى دەرەخنى يۆتكەۋېتىشكە بۇيرۇپ قويۇپ، ئۆزى بىر چەتتە قاراپ تۇرۇپتۇ. كانۇاي ئۆزى يالغۇز دەرەخنى مىدىرلىتالماي ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ تۇرغانلىقىنى ئۇستىدە بىر ناتونۇش ئادەم كېلىپ قاپتۇ ھەمدە ئوفىتسېردىن:

ـــ سىز ئۇنىڭغا ياردەملەشسىڭىز بولامدۇ؟ ـــ دەپ سوراپتىكەن. ئوفىتسېر:

ـــ مەن دېگەن بۇيۇك گېنېرال ۋاشىنگتوننىڭ قۇرۇقلۇق ئارمىيە مايورى تۇرسام، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. ناتونۇش ئادەم ئۇنىڭ گېپىگە كۈلۈپ قويۇپ، كانۇاينىڭ قېشىغا بېرىپ، دەرەخنى يولنىڭ چېتىگە يۆتكىشىپ بېرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مايورى:

ـــ سىز نېمىشقا يولىڭىزغا مېڭىۋەرمەي ئۇنىڭغا ياردەملىشىسىز؟ ـــ دەپ سوراپتۇ. ناتونۇش ئادەم:

ـــ ئادەملەر بۇ دۇنياغا ياردىلىشىدىنلا تەڭ ـ باراۋەر، ھۆر ياراتىلغان. شۇڭا، ھېچكىمنىڭ بىراۋنى ئۇنى قىل، بۇنى قىل دەپ بۇيرۇق چۈشۈرىدىغان ھوقۇقى يوق، ـــ دەپتۇ. ئۇنىڭ گېپىدىن ئەجەبلەنگەن قۇرۇقلۇق ئارمىيە مايورى ئۇنىڭ كىملىكىنى سوراپتىكەن، ناتونۇش ئادەم:

ـــ گېئورگې ۋاشىنگتون، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

«ھەئە» نىڭ زىيىنى

ئىككى ئادەم بىللە تاغقا چىقماقچى بولۇپ، بىرى:

— مەن ساڭا قارىغاندا تەجرىبىلىكرەك، مەن ئالدىدا ماڭاي، سەن ماڭا ئەگەشكىن، — دەپتۇ.

ئۇ ئالدىدا كېتىۋېتىپ تۆيۈقسىز 250 ئىنگلىز چىسى چوڭقۇرلۇقتىكى بىر ئۆڭكۈرگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. يەنە بىر ئادەم پەسكە قاراپ:

— سەن ساقمۇ؟ — دەپ ۋارقىراپتىكەن، ھېلىقى ئادەم:

— ئىككى قولۇم سۇنۇپ كەتتى، — دەپتۇ.

— ئۇنداقتا پۇتۇڭ بىلەن يامىشىپ چىق، — دەپتۇ.

— پۇتۇمۇ سۇنۇپ كەتتى، — دەپتۇ ئاستىدىكى ئادەم.

— ئۇنداقتا چىشىڭ بىلەن يامىشىپ چىق، — دەپتۇ.

ئۇ ئادەم چىشى بىلەن يامىشىپ مىڭبىر جاپادا ئۆڭكۈرنىڭ ئاغزىغا چىقاي دېيىشىگە ئۇستىدىكى ئادەم يەنە:

— سەن ساقمۇ؟ — دەپ ۋارقىراپتۇ. ئۇ:

— ھەئە، — دېيىشى بىلەن ئاغزى ئاجراپ كېتىپ يەنە ئاستىغا چۈشۈپ كېتىپتۇ.

شۇڭا ھەرقانداق ئىشقا «ھەئە» دەۋەرمەسلىك كېرەك.

ئېقىنغا ماسلىشىش

بىر ئەۋلىيا سەيلە قىلىپ يۈرۈپ، ناھايىتى ھەيۋەتلىك بىر شارقىراتمىنىڭ بويىغا كېلىپ قاپتۇ. شارقىراتمىنىڭ سۇيى 200 ئىنگلىز چىسى ئېگىزلىكتىن ئېتىلىپ چۈشىدىكەن. بۇزۇغۇنلار 15 ئىنگلىز مىلى يىراقلىققا چاچرايدىكەن. سۇ ئېقىمىمۇ بەك

شەددەتلىك بولغاچقا، بۇ يەردە بىر تال بېلىقمۇ ياشىيالمايدىكەن. ئەۋلىيا شارقىراتما بويىدا تۇرسا بىر بوۋاي ئۇدۇل شارقىراتمىغا قاراپ كېتىۋاتقۇدەك. بۇنى كۆرۈپ ئەۋلىيا كۆڭلىدە، بۇ بىچارىگە بىرەر كېلىشمەسلىك كەلگەن بولسا ئۆلۈۋالماقچى بولغان ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتۇ ھەم بىر شاگىرتىنى دەريانى بويلاپ بېرىپ ئۇنى قۇتقۇزۇشقا بۇيرۇپتۇ.

ئويلىمىغان يەردىن ئۇ بوۋاي شارقىراتمىدىن 100 چامدام يىراقلىقتا تۇيۇقسىزلا پەيدا بولۇپ ناخشىنى دۆڭ توۋلىغىنىچە دەريانى بويلاپ كېتىۋاتقۇدەك. بۇ ئىشتىن تەئەججۇپكە چۆمگەن ئەۋلىيا بوۋايغا ئەگىشىپ مېڭىپ، يېتىشۋالغاندا:

— موللام، مەن بايا سىزنى پەرىشتە ئوخشايدۇ دەپ قاپتىمەن، ئەمدى قارىسام سىز ئاددىي ئادەم ئىكەنسىز. ئەيبكە بۇيرۇمىسىڭىز ماڭا مۇشۇنچە شەددەتلىك ئېقىندا قانداق قىلىپ بۇنچە ئەركىن ماڭالايدىغانلىقىڭىزنىڭ سىرىنى دەپ بەرگەن بولسىڭىز، — دەپتۇ.

— بۇ يەردە دېگۈدەك ھېچ گەپ يوق، مەن پەقەت قاينامغا ئەگىشىپ كىرىمەن، يەنە شۇ قاينامغا ئەگىشىپ چىقىمەن. سۇنىڭ ئېقىمى ماڭا ماسلىشارمىكىن دەپ ئولتۇرماستىن ئۆزۈم سۇنىڭ ئېقىنىغا ماسلىشىمەن. مۇشۇنداق قىلغاندا، ئاندىن قاينامغا تاقابىل تۇرغىلى بولىدۇ، — دەپتۇ بوۋاي.

ئۇچ نەسىھەت

بىر روھانىي يېقىن ئەتراپتىكى يېزىدىن ئۆيگە قايتىپ كېتىۋاتىپ بىرسىنىڭ ئىنتايىن چىرايلىق بىر قۇشنى ئەكېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، ئۇ قۇشنى سېتىۋېلىپ كۆڭلىدە، نېمىدېگەن چىرايلىق قۇش بۇ، بۇنىڭ گۆشىمۇ چوقۇم بەك يېيىشلىك، دەپ ئويلاپتۇ.

بۇ چاغدا قۇش تۈيۇقسىز زۇۋانغا كېلىپ:

— بۇنداق خىيالدا بولما، — دەپتۇ.

روھانىي چۆچۈپ:

— سەن گەپ قىلىۋاتامسەن؟ — دەپ سوراپتىكەن، قۇش:

— شۇنداق، مەن ئادەتتىكى قۇش ئەمەس، قۇشلار دۇنياسىدىكى دانىشمەن. ئەگەر مېنى قويۇپ بېرىشكە ماقۇل بولساڭ، ساڭا ئەڭ ياخشى نەسىھەتتىن ئۆچنى سوۋغا قىلىمەن، — دەپتۇ.

روھانىي كۆڭلىدە، بۇ قۇش گەپ قىلالىغۇدەك بولغاندىكىن چوقۇم ئادەتتىكى قۇشلاردىن ئەمەس، دەپ ئويلاپ:

— بوپتۇ، نەسىھەتىڭنى دېسەڭ قويۇۋەتسەم قويۇۋېتەي، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن قۇش:

— بىرىنچى نەسىھەتىم، ھەرگىز سەپسەتىلەرگە ئىشەنمە، مەيلى بۇ سەپسەتە كىمنىڭ ئاغزىدىن چىقىشىدىن، ئۇنى سۆزلىگۈچىنىڭ قانچىلىك مەشھۇر، نوپۇزلۇق ئادەم بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئۇنىڭ ئېيتقىنى سەپسەتە بولسىلا ئۇنىڭغا ئىشەنمە، — دەپتۇ.

روھانىي:

— توغرا، — دەپ قۇشنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپتۇ.

قۇش يەنە:

— ئىككىنچى نەسىھەتىم، نېمىلا ئىش قىلساڭ ھەرگىز مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى سىناق قىلما. چۈنكى، ئۇنداق قىلساڭ مەغلۇپ بولىسەن. سەن ئۆز ئەھۋالىڭنى توغرا مۆلچەرلەشنى بىلىشىڭ كېرەك. ئۆزىنى توغرا تونۇيالمىغان ئادەملا ئەقىللىڭ ئادەم ھېسابلىنىدۇ، ئۆز قابىلىيىتىدىن ھالقىماقچى بولغانلىق ئۈچىغا چىققان ئەخمەقلىقتۇر.

روھانىي يەنە بېشىنى لىڭشىتىپ، قۇشنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپتۇ.

— ئۈچىنچى نەسىھەتىم، دەپتۇ قۇش، — ياخشى ئىش قىلساڭ ھەرگىزمۇ پۇشايمان قىلما، پەقەت خاتالىق ئۆتكۈزگەندىلا پۇشايمان

قىلساڭ بولىدۇ.

نەسىھەتلەر بىر - بىرىدىن توغرا، قايسىل قىلارلىق بولغاچقا، ئۇ قۇشنى قويۇۋېتىپتۇ.

روھانىي خۇشال ھالدا كېتىۋېتىپ، ناھايىتى ياخشى نۇتۇق سا-تىرىيالىغا ئېرىشتىم. كېلەر ھەپتىلىك ئىبادەتتە چوقۇم بۇ ئوچ نەسىھەتنى سۆزلەيمەن، بىر ئادەمنى ئۆزگەرتىشكە بۇ ئوچ نەسىھەت تامامەن يېتەرلىك. مەن بۇنى ئۆيۇمنىڭ تېمىغا يېزىۋېلىشىم، ھەد-تا شىرەگە ئويدۇرۇۋېلىشىم لازىم. شۇنداق قىلغاندا، بۇلارنى ئې-سىمدە چىڭ ساقلىيالايمەن، دەپ ئويلاپتۇ.

تۇيۇقسىز ئۇ ھېلىقى قۇشنىڭ ئالدىدىكى دەرەخكە قونۇۋېلىپ، ئۆزىگە قاراپ كۈلۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ سەۋەبىنى سوراپتۇ.

قۇش:

ـــ سەن تولىمۇ ئەخمەق ئىكەنسەن، ئەسلىي مېنىڭ قورسە-قىمدا ئىنتايىن قىممەتلىك بىر ئالماس بار ئىدى، ئۇ بىر بىباھا گۆھەر بولغاچقا، مېنى ئۆلتۈرۈپ ئۇنى ئېلىۋالالىغان بولساڭ دۇنـ يادىكى ئەڭ باي ئادەمگە ئايلىناتتىڭ، ـــ دەپتۇ.

روھانىي، مەن بەك ھاماقەت ئىكەنمەن، بىر قۇشنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ ئۇنى قويۇۋەتكىنىم نېمىسى؟ دەپ ئويلاپتۇ ۋە دەرھال قولىدىكى نەرسىلىرىنى تاشلاپ دەرەخكە يامىشىپتۇ. ئۇ روھانىي ياشىنىپ قالغان، يەنە كېلىپ ئەزەلدىن دەرەخكە چىقىپ باقمىغان بولغاچقا، ئۇ ئېگىزگە ئۆرلىگەنسېرى، قۇشمۇ ئۆرلەپتۇ. ئاخىردا قۇش ئەڭ ئۇچىدىكى بىر ئىنچىكە شاخقا قونۇپتۇ. روھانىي قۇشنى ئەمدى تۇتاي دېيىشىگە «پۇرراپ» ئۇچۇپ كېتىپتىكەن. ئۇ تەڭ-پۇڭلۇقىنى ساقلىيالماي دەرەختىن يىقىلىپ چۈشۈپ، ئىككى پۇتى سۇنۇپتۇ.

بۇ چاغدا قۇش سەل پەسرەك دەرەخ شېخىغا قونۇپ تۇرۇپ:

ـــ قارىغىنا ئەخمەقلىقىڭگە، سەپسەتىگە ئىشەنمە دەپ تۇرسام ئىشەندىڭ، بىر قۇشنىڭ قورسىقىدا قانداقمۇ ئېسىل ئالماس بول-

سۇن؟ ئارقىدىنلا سەن يەنە مۇمكىن بولمايدىغان ئىشنى سىناپ كۆرمەكچى بولدۇڭ، سەن ئەزەلدىن دەرەخكە چىقىپ باقمىغان تۇ- رۇقلۇق دەرەخكە چىقىپ ئەركىن ئۇچۇپ يۈرگەن قۇشنى قانداق تۇتالايسەن؟ ئۆزۈڭ توغرا دەپ قارىغان ئىشقا پۇشايمان قىلما، دەپ تۇرسام ئەكسىنى قىلدىڭ، سەن بىر قۇشنى ئەركىنلىككە ئېرىش- تۇردۇڭ، بۇ شۇنداق بىر ياخشى ئىش تۇرسا پۇشايمان قىلغىنىڭ نېمىسى، سەن ئەمدى ئۆيگە قايتىپ كېتىپ، بۇ نەسىھەتلەرنى يېڭ- زىۋال، كېلەر ھەپتىلىك ئىبادەتتە بۇلارنى سۆزلىگىن، ــ دەپتۇ.

چۈجە بىلەن قوناق

كۇنىۋيى كاتەكتە ھېچنېمىدىن غەم يېمەي خۇشال ـ خۇرام كۇن ئۆتكۈزىدىغان بىر چۈجە بار ئىكەن. كاتەكنىڭ ئالدىدا تۇيۇقسىز بىر ئادەم پەيدا بوپتۇ. چۈجە قورقمىدىن كاتەكنىڭ ئىچكىرىسى- گە قېچىپ كېتىپتۇ. ئۇ يېنىپ كېلىپ قارىسا ھېلىقى ئادەم كې- تىپ قاپتۇ. لېكىن، كاتەكنىڭ ئالدىدا بىرمۇنچە قوناق چېچىلىق تۇرغۇدەك. بۇ نەدىن كەلگەن قوناقتۇ، دەپ ھەيران بوپتۇ چۈجە. ئە- تىسى ھېلىقى ئادەم يەنە كەپتۇ. چۈجە يەنە قېچىپ كېتىپتۇ، قاي- تىپ كەلسە ھېلىقى ئادەم يوق، بىراق كاتەكى ئالدىدا يەنە بىرمۇن- چە قوناق چېچىلىق تۇرغان. شۇنىڭ بىلەن چۈجە ھېلىقى ئادەم بىلەن قوناق ئوتتۇرىسىدا چوقۇم بىر باغلىنىش بار، بىراق بۇنداق خۇلاسە چىقىرىشقا تېخى بالدۇر، دەپ ئويلاپتۇ. شۇڭا ئۇ داۋاملىق كۆزىتىپتۇ. بۇ ئىش ھەر كۇنى داۋاملىشىپتۇ. كېيىن بۇ ئىشنىڭ سەۋەب ـ نەتىجىلىك مۇناسىۋىتى ئۇنىڭ كاللىسىدا ئايدىڭلىشىپ- تۇ. ھەر قېتىم ھېلىقى ئادەم پەيدا بولسىلا، قوناقمۇ پەيدا بولىدە- كەن. بۇ ئىش تەكرارلىنىپ 999 قېتىمغا بارغاندا ئۇ ئاخىر ھېلە- قى ئادەم سەۋەب، قوناق بولسا نەتىجە، بۇ بىر مۇقەررەر باغلىنىش دەپ ھۆكۇم قىپتۇ. يەنە كېلىپ، بۇ خىل ئەھۋال داۋاملىق يۈز بې-

www.uyghurkitap.com

ىردىغان بولغاچقا، بۇنىڭدىن بىرەر چاتاق چىقىشى مۇمكىن ئەمەس. بۇ خۇددى قانۇنىيەتتەكلا بىر ئىش، دەپ ئويلاپتۇ ھەمدە ھېلىقى ئادەمنىڭ پەيدا بولۇشىنى ساقلاپتۇ. ئۇ ئادەم 1000 قېتىم كاتەكنىڭ ئالدىدا پەيدا بولغاندا چوجە ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ مېھرىبانلىق شەپقىتىگە رەھمەت ئېيتىپتۇ ـ دە، جېنىدىن ئايرىلىپتۇ.

ھايات دېگەن مانا شۇ. ئۇنىڭدا سەۋەب ـ نەتىجە مۇناسىۋىتى بولمايدۇ، 999 قېتىم تەكرارلانغان ئىشتىنمۇ ئالدىراپ خۇلاسە چىقارماسلىق كېرەك، چۈنكى 1000 ـ قېتىملىقىدا بىرەر چاتاق چىقىپ قېلىشى مۇمكىن.

دىيالوگ سەنئىتى

سوقرات ئافېنانىڭ قايناق كوچا ـ رەستىلىرىدە نۇتۇق سۆزلەشكە ۋە كىشىلەر بىلەن مۇنازىرىلىشىشكە ئادەتلەنگەنىكەن. ئۇ باشقىلار بىلەن سۆزلەشكەن مەسىلىلەرنى مۇھاكىمە قىلغاندا، دائىم بىر خىل ئۆزگىچە ئۇسۇلنى قوللىنىدىكەن.

بىركۈنى سوقرات يەنە بازارغا كەپتۇ ۋە يولدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىرىنى توختىتىپ:

ــ كەچۈرۈڭ، كۆڭلۈمدە ئۇزاقتىن بېرى تۇگۈن بولۇپ تۇرغان بىر ئىشنى سىزدىن سورىۋالغان بولسام، ھەممە ئادەم ئەخلاقلىق بولۇشنى تەكىتلەيدۇ، ئەخلاق دېگەن زادى نېمە؟ ــ دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم:

ــ ھالال، سەممىي، سادىق، راستچىل بولۇشنى ئەخلاقلىق بولۇش دەيمىز، ــ دەپتۇ.

سوقرات چۈشەنمىگەن قىياپەتكە كىرىۋېلىپ يەنە:

ــ لېكىن، نېمە ئۈچۈن جەڭلەردە بىزنىڭ سەركەردىلىرىمىز ھەرخىل ھىيلە ـ مىكىرلەر بىلەن دۈشمەننى ئالدايدۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ـــ دۇشمەننى ئالداش ئەخلاققا مۇخالىپ، لېكىن ئۆز ئادەملىرىنى ئالداش ئەخلاقسىزلىق.

سوقرات ئۇنىڭ سۆزىنى رەت قىلىپ:

ـــ قوشۇنىمىز دۇشمەن تەرەپنىڭ مۇھاسىرىسىدە قالغاندا، سەركەردە قوشۇننىڭ جەڭگىۋارلىقىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن يارەمچى قوشۇنمىز يېتىپ كەلدى، كۆپچىلىك غەيرەتكە كېلىپ مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقايلى، دېگەن بولسا، شۇنداقلا بۇنىڭ تۈرتكىسىدە قوشۇنمىز راستتىنلا مۇھاسىرىنى بۆسۈپ چىقالىسا، بۇ خىل ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاقسىزلىق بولۇپ ھېسابلىنامدۇ؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۇ جەڭدە ئامالسىزلىقتىن قوللانغان تەدبىر، ئەمما ئادەتتىكى چاغلاردا بۇنداق قىلىش ئەخلاقسىزلىق بولىدۇ.

ـــ ئەگەر ئوغلىڭىز ئاغرىپ قالغاندا دورا يېگىلى ئۇنىمىسا، ئۇنىڭغا دورىنى يېگۈزۈش ئۈچۈن، بۇ دورا ئەمەس، ناھايىتى يېيىشلىك نەرسە، دەپ ئۇنى ئالدىسىڭىز، بۇمۇ ئەخلاقسىزلىق بولامدۇ؟ ـــ دەپ زىغىرلاپ سوراپتۇ سوقرات يەنە.

ھېلىقى ئادەم ئامالسىز:

ـــ بۇ خىل ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاققا ئۇيغۇن، ـــ دەپ ئېتىراپ قىپتۇ.

سوقرات قانائەتلەنمەي يەنە:

ـــ ئالدامچىلىق قىلماسلىق ئەخلاق جۈملىسىگە كىرىدىكەن، ئالدامچىلىقمۇ ئەخلاقلىق بولۇش سانلىدىكەن. دېمەك، ئەخلاقنى ئادەم ئالداش ياكى ئالدىماسلىق بىلەن چۈشەندۈرگىلى بولمايدىكەن، ئۇنداقتا، ئەخلاقنى زادى نېمە بىلەن چۈشەندۈرۈش مۇمكىن؟ ماڭا شۇنى دەپ بەرگەن بولسىڭىز، ـــ دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بىر ھازا ئويلانغاندىن كېيىن:

ـــ ئادەم ئەخلاقنى بىلمىسە، ھەرگىز ئەخلاقلىق بولالمايدۇ. ئەخلاقنى بىلگەندىلا، ئاندىن ئەخلاقلىق بولالايدۇ، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىنلا سوقرات رازىمەنلىك بىلەن كۈلۈمسىرەپتۇ

ۋە ھېلىقى ئادەمنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

ــ سىز بىر ئۇلۇغ پەيلاسوپ ئىكەنسىز، ئۇزۇندىن بۇيانقىسىز-نىڭ سۆزلىرىڭىز ئارقىلىق كاللامدا ئېنىق بولماي كەلگەن مەسىلىلەرنى ئايدىڭلاشتۇرۇۋالدىم. سىزگە كۆپتىن ـ كۆپ رەھمەت، ــ دەپتۇ.

سوقرات بۇ خىل توختىماي سوئال سوراش ئارقىلىق مۇنازىرە داۋامىدا مەسىلىنى ئايدىڭلاشتۇرۇش ئۇسۇلىنى «دىيالوگ سەنئەتى» دەپ ئاتىغان.

ھەققانىيلىق دېگەن نېمە؟

سوقرات مۇنازىرىلىشىشكە ماھىرلىقى بىلەن مەشھۇر. بىر قېتىم ئۇ بىر ياشتىن:

ــ ساختىلىق ھەققانىيلىقمۇ ـ ئەمەسمۇ؟ ــ دەپ سوراپتىكەن. ھېلىقى ياش:

ــ ھەققانىيلىق ئەمەس، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ــ ئۇنداقتا ئالدامچىلىقچۇ؟

ــ ھەققانىيلىق ئەمەس.

ــ ئوغرىلىقچۇ؟

ــ ھەققانىيلىق ئەمەس.

ــ باشقىلارنى قۇل قىلىشچۇ؟

ــ ھەققانىيلىق ئەمەس.

ــ بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ھەققانىيلىققا كىرمەيدۇ، شۇنداقمۇ؟

ــ شۇنداق.

ــ ئۇنداقتا، بىر گېنېرال ئۆز دۆلىتىگە دۈشمەنلىك قىلغانلارنى يېڭىپ، ئۇلارنىڭ ئادەملىرىنى قۇل قىلسا، بۇ ھەققانىيلىق بولامدۇ ـ بولمامدۇ؟

ــ ھەققانىيلىق بولىدۇ.

ـــ ئەگەر ئۇ ئۇرۇش جەريانىدا دۈشمەنلەرنى ئالدىسا ھەم ئۇلار-نىڭ بايلىقلىرىنى ئېلىپ كەتسە، بۇ قىلمىش ھەققانىيلىق بولامدۇ - بولمامدۇ؟

ـــ ئەلۋەتتە، ھەققانىيلىق بولىدۇ.

ـــ بايا سىز: « ئالدامچىلىق بىلەن باشقىلارنى قۇل قىلىۋېلىش-نى ھەققانىي بولمايدۇ» دېگەنىدىڭىز، ھازىر ئەجەب ھەققانىيلىق بولىدۇ دەيسىزغۇ؟

ـــ ئالدىدىكىسى دوستلارغا قارىتىلغان، ھازىرقىسى دۈشمەن-لەرگە قارىتىلغان.

سوقرات يەنە مۇنداق دەپتۇ:

ـــ بولىدۇ، ئۇنداق بولسا بىز ئەمدى دوستلارغا قارىتىلغان مەسىلە ئۈستىدە مۇنازىرىلىشىپ باقايلى. ئەگەر گېنېرال ئۇرۇش-نىڭ ئېھتىياجى تۈپەيلى دوستلىرىنى ئالدىسا، ئۇنىڭ بۇ قىلمىشى ھەققانىيلىق بولامدۇ - يوق؟

ـــ ھەققانىيلىق بولىدۇ.

ـــ بىر ئادەم ئۆلۈۋاتقان بولغاندا، ئۇنىڭ پىچىقىنى ئوغرى-لىۋالغان ئادەمنىڭ قىلمىشى ھەققانىيلىق بولامدۇ؟

ـــ ھەققانىيلىق بولىدۇ.

ـــ بايا سىز: « دۈشمەنگە قارىتىلغان قىلمىش گەرچە ئالدامچى-لىق، ئوغرىلىق، قۇل قىلىش بولسىمۇ ھەققانىيلىق بولىدۇ، ئۇ پەقەت دۈشمەنگە قارىتىلغاندا شۇنداق. دوستلارغا قارىتىلغاندا ئۇنداق بولمايدۇ» دېگەنىدىڭىز. قانداقسىگە ئەمدى بۇ ئىشلار دوستلارغا قارىتىلغاندىمۇ ھەققانىيلىق بولۇپ قالدى؟

تاڭ نۇرى

رابى شاگىرتىدىن:

ـــ تاڭ ئاتقانلىقىنى قانداق بىلگىلى بولىدۇ؟ ـــ دەپ سوراپتە-كەن، شاگىرتى:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

— ئادەم يىراقتا تۇرغان ھايۋاننىڭ قوي ياكى كىيىك ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۇرەلمىسە تاكى ئاتقان بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— ئۇنداق ئەمەس، — دەپتۇ رابى.

— ئەمىسە قانداق؟ — قايتۇرۇپ سوراپتۇ شاگىرتى.

— باشقىلارنىڭ چىرايىنى كۆرەلمىگۈدەك ھەمدە ئۇلارنىڭ ئۆزىنىڭ ئىنىسى ياكى سىڭلىسى ئىكەنلىكىنى پەرقلەندۇرەلمىگۈدەك بولغاندا ئاندىن تاكى ئاتقان ھېسابلىنىدۇ. ئەگەر بىر ئادەم بۇنىمۇ ئېنىق بىلەلمىسە، ئۇنىڭ مەڭگۈ قاراڭغۇلۇق ئىچىدە قالغىنى قالغان.

تەخمىنىي جاۋاب

پېنسىلۋانىيە ئۇنىۋېرسىتېتى قانۇن فاكۇلتېتىنىڭ پىروفېسسورى دوكتور كېددى 20 يىلدىن بېرى ئىزچىل تۇرده مۇنداق بىر ئادەتنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەنىكەن. يەنى، ئۇ تۇنجى سائەتلىك دەرسىده ئەڭ ئاۋۋال دوسكىغا تۆت ۋە ئىككىدىن ئىبارەت ئىككىلا سانىنى يازىدىكەن. ئاندىن ئوقۇغۇچىلاردىن نەتىجىسى قانچە بولىدۇ؟ دەپ سورايدىكەن. بەزى ئوقۇغۇچىلار ئالته دېسه، ئۇ بېشىنى چايقايدىكەن، بەزىلىرى ئىككى دېسىمۇ، جىم تۇرىدىكەن، يەنه بەزى ئوقۇغۇچىلار سەككىز دېسه يەنه گەپ قىلمايدىكەن. ئەڭ ئاخىردا دوكتور ئۇلارنىڭ خاتالىقىنى تۇزىتىپ:

— ئۆزۈڭلاردىكى خاتالىقنىڭ نەده ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ مەن سىلەرنى بۇنىڭ نەتىجىسى قانچه بولىدۇ؟ دەپ سورىغىنىمدا سىلەر ئەسلىي مەسىلىنىڭ ئەڭ ماھىيەتلىك تەرتىپىنى، يەنى قوشۇشمۇ، ئېلىشمۇ، كۆپەيتىش ياكى بۆلۈشمۇ، نېمه ئىكەنلىكىنى بىلىشىڭلار كېرەك ئىدى، بىلمەي تۇرۇپ قانداق تاپقىلى بولىدۇ؟ — دەيدىكەن.

تەلەيلىك سېرژانت

بىر مەيدان كەسكىن جەڭدە بىر سېرژانت تۇيۇقسىز دۇشمەن ئايروپىلانىنىڭ ئۇدۇل ئۆزىگە قاراپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقانلىقىنى بايقاپتۇ. ئۇ ئۆزىنى چەتكە ئېلىشنى ئويلاپ بولغۇچە ئارىلىقتا كۆزى سەل نېرىراقتا تۇرغان بىر ئەسكەرگە چۈشۈپتۇ - دە، تېز يېتىۋال دەپ ۋارقىرىغىنىچە يۈگۈرۈپ بېرىپ ھېلىقى ئەسكەرنىڭ ئۈستىگە ئۆزىنى تاشلاپتۇ. بۇ چاغدا بىر قاتتىق ئاۋاز بىلەن تەڭ نۇرغۇن لاي - توپىلار ئۇلارنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپتۇ. سېرژانت ئۈستىبېشىنى قاقاچاڭ ئارقىغا قاراپ سوغۇق تەرگە چۆمۈپ كېتىپتۇ، ئەسلىدە بايا ئۇ تۇرغان يەر بومبارداندا بىر چوڭ ئويمانلىققا ئايلىنىپ قالغانىكەن.

ئەمەلىيەتتە، باشقىلارغا يارەدەم بېرىش ئۆزىگە يارەدەم بەرگەنلىكتۇر.

ئەدەپ ۋە جان ساقلاش

كۆڭزى چىن بەگلىكى بىلەن سەي بەگلىكى ئوتتۇرىسىدا قوراشاۋدا قېلىپ توپتوغرا 10 كۈن ئاچ قاپتۇ. بەزىدە ھەتتا يېگىلى ياۋا كۆكتاتمۇ تاپالماپتۇ.

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ شاگىرتى زىلۇ بىر يەردىن پىشۇرۇلغان چوشقا گۆشىدىن بىر پارچە ئوغرىلاپ كەپتىكەن، كۆڭزى گۆشنىڭ نەدىن كەلگەنلىكىنى سوراپمۇ قويماي يەۋېتىپتۇ. زىلۇ يەنە باشقىلارنىڭ كىيىمىنى ئوغرىلاپ ئۇنى ھاراقتا ئالماشتۇرۇپ ئېلىپ كەلسە، كۆڭزى ھاراقنىمۇ گەپ - سۆز قىلماي ئىچىپتۇ. ئەمما، لۈي ئەيگۈنىڭ ئالدىغا چىقىپ كۆتۈرۈلگاندا بولسا، پەتىنى بۇزماي ئولتۇرۇپ، شىرەدىكى ئۇستى - ئۈستىلەپ تىزىلىپ

كەتكەن قورۇما ۋە شارابلارغا نەزەر كۆزىنى سېلىپ قويماپتۇ. بۇ هالدىن هەيرانلىق هېس قىلغان زىلۇ:

ــ ئۇستاز، هازىر ئەجەب، چىن، سەي بەگلىكىدە قورۇلۇدا قالغان چاغدىكىگە ئوخشىماي قالدىڭىزغۇ؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، كۈڭزى:

ــ شۇ چاغدا ئۇنداق قىلىشىم جان ساقلاش ئۈچۈن ئىدى، بۈگۈن بۇنداق قىلىشىم ئەدەپ ئۈچۈن، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

يۈك

بىر ئەۋلىيا هىمالايا تېغىنى تاۋاپ قىلماقچى بوپتۇ. ئەمما، يىل بويى قار ـ مۇز بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدىغان، يوللىرى تار هەم خەتەرلىك، سەللە بىخەستەلىك قىلسا ئەتراپتىكى كۆز يەتمەس هاڭلارغا چۈشۈپ كېتىش خەۋپى كۆزگە كۆرۈنۈپلا تۇرىدىغان بۇنداق سەپەرگە نىيەت قىلىپ ماڭماقمۇ ئاسان ئىش ئەمەس ئەكەن. شۇنداقتىمۇ، ئەۋلىيا سەپەرگە جابدۇنۇپتۇ، ئەمما نەرسە ـ كېرەكنى ناهايىتى ئاز ئاپتۇ. چۈنكى، يۈكنى بەك ئېغىر ئارتىۋالسا يولدا قولايسىزلىق كېلىپ چىقىشىدىن ئەنسىرەپتۇ.

ئۇ كېتىۋېتىپ ئالدى تەرەپتە ئون ياشلار چامىسىدىكى بىر قىزنىڭ سېمىز بىر بالىنى يۈدۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى، بالا ئېغىر بولغاچقا، قىزچاقنىڭ هاسىراپ ـ هۆمۈدەپ ئاران قەدەم ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، تېز ـ تېز مېڭىپ قىزغا يېتىشۋېلىپ:

ــ قىزىم، بۇنداق ئېغىر بالىنى يۈدۈۋېلىپ قانداق مېڭىۋاتىسىز؟ ــ دەپتىكەن، قىزچاق ئۇنىڭ سۆزىدىن خاپا بولۇپ:

ــ سىزنىڭ يۈدۈۋالغىنىڭىز بىر بوپا، مېنىڭ يۈدۈۋالغىنىم بولسا يۈك ئەمەس، ئۆزۈمنىڭ ئۆكسىسى، مەن ئۇنىڭغا ئامراق، ــ دەپتۇ.

بۇ ئاددىيغىنە بىر ئېغىز گەپ ئەۋلىيانىڭ قەلبىنى لەرزىگە سالىپتۇ.

راست، قىزچاق توغرا ئېيتىدۇ، گەرچە ئىككىيلەن يۇدۇۋالغان نەرسىنىڭ ئېغىرلىقى ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمەلىيەتتە بۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا پەرق بار، سىز مەيلى بىر بوپىنى يۇدۇۋېلىڭ ياكى ئۇكىڭىزنى يۇدۇۋېلىڭ، ئۇلارنىڭ ئېغىرلىقى تارازىدا ئوخشاش چىقىدۇ. لېكىن، مۇھەببەت يۈكىنى يەڭگىللىتەلمىگىنى بىلەن، ئۇنىڭدىن كېلىدىغان بېسىمنى تۇگىتەلەيدۇ. چۈنكى مۇھەببەتتىن كېلىدىغان ھەرقانداق ئىنكاس گۈزەل بولىدۇ.

ئىشەنچلىك دادا

بىر ئادەم چۈشىدە خۇدانىڭ ئۆز ئوغلىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇغانلىقىنى كۆرۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئوغلىنى ئورمانلىققا ئاپىرىپ ئۆلتۈرۈۋەتمەكچى بوپتۇ. ئوغلى ئەزەلدىن ئورمانلىققا بېرىپ باقمىغاچقا، دادىسىنىڭ ئورمانلىققا ئاپىرىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، بەك خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ. ئوغلى شۇ كۈنى تۈن نىسپى بىلەن ئويغىنىپ:

ــ دادا، ئورمانلىققا نېمە قىلغىلى بارىمىز؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

بۇ ۋاقىتتا ئۇ ئىنتايىن تەڭلىكتە قاپتۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ يۈرەك پارىسىنى ئۆز قولى بىلەن ئۆلتۈرمەكچى، ئەمما ئوغلى بولسا بۇنىڭدىن بىخەۋەر ئويناپ ـ كۈلۈپ يۈرمەكتە، ئۇ ئادەم ئاخىر قىلىدىغان باشقا گەپ تاپالماي:

ــ بالام، خۇدا بىزنىڭ ئىگىمىز، خۇددى مەن سېنىڭ دادالىڭ بولغاندىكىدەك، ــ دەپتىكەن، ئوغلى:

ــ دادا، سەن نېمىلا دېسەڭ مەن ئىشىنىۋېرىمەن، ــ دەپتۇ. ئەتىسى دادا ـ بالا ئىككىيلەن ئورمانلىققا بېرىپتۇ. دادىسى شەمشەر بىلىسە ئوغلى يارەملىشىپتۇ، بۇنى كۆرۈپ دادىنىڭ يۈرىكى تېخىمۇ ئېچىشىپ، گويا بىرى داغمال بىلەن داغلاۋاتقاندەك ئازابلىنىپ كېتىپتۇ، شۇنداقتىمۇ ئۇ قارارىدىن يېنىۋېلىشقا ئامالسىز

ئىكەن. ئوغلى يەنە:

— دادا، سىز بۇ پىچاقنى بىلەپ نېمە قىلماقچى؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئامالسىز قالغان دادا:

— ئوغلۇم، مەن سېنى ئۆلتۈرمەكچى، — دەپتۇ. ئوغلى بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ھەم خۇشال ھالدا:

— مەن سىزگە خۇددى خۇداغا ئىشەنگەندەك ئىشىنىمەن، — دەپتۇ.

مۇنازىرىلىشىشنىڭ كۈچى

— بىرى پاكىز، بىرى مەينەت ئىككى ئادەم بار ئىكەن، ئىككىلىسى دەريا بويىغا مېڭىپتۇ، ئۇلارنىڭ قايسىسى يۇيۇنىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇستاز.

— مەينىتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ شاگىرتى.

— خاتالاشتىڭ، مەينەت ئادەم مەينەتچىلىككە كۆنۈپ كەتكەن تۇرسا، ئۇ ھەرگىزمۇ يۇيۇنمايدۇ، پاكىز ئادەم مەينەت بولۇپ كەتمەسلىك ئۈچۈن يۇيۇنىدۇ، — دەپتۇ ئۇستازى ھەم ئارقىدىنلا، — يەنە بىر قاراپ باقايلى، پاكىز ئادەم بىلەن مەينەت ئادەم تەڭلا دەريا بويىغا بارسا، قايسىسى يۇيۇنىدۇ؟ — دەپتىكەن، شاگىرتى:

— بۇنى بىلىش ئوڭايغۇ، پاكىز ئادەم داۋاملىق پاكىز بولۇشنى ئويلايدۇ، شۇڭا پاكىز ئادەم يۇيۇنىدۇ، — دەپتۇ.

— ياق، ئۇ ئەسلىدىنلا پاكىز تۇرسا، يەنە نېمىدەپ يۇيۇنغۇدەك، بەلكى مەينەت ئادەم پاكىزلىنىشنى ئويلاپ يۇيۇنۇشى مۇمكىن، — ئارقىدىنلا ئۇستازى يەنە، — بىز يەنە بىر قاراپ باقايلى، ئىككىسى تەڭ دەريا بويىغا بارسا قايسىسى يۇيۇنىدۇ؟

بۇ قېتىم شاگىرتى ئەمدى بۇ ئىشنىڭ قانۇنىيىتىنى ئىگىلىۋالدىم دەپ ئويلىغاچقا، ئۆزىگە ناھايىتى ئىشەنگەن ھالدا:

— ھەر ئىككىسى يۇيۇنىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

لېكىن ئۇستازى ئويلىمىغان يەردىن:

— ھېچقايسىسى يۈيۈنمايدۇ، ئۇلار نېمىشقا يۇيۇنغۇدەك؟ چۈنكى، ئۇلارنىڭ بىرى ئەسلىدىنلا پاكىز، يەنە بىرى مەينەتچىلىككە كۆنۈپ كەتكەن، — دەپتۇ.

تىل قېلىپ، چىشنىڭ يوقىلىشى

ئېيتىلىشچە، چاڭ زۇڭ لاۋزىنىڭ ئۇستازى ئىكەن. بىر قېتىم چاڭ زۇڭ ئاغرىپ قېلىپ، لاۋزى ئۇنى يوقلاپ بېرىپتىكەن، چاڭ زۇڭ ئاغزىنى ئېچىپ، لاۋزىغا:

— تىلىم بارمىكەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

لاۋزى:

— بار ئىكەن، — دەپتۇ.

چاڭ زۇڭ يەنە:

— چىشىمچۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

لاۋزى قاراپ بېقىپ:

— يوق ئىكەن، — دەپتۇ.

— بۇنىڭ نېمە ئۇچۇنلۇكىنى بىلدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ چاڭ زۇڭ.

لاۋزى:

— تىلىنىڭ قېلىشى ئۇنىڭ يۇمشاق بولغانلىقىدىن، ئەكسىچە چىشنىڭ قالمىغانلىقى ئۇنىڭ قاتتىقلىقىدىن، توغرىمۇ؟ — دەپتۇ.

چاڭ زۇڭ كۈلۈپ كېتىپ:

— ھەببەللى، دەل شۇنداق، — دەپتۇ.

كېيىن لاۋزى مۇشۇ ئاساستا يۇمشاق ئارقىلىق قاتتىقنى يېڭىشتەك بىر خىل تۇرمۇش پەلسەپىسىنى ئوتتۇرىغا قويغانىكەن. شۇنىڭ بىلەن كېيىنكى ۋاقىتلاردا بەزى كىشىلەر بۇ خىل ئۇسۇل ئارقىلىق ئۆزىنى قوغداپ، قاتتىقلىق قىلىپ ۋەيران بولۇشتەك تەقدىردىن ئامان قالغانىكەن.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

قۇلۇپنىڭ سىرى

ئىقتىدارلىق بىر ۋەزىر ۋاپات بوپتۇ، بۇ ۋەزىر ئاجايىپ دانا بو-لۇپلا قالماستىن، يەنە مەشھۇر دىپلومات بولغاچقا، ئۇنىڭ ئورنىنى باسىدىغان ئادەم تېپىش ناھايىتى قىيىنغا چۈشۈپتۇ. مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىغا بەگ ـ سىپاھلار ئەۋەتىلىپتۇ. ئەڭ ئاخىردا ئۇچ ئادەم تېپىلىپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى مەشھۇر ماتېماتىك ئىكەن، ئۇ ھەرقانداق ماتېماتىكا مەسىلىلىرىنى ھەل قىلالايدىكەن. ماتېما-تىكا ھەممە پەنلەر ئىچىدىكى مۇتلەق نوپۇزلۇق پەن، باشقا پەنلەر ئۇنىڭ شاخچىلىرى، شۇڭلاشقا ئۇ بارلىق پەنلەرنىڭ ئانىسى، دەپ قارىلىدۇ. يەنە بىرى مەشھۇر پەيلاسوپ ئىكەن، ئۇ يەنە سېھىرگەر-لىكمۇ قىلالايدىكەن. سېھىر ـ ئەپسۇن بىلەن نۇرغۇن نەرسىلەرنى يارىتالايدىكەن. بىراق، قولىدا ھېچنېمىسى يوق ئىكەن، ئۇ يەنە ھەرخىل ھەرپلەرنى قۇراشتۇرۇپ، سىزگە بىر ئەمەلىي تۇيغۇ بې-رىدىكەن. ھالبۇكى، كېيىن ئۇنىڭدىن ھېچبىر ئەسەر قالمايدىكەن. ئۇلار تاپقان ئۇچىنچى ئادەم بىر روھانىي بولۇپ، خۇداغا ئىشىنە-دىكەن. ھەر كۈنى باش كۆتۈرمەي ئىبادەت قىلىدىكەن.

بۇ ئۇچ ئادەم ئوردىغا كەلتۈرۈلۈپتۇ. پادىشاھ ئۇلارغا:

ـــ ئوبدان ئارام ئېلىپ تەييارلىق قىلىۋېلىشىڭلار ئۈچۈن سە-لەرگە ئۈچ كۈن مۆھلەت بېرەي، تۆتىنچى كۈنى ئەتىگەندە ئوردىغا كېلىپ ئىمتىھان بېرىسىلەر، ئاراڭلاردىن ئەڭ ئەقىللىك بىرەيلەن تاللىنىپ ماڭا ۋەزىر بولىدۇ، ـــ دەپتۇ.

ئۇلار ھەرقايسىسى ئۆزىنىڭ ئۇسۇلى بويىچە تەييارلىق قىلىشقا باشلاپتۇ. ئۇلارغا نىسبەتەن ئۈچ كۈن بەكلا ئازلىق قىلىدىكەن. چۈنكى، ماتېماتىك مۇشۇ ۋاقىت ئىچىدە نۇرغۇن تەجرىبە ئىشلە-مىسە، ھېسابلاش ئۇسۇللىرى ئۇستىدە ئىزدەنمىسە بولمايدىكەن. شۇڭا، ئۇ ئۈچ كۈن ئۇخلىماپتۇ، تاماقمۇ يېمەپتۇ، ئۇ مۇشۇ قېتىم

تاللىنىپلا قالسا ئۆمۈر بويى ھېچنېمىدىن غەم يېمەي ئۆتىدىغانلە-
قىنى بىلمىدىكەن، شۇڭا ئىمتىھانغا چوقۇم پۈختا تەييارلىق قىلىش
قارارىغا كەلگەنىكەن. پەيلاسوپمۇ ئىمتىھانغا قانداق تەييارلىق قە-
لىش ھەققىدە ئويلىنىشقا باشلاپتۇ، پەقەت روھانىيلا خاتىرجەم
ھالدا ئۇيقۇسىنى ئۇخلاپ، گېپلىدىن ئۆتكەنىنى يەپ، ئىبادەتتىن
كېيىن سەيلە قىلىپ يۈرۈپتۇ. روھانىي ئۇچۇن كەلگۈسىدىن غەم
يېيىش ھاجەتسىز. ئاخىرقى ئىمتىھان دېگەنلەرنىڭمۇ ئەھمىيىتى
يوق، چۈنكى تەڭرى ئاتا قىلغان ھەربىر سېكۇنت ۋاقىتنىڭ ئۆزى
بىر ئىمتىھان، ئىش شۇنداق تۇرسا، ئۇ نېمىگە تەييارلىق قىلىدۇ؟

ئۇچ كۈن مۆھلەت تۇشۇپ ئۇلار ئوردىغا ئىمتىھان بېرىشكە
ماڭغاندا ماتېماتىك بىلەن پەيلاسوپ پۈتلىرىنى سۆرەپ ئاران -
ئاران مېڭىپتۇ، چۈنكى ماتېماتىك تەجرىبىنى كۆپ ئىشلەپ كەتە-
كەنلىكتىن كاللىسى قالايمىقانلىشىپ چارچاپ يىقىلىپ قالاي دې-
گەنىكەن. تولا ئويلاپ، تولا مۇنازىرە قىلغانلىقتىن پەيلاسوپنىڭمۇ
پىكرى قالايمىقانلىشىپتۇ، پەقەت روھانىيلا خۇشال - خۇرام ھالدا
ئەتراپىغا قاراپ، قۇشلارنىڭ يېقىملىق سايراشلىرىغا قۇلاق سالغاچ
مېڭىپتۇ. ئۇ بۇ قېتىمقى ئىمتىھان ئارقىلىق بىرەر نەرسىگە ئې-
رىشىش خىيالىدا بولمىغاچقا، ھېچنېمىدىن ئەنسىرىمەپتۇ، ئۇنىڭ
مەقسىتى پەقەت ئوردىغا بارغاندىن كېيىن قانداق ئىش يۈز بېرە-
دىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئىكەن. ئۇلار ئوردىغا كەپتۇ، پادىشاھ
ئالاھىدە بىر ئىمتىھان سوئالىنى چىقىرىپ ئۇلارنى كۈتۈپ تۇرغانە-
كەن، ئۇ ئۇچەيلەنگە مۇنداق دەپتۇ:

ـــ سىلەرنى بىر ئۆيگە ئەكىرىپ قۇلۇپ سېلىپ قويىمىز، قۇ-
لۇپنىڭ ئۈستىدە نۇرغۇن رەقەم بار، لېكىن ئاچقۇچ يوق، ئاشۇ رە-
قەملەرنى بەلگىلىك ئۇسۇل بىلەن تىزىپ چىقسا ئىشىك ئېچىلە-
دۇ. بىرىنچى بولۇپ ئۆيدىن چىققان ئادەم ۋەزىرلىككە تاللىنىدۇ.

ئىمتىهان باشلىنىپتۇ، ماتېماتىك دەرھال قەغەز ـ قەلەمنى ئېلىپ بىرمۇنچە مەسىلىلەرنى تىزىپ ھېسابلاپتۇ، ئاندىن قولىنى ئۈستىدىكى رەقەملەرگە قاراپتۇ، كۆزىتىپتۇ، بىرئازمۇ ۋاقىتنى ئىسراپ قىلماپتۇ، پەيلاسوپمۇ كۆزىنى يۇمۇپ ئۆز ئۈسۈلى بويىچە پىكىر قىلىشقا باشلاپتۇ. بۇ بىر يېڭى مەسىلە ئىكەن، بۇنى قانداق ھەل قىلىش كېرەك؟ دەپ ئويلاپتۇ. ھېلىقى روھانىي بولسا قولىنى قاراپمۇ قويماپتۇ، چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ نە ماتېماتىكىلىق مەسىلەلەر، نە پەلسەپىۋى پىكىردىن قىلچە خەۋىرى يوقلۇقىنى، كاللىسىنى ھەرقانچە قاتۇرسىمۇ بەربىر مەسىلىنى ھەل قىلالمايدىغانلىنى بىلىدىكەن. شۇڭا ئۇ بۇلۇڭغا بېرىپ، جىممىدە ئولتۇرۇپ خۇداغا ئىلتىجا قىپتۇ، ھېلىقى ئىككىيلەن ئۇنىڭ بۇ قىلىقىغا قاراپ، ياخشى بولدى، ئىش ئىككىمىزنىڭ ئارىسىدىلا بىر تەرەپ بولىدىغان بولدى، دەپ ئويلاپتۇ، ئەمما ئۇلار تۇيۇقسىز روھانىيىنىڭ ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەنلىكىنى، ئىشىكنىڭ ئوچۇق تۇرغانلىقىنى بايقاپ، ھاڭ ـ تاڭ بولغىنىچە ئولتۇرۇپلا قاپتۇ. دەل شۇ چاغدا پادىشاھ كىرىپ:

ـــ سىلەر بۇ يەردە نېمە قىلماقچى؟ ئىمتىهان ئاخىرلاشتى، ئۇ بىرىنچى بولۇپ ئۆيدىن چىقىپ بولدى، ـــ دەپتۇ.

ئۇلار روھانىيىنىڭ ھېچ ئىش قىلمايلا ئولتۇرغىنىنى بىلگەچكە قانداق چىقىپ كەتكىنىنى بىلگۈسى كېلىپ، ئوردىدىن قايتقۇچە روھانىيدىن ئىشىنىڭ جەريانىنى سوراپتۇ. ئۇ:

ـــ مەن ئولتۇردۇم، دۇئا قىلدىم، كۆڭلۈم ماڭا «ھاماقەتكەسەن، بېرىپ قاراپ باق، ئىشىك تاقاق ئەمەس» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئىشىككە باردىم، ئىشىك سولانمىغانىكەن، ھەل قىلىدىغان مەسىلىمۇ يوق ئىكەن، شۇڭلاشقا مەن چىقىپ كەتتىم، ـــ دەپتۇ.

تەركىدۇنيا زاھىت

بۇرۇن بىر ئادەم تاۋاپچىلارغا قوشۇلۇپ، بىر مەشھۇر تەركىدۇنيا كىشىنى زىيارەت قىلىپ، ئۇنىڭدىن بۇنداق بىر مەسىلىنى سوراپتۇ:

— ھەزرىتىم، ئەگەر سىزنىڭ بىر كۈنلۈك ئۆمرىڭىز قالغان بولسا، سىز بۇ كۈننى قانداق ئۆتكۈزەتتىڭىز؟

ئۇنىڭ سوئالىنى ئاڭلىغان بوۋاي ئاپئاق ئۇزۇن ساقىلىنى سىلاپ قويۇپ:

— ئالدى بىلەن ئەتىگەنلىك ئىبادىتىمنى قىلىمەن، ئاندىن بىر چەينەك چاي دەملەيمەن، ئاندىن ھويلىغا چىقىپ ئوت ئوتايمەن، كېيىن كوچىغا چىقىپ قوشنىلىرىمنى يوقلايمەن. قايتىپ بىرئاز ئۇخلىشىم مۇمكىن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— تۇرۇپ تۇرۇڭ، سىز ئادەتتىمۇ كۈنلىرىڭىزنى مۇشۇنداق ئۆتكۈزىسىزغۇ؟ — دەپ گەپ ئارىلاپتۇ بىر تاۋاپچى.

— شۇنداق، نېمە ئۈچۈن ئەڭ ئاخىرقى بىركۈنى باشقا كۈنلەر-گە ئوخشاش ئۆتكۈزسەك بولمىغۇدەك؟ — دەپتۇ بوۋاي، — بۇ كۈن باشقا ھەرقانداق كۈندىن مۇھىم، چۈنكى ئۇ ئۆلۈم كۈنى. بۇ كۈن 365 كۈننىڭ ئىچىگە يوشۇرۇنغان، ئۇنىڭ ھېچقانداق شەپىسىمۇ، بەلگىسىمۇ يوق، ئەمما ھېچقايسىمىز بىر يىلدىكى 365 كۈننىڭ ئىچىدە ئۇ كۈننى يوق دېيەلمەيمىز.

روزېنتال تەسىرى

پسىخولوگىيەدە روزېنتال تەسىرى دەيدىغان بىر ئۇقۇم بار، خاراكتېرلىك ئۇنىۋېرسىتېتنىڭ پروفېسسورى روزېنتال تەربىيە ئۇ-قۇمى ھەققىدىكى مۇنداق بىر تەجرىبىنى ئىشلىگەن. ئۇ بىر توپ

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاپ تورىدىكى

چاشقاننى ئىككى گۇرۇپپىغا بۆلۈپ، A گۇرۇپپىنى بىر تەجرىبە خادىمىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا:

ـــ بۇ بىر توپ چاشقان ناھايىتى ئەقىللىك، ياخشى مەشىق قىلدۇر، ـــ دېگەن. B گۇرۇپپىنى يەنە بىر تەجرىبە خادىمىغا تاپشۇرۇپ ئۇنىڭغا:

ـــ بۇلار ئەقلىي ئىقتىدارى ئادەتتىكىدەك چاشقان، ـــ دېگەن.

ئىككى تەجرىبە خادىمى ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا بۇ ئىككى توپ چاشقاننى مەشىق قىلدۇرغان. بىر مەزگىلدىن كېيىن بۇ ئىككى توپ چاشقاندىن ئەقلىي ئىقتىدار سىنىقى ئېلىنغان. سىناش ئۇسۇلى چاشقانلارنى سىرلىق ئوردىدىن ئۆتكۈزۈش بولۇپ، بۇ تەقلىدىي ئوردىنىڭ ئىچى ئىنتايىن مۇرەككەپ، چاشقانلار ماڭغامدا بىر تامغا ئوسۇۋالىدىغان بولغاچقا، بەلگىلىك ئەستە ساقلاش ئىقتىدارى، ئەقلىي ئىقتىدارى بار چاشقانلارلا بۇ ئوردىدىن چىقىپ كېتەلەيدىكەن. تەجرىبە نەتىجىسىدە A گۇرۇپپىدىكى چاشقانلارنىڭ ھەممىسى سىرلىق ئوردىدىن بالدۇر چىقىپ، B گۇرۇپپىدىكى چاشقانلاردىن ئەقىللىك ئىكەنلىكى ئىسپاتلىنىپتۇ. بۇ ئىشتىن كېيىن پروفېسسور ئەمەلىيەتتە بۇ ئىككى گۇرۇپپا چاشقانىنى گۇرۇپپىغا ئايرىغاندا ئەقلىي ئىقتىدارىغا قارىماستىن، خالىغانچە ئايرىلغانلىقىنى ئېيتقان. تەجرىبە خادىمى ئالدىدىكى بىر گۇرۇپپا چاشقانلارنى تەجرىبە خادىمى A غا بەرگەندە، A بۇ گۇرۇپپىدىكى چاشقانلارنى ئەقىللىك دەپ قارىغاچقا، ئەقىللىك چاشقانلارنى مەشىق قىلدۇرىدىغان ئۇسۇل بويىچە مەشىق قىلدۇرغان. نەتىجىدە، بۇ چاشقانلار راستتىنلا ئەقىللىك چاشقانغا ئايلانغان. يەنە بىر گۇرۇپپا چاشقانلارنى تەجرىبىخانا خادىمى B غا بەرگەندە، ئەكسىچە دۆت دەپ بەرگەچكە، ئۇلار بۇ چاشقانلارنى دۆت چاشقانلارنى مەشىق قىلدۇرىدىغان ئۇسۇل بويىچە مەشىق قىلدۇرغان. چاشقانلارمۇ راستتىنلا دۆتلىشىپ قالغان.

ھەزرىتى مۇسانىڭ بىر قولى

ھەزرىتى مۇسا تانبودىكى بىر مەسچىتتە تۇرىدىكەن. ئۇنىڭ ئۇممەتلىرىدىن بىرسى ئۇنىڭغا ئايالىنىڭ بەكلا بېخىل ئىكەنلىكىنى شىكايەت قىپتۇ. بىركۈنى ھەزرىتى مۇسا ئۇنىڭ ئايالىنى يوقلاپ بېرىپ، ئۇنىڭ ئالدىدا مۇشتۇمىنى تۇگۇپتۇ. بۇ ئايال ھەيران بولۇپ:

— بۇ نېمە قىلغانلىرى؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئەگەر مۇشتۇمۇم مەڭگۈ مۇشۇنداق تۇرسا، ھەرگىز ئاچمىسام، سىز بۇنى نېمىدەپ ئاتايسىز؟ — دەپ سوراپتۇ ھەزرىتى مۇسا.

— غەلىتىلىك، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئايال.

كەينىدىن ئۇ ئايالنىڭ كۆز ئالدىدا ئالقىنىنى ئېچىپ:

— ئەگەر بۇ قولۇم مەڭگۈ مۇشۇنداق تۇرسا، سىز ئۇنى يەنە نېمىدەپ ئاتايسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يەنىلا غەلىتىلىكقۇ؟ — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— سىز مۇشۇ نۇقتىنى ياخشى چۈشەنسىڭىزلا، ياخشى بىر كۆيۈمچان ھەمراھ بولالايسىز، — دەپتۇ ھەزرىتى مۇسا.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇ ئايال ئېرىنىڭ خىزمىتىنى ياخشى قىلىپ، پەرزەنتىنى ئوبدان تەربىيەلەپ ئۆتۈپتۇ. ئۆيىنى تېجەشلىك بىلەن تۇتقاندىن سىرت، خېير - ئېھسان قىلىشنىمۇ ئۆگىنىپتۇ.

ۋاز كەچكەندىكى چىقىش يولى

ئافرىقىدىكى يەرلىكلەرنىڭ ئىت باش مايمۇننى تۇتىدىغان ئۇسۇلى بار. مۆكۈپ تۇرغان ئىت باش مايمۇنغا ئۇ ياخشى كۆرىدىغان يېمەكلىكىنى مەقسەتلىك ھالدا كۆرسىتىپ، ئاغزى كىچىك، ئىچى يوغان ئۆڭكۈرگە قويۇپ قويىدۇ، ئادەم ئۇزاپ كەتە-

كەندىن كېيىن ئىت باش مايمۇن يۇگۈرگىنىچە كېلىپ، قولىنى ئۆڭكۇرگە تىقىپ يېمەكلىكنى چىڭ تۇتىدۇ. ئۆڭكۇرنىڭ ئاغزى كىچىك بولغاچقا، مۇشتۇمىنى تۇگۇۋالغان مايمۇن قولىنى تارتىپ چىقىرىشقا ئامالسىز قالىدۇ. بۇ چاغدا ئوۋچى ئالدىرىماستىن كېلىپ، ئوۋنى ئېلىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭ قېچىپ كېتىشىدىن ئەسلا ئەندىشە قىلمايدۇ. چۈنكى، ئىت باش مايمۇن ئۇ يېيىشلىك يېمەكلىكلەرگە چىدىمايدۇ، قانچە جىددىيلەشكەنسېرى يېمەكلىكنى تېخىمۇ چىڭ تۇتۇۋېلىشقا تېخىمۇ ئامالسىز قالىدۇ. بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغان ئادەم ئىختىيارسىز «قالتىس» دەپ تاشلايدۇ، «قالتىس» دېگەن بۇ سۆز شۇنىڭ ئۈچۈن ئېيتىلغانكى، بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغان ئادەم ئاشۇ ئادەمسىمان ھايۋانلارنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئىنسانلارنىڭ پىسخىكىسىنى بايقىغان. ئەمەلىيەتتە، ئىت باش مايمۇنلار ئاشۇ كىچىككىنە يېمەكلىكتىن ۋاز كەچسىلا قېچىپ كېتەلەيدۇ. لېكىن ئۇلار ئۇنداق قىلمايدۇ، مۇشۇ نۇقتىدىن ئېيتقاندا، ئىت باش مايمۇن ئادەمگە ئوخشايدۇ، دېسەكمۇ، ئادەمنى ئىت باش مايمۇنغا ئوخشايدۇ دېسەكمۇ بولىدۇ. ئىت باش مايمۇنىنىڭ كۆپىنچە ھەرىكەتلىرى غەرەزسىز، تۇغما قابىلىيەت بولۇپ، ئۆزىنىڭ رايىغا باقمايدۇ. ئەگەر، ئادەممۇ ئىت باش مايمۇندەك پايدىنىلا كۆرۈپ، زىيانىنى كۆرمەي، كۆز ئالدىدىكى ئازغىنە مەنپەئەتتىن قول ئۈزگىلى ئۇنىمىسا، ئاشۇ ئىت باش مايمۇندەك ئاقۇەتتىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ.

كونىلاردا «كۆڭلۈڭنى كەڭ تۇتساڭ، جاھان كەڭ بىلىنۈر» دەيدىغان سۆز بار. سۆيگۈنىدىن ئايرىلىپ قالغانلار ئۆزىنى تاشلىۋەتكەن شۇ سۆيگۈنىدىن ۋاز كېچەلىگەن بولسا ھوش ـ كاللىسىنى يوقىتىپ سارىڭغا ئوخشاپ قالارمىدى؟ كەسىپتە نەتىجە قازىنالمىغانلار قاتمال كەسىپ تاللاش قارىشىدىن ۋاز كېچەلىگەن بولسا كۈنبويى روھسىزلىنىپ تەلەيسىزلىكىدىن ئاغرىنىپ يۈرەرمىدى؟ قىمارۋاز تەلەي سىناش خىيالىدىن ۋاز كېچەلىگەن بولسا پۈتۈن

بىساتىدىن ئايرىلىپ قالارمىدى؟ زەھەرگە خۇمار بولۇپ قالغانلار خېرويىندىن كېچەلىگەن بولسا، تىرىك مۇردىغا ئايلىنىپ، ئۆزىنى ئۆزى ئۆلۈمگە تۇتۇپ بېرەرمىدى؟ قانۇننى كۆزگە ئىلمايدىغان پا-رىخورلار «پۇل» دىن ئىبارەت بۇ ئېزىتقۇنىڭ ئازدۇرۇشىنى رەت قىلالىغان بولسا تۇرمىگە كىرەرمىدى؟ ھەتتا، قىممەتلىك جېنى-دىنمۇ ئايرىلىپ قالارمىدى؟

كامالەت

ئۇزۇن يىل بىر ئۇستىدىن ھۈنەر ئۆگەنگەن شاگىرت كۆڭلىدە، ئەمدى ئۇستامنىڭ بارلىق ھۈنەرلىرىنى ئۆگىنىپ بولدۇم، دەپ ئويلاپ، ئۇستىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

— ئۇستاز، مەن سىزنىڭ بارلىق ھۈنىرىڭىزنى پۈتۈنلەي ئۆ-گىنىپ بولدۇم، ئەمدى دۇكان ئايرىسام بولار؟ — دەپتۇ.

ئۇستا ئۆزىگە تەمەننا قويۇپ كېرىلىپ تۇرغان شاگىرتىدىن:

— قانداق بولسا ھەممىنى ئۆگىنىپ بولغان بولىدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن. شاگىرت:

— شۇ، لىق تولغان كۈپكە يەنە باشقا نەرسە قاچىلىغىلى بو-مىغاندەكلا ئىش، — دەپتۇ.

— ئۇنداقتا، بىر ئىدىشقا تاش قاچىلاپ كەلگىن، — دەپتۇ ئۇستازى.

شاگىرتى شۇ بويىچە قىپتۇ.

— لىق تولدىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇستاز.

— تولدى، — دەپتۇ شاگىرتى.

ئۇستاز ئىدىشقا يەنە بىر چۆگۈن سۇ قۇيۇپتۇ، سۇ تېشىپ كەت-مەپتۇ.

— تولدىمۇ؟ — دەپتۇ ئۇستازى يەنە.

ئۇستاز بىر كەتمەن قۇمنى ئەدىشقا سېپىتۇ، قۇم ئەدىشقا سىڭىپ كېتىپتۇ.

— تولدىمۇ؟ — دەپ يەنە سوراپتۇ ئۇستازى.

يۇقىرىقى ھېكايىدە ئېيتىلغىنىدەك، قانائەتلىنىش بىلەن قانا-ئەتلەنمەسلىك مۇئەپپەقىيەت قازىنىشتىكى ئەڭ مۇھىم ئۆتكەل-ئادەم ياش ۋاقتىدا قانائەتلەنمەسلىك تۇيغۇسىنىڭ پايدىسىنى ھېس قىلالمايدۇ. ئۇنىڭ پايدىسىنى بىلىپ يەتكەندە بولسا ئۆمرىنىڭ قىران چاغلىرى ئۆتۈپ كېتىدۇ ـ دە، قانائەتلەنمەسلىككىمۇ پۇر-سەت قالمايدۇ.

چىرايلىق تاش

بىركۈنى ئۇستاز كۆپ سوئال سورايدىغان بىر شاگىرتقا بىر چىرايلىق تاش بېرىپتۇ ھەمدە:

— سەن بۇنى بازارغا ئاپىرىپ نەچچە پۇلغا يارايدىغانلىقىنى بە-لىپ باق، لېكىن سېتىۋەتمە. كۆپرەك كىشىلەردىن سوراپ باق، دىققەت قىلىپ كۆزەت، ئاندىن كېيىن ماڭا نەچچە پۇلغا يارايدىغا-نلىقىنى ئېيتىپ بەر، سەن ئالدى بىلەن كۆكتات بازىرىغا بېرىپ باققىن، — دەپتۇ.

شاگىرت كۆكتات بازىرىغا كەپتۇ، تاشنى كۆرگەن كىشىلەر بۇ تاشنى ئۆيگە تىزىپ قويىسىمۇ، كىچىك بالىلار ئويناپ-ئويناپ ياكى باشقا بىرەر نەرسە قىلسىمۇ بولغۇدەك، دەپ ئويلاپ تاشقا باھا قو-يۇپتۇ، لېكىن باھاسى ئىككى رۇپىيەدىن 10 رۇپىيەگىچە بوپتۇ. شاگىرت كېلىپ بۇنى ئۇستازىغا دەپتۇ.

ئۇستازى:

— ئەمدى سەن ئالتۇن بازىرىغا بېرىپ، ئۇ يەردىكىلەردىن سوراپ باق، لېكىن تاشنى سېتىۋەتمە، باھاسىنى بىلىپ باقساڭلا بولدى، — دەپتۇ.

شاگىرت ئالتۇن بازىرىدىن قايتىپ كېلىپ، خۇشاللىقىنى يا-
سالمىغان ھالدا:

ــ ئۇ خەقلەر ئەقلىدىن ئازغانمۇ نېمە، قويغان باھاسى كۆكتات بازىرىدىكىلەرگە زادى ئوخشاشمايدۇ، 500 رۇپىيەدىن 1000 رۇپە-يەگىچە باھا قويىدى، بەزىلەر 1000 رۇپىيەنى نەقلا ساناپ بەرمەكچى بولدى، ــ دەپتىكەن، ئۇستازى:

ــ سەن ئەمدى ئۇنچە ــ مەرۋايىت بازىرىغا بېرىپ باق، لېكىن قانچە يۇقىرى باھا قويسىمۇ تاشنى سېتىۋەتمە، ــ دەپتۇ.

شاگىرت بىر ئۇنچە ــ مەرۋايىت سودىگىرىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنىڭ قويغان باھاسىنى ئاڭلاپ ئۆز قۇلىقىغا ئىشىنەلمەي قاپتۇ. چۈنكى ئۇ ھېلىقى تاشقا 10 مىڭ رۇپىيە باھا قويغانىكەن. شاگىرت تاشنى ساتالمايدىغان بولغاچقا، ئۇ باھاغا ئۇنىماپتۇ. سودىگەر داۋاملىق ئۆرلەپ 100 مىڭ رۇپىيەگە چىقىپتۇ. لېكىن، شاگىرت يەنە: «مەن بۇنى ساتالمايمەن» دەپتۇ. ئۇنچە ــ مەرۋايىت سودىگىرى 200 مىڭ رۇپىيەگە ئۆرلەپتۇ. ئاخىر:

ــ سەن بۇ تاشنى سېتىپلا بەرسەڭ قانچە دېسەڭ شۇنچە بې-رەي، ــ دەپتۇ.

شاگىرت:

ــ مەن بۇنى ساتالمايمەن، پەقەت باھاسىنى بىلىپ باقماقچى، ــ دەپتۇ.

ئۇ قۇلىقىدىن چاتاق چىققانلىقىنى ياكى ئۇنچە ــ مەرۋايىت سودىگىرىنىڭ ئېلىشىپ قالغانلىقىنى بىلەلمەپتۇ، چۈنكى بۇ باھا كۆكتات بازىرىدىكى باھا بىلەن ئاسمان ــ زېمىن پەرقلىنىدۇ ئە-مەسمۇ؟ ئۇ بازاردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئۇستازى تاشنى قولىغا ئېلىپ:

ــ بىزنىڭ بۇنى سېتىش ئويىمىز يوق، بىراق سەن مۇشۇ ئار-قىلىق بىر مەسىلىنى چۈشىنىۋالدىڭ، ھەممە ئىشنى باشقىلاردىن سوراپ، ئۆزۈڭ كاللا قاتۇرمىسىڭ ئاشۇ كۆكتات بازىردا ياشايدىغان

كىشىلەردەك بولۇپ قالىسەن، مەسىلىلەرگە بولغان تونۇشۇڭمۇ شۇنچىلىكلا بولىدۇ. ئەگەر سەن ئالماسقا ئېرىشمەكچى بولىدىكەن، سەن، سەندە چوقۇم تۇرلۇك جاۋاھىرات ياكى ئالماسنى تونۇيدىغان پەرق قىلالىغۇدەك ئەمەلىي تەجرىبە، دىت ۋە پاراسەت بولۇشى كېرەك. چىرايلىق بىر تال تاشنىڭ قىممىتىنى بىلىش ئۈچۈن چوقۇم شۇنى بايقىغۇدەك ئۆتكۈر كۆز بولۇشى كېرەك.

گۈزەللىك ۋە سەتىلىك

بىر ئۆلىما شاگىرتلىرىنى ئېلىپ سایاھەتكە چىقىپتۇ، كەچتە ئۇلار بىر مېھمانسارايغا چۈشۈپتۇ.

ئۇلار ساراي غوجايىنىدىن ئۇنىڭ ئىككى خوتۇنى بارلىقىنى، خوتۇنلىرىنىڭ بىرى ھۆر ـ پەرىلەردەك گۈزەل، يەنە بىرىنىڭ ئالۋاستىدىن بەتتەر سەت ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ، بۇ ئاجايىپ ئىش توغرىسىدا غۇلغۇلىغا چۈشۈپتۇ.

شاگىرتلارنىڭ بەزىسى غوجايىن چىرايلىق ئايالىغا ئامراق دېسە، بەزىسى سەتىگە ئامراق دەپ، يەنە بەزىسى بولسا ھەر ئىككىسىگە ئامراق ئەمەس دەپ تالاش ـ تارتىش قىلىشىپ قاپتۇ.

ئاخىر ئۇلار بۇ ئىشنى ساراي غوجايىنىدىن سوراپتۇ.

ساراي غوجايىنى:

ـــ مەن سەت خوتۇنۇمغا ئامراق، چىرايلىقىغا ئۆچ، ـــ دەپتۇ.

ساراي غوجايىنىنىڭ سەت خوتۇنىنى ياخشى كۆرۈپ، چىرايلىقىغا ئۆچلۈك قىلىدىغانلىقىغا شاگىرتلارنىڭ ئەقلى يەتمەي، سەۋەبىنى ئۇستازىدىن سوراپتۇ. ئۇستاز:

ـــ ساراي غوجايىنى «گۈزەل» خوتۇنىنى ياخشى كۆرىدۇ، ھېلىقى چىرايلىق خوتۇن ئۆزىنىڭ چىرايىغا تەمەننا قويۇپ غادىيىۋالغاچقا باشقىلارغا سەت كۆرۈنىدۇ، يەنە بىرى سەت بولسىمۇ، چىرايلىق خۇلقى ـ مىجەزى، ساپ، سادىدا قەلبى تاشقى قىياپەت جەھەتـ

تىكى گۈزەللىكتۇر. ئەمەلىيەتتە، ئىچكى گۈزەللىكلا ھەقىقىي گۈزەللىك بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ھېلىقى چىرايلىق ئايال ئۆزىنى تولىمۇ گۈزەل دەپ ئويلىغاچقا، ئۆزىگە بەكلا تەمەننا قويىدىغان بولۇپ كەتكەن، بۇنداق ئادەم قانداقمۇ باشقىلارغا چىرايلىق كۆرۈنسۇن؟

مەغرۇرلۇق ئەسلىدە سەتلىك دېمەكتۇر.

ئوقۇتقۇچىنىڭ جاۋابى

پەلسەپە فاكۇلتېتىنىڭ بىر ئوقۇغۇچىسى كۆرگەنلا نەرسىگە ھەيران بولۇپ، توختىماستىن سوئال سوراپلا يۈرىدىكەن.

بىركۈنى ئۇ سەكراتقا چۈشۈپ قالغان ئوقۇتقۇچىسىنىڭ يېنىغا كېلىپ:

— مۇئەللىم، مەن سىزنىڭ جان ئۈزۈش ئالدىدا تۇرغانلىقىڭىزنى بىلىمەن، لېكىن سىز جان ئۈزۈشتىن ئىلگىرى سىزدىن بىر سوئالنى سورۇۋالماقچىمەن، بۇنى بىلىۋالمىسام بىر ئۆمۈر ئارماندا قېلىشىم مۇمكىن، — دەپتۇ.

ئوقۇتقۇچى ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتقان قاپاقلىرىنى تەستە كۆتۈرۈپ، ئىنتايىن زەئىپ ئاۋازدا:

— ئېيتە، نېمىنى سورىماقچىدىڭ؟ — دەپتىكەن، ھېلىقى ئوقۇغۇچى:

— سىز ئۆلگەندىن كېيىن قەيەرگە بارىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئوقۇتقۇچى:

— ھېچ يەرگە بارمىسامۇ بولىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپلا كۆزىنى يۇمۇپتۇ.

ئوقۇغۇچى ھېلىقى جاۋابىنى يەنە تەكرارلاپتۇ، لېكىن قانائەتلەنگەندەك بولماپتۇ.

ئەمەلىيەتتە، ئوقۇتقۇچى ئىنتايىن ئېنىق جاۋاب بەرگەن، لې-

كىشى بۇنىڭ مەنىسىنى چۈشىنىش ئۈچۈن خېلى بۇقىرى تەپەككۇر ئىقتىدارى بولمىسا بولمايدۇ.

ھېچ يەرگە بېرىشىمنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، دېگەنلىكىنىڭ ئۆزى ئەمەلىيەتتە ئۇنىڭ ھەممە يەردە بار ئىكەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ، ئەمەسمۇ؟ شۇنداق تۇرسا ئۇنىڭ يەنە بىرەر يەرگە بېرىشىنىڭ زۆرۈرىيىتى بارمۇ؟

تەڭرىنى مەنىستىمەسلىك

بىر مەشھۇر روھانىي ئۆزى يالغۇز تىنچ تۇرمۇشتىن ھۇزۇرلىنىپ يۈرۈۋاتقان كۈنلەرنىڭ بىرىدە توساتتىن تەڭرىنىڭ ئەلچىسى ئۇنى ئىزدەپ كەپتۇ، ئەلچى:

ــ سېنىڭ ئىبادەتلىرىڭ تەڭرىنى تەسىرلەندۈردى، مەيلى قانداق تەلىپىڭ بولۇشىدىن قەتئىينەزەر شۇ زامان بېجا كەلتۈرىدۇ. قېنى، تەلىپىڭنى ئېيت، ــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان روھانىي بىر ھازا تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن:

ــ بۇ گەپنى بالدۇرراق دېگەن بولساڭ نەقەدەر ياخشى بولاتتى ــ ھە؟ قەلبىم ئارزۇ ــ ئىستەكلەرگە تولۇپ تۇرغان، نۇرغۇن نەرسىلەرگە ئېرىشىشنى خىيال قىلغان چاغلىرىمدا يېنىمغا بىرەر قېتىم كېلىپمۇ قويمىدىڭ، مەن ھازىر كۆرگەن كۈنۈمگە شۈكرى قىلىپ ياشاۋاتىمەن، باشقا ئارزۇ ــ ئىستەكلىرىمۇ يوق. ھەتتا تەڭرىنىڭ مەۋجۇت ياكى ئەمەسلىكىگىمۇ پەرۋا قىلىپ كەتمەيمەن. توختىماي ئىبادەت قىلىشىم بولسا مۇشۇنداق قىلىشنى توغرا دەپ قارىغانلىقىمدىن بولۇۋاتقان ئىش. مەن ھازىر ئۇ ھەقتە ھېچنېمە ئويلاشنى خالىمايدىغان بولۇپ قالدىم، كېيىنلىكىمنىڭ قانداق بولۇشى ماڭا نامەلۇم، ھازىر مېنىڭ ئويلايدىغىنىم پەقەت «بۈگۈن» دىنلا ئىبارەت. مەن بۈگۈنۈمدىن ئىنتايىن رازى، سەن تەڭرىگە مېنىڭ رەھمىتىمنى يەتكۈزۈپ قوي، ــ دەپتۇ.

لېكسن ئەلچى:

ـــ بۇ تەڭرىگە قىلىنغان ھاقارەت، تەڭرى سېنى بىر نەرسە تە- لەپ قىل دېگەندىكىن چوقۇم تەلەپ قىلىشىڭ كېرەك، ـــ دەپ تۇرۇۋاپتۇ.

روھانىي ناھايىتى تەڭلىكتە قاپتۇ ۋە:

ـــ ئەمىسە سەن دەپ باقە، مەن زادى نېمىنى تەلەپ قىلاي؟ مەن ھازىرقى كۇنلىرىمدىن شۇنداق رازى، سەن بېرىپ تەڭرىگە ئۇنىڭ بۇ مەرھەمىتىدىن ئىنتايىن تەسىرلەنگەنلىكىمنى ئېيتقىن، ھازىر مېنىڭ ھېچنېمىدىن غېمىم يوق، شۇنداق خۇشال ئۆتۈۋاتىمەن، ـــ دەپتۇ.

لېكسن ئەلچى:

ـــ بۇنداق جاھىللىق قىلما، ئەدەپ يۇزىسىدىن بولسىمۇ بىرەر نېمە تەلەپ قىلغىن، ـــ دەپ ئۆز سۆزىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ.

ئاخىر ئۇنىڭ بىلەن ئېيتىشۇۋېرىشنى خوپ كۆرمىگەن روھانىي:

ـــ ئەگەر سەن گېپىڭدە بۇنداق چىڭ تۇرۇۋالساڭ، ئۇنداقتا سەن تەڭرىگە ئېيتقىن، ئۇ مېنى ئۆز ھالىمغا قويۇپ بېرسۇن، ماڭا شۇكرى ـ قانائەت، خاتىرجەملىك ئاتا قىلسۇن، ـــ دەپتۇ.

بېلىقچى بىلەن گۆھەر

تاڭ سەھەر، قۇياش تېخى كۆتۈرۈلمىگەن چاغ ئىدى. بىر بې- لىقچى بېلىق تۇتىدىغان لازىمەتلىكلىرىنى كۆتۈرۈپ، دەريا بويىغا كېتىۋېتىپ، پۈتى قاتتىق بىر نەرسىگە تېگىپ كېتىپ، ئېڭىشىپ قاراپ بىر خالتا تاشنى كۆردى ـ دە، ئۇنى ئېلىۋالدى، تورلىرىنى بىر چەتكە تاشلاپ قويۇپ، قىرغاقتا كۇننىڭ چىقىشىنى ساقلاپ ئولتۇردى.

ئۇ ئىشنى كۇن چىققاندا باشلىيالايتتى، شۇڭا ئاڭغۇچە قىلغۇ- دەك باشقا ئىش بولمىغاچقا، خالتىدىن بىر تاشنى ئېلىپ سۇغا

ئاتتى، «چولتوك» قىلغان ئاۋاز ئاڭلاندى، ئۇ خالتىدىن تاشنى ئېلىپ ئارقا ـ ئارقىدىن دەريانىڭ ئېتىۋەردى.

بارا ـ بارا قۇياش كۆتۈرۈلۈپ، يەر ـ زېمىن يورۇشقا باشلىدى. بۇ چاغدا بېلىقچىنىڭ قولىدىكى خالتىدا پەقەت بىر تاللا تاش قالغانىدى. ئۇ قولىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر تال تاشنى سۇغا ئاتماقچى بولۇپ تۇرۇۋېتىپ، نېمىشقىدۇر ئۇنىڭغا قاراپ سالدى، قارىدى ـ يۇ، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي:

ـــ ۋاي، بۇ گۆھەركەن، ـــ دەپ ۋارقىرىۋەتتى. ئەسلىدە، ئۇ قاراڭغۇدا بىر خالتا گۆھەرنى دەريانىڭ تاشلىۋەتكەنىدى. بۇ نەقەدەر زور زىيان ـ ھە! بېلىقچى قولىدىكى بىر تال گۆھەرگە قارىغىنىچە پۇشايماندىن ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي مەيدىسىگە مۇشتلىدى. يەردە دومىلاپ يىغلاپ ئەس ـ ھوشىنى يوقىتاي دېدى.

ئەسلىدە ئۇنىڭغا تاسادىپىي ئۇچراپ قالغان بۇ بايلىق بېلىقچىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ ئۆمۈر بويى بايىشات تۇرمۇش كەچۈرۈشىگە يېتىپ ئاشاتتى، ھالبۇكى ئۇ بىخەستەلىكىدىن ئۇنى قولدىن چىقىرىپ قويدى. شۇنداقتىمۇ ئۇنى يەنىلا تەلەيلىك دېيىشكە بولىدۇ، چۈنكى ئۇ ھېچبولمىغاندا بىر تال گۆھەرنى بولسىمۇ ئېلىپ قالالىدى. ئەڭ ئاخىرقى بىر تال گۆھەرنى تاشلىۋېتىشتىن ئىلگىرى تاڭ يورۇپ ئۇنى كۆردى.

تۇرمۇشتا قانچىلىك ئادەم بېلىقچىدەك قولىدىكى ئەڭ ئاخىرقى بىر تال گۆھەرنى ساقلاپ قالالايدۇ دەيسىز؟

ھاياتىمۇ خۇددى ئاشۇ يورۇپ كېتىۋاتقان تاڭغا ئوخشاش تېزلا ئۆتۈپ كېتىدۇ. بىز ھاياتتىن ئىبارەت بۇ قىممەتلىك گۆھەرنىڭ كۆپ قىسمىنى ئىسراپ قىلىۋەتتۇق، ئېسىل پۇرسەتلەرنى قولدىن بېرىپ قويدۇق، ئۇنىڭدىن ئوبدان پايدىلىنىشنىڭ زۆرۈرلۈكىنى تونۇغاندا بولسا، چۆچۈگەن ھالدا ھايات كېمىمىزنىڭ ماماتلىقتىن ئىبارەت بۇ قىرغاقتا يېقىنلاپ قالغانلىقىنى ھېس قىلدۇق. مانا بۇ ھاياتتىكى بىر ئاچچىق ساۋاق.

پۇرسەت

بىر يىگىت باي بولۇشنى خىيال قىلىۋېرىپ سەۋدايى بولۇپ قالايلا دەپتۇ. ئۇ قەيەردە باي بولۇشنىڭ يولى بارلىقىنى ئاڭلىسا، يولنى يىراق كۆرمەي، ھېرىپ - چارچىغىنىغا قارىماي شۇ يەرگە بېرىپ تەلىيىنى سىناپ كۆرىدىكەن. بىركۈنى، ئۇ يېقىن ئەتراپىدىكى تاغدا بىر بوۋاي بارلىقىنى، ئۇ بوۋاي بىلەن كۆرۈشەلىگەن ئادەمنىڭ ھەرقانداق تەلىپى ئىجابەت بولىدىغانلىقىنى ئاڭلاپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ يولۇڭ - تاقلىرىنى ئېلىپ كېچىلەپ يولروپ تاغقا چىقىپتۇ. ئۇ بوۋاينى توپتوغرا بەش كۈن ساقلاپ، ئاخىر ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ، قىممەتلىك جاۋاھىراتلاردىن بىرئاز ئاتا قىلىشنى تىلەپتۇ.

بوۋاي ئۇنىڭغا:

— سەن ھەر كۈنى سەھەردە قۇياش كۆتۈرۈلگەندە، كەنت سىرتىدىكى قۇملۇقىقا بېرىپ «تىلەك تېشى» ئىزدىگىن. ئادەتتىكى تاشلار سوغۇق، قوپالراق كېلىدۇ، «تىلەك تېشى» ئۆزگىچە بولۇپ، قولغا ئىسسىق ئۇرۇنىدۇ ھەم نۇر چاچىدۇ. «تىلەك تېشى» نى تاپالىساڭ تىلىگەن نەرسىلىرىڭنىڭ ھەممىسىگە ئېرىشىسەن، — دەپتۇ.

ياش يىگىت بوۋايدىن ئىنتايىن مىننەتدار بولۇپ، كەنتكە قايتىپتۇ.

شۇ ئىشتىن كېيىن ياش يىگىت ھەر كۈنى سەھەردە قۇملۇقتا تاش ئىلغايدىكەن، قولىغا چىقىقان تاش سوغۇق، پارقىرىمايدىغان بولسا دېڭىزغا تاشلايدىكەن، كۈن ئۆتۈپتۇ، ئاي ئۆتۈپتۇ. ئۇ «تىلەك تېشى» نى يېرىم يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىزدەپتۇ، ئۇنىڭغا ئىسسىق ھەم پارقىراق «تىلەك تېشى» ئۇچرىماپتۇ.

بىركۈنى ئۇ يەنە ئادىتى بويىچە تاش تېرىشكە باشلاپتۇ، «تىلەك تېشى» ئەمەسلىرىنى دېڭىزغا تاشلاۋېرىپتۇ، بىر تال، ئىككى تال،

ئۇچ تال... بىر چاغدا ياش يىگىت تۇيۇقسىز يىغلاپ كېتىپتۇ. چۈنكى، ئۇ تاشنى دېڭىزغا تاشلاۋېرىپ ئادەتلىنىپ قالغاچقا، ھەر-لىلا قولىغا چىققان «تىلەك تېشى» نىمۇ دېڭىزغا تاشلىۋېتىپ، ئارقىدىنلا تاشلىۋەتكىنىنىڭ ئىسسىق ھەم پارقىراق تاش ئىكەنلە-كىنى سېزىپ قالغانىكەن.

پۈرسەت دېگەن شۇنداق نەرسە، نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، ئادەتلەنگەن سەزگۈ تۈپەيلىدىن ئۇنى تونۇۋالالمايدۇ، ئارقىدىنلا خاتالاشقانلىقىنى سېزىدۇ، ئەمما بۇ چاغدا پۇشايمانىنى ئالدىغان قاچا چىقماي قالىدۇ.

ئۈچ قېتىم مۇنبەرگە چىقىش

بىر مەشھۇر ئۆلىما سايامەتكە چىقىپتۇ. ئۇ بىر يەرگە كېلىپ بولغۇچە، ئۇ يەردىكىلەر ئۆلىمانىڭ كېلىدىغانلىقىدىن خەۋەر تې-پىپ بولىدىكەن. چۈنكى، ئۇنىڭ نامىنى ھەممە ئادەم بىلىدىكەن.

بىركۈنى ئۆلىما مەلۇم بىر كەنتكە كەلگەندە، كىشىلەر يىغىلىپ ئۇنىڭدىن تەلىم ئالماقچى بوپتۇ. ئۆلىما:

ــ مەن بىر ھاماقەت، مېنىڭ تەلىمىم سىلەرنى قايمۇقتۇرۇپ قويۇشى مۇمكىن. شۇڭا ئەگەر ياخشىسى سۈكۈت قىلغىنىم تۈزۈك، ــ دەپتۇ. ۋاھالەنكى، ئۇ ئۆزىنى قانچە قاچۇرغانسېرى، كىشىلەر ئۇنىڭ كەمتەرلىكىدىن تەسىرلىنىپ تېخىمۇ چىڭ تۇرۇۋاپتۇ. ئاخىرى ئۆ-لىما ماقۇل بوپتۇ:

ــ جۇمە كۈنى مەن مۇشۇ يەرگە كېلەي، مېنىڭ نېمە توغرا-سىدا سۆزلەپ بېرىشىمنى ئارزۇ قىلىسىلەر؟ ــ دەپتىكەن. ھېلىقى كىشىلەر:

ــ خۇدا توغرىسىدا سۆزلەپ بېرىشىڭىزنى، ــ دەپتۇ.

جۇمە كۈنى كەنتتىكى بارلىق ئادەم بۇ يەرگە يىغىلىپتۇ. كە-شىلەر ئۇنى زور داغدۇغا بىلەن قارشى ئاپتۇ. ئۇ مۇنبەردە تۇرۇپ

بىر سوئال سوراپتۇ:

ــ سىلەر مېنىڭ خوداً توغرىسىدا نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟

ــ ياق، بىلمەيمىز، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئۇ:

ــ ئۇنداقتا بۇگۈن بۇيەردە ئۇ ھەقتە سۆزلىشىمنىڭ زۆرۈرىيىتى يوقكەن، چۈنكى سىلەر سۆزلىمەكچى بولغانلىرىم ھەققىدە ھېچنېمە بىلمىسىڭلار، سۆزلىسەممۇ بەربىر چۈشەنمەيسىلەر. بۇ نىڭغا ئانچە ــ مۇنچە تەييارلىق كېرەك. سىلەر تەييارلىقسىز ئىكەنسىلەر، شۇڭلاشقا مەن سۆزلىمەيمەن، ــ دەپ چېركاۋدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

كەنتتىكىلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قارىشىپلا قاپتۇ. قانداق قىلىش كېرەك؟ ئۇلار ئارقىسىدىن بېرىپ ئۇنىڭ كېلىر جۇمە كۈنى يەنە كېلىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ.

كېيىنكى جۇمە كۈنى ئۇ كېلىپ ئوخشاش سوراپتۇ. بۇ قېتىم كەنت ئاھالىلىرى خېلى ئوبدان تەييارلىق قىلغانىكەن. شۇڭا، ئۆلىما:

ــ مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى بىلەمسىلەر؟ ــ دەپ سورىغاندا، ھەممىسى بىردەك:

ــ بىلمىز، ــ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇ چاغدا ئۆلىما:

ــ ئۇنداقتا سۆزلىشىمنىڭ تېخىمۇ زۆرۈرىيىتى يوقكەن، مېنىڭ نېمە دەيدىغانلىقىمنى بىلىپ بولغان تۇرساڭلار، بۇ يەردە ۋاقتىڭلارنى ئىسراپ قىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ــ دەپ يەنە كېتىپ قاپتۇ.

بۇ چاغدا كەنتتىكىلەرنىڭ ئۆلىماغا بولغان قىزىقىشى تەلۈلۈك دەرىجىسىگە يېتىپتۇ. ئۇ چوقۇم بىر نەرسىنى يوشۇرۇۋاتىدۇ، دەپ ئويلىغان كىشىلەر ئۇنىڭغا يېلىنىپ ــ يالۋۇرۇپ يۇرۇپ يەنە بىر

www.uyghurkitap.com

قېتىم كېلىشكە ماقۇل قىلدۇ.

ئۇ كېلىپلا يەنە ئوخشاش سوئالنى سوراپتۇ:

— سىلەر مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى بىلەمسىلەر؟

— ئەمدى كەنتتىكىلەر خېلى ئەقىللىق بولۇپ قالغانىكەن، شۇڭا بەزىسى بىلمىز، بەزىسى بىلمەيمىز، دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— ئۇنداقتا، سۆزلىشىمنىڭ تېخىمۇ ھاجىتى يوقكەن. بىلگەنلەر بىلمىگەنلەرگە ئېيتىپ بەرسۇن، — ئۆلىما شۇنداق دەپ كېتىپ قاپتۇ.

ئېقىن

بىر قېتىم ئۇستاز ـ شاگىرت ئىككىيلەن سايادىكى چىقىپ دەل چۈشتە بىر ئورمانلىققا كېلىپ توختاپتۇ. بۇ چاغدا ھاۋا ناھايىتى ئىسسىپ كەتكەن بولغاچقا، ئۇستازى ئۇسساپ كېتىپ، شاگىرتىغا:

— سەن بايا بىز ئۆتكەن ئېرىقتا بېرىپ سۇ ئېلىپ كەلگىن، — دەپتۇ.

شاگىرت ئارقىسىغا قايتىپ ھېلىقى ئېرىقنىڭ بويىغا كېلىپ قارىسا، بۇ يەردىن ئۆتكەن ئات ـ ئۇلاغلار ئېرىقنىڭ سۈيىنى لېيىتىۋەتكەن. شاگىرت قايتىپ كېلىپ ئۇستازىغا:

— ئېرىقنىڭ سۈيى بەك مەينەت بولۇپ كېتىپتۇ، ئىچكىلى بولمىغۇدەك. بىز ئەڭ ياخشىسى ئالدىمىزغا ماڭايلى. بۇ يەردىن بىرقانچە چاقىرىم نېرىدا بىر دەريا بار. شۇ يەردىن سۇ ئىچەيلى، — دەپتۇ.

ئۇستازى:

— ياق، سۈنى چوقۇم شۇ ئېرىقتىن ئەكېلىسەن، — دەپتۇ.

شاگىرت كۆڭلىدە ئۇستازىنىڭ سۆزىنى مۇڭاپىق تاپمىسىمۇ، ئۇستازىنىڭ سۆزىنى رەت قىلغۇسى كەلمەپتۇ. ئۇنىڭ ئۇستىگە

ئۆزىمۇ بەكلا چاڭقاپ كېتىپتۇ. شۇڭا، ھېلىقى ئېرىقنىڭ بويىغا يەنە بېرىپتۇ. قارىسا ئەھۋال يەنىلا ھېلى بارغاندىكىگە ئوخشاش تۇرغان. ئۇ قايتىپ كېلىپ ئۇستازىغا:

ــ بىز زادى شۇ ئېرىقنىڭ سۇيىدىن باشقا سۇنى ئىچسەك بولامدۇ؟ ــ دەپتىكەن، ئۇستازى:

ــ شۇنداق، چوقۇم شۇ سۇنى ئىچىمىز، ــ دەپتۇ.

شاگىرت ھېلىقى ئېرىقنىڭ بويىغا ئۇچىنچى قېتىم كەپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، سۇ شۇنداق سۈزۈك تۇرغۇدەك. شاگىرت بۇ ھالىنى كۆرۈپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ سۇ ئېلىپ كەپتۇ ھەم ئۇستازىنىڭ ئالدىغا تىزلىنىپ:

ــ سىز ماڭا بۇگۈن مۇھىم بىر دەرس ئۆتتىڭىز. ھېچقانداق نەرسە مەڭگۈلۈك بولمايدىكەن، پەقەت سەۋرچانلىق بولسىلا، ئەخلەت ــ چاۋارلار ئېقىپ كېتىپ، لاي ــ لاتقىلار تىنىپ، سۇ ھامان پاكىز-لىنىدىكەن، ــ دەپتۇ.

شاگىرت يەنە ئۇستازىدىن:

ــ مېنى ئىككىنچى قېتىم ئەۋەتكىنىڭىزدە، بىرەر ئامال بىلەن سۇنى پاكىزلىيالمىشىم مۇمكىنمىدى؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ئۇستازى:

ــ بۇنداق ئەھۋالدا سەن ھېچ ئىش قىلماي قىرغاقتا ساقلاپ تۇرساڭلا بولىدۇ. ئەگەر بىرەر ئامال قىلىمەن دەپ ئېرىققا كىر-سەڭ، سۇنى تېخىمۇ مەينەت قىلىۋېتىشىڭ مۇمكىن. ئېرىقنىڭ سۈيىنى ئۆز مەيلىچە ئاققىلى قويغاندىلا، ئاندىن سۇ سۈزۈلىدۇ، ــ دەپتۇ.

مىننەتدارلىق ئۇچۇنلا

مۇنداق بەش ئەخمەق بار ئىكەن. ئۇلار داۋاملىق بىر چوڭ كېمە-نى بېشىغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ يۈرىدىكەن. ئۇلار بىرەر مەھەللىدىن ئۆتكەندە، كىشىلەر: ــ بۇ يوغان كېمە ئۇلارنى بېسىۋالايلا دەپتۇ.

ئۇلار نېمىشقا بۇنى كۆتۈرۈپ يۈرىدىغاندۇ؟ ــ دەپ ھەيران بولۇشىدىكەن.

بەزىلەر ئۇلاردىن:

ــ بۇ نېمە قىلغىنىڭلار؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ئۇلار مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

ــ بىز بۇ كېمىدىن ئايرىلالمايمىز. بۇ كېمە بىزنى قارشى قىرغاقتىن بۇ يەرگە ئەكەلگەن. ئۇنى تاشلىۋەتسەك قانداق بولىدۇ؛ ئەگەر بۇ بولمىغان بولسا بىز ئاللىقاچان قارشى قىرغاقتا ئۆلگەن بولاتتۇق. چۈنكى، ئۇ يەردە كېچىلىرى يىرتقۇچ ھايۋانلار پەيدا بولىدۇ. بۇ كېمە بولمىغان بولسا ئۇ يىرتقۇچلار بىزنى يەۋېتەتتى. شۇڭا، بىز بۇ كېمىدىن مەڭگۈ ئايرىلالمايمىز. مەڭگۈ ئۇنىڭغا مىنەتدارلىق بىلدۈرىمىز. بىزنىڭ ئۇنى بېشىمىزغا ئېلىپ كۆتۈرۈپ يۈرۈشىمىز پەقەت مىننەتدارلىق بىلدۈرۈش ئۈچۈنلا.

شىرغا ئوخشاش

مەلۇم بىر سېرىك ئۆمىكىنىڭ شىر كۆندۈرگۈچىسى چىرايلىق بىر ئايال بولۇپ، ۋەھشىيلىكتە تەڭدىشى يوق شىر پۇتۇنلەي ئۇنىڭ كونتروللۇقىدا ئىكەن. ئۇ نېمىنى بۇيرۇسا شىر شۇنىڭغا بويسۇنىدىكەن، ئۇلار ئورۇنلىغان قورقۇنچلۇق نومۇرلارنى كۆرۈۋاتقاندا ھاياجاندىن كىشىلەرنىڭ نەپسى توختاپ قالاي دەيدىكەن.

بىركۈنى بۇ يەرگە نەسىرىدىن ئەپەندىمۇ كېلىپ ئايال بىلەن شىرنىڭ ئويۇننىنى كۆرۈپتۇ. ھېلىقى شىر كۆندۈرگۈچى ئايال بىر تال كەمپۇتنى تىلىنىڭ ئۇستىگە قويۇپتۇ، ۋەھشىي شىر بۇيرۇق بېرىلگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تىلىنىڭ ئۇستىدىكى كەمپۇتنى چىشلەپ ئاپتۇ. ئۇ ئاجايىپ كۆرۈنۈشنى كۆرۈپ مەيدانىكىلەر ھاياجاندىن ئەس ــ ھوشىنى يوقىتاي دەپتۇ. قاتتىق چاۋاك ۋە ئىسقىرتمىش ئاۋازلىرى ئەتراپنى بىر ئاپتۇ. ئەمما، ئۇلارغا قاراپ تۇرغان نەسرە-

ىدىن ئەپەندى چىرايىنى ئۆزگەرتىپمۇ قويماستىن:

ــ بۇ قانچىلىك ئىش ئىدى، ھەرقانداق ئادەم قىلالايدىغان ئىشقۇ بۇ، ــ دەپتۇ.

بۇنى كۆرگەن شىر كۆندۈرگۈچى ئايال ئۇنىڭغا مەنىستىمەسلىك نەزىرى بىلەن قاراپ:

ــ بۇ ئىشنى سەنمۇ قىلالامسەن؟ ــ دەپتىكەن، نەسرىدىن ئەپەندى:

ــ ئەلۋەتتە، ھەرقانداق ئادەم شىردەك قىلالايدۇ، ــ دەپتۇ.

نەسرىدىن ئەپەندىنىڭ سۇ ئۈزۈشنى ئۆگىنىشى

موللا نەسرىدىنىڭ سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەنگۈسى كېلىپ بىر ئو-قۇتقۇچى تېپىپتۇ. ئوقۇتقۇچى:

ــ بىز دەريا بويىغا بارايلى، سۇ ئۈزۈشنى بىردەمدىلا ئۆگە-نىۋالىسىز، بۇ بەك ئاسان ئىش، كىچىك بالىمۇ بىردەمدە ئۆگە-نىۋالىدۇ، ــ دەپتۇ.

لېكىن، ئۇلار دەريا بويىغا بارغاندا، يەر بەك تېيىلغاق بولغاچقا، نەسرىدىن ئەپەندى تېيىلىپ يىقىلىپ چۈشۈپتۇ ۋە قورقۇپ كېتىپ دەريا بويىدىن خېلى يىراقتىكى بىر تۇپ دەرەخنىڭ تۈۋىگە قېچىپ بېرىۋاپتۇ.

ئوقۇتقۇچى كېلىپ:

ــ سىز سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەنمەكچى ئەمەسمىدىڭىز؟ نېمىشقا سۇغا كىرمەيسىز؟ ــ دەپتىكەن، نەسرىدىن ئەپەندى:

ــ سىز تېخى ماڭا سۇ ئۈزۈشنى ئۆگەتمىگەن تۇرسىڭىز، مەن قانداق سۇغا كىرەلەيمەن؟ سۇغا چۈشۈپ بىرەر چاتاق چىقسا كىم ئىگە بولىدۇ؟ مەن سۇ ئۈزۈشنى ئۆگىنىپ بولۇپ ئاندىن دەريا-غا

يېقىنلىشىمەن، ــ دەپتۇ.

لېكىن، سۇغا كىرمەي تۇرۇپ سۇ ئۇزۇشنى قانداق ئۆگەنگىلى بولسۇن؟ شۇڭلاشقا، نەسىردىن ئەپەندى ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە سۇ ئۇزۇشنى ئۆگىنەلمەپتۇ.

پاراسەتلىك تەبىرچى

بىركۈنى كېچىسى پادىشاھ بارلىق چىشى چۈشۈپ كېتىپ چۈش كۆرۈپتۇ ۋە ئويغىنىپ دەرھال بىر چۈش تەبىرچىسىنى چاقىرتىپ چۈشىنىڭ تەبىرىنى سوراپتۇ.

چۈش تەبىرچىسى:

ــ شاھ ئالىيلىرى، بۇ بىر كېلىشمەسلىكنىڭ بېشارىتىدۇر، چۈشۈپ كەتكەن ھەربىر چىشلىرى بىر قېرىنداشلىرىنىڭ ئۆلۈمىنى كۆرسىتىدۇ، ــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان پادىشاھ غەزەپلىنىپ:

ــ ھۇ، قاپ يۈرەك، ماڭا مۇشۇنداق گەپنى قىلىشقا قانداق پېتىندىڭ، يوقال! ــ دەپتۇ ھەمدە ئۇنى ئەللىك دەررە ئۇرۇشقا پەرمان قىپتۇ. ئارقىدىن پادىشاھ يەنە بىر چۈش تەبىرچىسىنى چاقىرتىپتۇ. ھېلىقى تەبىرچى پادىشاھنىڭ چۈشىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن:

ــ شاھ ئالىيلىرى، سىلى بەك بەختلىككەنلا! سىلى باشقا بارلىق قېرىنداشلىرىدىن ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرىدىكەنلا، ــ دەپتۇ.

بۇ سۆزدىن پادىشاھنىڭ چىرايى ئاپتاپتەك ئېچىلىپ:

ــ رەھمەت ساڭا، سەن ھازىرلا ياساۋۇل بىلەن بىللە خەزىنىگە بېرىپ ئەللىك تىللا ئېلىۋال، ــ دەپتۇ.

ياساۋۇل يولدا كېتىۋېتىپ چۈش تەبىرچىسىگە:

ــ ماڭا سىزنىڭ تەبىرىڭىز بىلەن ئالدىدىكى ئادەمنىڭ تەبىرىنىڭ ھېچ پەرقى يوقتەكلا بىلىنىۋاتىدۇ، ــ دەپتىكەن.

ـــ بىر مەسىلىنى ھەرخىل ئۇسۇلدا ئىپادىلىگىلى بولىدۇ. گەپ شۇنى قانداق ئىپادىلەشتە، ـــ دەپتۇ ۋە ئەللىك تىللانى ئېلىپ خۇشال ھالدا يولىغا راۋان بوپتۇ.

تۆتىنچى يول

بىر ئادەم ئوچ ئوغلى بىلەن كېتىۋېتىپ بىر مېۋىلىك باغنىڭ يېنىغا كەلگەندە، باغدىكى مەي باغلاپ پىشىپ كەتكەن ھەرخىل مېۋىلەرنى كۆرۈپ نىيىتى بۇزۇلۇپ مېۋىلەردىن ئازراق ئوغرىلاپ ئەكېتىش خىيالىغا كەپتۇ ھەمدە ئوچ ئوغلىنى باغقا كىرىدىغان ئوچ يولغا قارانچۇقلۇققا قويۇپ، بىرەر ئادەم كۆرگەن ھامان بەلگە بېرىشنى جېكىلەپتۇ.

ئۇ ئادەم ھەدەپ مېۋە قاچىلاۋاتسا، توساتتىن كىچىك ئوغلى:

ـــ دادا، يەنە بىر يول قاراقسىز قاپتۇ، ـــ دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بۇ گەپتىن ھەيران بولۇپ:

ـــ بۇ يەردە پەقەت ئۇچلا يول بار ئەمەسمىدى؟ نەدىكى تۆتىنچى يولكەن ئۇ؟ ـــ دەپتىكەن، ئوغلى:

ـــ تۆپىمىزدە، ـــ دەپ ئاسمانىنى كۆرسىتىپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ھېلىقى ئادەم خىجىللىقتىن خالىتىدىكى مېۋىلەرنى تاشلاپ قويۇپ، ئوچ ئوغلىنى يېتىلەپ ئالدىراپ ئۆيگە قايتىپتۇ.

ماھىرلىق

بۇرۇنقى زاماندا چېن شاۋزى ئىسىملىك بىر مەرگەن بولۇپ، ئوقيا ئېتىشتا ھېچكىم ئۇنى بېسىپ چۈشەلمەيدىكەن. بىر قېتىم چېن شاۋزى قارىغا ئېلىش مەيدانىدا ئوقيا ئېتىشنى مەشىق قىپ-

تۇ. ئەتراپىغا نۇرغۇن ئادەملەر يىغىلىپ ئۇنىڭ ماھارىتىنى تاماشا قىپتۇ. بۇ توپنىڭ ئىچىدە بىر ياغچى بوۋايمۇ بار ئىكەن. مەيلىگى بوۋاي ئەپكىشىنى كۆتۈرۈپ بىر چەتتە تۇرۇپ، چېن شاۋزىنىڭ ئوقيا ئېتىشىغا سوغۇق نەزەر بىلەن قاراپ تۇرۇپتۇ. ئەمەلىيەتتە، چېن شاۋزىنىڭ ئوقيا ئېتىش ماھارىتى ھەقىقەتەن قالتىس بولۇپ، ئاتقان ئوقى نىشانغا دەل تېگىپ قالماستىن، يەنە ناھايىتى كۈچلۈك بولغاچقا، نىشان تاختىسىنى تېشىپ ئۆتۈپ كېتىدىكەن. شۇڭلاشقا، كۆپچىلىك بىر دەك چاۋاك چېلىپ قايىللىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. پەقەت ماي ساتقۇچى بوۋايلا بېشىنى بىلىنەر ـ بىلىنمەس چايقاپ ئانچە قايىل بولمىغانلىقىنى ئىپادىلەپتۇ.

چېن شاۋزى بۇنى كۆرۈپ، بوۋايدىن:

ـــ سىزمۇ مەرگەن ئوخشىمامسىز؟ ـــ دەپ سوراپتۇ. ماي ساتقۇچى بوۋاي بېشىنى چايقاپ:

ـــ مەن ئوقيا ئېتىشنى بىلمەيمەن. سىز ئوقيانى يامان ئەمەس ئاتىدىكەنسىز، لېكىن بەك ۋاي دەپ كەتكۈچىلىكىمۇ يوقكەن، مېنىڭ قارىشىمچە، سىز پۇختا مەشىق قىپسىز، خالاس، ـــ دەپتۇ.

چېن شاۋزى بۇ گەپكە ئاچچىقى كېلىپ:

ـــ ما قېرىنىڭ يولسىزلىقىنى، ئۆزۈڭ ئوقيا ئېتىشنى بىلمەي تۇرۇپ تېخى ئادەمنى كۆزگە ئىلمامسىنا، ـــ دەپ بوۋايغا ھۇرپىيىپتىكەن، ماي ساتقۇچى بوۋاي تەمتىرىمەستىن:

ـــ غەزەپلەنمەڭ، مەن ماي ساتقۇچى، شۇڭا ماي قۇيۇشتىن مېنىڭمۇ ئانچە ـ مۇنچە تەجرىبەم بار. سىز كۆرۈپ بېقىڭ، ـــ دەپتۇ ھەمدە بىر ماي قاپقىنى يەرگە قويۇپ، ئاغزىغا بىر يارماقنى قويۇپتۇ، ئاندىن يارماقنىڭ تۆشۈكىدىن ماي قۇيۇپتۇ. خېلى كۆپ ماي قۇيغان بولسىمۇ، لېكىن يارماقنىڭ تۆشۈكىگە ئازراقمۇ ماي يۇقماپتۇ.

ـــ قاراڭ، بۇنىڭمۇ ھېچقانداق ۋاي دېگۈچىلىكى يوق، پەقەت قول ياخشى كۆندۈرۈلگەن گەپ، ـــ دەپتۇ بوۋاي چېن شاۋزىغا قاراپ كۈلۈپ.

شۇنىڭدىن باشلاپ چېن شاۋزىمۇ مەرگەنلىكىدىن ماختانمايدىغان بوپتۇ.

ئاچ كۆز سەكسەنپۇت

رىۋايەت قىلىنىشىچە، خۇدا ئەسلىي سەكسەنپۇتنى پۈتسىز يارانقانىكەن، شۇنداقتىمۇ ئۇ يىلاندەك تېز ماڭالايدىكەن. بىركۈنى سەكسەنپۇت بۆكەن، بۇغا ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش تۆياقلىق ھايۋانلار-نىڭ ئۆزىدىن تېز يۈگۈرىدىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلارغا ھەسەت قىلىپ كۆڭلى بەكلا يېرىم بوپتۇ ھەمدە پۈت كۆپ بولسا، ئەلۋەتتە تېز يۈگۈرگىلى بولىدۇ، دەپ ئويلاپ خۇداغا:

ــ ئەي خۇدا، ماڭىمۇ باشقا ھايۋانلارغا ئوخشاش كۆپ پۈت بەرگەن بولسىڭىز، ــ دەپ ئىلتىجا قىپتۇ.

خۇدا سەكسەنپۇتنىڭ تەلىپىنى ئىجابەت قىلىپ سەكسەنپۇتنىڭ خالىغانچە تاللىۋېلىشى ئۈچۈن نۇرغۇن پۇتنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ.

سەكسەنپۇت بۇنچىۋالا كۆپ پۇتلارنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن چاپلاشقا باشلاپتۇ. بەدىنىنىڭ چاپلىغۇدەك يېرى قالمىغۇچە چاپلاپ-تۇ، ئاندىن كۆزى قىيمىغان ھالدا توختاپتۇ. پۇتلارنى چاپلاپ بولىغاندىن كېيىن، ئۇ رازىمەنلىك بىلەن ئۆزىگە سەپسېلىپ، ھەم، قېنى ئەمدى كىم ماڭا يېتىشەلەيدىكىن، ئوقتەك ئۇچمايدىغان بولسام، دەپ ئويلاپتۇ. لېكىن، يۈگۈرۈشكە تەمشىلىۋېتىپ بىردىنلا ئۆزىنىڭ بۇ پۇتلارنى كونترول قىلىشقا ئامالسىز قېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ. بۇ پۇتلارنىڭ ھەرقايسىسى ھەر تەرەپكە ماڭىدىكەن، ئۇ پۇتۇن زېھنىنى يىغاندىلا، ئاندىن بۇ پۇتلارنى بىر - بىرىگە پۇتلاشتۇرماي راۋان ماڭغۇزالايدىكەن. شۇنداق قىلىپ، ئۇ ئەسلىدىكىدىنمۇ ئاستا ماڭىدىغان بولۇپ قاپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

يول بىلىدىغان كاپىتان

بىر سايahەتچى تۇنجى قېتىم پاراخوتقا ئولتۇرغان بولغاچقا، كاپىتان بىلەن پاراڭلىشىپ، ئۇنى - بۇنى بىلگۈسى كەپتۇ:

— كاپىتان ئەپەندى، سىز چوقۇم دېڭىزدىكى بارلىق خەتەرلىك دۇمبەللەرنى ئېنىق بىلىسىزغۇ دەيمەن - ھە؟ — دەپ سوراپتۇ ئۇ كاپىتاندىن.

— بارلىق خەتەرلىك دۇمبەللەرنى ئېنىق بىلىپ كەتمەيمەن، — دەپتۇ كاپىتان.

سايahەتچى ھەيران بولۇپ:

— سىز قەيەردە خەتەرلىك دۇمبەل بارلىقىنى بىلمىسىڭىز، پاراخوتنى قانداق ھەيدەيسىز؟ — دەپتۇ.

مەن نېمىشقا خەتەرلىك دۇمبەللەر ئارىسىدا تىمىسقىلاپ يۈرگۈدەكمەن؟ قەيەرنىڭ چوڭقۇرلۇقىنى بىلسەملا بولدى ئەمەسمۇ؟ — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ كاپىتان ئۇنىڭغا.

تەقدىم

پوپنىڭ ۋەزنى ئاڭلىغان بىر ئادەم قاتتىق ھاياجانلىنىپ، پوپنىڭ قېشىغا بېرىپ ئۇنىڭغا، ئۆزىنىڭ بارلىقىنى خۇداغا تەقدىم قىلىشقا رازى ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلاپ پوپ ئۇنىڭدىن:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىككى ماشىنىڭىز بولسا، بىرىنى خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئۇ:

— خالايمەن، — دەپتۇ. پوپ يەنە:

— ئەگەر سىزنىڭ ئىككى يۈرۈش ئۆيىڭىز بولسا بىر يۈرۈشىنى خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئۇ

ئادەم:

ـــ خالايمەن، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن پوپ تېخىمۇ ئاددىي بىر سوئال سوراپتۇ:

ـــ ئەگەر سىزنىڭ ئىككى جۈپ خۇرۇم ئايىغىڭىز بولسا، بىر جۈپىنى خۇداغا تەقدىم قىلىشنى خالامسىز؟

بۇ چاغدا ھېلىقى ئادەم ئويلىمىغان يەردىن:

ـــ ياق، مەن خالىمايمەن، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ھەيران بولغان پوپ ئۇنىڭدىن نېمە ئۈچۈنلۈكىنى سوراپتىكەن، ئۇ:

ـــ چۈنكى، مېنىڭ ئىككى ماشىنام يوق، ئىككى يۇرۇش ئۆيۈم-مۇ يوق، بىراق ئىككى جۈپ خۇرۇم ئايىغىم بار، ـــ دەپتۇ.

خىسلەتلىك تاش

بىركۈنى غەلىتىرەك ياسىنىۋالغان بىر كىشى بىر كىچىك كەنتكە كەپتۇ. ئۇ ئۇدۇلدىن كەلگەن بىرقانچە ئايالغا:

ـــ مەندە بىر خاسىيەتلىك شورپا تېشى بار. ئۇنى قاينىتىۋاتقان سۇغا سالسا، شۇ ھامان شورپىغا ئايلىنىدۇ. ئىشەنمىسەڭلار ھازىرلا قاينىتىپ كۆپچىلىككە ئىچۈرەي، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بەزىلەر قازان، بەزىلەر سۇ ئەكەپتۇ. بەزىلەر ئو-چاق ياساپ، ئوتۇن تەييارلاپتۇ. قازاننى كەنتنىڭ مەيدانىدىلا قاينا-تىپتۇ. ناتونۇش كىشى شورپا تېشىنى ئېھتىيات بىلەن قازانغا سالىپتۇ ھەمدە شورپىنى تېتىپ بېقىپ ھاياجان بىلەن:

ـــ ۋاھ! نېمىدېگەن مەززىلىك، ئەگەر بىرئاز پىياز بولغان بول-سا تېخىمۇ تەملىك بولاركەن، ـــ دەپتۇ. بىرەيلەن دەرھال ئۆيىگە بېرىپ بىرمۇنچە پىياز ئېلىپ كەپتۇ. ناتونۇش ئادەم يەنە بىر تې-تىپ بېقىپ:

ـــ بەك ئوخشاپتۇ، ئەگەر يەنە بىرئاز گۆش سالساق تېخىمۇ

مەززىلىك بولغۇدەك، ــ دەپتۇ. يەنە بىر ئايال ئېتىلىك ئۆيىگە بېرىپ بىر تەخسە گۆش ئېلىپ كەپتۇ.

ــ ئەمدى بىرئاز كۆكتات سېلىۋەتسەك تەم كىرىدۇ، ــ دەپ تەكلىپ بېرىپتۇ يەنە ناتونۇش ئادەم.

ناتونۇش ئادەمنىڭ قوماندانلىقىدا بەزىلەر تۇز، بەزىلەر زەنجۈبىل، بەزىلەر باشقا خۇرۇچلارنى ئېلىپ كەپتۇ. كۆپچىلىك شۇ يەردە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ شورپا ئىچىپ، ئۆمرىدە بۇنداق مەززىلىك شورپا ئىچىپ باقمىغانلىقىنى ئېيتىشىپتۇ.

قىز ۋە كېلىن

ئىككى ئايال باغچىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ، بىرسى يەنە بىرسىدىن:

ــ ئوغلىڭىز ئايالى بىلەن قانداقراق ئۆتۈۋاتىدۇ؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ھېلىقى ئايال:

ــ ۋاي، ئۇنىڭ بىتەلەيلىكىنى دېمەيلا قويۇڭ، ئالغان خوتۇنى بەك ھورۇن چىقىپ قالدى. ئۇ يا ئۆي سۈپۈرمەيدۇ، يا كىر يۇمايدۇ. بالىغا قاراشقۇ يوقلا گەپ. كۈنبويى ئۇخلىغىنى ئۇخلىغان، ناشتىلىقىنمۇ ئۇنىڭ كارىۋىتىغا ئاپىرىپ بېرىدىكەن، ــ دېگىنىچە يىغلاپ كېتىپتۇ.

ــ ئۇنداقتا قىزىڭىزچۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ ھېلىقى ئايال يەنە:

ــ ئۇنىڭ پېشانىسى ئوڭ ئىكەن، ــ دەپ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرۈپتۇ ھەمدە، ــ ئۇ يامان ئەمەس ئەرگە تەگدى. قىزىمغا ئۆي ئىشىنى قىلدۇرمايدۇ. تاماق ئېتىش، ئۆي سۈپۈرۈش، كىر يۇيۇش، بالىغا قاراش دېگەندەك ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئېرى قىلىدۇ، تېخى ئەتىگەنلىك ناشتىنى كارىۋىتىغا ئەكېلىپ بېرىدىكەن، ــ دەپتۇ.

چويۇن

يەر ئاستىدىكى سايمان ئۆيىدە بىرمۇنچە سايمانلار يىغىلىپ چويۇنغا قانداق تاقابىل تۇرۇش توغرىسىدا يىغىن ئېچىپتۇ. پالتا ئالدى بىلەن ھەيۋە قىلىپ:

— بولدى، ئۇنى ماڭمىلا قويۇۋېتىڭلار، بىردەمدىلا بىر تەرەپ قىلىمەن، — دەپتۇ - دە، چويۇننى كۆچەپ چېپىپتۇ، لېكىن بىر - دەمدىلا بىسى قايرىلىپتۇ.

— يەنىلا مەن كېلەي، — دەپتۇ ھەرە تولۇق ئىشەنچ بىلەن ھەمدە ئۆتكۈر چىشلىرى بىلەن چويۇننى ھەرىدەپتۇ. بىراق ئۇزۇنغا بارماي چىشلىرى سۇنۇپتۇ. بۇ چاغدا بولقا كۈلۈپ:

— تازىمۇ يارىماسكەنسىلەر، ھەممىڭلار نېرى تۇرۇڭلار، مېنىڭ ماھارىتىمنى كۆرۈڭلار، — دەپ چويۇننى قاتتىق بىر ئۇرۇپتىكەن، قۇلاقنى يارغۇدەك ئاۋاز چىقىپتۇ، لېكىن چويۇن ھېچنېمە بولماپ- تۇ، ئەكسىچە ئۇرۇۋېتىپ بولقىنىڭ بېشى ئاجراپ كېتىپتۇ. بۇ چاغدا بىر بۇلۇڭدىن:

— مەن سىناپ باقايمۇ؟ — دېگەن بوش ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. كۆپچىلىك قارىغۇدەك بولسا، ئۇ كىچىككىنە يالقۇن ئىكەن. كۆپ- چىلىك ئۇنى كۆزگە ئىلمىسىمۇ، بىر پۇرسەت بېرىپتۇ.

يالقۇن چويۇننى چۆرىدەپ توختىماستىن كۆيدۈرۈپتۇ. يالقۇ- نىڭ توختىماي كۆيدۈرۈشى بىلەن چويۇن باشتا قىزىرىپ، ئاخىردا پۈتۈنلەي ئېرىپ كېتىپتۇ.

ئوخشاش پۇشايمان

بىر مەشھۇر راھىب ۋاپات بوپتۇ. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇنى نىجات تاپتى، دەپ ئويلاپ ئۇنىڭ روھىغا ئاتاپ دۇئا قىپتۇ. شۇ كۈنى يەنە

بىر داڭلىق پاھىشە ئۆلۈپتۇ. ئۇنىڭ ئۆيى راھىب تۇرۇشلۇق ئىبا-دەتخانىنىڭ ئۇدۇلىدا ئىكەن، ئۇلار ئىككى قۇتۇپقا ئۆتە قوشنىلار-دىن ئىكەن.

بىر پەرىشتە راھىبنى ئۇدۇل جەننەتكە ئېلىپ كېتىپتۇ، باشقا بىرنەچچە پەرىشتە پاھىشىنى دوزاخقا ئېلىپ كەپتۇ. پەرىشتە راھىبنى جەننەتكە ئېلىپ كەلسە، ئىشىك تاقاقلىق تۇرغۇدەك. بۇ چاغدا سانت پېتىر ئۇنىڭغا:

ــ سىلەر خاتالاشتىڭلار، راھىبنى دوزاخقا تاشلاپ، پاھىشەنى جەننەتكە ئېلىپ كېلىڭلار، ــ دەپتىكەن. پەرىشتە ئۇنىڭغا:

ــ نېمە دېگەنلىرى بۇ؟ بۇ بىر مەشھۇر راھىب، ئۆمۈر بويى تەركىدۇنيالىقتا ياشاپ، توختىماستىن ئىبادەت قىلغان. شۇڭلاشقا، بىز سورىماستىنلا ئۇنى بۇ يەرگە ئېلىپ كەلدۇق. ھېلىقى پاھىشە ئايالغا كەلسەك، ئۇ بەلكىم بۇ چاغقا ئاللىقاچان دوزاخقا تاشلىنىپ بولدى. بۇ ئىككىسىنىڭ بارار جايى ئوز ــ ئۆزىدىن مەلۇم بولغاچ-قا، بىز ھېچكىمدىن سوراپ يۈرمەيلا مۇشۇنداق قىلدۇق، ــ دەپتۇ. سانت پېتىر:

ــ سىلەر پەقەت كۆرۈنۈشتىكى ھادىسىلەرگىلا قارىغاچقا مۇ-شۇنداق خاتالىق سادىر قىلدىڭلار. بۇ راھىب ئىبادەتنى باشقىلارغا كۆرسىتىش ئۈچۈن قىلىدۇ. بىراق كۆڭلىدە، مەن ئۆمرۈمنى بە-ھۇدە ئۆتكۈزۈۋاتىمەن. ئۇ پاھىشە ئايال نېمىدېگەن گۈزەل ــ ھە، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاغزىمنى ئاچسامىلا ئۇنىڭغا ئېرىشەلەيدىغان تۇر-سام، بۇنىڭ ئۈچۈن پەقەت مۇشۇ كوچىنى كېسىپ ئۆتسەملا بولاتـ-تى. مېنىڭ ھازىر قىلىۋاتقانلىرىم ساپلا ئەھمىيەتسىز ئىشلار، ئىبادەت قىلىش، بۇدىساتۋادەك ئۇلۇغۋار قىياپەتتە ئولتۇرۇش بىلەن ھېچنېمىگە ئېرىشكىلى بولمايدۇ، دەپ ئويلايدۇ. ئۇ پەقەت ئۆزىنىڭ نام ــ شەرىپى ئۈچۈنلا كۆڭلىدە ئويلىغان ئىشنى قىلىشقا جۈرئەت قىلالمايدۇ، ــ دەپتۇ.

نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ ئىش ــ ئەمەللىرىنىڭ دۇرۇس بولۇشى

ئۇلارنىڭ خوددى ئاشۇ راھىبتەك قورقۇنچاق بولغانلىقىدىن، راھىبنىڭ توخۇ يۈرەكلىكى شۇنىڭ ئۈچۈنكى، ئۇنى نۇرغۇن ئادەم تونۇيدۇ. ئىش شۇنداق تۇرسا، ئۇ قانداقمۇ ئۆزىنىڭ نام ـ شەرىپىنىڭ بۇلغىنىشىغا قارىماي پاھىشەنى ئىزدىيەلىسۇن؟

توخۇ يۈرەكلەر باشقىلارنىڭ ئۆزىگە بولغان باھاسىدىن بەك قورقىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، راھىب گەرچە بۇ دۇنيا مەئىشەتلىرىدىن تەرك ئېتىپ، ھەتتا يېمەكلىكتىنمۇ پەرھىز تۇتۇپ ئىبادەت قىلسىمۇ، لېكىن ھېلىقى پاھىشە ئايال ئۇنىڭ خىيالىدىن كەتمەيدۇ. ئۇ دائىم ئۇنىڭ بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈشنى ئويلايدۇ.

ۋاھالەنكى، ھېلىقى پاھىشە ئايال دەل ئۇنىڭ ئەكسىچە، دائىم قىلغان ـ ئەتكەنلىرىدىن پۇشايمان قىلىدۇ. چۈنكى ئۇ ئۆزىنىڭ ھاياتىنى بىھۇدە ئۆتكۈزۈۋەتكەنلىكىنى، ھاياتتىكى نۇرغۇن قىممەتلىك نەرسىلەرنى يوقاتقانلىقىنى بىلىدۇ. ئۇ پۈل ئۈچۈن جىسمىنى ۋە روھىنى ساتتى. شۇڭا، ئۇ دائىم راھىب تۇرغان ئىبادەتخانىغا قاراپ ئۇ يەردىكى تۇرمۇشقا ھەۋەس قىلىدۇ، مانا بۇ ھەقىقىي ئىبادەت.

ئۇ خۇدانىڭ ئۇنىڭغا ئىبادەتخانىغا كىرىدىغان پۇرسەت بېرىشىكە شۇ قەدەر تەشنا بولسىمۇ، لېكىن بىر پاھىشىنىڭ ئۇنداق خىيالدا بولۇشى تەڭرىگە قىلىنغان ھۆرمەتسىزلىك بولىدۇ، دەپ ئويلايدۇ. شۇڭلاشقا ئۇ ھەمىشە ئىبادەتخانىغا تەلپۈنىدۇ ھەمدە بۇ ھاياتتا قولدىن بېرىپ قويغانلىرى ئۈچۈن توختىماستىن ئۆزىنى ئەيىبلەيدۇ، پۇشايمان قىلىدۇ.

ئاخىردا سانت پېتىر يەنە شۇنداق دەپتۇ:

ــ ھېلىقى پاھىشەنى جەننەتكە ئېلىپ كېلىپ، راھىبنى دوزاخقا تاشلاڭلار. ئۇلارنىڭ باشقىلارغا بېرىدىغان تەسىرىمۇ، قىلىۋاتقان جىنايىتى بىر ـ بىرىگە ئوخشاشمايدۇ، گەرچە ئۇلار ئىككىسى پۇشايمان قىلىۋاتقان بولسىمۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

بۇ جەننەت ئەمەس

بىر باستىر ئۆلگەندىن كېيىن ئۇنى ئىنتايىن گۈزەل بىر جايغا ئەكېلىشىپتۇ. ئۇنى ئەكىرگەن ئۆيي ئۇ ئۇزاقتىن بېرى چۈشىدە كۆرۈپ كېلىۋاتقان ئۆيلەردىن بولۇپ، خان ئوردىلىرىدەك ھەشەمەتلىك ئىكەن. ئۇنىڭ قانداق تىلىكى بولسا، خىزمەتكارلار شۇ ھامان پەيدا بولۇپ ئۇنى بەجا كەلتۈرىدىكەن. قورسىقى ئاچسا ئۇ ئۆمرىدە يەپ باقمىغان ئېسىل نازۇ نېمەتلەرنى ئەكېلىدىكەن، ئۇسسىسا ھەتتا بۇ تىلىكى تېخى خىيالغا ئايلانمىغان، پەقەت بىر تۇيغۇ چېغىدىلا ئالدىغا ئۇسسۇزلۇق كەلتۈرۈلىدىكەن.

ئۇ دەسلەپكى كۈنلەردە بۇنىڭدىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ. بارا ـ بارا بۇ خىل تۇرمۇشتىن سەل باشقىچىرەك ھېس قىپتۇ. ئادەم دېگەن كۈنبويى ھېچ ئىش قىلماي، باشقىلارنىڭ بەرگىنىنى يەپلا ئولتۇرسا بولمايدۇ ـ دە. بارا ـ بارا باستىر راستىنلا زېرىكىپتۇ. ئۇ ئىلگىرى چېركاۋنىڭ چوڭ ـ كىچىك ئىشلىرى، دىن تارقىتىش دېگەندەك جامائەت ئىشلىرى بىلەن كېچە ـ كۈندۈز ئالدىراشلا يۈرگەن بولغاچقا، بۇ يەرگە كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە ئۆزىنى خۇددى بىرنەچچە كۈن بايرام قىلغاندەك، ئارام ئېلىپ قالغاندەك ھېس قىلىپ خۇشال بولغانىكەن. ئەمما، ئاخىردا قارىسا ئىش ئۇنىڭ ئويلىغىنىدەك بولماپتۇ. بۇ چاغدا خىزمەتكار تۇيۇقسىز ئۇنىڭ ئالدىدا پەيدا بولۇپ:

ـــ ساڭا نېمە كېرەك؟ سېنىڭدىكى بۇ خىل تۇيغۇ ئېھتىياج ئەمەس، سەن يا ئۇسسىماپسەن، يا قورسىقىڭ ئاچماپتۇ. پەقەت بىئارامىلىق، زېرىكىش ھېس قىلىۋاتىسەن. شۇڭا ساڭا نېمە قىلىپ بېرىشنى بىلمەيۋاتىمەن، ـــ دەپتۇ.

باستىر:

ـــ مەن مەڭگۈ بۇنداق ئولتۇرسام بولمايدۇ. مېنىڭ بىرەر ئىش قىلغۇم كېلىۋاتىدۇ، ـــ دەپتىكەن. خىزمەتكار:

ـــ بۇ مۇمكىن ئەمەس، بىز سېنىڭ بارلىق تىلەكلىرىڭنى قانـ دۇرىدىغان تۇرساق، ئىش قىلىشىڭنىڭ نېمە ھاجىتى؟ ـــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان پاستىر جىلە بولۇپ:

ـــ بۇ قانداق جەننەت؟ ـــ دەپ سوراپتىكەن، خىزمەتكار:

ـــ كىم بۇنى جەننەت دەيدۇ؟ بۇ دېگەن دوزاخ، قۇلىقىڭنى دىڭ تۇتۇپ ئاڭلا، بۇ دېگەن دوزاخ، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

پاستىر ئاخىر ھېچ ئىش قىلماي جىم ئولتۇرىدىغان يەرگە كېـ لىپ قېلىشنىڭ دوزاخقا كىرگەنلىك بىلەن باراۋەر بولىدىغانلىقـ نى تونۇپ يېتىپتۇ.

ئىلاھىي تاشپاقنىڭ پاراسىتى

بىر خاسىيەتلىك تاشپاقا بېلىقچىغا تۇتۇلۇپ قاپتۇ. بۇ ئىش شۇ كېچىسى پادىشاھنىڭ چۈشىگە كىرىپتۇ. ئۇ كۈنى كېچىسى، پادىشاھ ئۇخلاۋېتىپ چۈشىدە چاچلىرى چۈۋۈق بىر ئادەمنىڭ يـان ئىشكىتىن ماڑلاپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ھېلىقى ئادەم پادىشاھقا:

ـــ مەن «شىنلۇ» دەپ ئاتىلىدىغان بىر چوڭقۇر كۆلچەكتە يـا شايتتىم. مەن سۇ ئىلاھىنىڭ تاپشۇرۇقى بىلەن ئەلچىلىككە كېـ تىۋېتىپ، يولدا يۇچىي ئىسىملىك بېلىقچىغا تۇتۇلۇپ قالدىم، ـــ دەپتۇ.

پادىشاھ ئويغىنىپ، كېچىدىكى چۈشىنى ئويلاپ غەلىتىلىك ھېس قىپتۇ ھەمدە پالچىنى چاقىرتىپ چۈشىگە پال ئاچقۇزۇپتۇ. پالچى:

ـــ بۇ بىر خاسىيەتلىك تاشپاقنىڭ ئالىيلىرىغا بەرگەن بېشا ـ رىتىكەن، ـــ دەپتۇ.

پادىشاھ ئەتراپىدىكىلەردىن:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

— بېلىق بازىرىدا يۈچىي ئىسىملىك بېلىقچى بارمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئۇلار:

— شۇنداق، بىر بېلىقچى بار، — دەپتۇ. پادىشاھ قول ئاستىدىكىلەرگە يۈچىينى چاقىرتىپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ.

ئىككىنچى كۈنى يۈچىي سالامغا كەپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

— بېلىق تۇتقىلى چىققاندا باشقا بىرەر نەرسە تۇتۇۋالدىڭمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، يۈچىي:

— چوڭ بىر تاشپاقا تۇتۇۋالدىم. دۇمبىسىنىڭ ئايلانمىسى بەش چى كېلىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. پادىشاھ يۈچىيگە تاشپاقىنى ئۆزىگە ھەدىيە قىلىشنى بۇيرۇپتۇ. يۈچىي ئالدىراپ ئۆيىگە قايتىپ تۇتۇۋالغان تاشپاقىنى پادىشاھقا ئەكېلىپ بېرىپتۇ.

پادىشاھ بۇ تاشپاقىنى قولىغا چۈشۈرگەندىن كېيىن، ئۆلتۈرەيمۇ ياكى باقايمۇ، دەپ ئىككىلىنىپ بىر قارارغا كېلەلمەپتۇ. ئاخىر پالچىنى چاقىرتىپ پال ئاچقۇزۇپتۇ. پالچى:

— بۇ ئاق تاشپاقىنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ، ئۇنى پال سېلىشقا ئىشلەتسە خەيرلىك بولغۇدەك، — دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن سۆڭيۈەنجۇن ئاق تاشپاقىنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇپتۇ ھەمدە ئۇنىڭ ئۈچەي باغرىنى ئېلىۋېتىپ، قېپىنى پال سېلىشقا ئىشلىتىپتۇ. جەمئىي 72 قېتىم پال سالسا، ھەر قېتىمدا توغرا چىقىپتۇ.

گەرچە بۇ تاشپاقىنىڭ يۇز بەرگەن ۋەقەلەرنى پادىشاھنىڭ چۈشىگە ئايان قىلىش كارامىتى بولسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا بېلىقچىنىڭ توربىدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغان. ئۇنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتى 72 قېتىم پال سالسا بىرەر قېتىممۇ خاتا چىقمايدىغان دەرىجىگە يەتكەن بولسىمۇ، ئاخىردا ئۆلتۈرۈلۈش تەقدىرىدىن ئامان قالمىغان. دېمەك، زېرەكلىكىنىڭمۇ چەكلىمىگە ئۇچرايدىغان يەرلىرى بولىدۇ. ئەقىل ـ پاراسەتنىڭمۇ ھەل قىلالمايدىغان ئىشلىرى بولىدۇ.

تاسادىپىي چېقىن

بىر پەيلاسوپ بىلەن بىر ئادەتتىكى ئادەم قاراڭغۇ كېچىدە ئور-مانلىقتا يولدىن ئادىشىپ قاپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى گۇمانخور، بىرى ئەمەلىيەتچان ئىكەن. بۇ ئىنتايىن خەتەرلىك ئورمانلىق بولۇپ، دەرەخلەر بەك قويۇق، قاراڭغۇ ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ھەر ۋاقىت يىرتقۇچ ھايۋانلار ئۇچراپ قېلىش ئېھتىمالى بار ئىكەن.

تۇيۇقسىز شىددەتلىك يامغۇر يېغىپ، چاقماق چېقىپتۇ. دەل مۇشۇ چاغدا پەيلاسوپ ئاسمانىنى كۆرۈپتۇ، ئادەتتىكى ئادەم بولسا يولنى كۆرۈڭاپتۇ.

پۇرسەت دېگەن مانا مۇشۇنداق تېز ئۆتۈپ كېتىدۇ. سەل دىققەت قىلمىساقلا قولدىن كەتكۈزۈپ قويىمىز.

نەسىھەت

بىر قېتىملىق دەرسته مۇتەخەسسىس ئوقۇغۇچىلارغا بىر تەجرىبە ئىشلەپ بېرىپتۇ. ئۇ ئاغزى چوڭ بىر شېشىنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا مۇشتۇمدەك چوڭلۇقتىكى تاشلارنى قاچىلاپتۇ، ئاندىن ئوقۇغۇچىلاردىن:

— شېشە توشتىمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئوقۇغۇچىلار بىردەك:

— توشتى، — دەپتۇ. ئارقىدىن مۇتەخەسسىس بىر چېلەك شېغىلنى شېشىگە سېلىپ، شېشىنى چايقاپتىكەن، شېغىل چوڭ تاشلىرىڭ ئارىسىدىكى بوشلۇققا قىسىلىپ كىرىپتۇ. ئۇ يەنە:

— شېشە توشتىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ قېتىم ئوقۇغۇچىلار ھوشيارلىقىنى ئۆستۈرۈپ:

— بەلكىم توشمىغاندۇ! — دېيىشىپتۇ.

ئۇ يەنە بىر چېلەك قۇمنى ئېلىپ شېشىگە سېپىپتۇ. قۇم تاش

بىلەن شېغىلنىڭ ئاراشلىرىغا ئېقىپ كىرىپتۇ. ئۇ يەنە:

— شېشە توشتىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ قېتىم سىنىپتىكى ھەممەيلەن بىردەك:

— توشمىدى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— ياخشى! — ئۇ بىر قۇتا سۇنى ئېلىپ بوتۇلكا توشقۇچە قۇيۇپتۇ ھەمدە ئوقۇغۇچىلاردىن:

— بۇ مىسال نېمىنى چۈشەندۈرىدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، بىر ئالدىراڭغۇ ئوقۇغۇچى:

— بۇرۇن تۈزگەن پىلانىڭىز قانچە زېچ ئورۇنلاشتۇرغان بولۇڭ شىدىن قەتئىينەزەر، پەقەت ئازراق تىرىشسىڭىزلا ئۇنىڭغا يەنە بىر نەرسە قىستۇرغىلى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

— خاتا، — دەپتۇ مۇتەخەسسىس ھەم:

— بۇ مىسال شۇنى چۈشەندۈرىدۇكى، شېشىگە ئالدى بىلەن چوڭ تاشنى سېلىڭ، كېيىن ھەرقانچە تىرىشساقمۇ ئۇنى كىرگۈزەلمەيمىز. تۈرمۇشىمىزدىكى چوڭ تاش نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ ئۆزۈڭ سۆيىدىغان ئادەم بىلەن ئۆمرۈڭنى بىرگە ئۆتكۈزۈش، سېنىڭ ئېتىقادىڭ، سەن ئالغان تەربىيە، بىرەر غايە ۋە ياكى ئۆزىنى بېغىشلاشقا ئەرزىيدىغان بىرەر كەسىپ، ھەتتا بىر ياخشى ئوقۇتقۇچى بولۇش... مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى تۈرمۇشتىكى چوڭ تاشلاردۇر. ئۇ مەيلى نېمە بولسۇن، شېشىگە ئالدى بىلەن چوڭ تاشنى سېلىشنى ئۇنتۇماسلىقىمىز كېرەك، — دەپتۇ.

ئۇچ سەييياھ

ئۇچ سایاھەتچى تەڭلا بىر مېھمانخانىغا چۈشۈپتۇ. ئەتىگەندە سىرتقا چىققۇچە ئۇلارنىڭ بىرى كۈنلۈك، بىرى ھاسا ئېلىۋاپتۇ، ئۇچىنچىسى ھېچنېمە ئالماپتۇ.

كەچتە قايتىپ كەلگەندە، كۇنلۇك ئالغان ساياھەتچىنىڭ ئۇستىبـ-شى ھۆل بولۇپ كېتىپتۇ، ھاسا ئالغان ساياھەتچى يىقىلىپ ياردەم-سىپتۇ، ئۇچىنچى ساياھەتچى ھېچنېمە بولمىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر بۇ ئىشنىڭ سەۋەبىنى سۇرۇشتۇرگەندە، كۇنلۇك ئېلىۋالغان ساياھەتچى:

ــ يامغۇر ياغقاندا كۇنلۇكۇم بار دەپ مېڭىۋېرىپتىمەن. ئۇستىبـ-شىمنىڭ قانداق ھۆل بولۇپ كەتكەنلىكىنى بىلمەي قاپتىمەن، ئەمما ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل پاتقاق يولدا ماڭغاندا ھاسام بولمىغاچقا دەققەت قىلىپ، تۇز يەرنى تاللاپ ماڭدىم، شۇڭا يىقىلمىدىم ــ دەپتۇ.

ھاسا ئالغىنى:

ــ كۇنلۇكۇم بولمىغاچقا، يامغۇر ياغقاندا يامغۇردىن دالدا بو-لىدىغان يەر بىلەن ماڭدىم، شۇڭا ھۆل بولۇپ كەتمىدىم. ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل، پاتقاق يولدا ماڭغاندا ھاسىغا تايىنىپ ماڭدىم، بىراق شۇ-نىڭدىمۇ يىقىلىپ كەتتىم، ــ دەپتۇ.

ئۇچىنچى ساياھەتچى بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ كۇلۇپ تۇرۇپ:

ــ مەن يامغۇر ياغقاندا دالدىدا ماڭدىم، يول ناچار بولسا دەققەت قىلىپ ماڭدىم. شۇڭا ھۆل بولمىدىم، يىقىلىپمۇ كەتمىدىم. سە-لەرنىڭ سەۋەنلىكىڭلار ئەۋزەللىك بولسا جاپا ئاز بولىدۇ، دەپ ئەۋ-زەللىككە تايىنىۋالغانلىقىڭلاردا، ــ دەپتۇ.

دانىشمەننىڭ دانىشى

بىركۈنى بىر دانىشمەن ئوقۇغۇچىلىرىغا ئۆز ئۇستازىنى تو-نۇشتۇرماقچى بوپتۇ. ئوقۇغۇچىلار ئاجايىپ بىر قىزىقىش ئىچىدە بۇ كاتتا زاتنى كۈتۈپتۇ.

بۇ چاغدا دانىشمەن بىر تال كىچىك تاشنى ئېلىپ:

ــ مانا بۇ مېنىڭ ئۇستازىم، ــ دەپتىكەن، بۇ گەپكە ئوقۇغۇ-

چىلارنىڭ ئەقلى يەتمەي ھالڭ ـ تاڭ قېلىشىپتۇ.

دانىشمەن ئوقۇغۇچىلىرىغا بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. بىركۈنى ئۇ يولدا كېتىۋاتسا ئايىغىغا بىر تال تاش كېرىۋېلىپ پۈتىنى ئاغرىتىۋەتكەنىكەن. ئۇ تاشنى ئېلىۋېتىش ئۈچۈن ئولتۇرۇپتۇ. ئولتۇرۇپ تاشنى ئېلىۋاتقان شۇ دەقىقىدە، ئۇ بىر دىنلا ئۆزى ھەر كۈنى ماڭىدىغان بۇ يولنىڭ شۇ قەدەر گۈزەللىكىنى بايقاپتۇ ھەمدە بىردىنلا ھاياتلىقتىكى بىر قانۇنىيەتنى بايقىغاندەكلا بوپتۇ.

ـــ دەل مۇشۇ كىچىككىنە تاش مېنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىمنى ئۇرغۇتقان، ـــ دەپ سۆزىنى تۈگىتىپتۇ دانىشمەن.

ئەسلىدە، ئۇنى بىئارام قىلغان تاش بىردىنلا ئۇنىڭ ئەقىل ـ پاراسىتىنىڭ ئۇرغۇشىغا تۈرتكە بولغۇچىغا ئايلىنىپ قالغان.

تۇرمۇشتا ئەسلىدە بىزگە ئازاب ئېلىپ كەلگەن بەزى نەرسىلەر باشقا بىر خىل بەخت ئېلىپ كېلىشىمۇ مۇمكىن.

كىچىككىنە بىر ئىش

بىر ئادەم مېھمانخانىسىغا بىر پارچە رەسىمنى ئاسماقچى بولۇپ، قوشنىسىنى ياردەمگە چاقىرىپتۇ. ئۇ رەسىم ئېلىنغان رامكىنى تامغا يۆلەپ ئەمدى مىخ قاقاي دېيىشگە، قوشنىسى:

ـــ بۇنداق قىلساق بولمىغۇدەك، ياخشىسى تامغا ئىككى پارچە ياغاچ قېقىپ، رامكىنى شۇنىڭغا ئاسايلى، ـــ دەپتۇ.

بۇ ئادەم قوشنىسىنىڭ پىكرىگە ھۆرمەت قىلىپ، ئۇنىڭدىن ياغاچ ئىزدىشىپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. ياغاچ تېپىلىپتۇ. ئۇ ئەمدى مىخلاي دېيىشگە، قوشنىسى:

ـــ توختاپ تۇرۇڭ، بۇ ياغاچ بىرئاز چوڭكەن، ياخشىسى بىرئاز ھەرىدىۋېتەيلى، ـــ دەپ ھەرە ئىزدەشكە چۈشۈپتۇ. ھەرىنى تېپىپ كېلىپ، ھەرىدە ـ ھەرىدىمەيلا:

ـــ بولمىدى، ھەرە بەك گالكەن، بىلىمسە بولمىغۇدەك، ـــ دەپتۇ ھەمدە ئۆيىدىن ئېكەكنى ئېلىپ چىقىپ، ئېكەكنىڭ سېپى يوقلۇقىنى بايقاپتۇ. ئېكەككە ساپ بېكىتىش ئۈچۈن ئۇ يەنە مەك-تەپنىڭ چېتىدىكى چاتقاللىققا كىرىپ دەرەخ ئىزدەپتۇ. ئۇ دەرەخ-نى كەسمەكچى بولغاندا، پالتىنىڭ داتلىشىپ ئىشلەتكىلى بولماي-دىغان بولۇپ قالغانلىقىنى سېزىپ، بىلەي تېپىپ كەپتۇ. بىراق بىلەينى توختىتىش ئۈچۈن نەچچە تال ياغاچ تېپىشقا توغرا كېلە-دىكەن. شۇڭا ئۇ بىر ياغاچچىنىڭ ئۆيىدە تەييار ياغاچ بار دەپ، شۇ-نى ئىزدەپ كېتىپتۇ. رەسمىنىڭ ئىگىسى رەسمىنىڭ ئىككى تەرە-پىگە بىردىن مىخ قېقىپ تامغا ئېسىپتۇ. چۈشتىن كېيىن، بۇ ئا-دەم ھېلىقى قوشنىسىنى كوچىدا كۆرۈپتۇ. قارىسا ئۇ ياغاچچىغا يارداملىشىپ بەش خىل مېتال ماگنىتىدىن سىرتقا بىر توك ھە-رىسىنى يۆتكىشىپ بېرىۋاتقۇدەك.

تۇرمۇش ۋە خىزمەت داۋامىدا بىز ھەم مۇشۇنداق ئۆزىنىڭ ئەسلىدىكى نۇقتىسىغا قايتىپ كېلەلمەيدىغان ئادەملەرنى ئۇچرە-تىپ تۇرىمىز. كۆرۈنۈشتە ناھايىتى ئالدىراشتەك قىلسىمۇ، ئەمە-لىيەتتە ئۆزلىرىنىڭ نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى بىلمەيدۇ.

بار بىلەن يوقنىڭ پەرقى

بىر بالا دادىسىدىن ئىنتايىن تەس بىر سوئالنى سوراپتۇ:

ـــ دادا، مەن كىم؟ ئىچىمدە نېمە بار؟

بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىش تولىمۇ قىيىن بولغاچقا، ئۇنىڭ دادىسى باشقا بىر خىل ئۇسۇل بىلەن بۇ مەسىلىنى بالىغا چۈشەن-دۈرمەكچى بولۇپ:

ـــ سەن دەرەخكە چىقىپ بىر تال مېۋە ئۈزۈپ چۈشكىن، ـــ دەپتۇ.

www.diyarnurkitap.com
دىيارنۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

بالا يۈگۈرۈپ بېرىپ دەرەختىن بىر تال مېۋە ئۈزۈپ چوشۇپتۇ.

دادىسى:

ــ ئۇنى كېسىپ ئېچىدە نېمە بارلىقىغا قاراپ باق، ــ دەپتۇ.

بالىسى:

ــ بىرمۇنچە كىچىك ئۇرۇق بارىكەن، ــ دەپتۇ.

دادىسى:

ــ ئەمدى بىر تال ئۇرۇقنى تاللاپ كېسىپ، قاراپ باققىن، ئەچىدە نېمە بارىكىن، ــ دەپتىكەن، بالىسى:

ــ ھېچنېمە يوقكەن، ــ دەپتۇ.

دادىسى:

ــ ماۋۇ چوڭ دەرەخ مۇشۇ يەردىن ئۆسۈپ چىققان. ئۇ دەل ئاشۇ «يوق»نىڭ ئىچىدىن پەيدا بولغان. سەنمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش، ــ دەپتۇ.

ئۇ بالا دادىسىنىڭ گېپىنى ئويلاشقا باشلاپتۇ. نەچچە كۈندىن كېيىن، ئۇ دادىسىدىن يەنە سوراپتۇ:

ــ «يوق» قانداقسىگە باشقا ماددىلار بىلەن بىرلىشىدۇ؟

بۇ بالا بەك ئەقىللىك ئىكەن، دادىسىنىڭ ئۇنى ئالدىغۇسى كەلمەپتۇ. بىراق بۇنداق مۇرەككەپ سوئالغا نېمىدەپ جاۋاب بەرگۈلۈك؟

قەيەرگە كەتتى

ئۇچ سىياسىيون ئۆلگەندىن كېيىن تەڭلا جەننەتكە كىرىپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى ئىنگلىز، بىرى نېمىس، يەنە بىرى ھىندى ئىكەن. ئۇلار جەننەتكە كەلگەندە، سانت پېتىر ئىنگلىزدىن:

ــ كەسپىي ھاياتىڭدا قانچە قېتىم يالغان سۆزلىدىڭ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ئىنگلىز 12 قېتىم يالغان سۆزلىگەنلىكىگە ئىقرار بوپتىكەن، ئۇنىڭغا جەننەتنى ئايلىنىپ 12 قېتىم يۈگۈرۈش جازاسىنى بېرىپ-تۇ. ئارقىدىن بۇ سوئالنى نېمىس سىياسىيوندىن سوراپتىكەن، ئۇ 20 قېتىم يالغان سۆزلىگەنلىكىنى ئېيىسگە ئالالىغانلىقىنى ئېيىتىپتۇ. ئۇنىڭغا جەننەتنى 20 قېتىم ئايلىنىپ يۈگۈرۈش جازاسى بېرىلىپتۇ. سانت پېتىر بۇ سوئالنى ھېلىقى ھىندىدىن سوراي دەپ ئۆرۈلۈپ قارىسا، ئۇنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ. شۇڭا، ئۇ يېنىدىكى پەرىشتىدىن:

— ئۇ قەيەرگە كەتتى؟ — دەپ سوراپتىكەن، پەرىشتە:

— ھە، ئۇ قايتىپ بېرىپ ژېلىسپىت ئەكەلگىلى كەتتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بېلىقنىڭ خۇشاللىقى

بىركۈنى جۇاڭ جۇۋ بىلەن خۇي شى دەريا بويىغا سەيلىگە چىقىپتۇ. ئۇلار كۆۋرۈك ئۈستىدە كېتىۋېتىپ:

— قارىگە، بۇ بېلىقلارنىڭ ئۇياقتىن - بۇياققا ئەركىن ئۈزۈپ ئۇيناشلىرىغا! بۇ دەل بېلىقلارنىڭ خۇشاللىقى - دە، — دەپتىكەن، خۇي شى:

— سىز بېلىق بولمىسىڭىز، بېلىقلارنىڭ خۇشاللىقىنى قانداق بىلىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. بۇ چاغدا جۇاڭ جۇۋ:

— سىز مەن بولمىسىڭىز، مېنىڭ بېلىقنىڭ خۇشاللىقىنى بىلمەيدىغانلىقىمنى قانداق بىلىسىز؟ — دەپ ياندۇرۇپ سوراپتۇ.

قايسى پۈتىنى ئالدىدا يۆتكەيدۇ؟

بىركۈنى سەكسەنپۇت يۈزلىگەن ئىنچىكە پۈتلىرى بىلەن ئۆمىلەپ كېتىۋاتسا، پەيلاسوپ پاقىنىڭ ئۇنىڭ ئۆمىلىشىگە كۆزى چۈ-

شۇپ، سەكسەنپۇتنىڭ يول مېڭىشىنى ئۇزاق كۆزىتىپتۇ. ئۇ كۆڭلىدە: «تۆت پۇت بىلەن مېڭىشمۇ خېلىلا تەس ئىش، تۇرسا، سەكسەنپۇت يۈزلىگەن پۇتلىرى بىلەن قانداق ماڭىدىغاندۇ؟ بۇ ھەقتە تەن بىر مۆجىزە ئىكەن! ئۇ ئالدى بىلەن قايسى پۇتىنى، ئاندىن قايسى پۇتىنى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قايسى پۇتىنى يۆتكەيدىغانلىقىنى قانداق قارار قىلىدىغاندۇ؟» دەپ ئويلاپ تېڭىرقاپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پاقا سەكسەنپۇتنى توسۇپ سوراپتۇ:

— مەن بىر پەيلاسوپ، ئەمما بۇ پۇتلىرىڭ مېنى قايمۇقتۇرۇپلا قويدى. سەن بۇنچىۋالا كۆپ پۇت بىلەن قانداق ماڭىسەن؟ ئادەمنىڭ ئەقلىگە سىغمايدىغان ئىشقۇ بۇ!

سەكسەنپۇت ئۇنىڭغا:

— مەن ئەزەلدىن مۇشۇنداق مېڭىپ كېتىۋاتىمەن، بۇنداق ئىشنى كىم ئويلاپ يۈرىدۇ دەيسەن! مەن ئوبدانراق ئويلىنىپ ئاندىن ساڭا جاۋاب بېرەي، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن سەكسەنپۇت راستتىنلا بۇ ھەقتە ئويلىنىشقا باشلاپتۇ. دېمىسىمۇ پاقىنىڭ ئېيتقىنى توغرا، ئالدى بىلەن قايسى پۇتنى يۆتكەش كېرەك؟ سەكسەنپۇت مۇشۇنى ئويلاپ ئۆرە بولۇپ ئالدىغا ماڭماقچى بوپتىكەن، ئازراقمۇ مىدىرلىيالماپتۇ. نەچچە قەدەم مېڭىپلا يېتىپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پاقىغا:

— سەن ئەمدى باشقا سەكسەنپۇتلاردىن ھەرگىز بۇ سوئالنى سورىمىغىن، مەن ئەزەلدىن مۇشۇنداق مېڭىپ كېلىۋاتاتتىم، ھېچ بىر چاتاق چىقىپ باقمىغانتى، سەن مېنى تۇگەشتۇردۇڭ! مەن ھازىر يول مېڭىشقا ئىلاجسىز قالدىم. مېنىڭ مۇشۇنچىۋالا پۇتۇم ئالدى ـ كەينىگە مىدىرايدىغان تۇرسا، مەن قايسى پۇتۇمنى يۆتكىشىم كېرەكلىكىنى قانداق ئويلاپ بولالايمەن؟ — دەپتۇ.

مەن هازىرلا كېلىمەن

ئوچ ئايال ئۆلگەندىن كېيىن بىرلىكتە جەننەتنىڭ مەرۋايىت دەرۋازىسىغا كەپتۇ. سانت پېتىر ئۇلارنى شۇ يەردە قوبۇل قىپتۇ.

ــ سەن پانىي دۇنيادا ئۆز جىسمىڭنى يات جىنستىن خالىي تۇتالىدىڭمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ بىرىنچى ئايالدىن.

ــ مۇتلەق خالىي تۇتقان، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئايال.

ــ ناھايىتى ياخشى، ئۇنداق بولسا مانا بۇ جەننەتنىڭ ئالتۇن ئاچقۇچىنى ئالغىن، ــ دەپتۇ سانت پېتىر ئۇنىڭغا. ئاندىن ئۇ ئىككىنچى ئايالغا بۇرۇلۇپ:

ــ ئۇنداقتا، سەنچۇ؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ھېلىقى ئايال دۇدۇقلاپ:

ــ مەن مۇتلەق خالىي تۇتالمىدىم، ــ دەپتۇ. سانت پېتىر:

ــ ياخشى، ئۇنداقتا بۇ جەھەننەمنىڭ كۇمۇش ئاچقۇچىنى ئالغىن، ــ دەپتۇ.

ئۇچىنچى ئايالدىن:

ــ سەنچۇ؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ئۇ ئايال:

ــ مەن دېگەن سىز بىلىدىغان، بەزىلىرىنى ھەتتا خىيالىڭىزغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان ياخشى ـ يامان ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى قىلىپ باققان، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ قورقماستىن.

سانت پېتىر ئۇنىڭغا:

ــ ۋاھ، قالتىسكەنسەن! بۇ مېنىڭ ھۇجرامنىڭ ئاچقۇچى، مەن ھېلىلا كېلىمەن، ــ دەپتۇ.

غايە ۋە رېئاللىق

ئاچلىقتىن ئۆلەي دەپ قالغان ئىككى ئادەمگە بىر بېلىقچى

ئۇچراپ، ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ بىر قارماق بىلەن بىر سېۋەت بې-لىق بېرىپتۇ. ئۇلارنىڭ بىرى قارماقنى، يەنە بىرى بېلىقنى ئاپتۇ. بېلىقنى ئالغان ئادەم شۇ جايدىلا ئوت قالاپ بېلىقنى بىرياقتىن پىشۇرۇپتۇ، بىر ياقتىن چاينىماي يۇتۇشقا باشلاپتۇ. ئەمما ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، يەنىلا ئاچلىقتىن بېلىق سېۋىتىنىڭ يېنىدا ئۆلۈپ قاپتۇ. قارماقنى ئالغان ئادەم بولسا، ۋۇجۇد - ۋۇجۇدىنى قاقشە-تىۋاتقان دەھشەتلىك ئېچىرقاشقا داۋاملىق چىداپ، بىر قەدەم - بىر قەدەمدىن دېگۈز تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ئەمما، يىراقتىن كۆپكۆك دېگۈز غۇۋا كۆرۈنۈشكە باشلىغاندا بولالماي يىقىلىپتۇ. ئۇ قولغا كېلەي دېگەن ئامەتكە قاراپ، ھەسرەت بىلەن ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ.

ئاچلىقتىن ئۆلەي دېگەن يەنە باشقا ئىككى ئادەمنۇ ئوخشاشلا بېلىقچىنىڭ ساخاۋىتىگە ئېرىشىپتۇ. ئەمما، ئۇلار ھەرقايسىسى ھەر تەرەپكە ماڭماي، بىرلىكتە دېگۈزنى ئىزدەپتۇ. بېلىقنى نەچچە قېتىمغا بۆلۈپ، ئاز - ئازدىن يەپتۇ. شۇنداق قىلىپ دېگۈز بويىغا كەلگۈچە بەرداشلىق بېرىپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ ئىككىيلەن بېلىق تۇتۇپ كۈن كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ. نەچچە يىلدىن كېيىن ئۆي سې-لىپ، خوتۇن - بالىلىق بوپتۇ. ئۆزلىرى بېلىق كېمىسى ياساپ، بەختلىك، خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

بىر ئادەم كۆز ئالدىدىكى پايدىنىلا كۆزلىسە، ئېرىشىدىغىنى ۋاقىتلىق خۇشاللىق بولىدۇ. ئادەمنىڭ غايىسى ھەرقانچە ئۇلۇغۋار بولسىمۇ، لېكىن رېئاللىققا باقمىسا، ئۇنى ئەملىگە ئاشۇرالمايدۇ. پەقەت غايە بىلەن رېئاللىقنى مۇۋاپىق بىرلەشتۈرگەندىلا، ئاندىن مۇۋەپپەقىيەت قازانغىلى بولىدۇ.

ھەمراھ تاللاش

بىركۈنى سوقراتنىڭ ئوچ شاگىرتى قانداق قىلىغاندا ئەڭ ياخ-شى، كۆڭۈلدىكىدەك ھەمراھ تاپقىلى بولىدىغانلىقى توغرىسىدا

مەسلىھەت ئالغىلى كەپتۇ. سوقرات شاگىرتلىرىنىڭ سوئالىغا ئۇ دۇل جاۋاب بەرمەي:

ــ سىلەر بۇغدايلىققا كىرىپ ئالدىڭلارغا قاراپ ماڭغاچ ئەڭ ياخشى، ئەڭ چوڭ بۇغداي باشقىدىن بىرنى تاللاڭلار. سىلەرگە پەقەت بىرلا قېتىم تاللاش پۇرسىتى بار، ــ دەپتۇ.

بىرىنچى شاگىرتى بۇغدايلىققا كىرىپ، ماڭا ــ ماڭمايلا چوڭ ھەم چىرايلىق بىر تال باشاقنى كۆرۈپ خۇشال بولۇپ دەرھال شۇنى ئۈزۈپتۇ. ئەمما ئۇ بۇغدايلىقنىڭ ئۇ چېتىگە بارغۇچە ئۆزى ئۈزگەندىنمۇ ياخشى ھەم چوڭ باشاقلارنىڭ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئۆزىنىڭ ئالدىراڭغۇلۇقىدىن ھەسرەتلىنىپتۇ.

ئىككىنچى شاگىرتى بۇنىڭدىن ساۋاق ئېلىپ، ھەر قېتىم كۆزىگە چىرايلىق كۆرۈنگەن باشاقنى ئۈزىدىغان چاغدا، ئۆزىنى ئارقىسىدا تېخىمۇ ياخشىسى بار دەپ ئەسكەرتىپ تۇرۇپتۇ. ئۇ شۇنداق مېڭىپ ئۆزىمۇ تۈيمايلا ئاخىرقى نۇقتىغا كېلىپ قاپتۇ ھەم پۇرسەتنىڭ قولدىن كەتكەنلىكىنى بىلىپتۇ.

ئۈچىنچى شاگىرتى ئالدىنقى ئىككىيلەندىن ساۋاق ئاپتۇ. ئۇ مۇساپىنىڭ ئۈچتىن بىرىنى مېڭىپ، باشاقلارنى چوڭ، ئوتتۇرا-ھال، كىچىك دەپ ئۈچ تۈرگە ئايرىپتۇ. يەنە ئۈچتىن بىرىدە ھۆكۈمنىڭ خاتا ــ توغرىلىقىنى دەلىللەپتۇ. ئاخىرقى ئۈچتىن بىرىدە چوڭغا تەۋە بىر تال باشاقنى تاللاپتۇ، گەرچە ئۇ ئۆزى تاللىغان باشاقنى چوقۇم ئەڭ چوڭ، ئەڭ چىرايلىقى دەپ مۆتلەقلەشتۈرەلمىسىمۇ، لېكىن رازىمەنلىك بىلەن پۈتۈن مۇساپىنى بېسىپ تۈگىتىپتۇ.

ئوتتۇرىچە قىممەت

بىر پادىشاھنىڭ ھەممە يېرىگە ئالماستىن كۆز قويۇلغان بىر كارىۋىتى بار ئىكەن. پادىشاھ ئوردىغا كەلگەن بارلىق مېھمانلارنى

مۇشۇ كارىۋاتتا كۆتۈۋالىدىكەن. لېكىن، مېھمان چوقۇم كارىۋاتقا دەل كېلىشى كېرەك ئىكەن، دەل كەلمىسە كارىۋاتنىڭ ئۈزۈن قىسقىلىقىغا ئاساسەن كېسىلىدىكەن ياكى سوزۇلىدىكەن. چۈنكى بۇ كارىۋات بىباھا گۆھەر بولغاچقا، ئۇنى ئۆزگەرتىشكە بولمايدۇ-كەن. خۇددى كارىۋات ئادەم ئۈچۈن ياسالمايى، ئادەم كارىۋات ئۈچۈن تۇغۇلغاندەك.

ئەمەلىيەتتە، تەييار كارىۋاتتا دەل كېلىدىغان ئادەمنى تېپىش تولىمۇ قىيىن، ھەتتا بۇنىڭ ئىمكانىيىتى يوق دېيەرلىك. چۈنكى ئوتتۇرىچە ئۆلچەملىك ئادەم مەۋجۇت ئەمەس، ئۇ بىر قۇرۇق خىيالدىن ئىبارەت، خالاس.

ھالبۇكى، بۇ كارىۋات دەل شۇنداق ئوتتۇرىچە ئۆلچەملىك ئادەملەر ئۈچۈن ياسالغانىكەن. ئۇ پادىشاھ بىر ماتېماتىك بولۇپ، ئۇ بارلىق ئادەملەرنىڭ ئېگىزلىكىنى ئۆلچەپ، بىر ئوتتۇرىچە قىممەتكە ئېرىشكەندىن كېيىن، ئاندىن بۇ كارىۋاتنى ياساتقانىكەن. بىر دۆلەت دېگەندە ياشلارمۇ، قېرىلارمۇ، كىچىك بالىلارمۇ، پىلارمۇ، گىگانت ئادەملەرمۇ بولىدۇ. لېكىن، ئوتتۇرىچە قىممەت ئادەملەرنىڭ تەبىئي ھالىتىگە تامامەن ماس كېلىپ كەتمەيدۇ. شۇڭا پۈتۈن دۆلەتتە ئوتتۇرىچە قىممەتكە ماس كېلىدىغان بىرمۇ ئادەم تېپىلمايدۇ.

شۇڭلاشقا، مەيلى كىم بولسۇن پادىشاھقا مېھمان بولسىلا ئاۋارىچىلىككە ئۇچرايدىكەن. ئەگەر بۇ كارىۋاتتىن قىسقا بولسا، پادىشاھ ئۇنى كارىۋات بىلەن ئوخشاش قىلىپ سوزىدىكەن. مۇشۇنداق قىلىپ پادىشاھقا مېھمان بولغانلىكى كىشى ئۆلۈپتۇ. لېكىن بۇ پادىشاھنىڭ خاتالىقى ئەمەس ئىكەن، چۈنكى ئۇ قانداق ئىش قىلىشىدىن قەتئىينەزەر، ئەڭ ياخشى مەقسەت بىلەن قىلىدىكەن.

سىز كىشىلىك ھاياتقا نىسبەتەن مۇقىم بىر خىل پوزىتسىيە بەلگىلىۋالسىڭىز ھاياتلىقىنىڭ ئەسلىي ماھىيىتىدىن چەتلەپ كېتىسىز. چۈنكى، ھاياتلىق چەكسىز بولىدۇ.

ئاتالمىش شەرھى

بىر ئادەمنىڭ ناھايىتى چىرايلىق بىر قىزى بولۇپ، تۇيۇقسىز قىزى ساقسىز بولۇپ قالغاچقا، ئۇ كۈنبويى قىزىدىن ئەنسىرەپ غەم ـ ئەندىشىدىلا يۈرىدىغان بولۇپ قاپتۇ. بىرى ئۇنىڭدىن نېمە غېمى بارلىقىنى سوراپتىكەن، ئۇ:

ـــ قىزىمنىڭ كۈندە ئويغانغاندا كۆڭلى ئېلىشىدۇ. خېلى ئۇس-تا تېۋىپلارغىمۇ كۆرسىتىپ باقتىم، ھەممىسى كۆرۈپ چوڭ چاتاق يوقكەن دەيدۇ، قانداق قىلىشىمنى بىلمەيۋاتىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ھېلىقى ئادەم ئۇنىڭغا:

ـــ سىز نېمىشقا نەسىرىدىن ئەپەندىنى ئىزدەپ باقمايسىز؟ ئۇ بۇ يەردىكى ئەڭ ئەقىللىك ئادەم، ئۇنىڭ بىلمەيدىغان ئىشى يوق. ئۇ ئالدىغا بارغان ھېچقانداق ئادەمنى ئۈمىدسىز قويمايدۇ، ـــ دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم نەسىرىدىن ئەپەندىنىڭ قېشىغا بېرىپ قىزىنىڭ ئەھۋالىنى ئېيتىپتۇ. بۇ گەپلەرنى ئاڭلىغان نەسىرىدىن ئەپەندى كۆزىنى يۇمۇپ بىرئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن تۇيۇقسىز كۆزىنى ئېچىپ:

ـــ سىز كەچتە ئۇخلاشتىن ئىلگىرى ئۇنىڭغا سۈت ئىچۈرگەن-مۇ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ.

ئۇ ئادەم:

ـــ ھەئە، ئىچۈرگەن، ئەمما بۇنىڭ قىزىمنىڭ كېسىلى بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ھەببەللى! مەسىلە دەل مانا مۇشۇ يەردە، ئەمدى قىزىڭىزنىڭ كېسىلىنىڭ سەۋەبى ئايدىڭلاشتى، ـــ دەپتۇ. نەسىرىدىن ئەپەندى ھېلىقى كىشىگە، ـــ سىز كىچىك بالىغا سۈت بەرسىڭىز، كېچىچە

ئوڭدىن سولغا، سولدىن ئوڭغا ئۆرۈلۈپ ياتقاچقا، قاتتىق قوچۇلۇش نەتىجىسىدە سۆت قېتىققا، قېتىق ئىرىمچىككە، ئىرىمچىك قايماق-قا، قايماق مايغا، ماي قەنتكە، قەنت ئىسپىرتقا ئايلىنىدىغانلىقىنى ئۇچۇن قىزىتىز ئەتىگەندە ئويغانغاندا بېشى ئاغرىپ، كۆڭلى ئېلىشىدۇ، ــ دەپتۇ.

بۇ دۇنيادا چۈشەندۈرگىلى بولمىدىغان ئىشقىمۇ، چۈشەندۈرگىلى بولمايدىغان ئىشقىمۇ بىر ئاتالمىش چۈشەنچە تاپقىلى بولىدۇ. ھىلە-مەيدىغان ئىشنى يالغاندىن بىلىدىغان بولۇۋالساڭ، خۇددى تىنچلاندۇرۇش دورىسى يەۋالغاندەك ئۇخلايسەن.

خاتالىقىنى تونۇغان مەھبۇس

مەلۇم بىر تۈرمىگە بىرنەچچە جىنايىتى ئېغىر جىنايەتچى قامىلىپتۇ.

بىركۈنى مەھبۇسلار رەسىملىك ژۇرنال كۆرگەچ پاراڭغا چۈشۈپتۇ. ئاردىدىن بىرى ژۇرنالدىكى خىلمۇخىل زىبۇ-زىننەتلەرنىڭ رەسىمگە قاراپ ئۇھ تارتىپ:

ــ ئاپام مۇشۇ زىبۇ-زىننەتلەرنى تاقىيالمىغان بولسا قانداق خۇشال بولۇپ كېتەر ئىدى، ــ دەپتۇ.

يەنە بىر مەھبۇس چىرايلىق بىر ئۆينىڭ رەسىمگە قاراپ:

ــ ئەگەر ئاپام مۇشۇنداق بىر چىرايلىق ئۆيدە ئولتۇرالىغان بولسا قانچە ياخشى بولار ئىدى-ھە! ــ دەپتۇ.

ئۇچىنچى مەھبۇس:

ــ ئەگەر ئاپامنىڭ مۇشۇنداق بىر ماشىنىسى بولغان بولسا پات-پات كېلىپ مېنى يوقلاپ كەتمەمتى، ــ دەپتۇ.

ژۇرنال ئەڭ ئاخىردا بىر مەھبۇسنىڭ قولىغا تېگىپتىكەن، ئۇ ژۇرنالنى تۆتۈپ ئۇزۇنغىچە گەپ قىلالماي ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ،

ئاندىن يىغلاپ تۇرۇپ:

ــ ئاپامنىڭ بىر ياخشى ئوغلى بولغان بولسا نەقەدەر ياخشى بولاتتى، ــ دەپتۇ.

بۇنى ئاڭلاپ ھەممەيلەننىڭ دېمى ئىچىگە چۈشۈپ كېتىپتۇ.

ئەڭ ئاخىرقى گۆھەر

بىر كىشى دەريادىن گۆھەر ئىزدەپتۇ. بىرەر تالمۇ گۆھەر تاپالمىغانىنى ئاز دەپ، قاتتىق چارچاشتىن پۈت ـ قوللىرى ئۇرۇپ چېقىۋەتكۈدەك ئاغرىپ، ھالىدىن كېتىپ يىقىلىپ قالاي دەپتۇ. بۇ چاغدا ئۇ دەريا ياقىسىدىكى تاشتا ئولتۇرۇپ ھەمراھىغا:

ــ قارا، مەن توققۇز يۈز توقسان توققۇز مىڭ توققۇز يۈز توقسان توققۇز تال تاش تېرىپتىمەن. بىراق، بىرەر تالمۇ گۆھەر تاپالمىدىم. ئەمدى بولدى قىلايمىكىن دەيمەن، ــ دەپتۇ.

ئۇنىڭ ھەمراھى چاقچاق قىلىپ:

ــ ئەڭ ياخشىسى تاشتىن يەنە بىرنى تېرىپ بىر مىليونلا قىلىۋەتمەمسەن، ــ دەپتۇ، ئۇ ھارغانلىقتىن كۆزىنى يۇمۇپ تۇرۇپ قولىنى سوزۇپلا يېنىدىكى بىر دۆۋە تاشنىڭ ئارىسىدىن بىر تالنى ئالغاچ:

ــ بولدى، بۇ ئەڭ ئاخىرقىسى، ــ دەپتۇ.

ئۇ تاشنى تۇتۇپ تۇرۇپ بۇ تاشنىڭ ئادەتتىكى تاشتىن ئېغىر-لىقىنى سېزىپتۇ ھەم كۆزىنى ئېچىپ تاشقا قاراپلا ھەيرانلىقتىن ۋارقىرىۋېتىپتۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ قولىدا تۇرغىنى بىر دانە بېباھا گۆھەر ئىكەن.

مەززىلىك بېلىق

بىر قېرى بېلىقچىنىڭ سودىسى ئىنتايىن ياخشى ئىكەن. ھەم-

مە ئادەم ئۇنىڭ بېلىقلىرىنىڭ سۈپىتى ياخشى دەپ ئۇنىڭ بېلىقىنى سېتىۋېلىشنى ياخشى كۆرىدىكەن. باشقا كەسىپداشلىرى ھەر قانچە ئويلاپمۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىگە يېتەلمەپتۇ. چۈنكى، ئۇلار ئوخشاش يەردىن ئوخشاش بېلىق تۇتىدىكەن، ھەتتا بېلىق قاچىلانغان قاچىدىكى سۇمۇ بىر يەرنىڭ سۈيى ئىكەن. گەرچە بېلىق، سۇ ئوخشاش بولسىمۇ، ئەمما خېرىدارلار يەنىلا ئاشۇ قېرى بېلىقچىنىڭ بېلىقىنىڭ تەمىنى ئەڭ ياخشى، دەيدىكەن.

ئۇ قېرى بېلىقچى بىركۈنى يىراق بىر يەرگە كېتىپتىكەن، باشقا بېلىقچىلار ئۇنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، ئۇ بېلىق قاچىلايدىغان قاچىنى تەكشۈرۈپ، ئۇنىڭ بېلىقلىرىنىڭ تېز سېتىلىشىدىكى سىرنى تېپىپ چىقىش قارارىغا كەپتۇ.

ئۇلار ئوغرىلىقچە ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئۇ يەر ـ بۇ يەرگە شۇنچە قاراپمۇ ھېچبىر سىرنى تاپالماي ھەيران بولۇشۇپتۇ. ئۇلارنىڭ كۆرگىنى پەقەت بېلىق قاچىسىدا بىر يوغان بېلىقنىڭ ۋەھشىيلەرچە ئۇياقتىن ـ بۇياققا ئۇزۇپ يۈرگىنى بوپتۇ.

ئاخىر ئاردىدىن بىرەيلەن ئۇنىڭ جاۋابىنى تېپىپتۇ. ئەسلىدە چوڭ بېلىق ئۇياقتىن ـ بۇياققا سوقۇپ يۈرۈپ، باشقا بېلىقلارغا قىلچە ئارام بەرمىگەچكە، ئۇلارمۇ قاچىدا توختىماستىن ئۇزۇپ يۈرۈشكە مەجبۇر بولغان. نەتىجىدە بېلىق گۆشىنىڭ تەممۇ تەبىئىي ھالدا ياخشىلانغانكەن.

چوڭ بوغما يىلان ۋە يىلپىز

بىر ئىپتىدائىي ئورمانلىقتا بىر چوڭ بوغما يىلان بىلەن بىر يىلپىز تەڭلا بىر بۆكەنگە كۆزىنى تىكىپتۇ. يىلپىز بىلەن چوڭ بوغما يىلان بىر ـ بىرىگە قارشىپ تۇرۇپ، كۆڭلىدە چوت سوقۇپ تۇ. يىلپىز ئەگەر بۇ بۆكەنگە ئېرىشىمەن دەيدىكەنمەن، چوقۇم ئالدى بىلەن چوڭ بوغما يىلاننى يوقىتىشىم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ.

چوڭ بوغما يىلانمۇ، ئەگەر بۇ بۆكەنگە ئېرىشىمەن، دەيدىكەنمەن، چوقۇم ئالدى بىلەن يىلپىزنى يوقىتىشىم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئىككىسى تەڭلا بىر - بىرىگە ئېتىلىپتۇ. يىلپىز چوڭ بوغما يىلاننىڭ گەجگىسىدىن چىشلەپ تۇرۇپ، ئەگەر مەن كۆچەپ چىشلىمىسەم، ئۇ مېنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. چوڭ بوغما يىلان يىلپىزنى بوغۇپ تۇرۇپ، ئەگەر مەن كۆچەپ بوغمىسام، يىلپىز مېنى چىشلەپ ئۆلتۈرىدۇ، دەپ ئويلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ھەر ئىككىسى كۆچىنىڭ بارچە تىركىشىپتۇ. نەتىجىدە بۆكەن بىمالال يولىغا راۋان بوپتۇ. يىلپىز بىلەن چوڭ بوغما يىلان تەڭلا يەرگە يىقىلىپتۇ.

ئوۋچى بۇ بىر مەيدان ئېلىشىشنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەسرەتلەنگەن ھالدا:

— ئەگەر ئۇلار بىر - بىرىگە ئېتىلماي، تەڭلا ئوۋغا ئېتىلىپ ئوۋنى بۆلۈشكەن بولسا، ياكى ھەر ئىككىسى ئوۋدىن ۋاز كەچكەن بولسا ۋە ياكى ئىككىسىنىڭ بىرسى ئوۋدىن ۋاز كەچكەن بولسىمۇ، ئىش چىڭىغا چىققاندا بىر - بىرىنى قويۇۋەتكەن بولسىمۇ ھەر ئىككىسى ھايات قالاتتى. ئۇلارنىڭ تىراگېدىيەسى قارشى تەرەپكە يول قويۇشنى بىلمەي، سەن نېمە بولسىڭ، بول، مەن ئۆزۈملا يىشىسام بولدى، دېگەن قاراشنى ياشاش ئۇسۇلى قىلىۋالغانلىقىدا، — دەپتۇ.

جاھىل قىسقۇچپاقا

توشقان، تاشپاقا، پاقا، قىسقۇچپاقا، چۈمۈلە قاتارلىق بىر تۈپ كىچىك جانىۋارلار بىللە ئويناپ كەلمەكچى بوپتۇ. ئۇلار بارماقچى بولغان جاينىڭ ئۈدۈلىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ تۇرغان ناھايىتى گۈزەل بىر چىمەنزار بار ئىكەن. پاقا كانىينى كېرىپ:

— يۇرۇڭلار، — دەپ تۇڭلىشى بىلەنلا كۆپچىلىك دەرھال ھەرىكەتلىنىپتۇ.

پاقا «ئالغا» دېگىنىچە سەكرەپتۇ، توشقان ۋىلقىلاپ كۈلگىنىچە يۇگۈرۈپتۇ، تاشپاقا كۆچمەنلىك بارچە ئۆمىلەپتۇ. چۈمۈلە ئۇلارنى جان تىكىپ قوغلاپتۇ...

ــ ھەي، سىلەر ئېزىپ قالدىڭلارمۇ، قايىقا مېڭىۋاتسىلەر؟ ــ دېگەن غاراڭ ــ غاراڭ ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ ئارقىدىن. كۆپچىلىك ھەيران بولۇپ ئارقىسىغا قارسا، قىسقۇچپاقا بىر تەرەپتىن ۋارقىراپ، بىر تەرەپتىن باشقا بىر تەرەپكە قاراپ توغرىسىغا ئۆمىلەپ كېتىۋاتقۇدەك. پاقا ئۇنلۈك ئاۋازدا:

ــ قىسقۇچپاقا ئاكا، يۆنىلىش خاتا بولۇپ قالدى. بىزنىڭ ئار-قىمىزدىن مېڭىڭ، ــ دەپ ۋارقىراپتۇ. قىسقۇچپاقا:

ــ ئىشىكنى قىل، سىلەر قارىغۇ بولۇپ قاپسىلەر، ماڭا ئە-گەشسەڭلار توغرا بولىدۇ، ــ دەپ كايىپتۇ.

كۆپچىلىك ھەرقانچە توۋلىسىمۇ، قىسقۇچپاقا ئاڭلىمىغانغا سېلىپ، ئۆزىنىڭ يۆنىلىشى بويىچە توغرىسىغا جىددىي ئۆمىلەپتۇ. كۆپچىلىك ئامالسىز ئۆز يولىغا مېڭىپتۇ. قىسقۇچپاقا ئاچچىقىدا ئاغزىدىن كۆپۈك چاچرىتىپ تۇرۇپ:

ــ مېنىڭ كۆزۈم ئىزچىل ئاشۇ گۈللۈككە تىكىلىپ تۇرسا، ماڭغان يولۇم قانداق خاتا بولىدۇ؟ ئۇلار سۆزۈمنى ئاڭلىماي، ئۆزى بىلگەننى قىلدى، مېنى چەتكە قاقتى، بۇ پۈتۈنلەي كۆرەلمەسلىك-تىن بولۇۋاتقان ئىشلار. ئۇلار مېنىڭ پۈت ــ قوللىرىمنىڭ كۈپ-لۈكىگە چىدىماي شۇنداق قىلىۋاتقان گەپ، ــ دەپ قاينىپتۇ. بىراق، ئۇ ئۆزىنىڭ پۈت ــ قولى قانچە كۆپ، يۈگۈرۈشى قانچە تېز بولغانسېرى، مەنزىلدىن شۇنچە يىراقلىشىۋاتقانلىقىنى سەزمەپتۇ.

ئادەم باشقىلارنىڭ پىكرىگىمۇ ھۆرمەت قىلماي، ئۆزىنىڭكىنىلا راست قىلسا، يالغۇز قالىدۇ. قانچە ئىقتىدارلىق بولغانسېرى ئۆ-كۈزىدىغان خاتالىقىمۇ شۇنچە كۆپ بولىدۇ.

بېلىقچىنىڭ ئوغلى

بىر كەنتتە ناھايىتى ئۇستا بىر بېلىقچى بولۇپ، باشقا بېلىقچىلار ئۇنى ھۆرمەتلەپ «بېلىقچىلار شاھى» دەپ ئاتايدىكەن. ئەمما بۇ «بېلىقچىلار شاھى» ياشانغانسېرى تولا قايغۇرىدىغان بولۇپ قاپتۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ ئۈچ ئوغلىنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى تارتمايتۇ. ئۇ كىشىلەرگە دائىم:

— توۋا دەيمەن، بېلىق تۇتۇشتا ھېچكىم مېنى بېسىپ چۈشەلمەيدۇ، لېكىن نېمىشقا ئوغۇللىرىمنىڭ بىرسىمۇ مېنى دورىمايدىغاندۇ؟ ئۇلار ئېسىنى بىلگۈدەك بولغاندىن باشلاپلا مەن ئۇلارغا بېلىق تۇتۇش ماھارىتىمنى ئۆگەتتىم. تورنى قانداق توقۇسا پۇختا بولىدۇ، كېمىنى قانداق ھەيدىسە بېلىقلار ئۇركۈپ كەتمەيدۇ، تورنى قانداق تاشلىسا بېلىق تورغا ئاسان چۈشىدۇ، دېگەندەك ئەقىلىي ساۋاتلاردىن باشلاپ ئۆگەتتىم. ئۇلار چوڭ بولغاندا، مەن يەنە تاشقىنىنى تونۇش، بېلىق ئوۋلاش مەۋسۇمىنى قانداق پەرقلەندۇرۇش دېگەندەك بىر ئۆمۈر يەكۈنلىگەن تەجرىبىلىرىمنى ئۇلارغا تولۇق ئۆگەتتىم. بىراق ئۇلارنىڭ بېلىق تۇتۇش ماھارىتى ئادەتتىكى بېلىقچىلارنىڭ ئوغلىنىڭ ماھارىتىگىمۇ يەتمەيدۇ، — دەپ ۋايسىپ بېرىدىكەن.

بىركۈنى بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر يولۇچى ئۇنىڭ ۋايسىشلىرىنى ئاڭلاپ:

— سىز ئۇلارغا قولمۇقول ئۆگىتەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ھەئە، ئۇلارنى ماھارەتنى پۇختا ئىگىلىسۇن دەپ، ھەمىشە ئۆزۈم بىلەن بىللە ئېلىپ يۈرۈپ سەۋرچانلىق بىلەن ئۆگىتىمەن، — دەپتۇ.

— ئۇلار دېگىزغا دائىم سىز بىلەن بىللە چىقامدۇ؟ — يەنە سوراپتۇ يولۇچى.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ھەئە، ئۇلارنى ئەگىرى يولنى ئاز ماڭسۇن دەپ، ئۆزۈمگە ئۇ-ئەگەشتۇرۇپ يۈرۈپ ئۆگىتىمەن، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ بوۋاي. شۇ چاغدىلا يولۇچى ئىشىنىڭ تېگىگە يەتكەندەك بولۇپ:

ـــ مانا ئەمدى سىزنىڭ قايسى جەھەتتە كەتكۈزۈپ قويغىنىڭىز ئېنىق بولدى. سىز ئۇلارغا ماھارەت ئۆگىتىشكىلا كۆڭۈل بۆلۈپ ئوڭۇشسىزلىنىڭ، ئاچچىق ساۋاقنىڭ تەمىنى تېتىتىش پۈرسىتىنى بەرمەپسىز. بىر ئادەمنىڭ كامالەتكە يېتىشىدە ئوڭۇشسىزلىقمۇ بىلىم ۋە ماھارەتكە ئوخشاشلا مۇھىم، ـــ دەپتۇ.

بىسىرۋا ئادەم

بىر ياغاچچى ئورمانلىقتىن يوغان بىر تۈپ دەرەخنى كېسىپ ئەكېلىپ ئۆيگە لىم قىلماقچى بوپتۇ.

ئۇ دەرەخنى سۆرەپ ئۆيگە ئەكېلىپلا ھەرىدەشكە باشلاپتۇ. بىر چاغدا بەك كۆپ ھەرىدىۋېتىپ قىسقا بولۇپ قالغانلىقىنى بىلىپ، ئامالسىز ئىشككە كېشەك قىلىۋەتمەكچى بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن پالتىنى ئېلىپ چېپىشقا باشلاپتۇ، بىر چاغدا قارىسا ھېلىقى ياغاچ نېپىز چېپىلىپ قالغانلىقتىن، پەقەت ئەپكەش ياسىغىلى بولغۇدەكلا بولۇپ قاپتۇ. ئەمدى ياغاچچى ئەپكەش ياسىماقچى بولۇپ، رەندىنى ئېلىپ رەندىلەپتۇ. رەندىلەۋېرىپ ئاخىر قولىدا قالغان ياغاچ بىلەن پەقەت پىچاققا ساپ ياسىغىلى بولىدىغانلىقىنى بايقاپتۇ ھەمدە پىچاقنى ئېلىپ قىرىشقا باشلاپتۇ. قىرىپ ئۇچلىغاندىن كېيىن، ھېلىقى ياغاچ ئىنچىكە بولۇپ قېلىپ، چىش كولىغۇچقا لايىق بولۇپ قاپتۇ. بۇ چاغدا ئۇ ھارغانلىقتىن چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈپتۇ ۋە چىش كولىغۇچنى ئاغزىغا سېلىپ شورىغاچ ئو-رۇندۇقتا ھاسىراپ ئولتۇرۇپتۇ. تۇيۇقسىز چىرىس قىلغان ئاۋاز بىلەن تەڭ چىش كولىغۇچ سۇنۇپ ئىككى پارچە بولۇپ كېتىپتۇ.

ئالدىغا ۋە كەينىگە

بۆرە يولدا بىر قوينى ئۇچرىتىپ:

— مەن سېنى يەيمەن، — دەپتىكەن، قوي:

— بۆرە ئەپەندىم، مېنى يېسىڭىزغۇ بەك خۇشال بولاتتىم، مەن ئادەتتىكى قويلاردىن ئەمەس، ئادەتتە كالىمۇ ماڭا تەڭ كېلەلمەيدۇ، ئىشەنمىسىڭىز سىناپ بېقىڭ، — دەپتۇ. بۆرە بۇ گەپكە قانداقمۇ ئىشەنسۇن؟ شۇنداقتىمۇ بىر كۆرۈپ باقماقچى بولۇپ، ناھايىتى كۇچلۇك بىر بۇقىنى تېپىپ كەپتۇ ۋە ئۇلارنى بىر ئۆيگە سولاپ سوقۇشقا ساپتۇ.

ئەجەبلىنەرلىكى، سوقۇشۇش ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئىشكىتىن مەغرۇر قەدەم بىلەن مېڭىپ چىققىنى ئېگىز ھەم سېمىز بۇقا بولماستىن، ھېلىقى پاكار، ۋۇجىك قوي بوپتۇ. بۇقا بولسا ئىشكىتىن چىققۇدەك ماجالى يوق، مۇڭگۇزى سۇنۇق، بېشى قان ھالەتتە يەردە يېتىپتۇ. بۆرە ھەيران بولۇپ سەۋەبىنى سوراپتىكەن، بۇقا:

— مەن ھەر قېتىم كۇچۇمنى يىغىپ قويغا ئېتىلسام، ئۇ ئەپچىللىك بىلەن ئۆزىنى قاچۇرغاچقا، بىرنەچچە قېتىم تاش تامغا ئۇسۇۋالدىم. قوينى ئۇسەلمەي تامغا ئۇسۇپ جىلە بولۇپ، تېخىمۇ كۇچەپ ئېتىلدىم. تامغا قانچە كۆپ ئۇسكەنسېرى شۇنچە چارچىدىم. ئۇ بولسا قاچقانلىشىپ، ئەپچىللىشىپ كەتتى ۋە كۆرەڭلەپ مېنى زاڭلىق قىلدى. ئۇنىڭ كۆرەڭلىكى غەزىپىمنى تېخىمۇ ئۆرلەتىپ، ئاخىردا مانا مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىم، — دەپ بۆرىگە ئەھۋالنى تولۇق سۆزلەپ بېرىپتۇ.

— قارا، ماۋۇ قوينىڭ مەككارلىقىنى، ئۇ ئەسلىدە چېكىنىشىتىن پايدىلىنىپ ھۇجۇم قىلغانكەن ـ دە، ئۇنى ھازىرلا تۇتۇۋېلىپ يەۋەتمەيدىغان بولسام!

بۆرە ئۆيدىن چىقىپ قوينى ئىزدەپتۇ. ئەمما، ئەقىللىك قوي

www.uygurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

شۇ چاغقىچە ئۇنى ساقلاپ تۇراتتىمۇ!

كىشىلىك ھايات يولىدا بەزىدە چېكىنىش ئەگىشى ياخشى ھۆجۇم قىلىش بولۇپ قالىدۇ.

يېرىم ئەدىيال

بىر كىشى تۇيى قىلىپ بىر ئوغۇللۇق بوپتۇ. ئۇ ئوغلىغا ئىنتايىن ئامراق ئىكەن، بىراق ياشىنىپ قالغان دادىسى بىلەن زادى خۇشى يوقكەن. چۈنكى، دادىسى يولىنىمۇ ئوڭشاپ ماڭالماي مۇدۇرۇلۇپ، سوقۇلۇپ يۈرىدىكەن. تاماق يېيىش، تاماكا چېكىشتىن باشقا ھېچ ئىش قىلالمايدىكەن. شۇڭا ئۇ بىر ئامال قىلىپ دادىسىنى ئۆيدىن چىقىرىۋەتمەكچى بولۇپ، ئايالىغا:

— بۇۋاي سىرتلارغا چىقىپ جاھان كۆرۈپ كەلسۇن، — دەپتۇ.

ئايالى بۇۋاينى كەتكۈزمەيلى دەپ ئېرىگە شۇنداق يالۋۇرسىمۇ قولاق سالماپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئايالى ئامالسىز:

— ئۇنداقتا، ئۇنىڭغا بىر ئەدىيال بېرىپ ماڭدۇرۇڭ، — دەپتۇ. ئۇ كۆڭلىدە دادىسىغا ئەدىيالنىڭ يېرىمىنى بېرىشنى ئويلىغان بولسىمۇ، لېكىن ئاغزىدا:

— بولىدۇ، ئۇ ئەدىيالدىن بىرنى ئېلىپ كەتسۇن، — دەپ قويۇپتۇ.

دەل شۇ چاغدا ئۇنىڭ بۆشۈكتە ئۇخلاۋاتقان ئوغلى تۇيۇقسىز:

— دادا، بۇۋامغا بىر ئەدىيال بېرىشىڭلارنىڭ ھاجىتى يوق. يېرىمىنى بەرسەڭلار بولدى. قالغان يېرىمىنى ئوبدان ساقلاپ قوي، مەن چوڭ بولغاندا ئۇنى ساڭا بېرىپ، سېنى جاھان كۆرگىلى چىقىرىمەن، — دەپتۇ.

ئەمدىلا نەچچە ئايلىق بولغان بوۋاقنىڭ گەپ قىلىشى دادىسىنى قاتتىق چۆچۈتۈپتۇ ھەم تېزدىن ياشانغان ئاتىسىنى ياخشى كۆتۈپ-

تۇ. چۈنكى، ئۇ ئوغلىنىڭ سۆزىدىن ئۆزىنىڭ كېيىنكى كۈنلۈكتە كۆرىدىغان كۈننى پەرەز قىپتۇ.

قەبرە

بىر قېتىم موللا نەسرىدىن دەپنە ئىشلىرى ئىشخانىسىغا كىرىپ دىرېكتورغا قاتتىق رەنجىپ كېتىپتۇ:

— مېنىڭ ئايالىمنىڭ مۇشۇ قەبرىستانلىققا دەپنە قىلىنغانلىقى ئېنىق تۇرسا، ئۇنىڭ قەبرىسىنى زادىلا تاپالمايۋاتىمەنغۇ!

دىرېكتور تىزىملىك دەپتىرىنى ئېلىپ:

— ئايالىڭىزنىڭ ئىسمى نېمە ئىدى؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئەپەندىم:

— موللا نەسرىدىن خانىم، — دەپتۇ.

دىرېكتور تىزىملىكنى ئاختۇرۇپ كۆرۈپ:

— موللا نەسرىدىن خانىم ئىسىملىك بىرى يوقكەن، لېكىن موللا نەسرىدىن ئىسىملىك بىر ئادەم بارکەن، — دەپتۇ ۋە ئۇلاپلا، — ئالدىڭىزدا تولىمۇ خجىلمىز، قارىغاندا خاتا تىزىملىنىپ قالغان ئوخشايدۇ، — دەپتۇ.

بۇ چاغدا نەسرىدىن ئەپەندى:

— ياق، ياق خاتا بولۇپ قالماپتۇ. دەل ئۆزى شۇ، ماڭا موللا نەسرىدىنىڭ قەبرىسىنى كۆرسىتىپ قويىسىلا بولدى. چۈنكى ئايالىمنىڭ بارلىقى مېنىڭ يادىمدا، — دەپتۇ.

خۇشاللىق ئىزدەش

بىر كاتتا باي بار بولۇپ، پۇلغا سېتىۋالغىلى بولىدىغانلىكى نەرسىلەرنىڭ ھەرقاندىقى ئۇنىڭدا بار ئىكەن. لېكىن بۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ ئۇچۇن ئەھمىيەتسىز ئىكەن. ئۇ قانداقتۇر

بىر خۇشاللىقتا ــ پۇل بىلەن سېتىۋالغىلى بولمايدىغان نەرسىدىن كېلىدىغان خۇشاللىقتەك بىر خىل تۇيغۇغا موھتاجلىقىنى خىرە ـ شىرە ھېس قىلسىمۇ، ئۇنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىكەن. ئاخىر بۇ خىل بۇرۇقتۇرما ھالەت ئۇنىڭ چىشىغا تېگىپ، بىساتىدىكى بارلىق پۇل ـ پۇچەك، ئالتۇن ـ كۈمۈش، جاۋاھىرات دېگەندەك نەرسىلەرنى يىغىپ بىر خالتىغا سېلىۋ ـ دە، قىممىتى بار بىرەر ئىشنى تېپىپ بېرىپ، ئۆزىنى خۇشال قىلالايدىغان كىشىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ. شۇنداق ئادەمنى تاپالىسا، ئۇ ئادەمگە بىر ئۆمۈر يىغقان مال ـ دۇنياسىنىڭ ھەممىسىنى بەرمەكچى بوپتۇ. ئۇ كۆپ يول يۇرۇپتۇ، بىراق ھېچكىم ئۇنى خۇشال قىلالماپتۇ.

بىركۈنى ئۇ مېڭىپ موللا نەسىردىن تۇرۇشلۇق كەنتكە كېلىپ قاپتۇ. بىر ئادەم ئۇنىڭغا:

ــ موللا نەسىردىن شەھەر سىرتىدىكى بىر تۇپ دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرىدۇ. سىز شۇنى ئىزدەپ بېقىڭ، ئەگەر ئۇمۇ سىزگە خۇشاللىق بەخش ئېتەلمىسە، نىيىتىڭىزدىن يېنىڭ. جاھاننىڭ ئۇ چېتىگە بارمىڭىزمۇ خۇشاللىقنا ئېرىشەلمەيسىز، ــ دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىنتايىن ھاياجانلانغىنىچە نەسىردىن ئەپەندىنى ئىزدەپ مېڭىپتۇ ۋە كۈن ئولتۇراي دېگەندە ھېلىقى دەرەخنىڭ تۈۋىدىن ئۇنى تېپىپ:

ــ مېنىڭ ئۆمۈر بويى تاپقان ۋەجىمنىڭ ھەممىسى مۇشۇ خالتىنىڭ ئىچىدە، ئەگەر مېنى خۇشال قىلالمىسىڭىز، بۇ سىزنىڭ بولىدۇ، ــ دەپتۇ.

موللا نەسىردىن ئۇنىڭ سۆزىنى گەپ ـ سۆز قىلماي ئاڭلاپ ئولتۇرۇپتۇ. بارا ـ بارا ئەتراپقا گۇگۈم پەردىسى يېيىلىشقا باشلاپتۇ. بۇ چاغدا موللا نەسىردىن ئۇشتۇمتۇت ھېلىقى باينىڭ قولىدىكى خالتىنى ئېلىپلا قېچىپ كېتىپتۇ. باي يىغلاپ قاقشىغىنىچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ. موللا نەسىردىنگە كەنتنىڭ يەر شەكـ

لى تونۇشلۇق بولغاچقا، باي ھەرقانچە قىلىپمۇ موللا نەسىرىدىننى تاپالماپتۇ. ئۇ ئادەم موللا نەسىرىدىننى تاپالمايى، ئېلىشىپ قالاي دەپتۇ. ئۇ توختىماستىن:

— مېنىڭ پۇتۇن بايلىقىمنى بۇلاپ كەتتى، ئەمدى مەن بىر قەلەندەرگە ئايلىنىپ قالدىم، — دەپ ۋارقىراپتۇ. ئۇ تىنماي يىغلاپتۇ، ھەتتا ئۆلۈۋېلىشىنىمۇ ئويلاپتۇ.

نەسىرىدىن ئەپەندىم شۇ چاغدىلا ئاندىن ئەسلىدىكى ئورنىغا قايتىپ كەپتۇ ۋە خالتىنى دەرەخنىڭ تۈۋىگە تاشلاپ قويۇپ ئۆزى دەرەخنىڭ ئارقىسىغا مۆكۈۋاپتۇ. دەرۋەقە ھېلىقى ئادەم ئۇنى ئىزدەپ بۇ يەرگە كەپتۇ. ئۇ خالتىنى كۆرۈپ چوڭ بىر نەپەس ئېلىپ، خۇشاللىقىدىن يىغلاپ تاشلاپتۇ. مۇشۇ چاغدا نەسىرىدىن ئەپەندىم دەرەخنىڭ كەينىدە تۇرۇپ، ئۇنىڭغا:

— ئەپەندىم، سىز ھازىر خۇشالمۇ؟ — دەپتىكەن، ھېلىقى ئادەم:

— ھەئە، مەن ھازىر نېمىنىڭ خۇشاللىق ئىكەنلىكىنى بىلدىم، — دەپتۇ.

گالىستۇك

بىر ئادەم قۇملۇقتا يېرىم كۈندىن ئارتۇق يول يۈرۈپ، ئۇسساپ، گېلى قۇرۇپ ھېچ ھالى قالماپتۇ. ئۇ قۇملۇقتىن چىقاي دېگەندە بىر مال ساتقۇچىنى ئۇچرىتىپتۇ. مال ساتقۇچى ئۇنىڭغا بىر گالىستۇك سېتىۋېلىشنى تەۋسىيە قىپتۇ. ئۇ:

— تولا گەپ قىلماي يولىڭىزغا مېڭىڭە، ئۇسساپ كۆڭلۈمنىمۇ يېرتىۋەتكۈدەك بولۇپ كېتىۋاتسام، گالىستۇك سېتىۋېلىپ نېمە قىلاي، — دەپتۇ.

مال ساتقۇچى ئوڭايسىزلىنىپ كېتىپ قاپتۇ. بۇ بىچارە ئادەم ئاخىر قۇملۇقنىڭ چېتىدىكى بىر كىچىك بازاردىن بىر قاۋاقخانا-

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

نى تېپىپتۇ ھەم قاۋاقخانىغا كىرىپ بىرەر نەرسە ئىچىمەكچى بو-لۇپ، ئىشىكتىكى مۇلازىمغا:

ـــ ماڭا تېزراق بىرئاز ئۇسسۇلۇق بېرىڭ، ـــ دەپتۇ. بۇ چاغدا ئۇنىڭ گېلى قۇرۇپ ئاۋازى چىقماي قالغىلى تاس قاپتۇ.

ئويلىمىغان يەردىن مۇلازىم ئەدەپ بىلەن:

ـــ كەچۈرۈڭ، ئەپەندىم، گالىستۇك تاقىمىغانلارنىڭ بۇ قاۋاق-خانىغا كىرىشىگە بولمايدۇ، ـــ دەپ ئۇنىڭ تەلىپىنى رەت قىپتۇ.

چوڭ بېلىق ۋە كىچىك بېلىق

ئىككى ئادەم بىللە تاماق يەپتۇ. ئۇلار بىر چوڭ، بىر كىچىك ئىككى تاللا بېلىق ئالغانىكەن. بىرى بېلىقنىڭ چوڭىنى ئاۋۋال يەۋاپتىكەن، يەنە بىرىنىڭ سەل قورسىقى كۆپۈپ:

ـــ نېمە قىلغىنىڭىز بۇ؟ ـــ دەپتۇ رەنجىگەن ھالدا.

ـــ نېمە بولدى؟ ـــ دەپ سوراپتۇ يەنە بىرى.

ـــ قاراپ تۇرۇپ چوڭىنى يەۋالدىڭىزغۇ، ئەگەر سىزنىڭ ئورنى-ڭىزدا مەن بولسام ھەرگىز ئۇنداق قىلمايتتىم.

ـــ ئەمىسە قانداق قىلاتتىڭىز؟

ـــ مەن چوقۇم سىزدىن ئاشقاندا ئاندىن يەيتتىم.

بۇ چاغدا ئۇ ئادەم:

ـــ ئۇنداقتا ياخشى، ـــ دېگىنىچە يەنە بىر بېلىقنىمۇ يەۋېتىپتۇ.

پىر - ئۇستازنىڭ ئۆي كۆچۈشى

بىر مەشھۇر ئۆلىما بىر كىچىك بازاردا ئۆزۈن يىل ياشاپتۇ. بىركۈنى ئۇ تۇيۇقسىزلا شاگىرتلىرىغا:

ـــ بىز بۇ يەردىن كۆچۈپ كېتەيلى، ـــ دەپتۇ.

شاگىرتلىرى ئۇستازنىڭ بۇ ئۇشتۇمتۇت قارارىنىڭ تېگىگە يېتەلمەي:

ـــ نېمە ئىش بولدى، نېمىشقا ئۇشتۇمتۇت بۇنداق خىيالغا كېـ
لىپ قالدىڭىز؟ بىز بۇ بازاردا ھەر جەھەتتىن ياخشى تۇرۇۋاتىمىـز،
تۇرمۇشىمىزمۇ خاتىرجەم، راھەت. شۇنداق تۇرسا نېمىشقا باشقا
بىر بازارغا كۆچىمىز؟ ـــ دەپ سورىشىپتۇ.

ئۇستاز:

ـــ بۇ يەردىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى مېنى بىلىپ كەتتى، نا
مىم ئۇزۇكسىز تارقىلىۋاتىدۇ، ئادەم نامى چىققاندا ئېھتىيات قىلـ
مىسا بولمايدۇ. چۈنكى بۇ ئادەملەر سېنىڭ ياخشى نامىڭنى تارقـ
تالىغاندەك، ساڭا تۆھمەتمۇ قىلالايدۇ. شۇڭا، ئۇلار ماڭا تۆھمەت
قىلىشتىن ئىلگىرى، بۇ بازاردىن كېتىشىم كېرەك، ـــ دەپتۇ.

ياخشى ئاتاقنىڭ ھەرۋاقىت يامانغا ئۆزگىرىش ئېھتىمالى بار؛
مۇڭەپپەقىيەتنىڭ ئىچىگىمۇ مەغلۇپ بولۇش خەۋپى يوشۇرۇنغان
بولىدۇ.

پوپنىڭ ئوغلى

بىر ئىگە ـ چاقسىز ھامىلىدار ئايال دوختۇرخانىنىڭ ئالدىدا
ھوشىدىن كېتىپ يىقىلىپ قاپتۇ. دوختۇر ئۇنى ئەكىرىپ قۇتقۇـ
زۇپ قالماقچى بولغاندا، قېرىشقاندەك بالا تەتۈر كېلىپ قاپتۇ. ئۇ
ئايال دوختۇرنىڭ ياردىمىدە ئوغلىنى ساق ـ سالامەت تۇغقان بولـ
سىمۇ، ئۆزى ساقىيالماي ئۆلۈپ كېتىپتۇ. جان ئۇزۇش ئالدىدا ئۇ
دوختۇردىن بالىسىنى ئوبدانراق بىرىگە باققىلى بېرىۋېتىشنى ئۆـ
تۈنۈپتۇ. دوختۇر بىرئاز ئويلانغاندىن كېيىن ماقۇل بوپتۇ. ئۇ ئايال
بىلەن بىرلا ۋاقىتتا بۇ دوختۇرخانىغا بىر پوپ قورسىقىدىكى
ئۆسمىنى ئالدۇرۇۋېتىش ئۈچۈن كەلگەنىكەن، دوختۇر پوپنى
ئالداپ:

ـــ بىر بالا تۇغدىڭىز، ـــ دەپتۇ.

ـــ بۇمۇ خۇدانىڭ ئىلتىپاتى، ـــ دېگىنىچە پوپ خۇشاللىق بە
لەن ھەم بالىنى ئەكېتىپ بېقىپتۇ.

ئارىدىن يىگىرمە يىل ئۆتۈپ بوۋاق چوڭ ئادەم بولۇپتۇ. بىركۈنى پوپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قېلىپ، ئۆزىنىڭ ئۇزاقتا قالمايلا ئۆلۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىپ، ئوغلىنى قېشىغا چاقىرىپتۇ ۋەسىيەت قىلىپ:

ــ ئوغلۇم، مەن بولالمايدىغان ئوخشايمەن، ئۇزاقتىن بېرى بىر ئىشنى سەندىن يوشۇرۇپ كەلگەنىدىم. ئەمدى دېمىسەم بولمىغۇدەك، ئەمەلىيەتتە مەن سېنىڭ دادائ ئەمەس، بەلكى ئاپاڭ. سېنىڭ دادائ قوشنا مەھەللىدىكى پوپ، ــ دەپتۇ.

كۈچىنىڭ مەنبەسى

بۇرۇن بىر تىلەمچى بالا بولغانىكەن. پادىشاھنىڭ پىلى بالا تۇرۇشلۇق مەھەللىدىن ئۆتسىلا بالا پىلنىڭ قۇيرۇقىدىن تۇتۇۋېلىپ، پىلنى مىدىرلىيالماس قىلىپ قويىدىكەن. بۇ ئەھۋال پادىشاھنى بەك ئوسال قىلىدىكەن. چۈنكى تىلەمچى بالا پىلنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇۋالسا، پۈتۈن بازاردىكى ئادەملەر كېلىپ تاماشا كۆرۈپ كۈلۈشىدىكەن.

ئاخىر پادىشاھ ۋەزىرنى چاقىرتىپ:

ــ بۇ ئىشقا بىر ئامال تاپمىساق بولمىدى. نېمە خورلۇق بۇ، مەن ھازىر ئۇ مەھەللىدىن ئۆتۈشتىن قورقىدىغان بولۇپ قالدىم. ئۇ بالا بەك كۈچلۈككەن، ئۇ پىلنىڭ قۇيرۇقىنى تۇتۇۋالسلا پىل مىدىرلىيالمايدىكەن. سىز بىر ئامال تېپىپ ئۇنى كۈچىدىن مەھرۇم قىلىڭ، ــ دەپتۇ.

ۋەزىر:

ــ ئۇ دېگەن بىر تىلەمچى تۇرسا، قانداق قىلىپ كۈچىدىن مەھرۇم قىلارمىز؟ ئەگەر ئۇنىڭ بىرەر دۈكىنى بولسىدى، بىرنى ئىككى قىلىش ۋەسۋەسىسى زېھنىنى خورىتاتتى. ئۇ بىرەر يەردە ئىشلىگەن بولسىمۇ، جاننى بېقىش ھەلەكچىلىكىدە زېھنى خورايتى. ھازىر ئۇنىڭ قىلغۇدەك ھېچ ئىشى بولمىسا، خەلق بەرگەننى

يەپ كۆڭلىنى خۇش قىلىپ يورسە، قانداقمۇ كۆچىدىن مەھرۇم قىلغىلى بولار؟ ــ دەپتۇ.

كېيىن بىر دانىشمەن بوۋاي پادىشاھقا:

ــ ئۇ بالىغا بىرەر ئىش قىلىشقا ئۇنىسا، ھەر كۈنى بىر تىللا بېرىمەن دېسىلە، ئۇنى ھەر كۈنى قاراڭغۇ چۈشكەندە ئىبادەتخانىنىڭ چىرىغىنى ياققىلى سالسىلا كۈپايە. سىلى ئۇنىڭغا كۈندە بىر تىللا بەرسىلە، ــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان ۋەزىر:

ــ بۇنداق قىلغانىنىڭ نېمە پايدىسى؟ بۇ ئەكسىچە ئۇنى تېخىمۇ كۆچلۈك قىلىۋېتىشى مۇمكىن. ئۇ كۈندە بىر تىللاغا ئېرىشسە تېخىمۇ كۆپ يەيدۇ، ئاچ قېلىشتىن غەمىمۇ قىلمايدۇ. كۈنلىرى تېخىمۇ خۇشال، خاتىرجەم ئۆتسە، بۇرۇنقىدىنمۇ كۆچتۈڭگۇر بولۇپ كەتمەمدۇ؟

ئەمما دانىشمەن خاتىرجەم ھالدا:

ــ ئەنسىرىمەڭلار، مەن دېگەندەك قىلىڭلار، ــ دەپتۇ.

ئۇلار شۇنداق قىپتۇ. ئىككىنچى ھەپتىسى پادىشاھ يەنە بىر قېتىم ئاشۇ مەھەللىدىن ئۆتكەندە، ھېلىقى ئوغۇل بالا يەنە پىلىنى توختىتىۋالماقچى بوپتىكەن، كۆچى يەتمەپتۇ. ئەكسىچە پىل ئۇنى سۆرەپ كېتىپتۇ.

خۇدا بىلەن باغۋەن

بۇرۇن بىر دېھقان بولۇپ، ئۇنىڭ زادىلا يېرى يوق ئىكەن. پەقەت ئۆيىنىڭ يېنىدا سۇيى قۇرۇپ، ئوت ـ چۆپ بېسىپ كەتكەن كىچىككىنە بىر تاشلىق جىلغا بار ئىكەن. دېھقان بۇ ئوي ـ دوڭغۇل جىلغىنى تۈزلەپ ئىشلەتكىلى بولغۇدەك يەرگە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ھەر كۈنى ئۇ يەرگە جاپالىق ئىشلەيدىكەن. ئۇنىڭ زېرىكمەي ئەمگەك قىلىشى نەتىجىسىدە تاشلىق جىلغا بىر گۈزەل بوستانلىققا

ئايلىنىپتۇ. ئۇ بۇنىڭدىن ئىنتايىن پەخىرلىنىپتۇ، ۋە بەخت ھېس قىپتۇ. بىركۈنى ئەتىگەندە دېھقان بۇ يەردە بىرپەس ئىسسىغىدىن كېيىن پوپنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭدىن ئۆزىنىڭ بېغىنى كۆرۈپ بېقىشنى خالايدىغانلىقىنى سوراپتۇ.

پوپ دېھقان بىلەن باغقا كەپتۇ. ئۇ مېۋىلەرنىڭ كۆپلۈكىدىن شاخلىرىنى كۆتۈرەلمەي قالغان مېۋىلىك دەرەخلەرنى كۆرۈپ:

ـــ ئاھ، بۇ خۇدا بىلەن ئادەمنىڭ ئورتاق ئەمگىكىنىڭ نەتىجىسى، ـــ دەپتۇ. يەنە ئوخشاپ كەتكەن قوناقلارنى كۆرۈپ:

ـــ ئاھ، خۇدا! مانا بۇ خۇدا بىلەن ئادەمنىڭ ئورتاق ئەمگىكىنىڭ نەتىجىسى. سىلەر بۇ زېمىندا مۇشۇنداق ئاجايىپ مۆجىزە يارىتىپسىلەر، خۇداغا شۈكرى، ـــ دەپتۇ.

بۇ چاغدا دېھقان ھەرقانچە قىلىپمۇ ئۆزىنى باسالماي:

ـــ ھۆرمەتلىك پوپ، بۇ يەرنى خۇدا ئۆزى يالغۇز باشقۇرغان چاغدا، نېمىشقا كېلىپ كۆرۈپ باقمىغانتىڭىز؟ ـــ دەپ سوراپتۇ.

پالۋان ئاكىللىيۇس بىلەن ھارۋىكەش

بىر ھارۋىكەش لەققىدە يۈك بېسىلغان ھارۋىنى ھەيدەپ، پاتقاق يولدا تەسلىكتە كېتىۋاتسا، ھارۋا ئۇشتۇمتۇت پاتقاققا پېتىپ قاپتۇ. ئات ھەرقانچە كۈچەپمۇ ھارۋىنى سۆرەپ چىقىرالماپتۇ. ھارۋىكەش ئامالسىزلىقتىن ئۇ يەردە تۇرۇپ، پات ـ پات يۇقىرى ئاۋازدا پالۋان ئاكىللىيۇسنىڭ ئىسمىنى توۋلاپ ئۇنىڭدىن يارەم سوراپتۇ. ئاخىر ئاكىللىيۇس پەيدا بوپتۇ، ئەمما ئۇ ھارۋىكەشكە مۇنداق دەپتۇ:

ـــ مۇرەككىدە ھارۋىنىڭ شوتىسىنى تىرەپ تۇرۇپ، ئاندىن ھارۋىنى ھەيدە. شۇندىلا پالۋان ئاكىللىيۇسنىڭ ياردىمىگە ئېرىشەلەيسەن. سەن بىر تال بارمىقىڭنىمۇ مىدىرلاتماي تۇرۇپ باشقىلاردىن ياردەم تىلىسەڭ، مەيلى ئاكىللىيۇس بولسۇن، باشقا ھەرقانداق

كىشىمۇ ساڭا ھېچقانداق ياردەم قىلالمايدۇ، ــ دەپتۇ.
پەرۋەردىگار ئۆزىنى قۇتقۇزالمغانلارغا مەدەتكاردۇر.

سەممىيلىك ئالتۇن

بىر نامرات يىگىت بىلەن كاتتا بايىنىڭ قىزى مۇھەببەتلىشىپ-تۇ. بىركۈنى يىگىت ھېلىقى بايىنىڭ قىزى ئۈچۈن ئۆتكۈزۈپ بەر-گەن زىياپەتكە قاتنىشىپتۇ. زىياپەتنىڭ كەيپىياتى ئىنتايىن قىز-غىن بوپتۇ. باي قىزى ھاجەتكە چىقىپ كەتكەن پۇرسەتتىن پايدا-لىنىپ، كاستۇم ـ بۇرۇلكىنى قاتۇرۇپ كىيىپ، ھەممە يېرىنى پارقىرىتىۋالغان يىگىتنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن:
ــ يىگىت، ئۈچىنچىزدىكى كىيىمنى ئۆزىڭىز سېتىۋالمغاز-سىز؟ ــ دەپ ئۇدۇللا سوراپتۇ.
يىگىت نومۇستىن يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولسىمۇ، لېكىن راستىنى ئېيتىپ بېشىنى لىڭشىتىپتۇ. بۇ چاغدا باي:
ــ يىگىت، سېنىڭ ئەھۋالىڭنى مەن بەش قولدەك ئېنىق بىلە-مەن. مەن ئەسلىي سېنى زىياپەتكە بۇرۇن قانداق بولسا شۇ پېتى كېلىدۇ، دەپ ئويلىغانىدىم. ئەگەر شۇنداق قىلغان بولساڭ بەك خۇش بولاتتىم. بىلسەڭ، نامراتلىق قورقۇنچلۇق ئەمەس، تېشى پال ـ پال، ئىچى غال ـ غال بولۇپ قېلىش ئەڭ قورقۇنچلۇق. ئەگەر بىر ئادەم ئۆز سەممىيىتىنى يوقاتسا، كەلگۈسىدە ھەرگىزمۇ جەمئى-يەتتە پۈت تىرەپ تۇرالمايدۇ، ــ دەپتۇ.
بۇ قېتىملىق ئۇچرىشىش يىگىتنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ ياخشى ساۋاق بولۇپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ يىگىت شۆھرەتپەرەسلىكنى تاشلاپ، ئۆزىنىڭ ئەسلىي قىياپىتى بويىچە ياشاپتۇ. ھەتتا بايىنىڭ قىزى بىلەن توي قىلغاندىن كېيىنمۇ ھەشەمەتچىلىك قىلماپتۇ. بايمۇ بۇنىڭدىن ئىنتايىن مەمنۇن بوپتۇ.
ئاردىدىن كۆپ ئۆتمەي يىگىت بىلەن سۆيۈملۈك ئايالىنىڭ بايلە-

قى قېيىنئاتىسىنىڭكىدىنمۇ ئېشىپ كېتىپتۇ. لېكىن ئۇلار ئىز-چىل تۇرده ئاددىي ـ ساددا كۈن ئۆتكۈزۈپتۇ، ئىسرايخورلۇق قىل-ماپتۇ. «سەممىيلىك بىباھادۇر» دېگەن سۆز ئۇنىڭ قەلبىگە مۇ-ھۇر باسقاندەك ئورناپ كەتكەنكەن.

ئىككى تامچە ماي

بىر ياش «بەخت» نىڭ سىرىنى بىلمەكچى بولۇپ، تاغ ـ دەر-يالاردىن ئېشىپ، گىياھ ئۇنمەس چۆللەردىن ئۆتۈپ، بىر قەلئەگە كەپتۇ. چۈنكى، بۇ قەلئەدە بىر دانىشمەن بوۋاي بار ئىكەن. يىگىت قەلئەگە كىرىپ، ئۇيان ـ بۇيان ئۆتۈشۈپ تۇرغان سودىگەرلەرنى، كوچىدا پاراڭلىشىۋاتقان ئادەملەرنى، مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىدا يې-قىملىق مۇزىكىلارنى ئورۇندىۋاتقان مۇزىكا ئەترىتىنى، ئۈستەللەر-گە تىزىلغان مەززىلىك ھىد ئۆرلەپ تۇرغان تائاملارنى كۆرۈپتۇ.

يىگىت بوۋاي بىلەن كۆرۈشۈپ، كېلىش مۇددىئاسىنى ئېيتىپ-تۇ. بوۋاي بىر قوشۇقتا ئىككى تېمىم ماي قۇيۇپ، يىگىتنى قو-شۇقنى كۆتۈرۈپ قەلئەنى ئايلىنىشقا بۇيرۇپتۇ. ئۇ يىگىتكە بىر تېمىم مايىنىمۇ ئېقىتىۋېتىشكە بولمايدۇ، دەپ جېكىلىگەنكەن. دەرۋەقە ئۇ قايتىپ كەلگەندە، قارىسا بىرەر تېمىم مايىنىمۇ ئېقىتە-ۋەتمەپتۇ، لېكىن يىگىتتىن نېمىلەرنى كۆرگەنلىكىنى سورىسا، ھېچنېمە دەپ بېرەلمەپتۇ.

بوۋاي ئۇنى قەلئەنى يەنە بىر قېتىم ئايلىنىپ قەلئەنىڭ ھەر-بىر تۆپ گۈل ـ گىياھلىرىغچە كۆرۈپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. بۇ قېتىم يىگىت قايتىپ كېلىپ، كۆرگەنلىرىنى تەپسىلىي سۆزلەپ بېرىپتۇ. بىراق، قوشۇقتا بىر تېمىمۇ ماي قالماپتۇ.

دانىشمەن بوۋاي ئۇنىڭغا:

— پۈتۈن دۇنيانى ئايلىنىپ بولغان تەقدىردىمۇ، قولۇڭدىكى

ئىككى تېمىم ماينى ئۇنتۇپ قالمىسا‌ق، مۇشۇ ھەقىقىي بەخت ھې‌سابلىنىدۇ، ـــ دەپتۇ.

ھاياتتىكى كارامەت

بىر دۆلەتمەن ئائىلىنى‌ڭ ئوغلى بىر قېزغا كۆيۈپ قاپتۇ. ئۇ بەكمۇ گۈزەل، ئەما كىيىم ـ كېچەككە، زىبۇ ـ زىننەتكە زىيادە ئامراق، بەتخەج قېز ئىكەن. شۇنداقتىمۇ يىگىت ئۇنىڭغا قاتتىق ئاشىق بولغاچقا، قېزنى‌ڭ ئاغزىدىن چىققىنىنى ئېلىپ بېرىدىكەن.

چاي ئىچۈرۈشتىن ئىلگىرى، يىگىت قېزدىن قانداق چاي ئې‌چۈرۈش سۈغىسىغا ئېرىشىشنى ئۈمىد قىلىدىغانلىقىنى سوراپتې‌كەن، قېز بىرىلىيانت كۆزلۈك ئۈزۈك ئالغۇسى بارلىقىنى ئېيتىپ‌تۇ. شۇنى‌ڭ بىلەن يىگىت قېزغا دەرھال بىر چو‌ڭ بىرىلىيانت كۆزلۈك ئۈزۈك ئېلىپ بېرىپتۇ.

يەنە بىر نامرات يىگىتمۇ بىر قېزغا ئاشىق ئىكەن، ئۇ قېز ۋاي دەپ كەتكۈدە‌ك چىرايلىقلاردىن بولمىسىمۇ، لېكىن سەمىمىي، ئىق‌تىسادچىللىق بىلەن ئۆي تۈتۈشنى بىلىدىغان قېز ئىكەن. چاي ئىچۈرۈشتىن ئىلگىرى يىگىت قېزدىن قانداق سۈغىغا ئېرىشىش‌نى خالايدىغانلىقىنى سورىسا، قېز ئادەتتىكى ئۈزۈك بولسىلا بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. يىگىت نەچچە سوم خەجلەپلا سۈنئىي يا‌قۇتتىن كۆز قويۇلغان بىر ئۈزۈك سېتىۋېلىپ، قېزغا سوۋغا قىپتۇ.

يىگىرمە يىلدىن كېيىن، بىرىنچى جۈپ ئەر ـ خوتۇن بارلىق مال ـ دۇنياسىنى بۇزۇپ چېچىپ تۈگىتىپ بولۇپ، ھېلىقى بىرىلىيانت كۆزلۈك ئۈزۈكىنىمۇ سېتىۋېتىپتۇ. ئايالى قولىغا سۈنئىي ياقۇتتىن ياسالغان ئۈزۈك سېلىپ يۇرىدىغان بوپتۇ.

يەنە بىر جۈپ ئەر ـ خوتۇن بولسا تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ تې‌جەشلىك بىلەن ئۆي تۈتۈپ خېلى كۆپ مال دۇنيا توپلاپتۇ. ئايالى بىرىلىيانت كۆزلۈك ئۈزۈك تاقايدىغان بوپتۇ.

كىشىلىك تۇرمۇش بىر مەيدان سىپەرگەرلىككە ئوخشايدۇ، ۋاقىت ھەممىنى ئۆزگەرتىشكە قادىر. يۇقىرىقى ھېكايىدىن شۇنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئادەمنىڭ قىلمىشى ھەممىنى ئۆزگەرتەلەيدۇ. ئۇ بىر تال كېرەكسىز ئەينەكنى بىرلىيانتقا ئۆزگەرتەلىگەندەك، بىرلىيانتنى ئەينەككىمۇ ئۆزگەرتەلەيدۇ.

تاماق پۇلى

بىر دېھقان بىلەن قىمارۋاز تەڭلا ئاشپۇزۇلغا تاماق يېگىلى كىرىپتۇ.

قىمارۋاز لىق بىر شىرە قورۇما، بىر قاسقان مانتا، بىر بوتۇلكا ھاراق بۇيرۇتۇپتۇ. ئۇ بىر بوتۇلكا ھاراقنى ئىچىپ بوپتۇ. مانتىدىن ئىككىنىلا يەپتۇ. قورۇمىلارنىڭ بەزىسىدىن بىر - ئىككى چوكا يەپتۇ. بەزىسىگە چوكا تەگكۈزۈپمۇ قويماپتۇ. بىر چاغدا قورسىقى كاۋىدەك چىقىپ كەتكەن قىمارۋاز يانچۇقىدىن يۈز سومluق پۇلدىن نەچچىنى شارتلا قىلىپ چىقىرىپ، مۇلازىم قىزنىڭ تەخسىسىگە تاشلاپلا چىقىپ كېتىپتۇ.

مۇلازىم قىز:

— ئەپەندىم، سەل توختاپ تۇرۇڭ، ئون سوم پۇلىڭىزنى قايتۇ-رۇپ بېرەيلى، — دەپ ئۇنى چاقىرىپتىكەن، قىمارۋاز بارمىقىدىن قاس چىقىرىپ:

— بولدى، قايتۇرماڭ، تاپان ھەققىڭىز بولۇپ قالسۇن، — دەپتۇ.

دېھقان بىر تەخسە قورۇما، بىر قاچا شورپا، بىر قاچا گۈرۈچ تامىقى بۇيرۇتۇپتۇ. ئۇ قورۇمىنى يەپ، شورپىنى ئىچىپ بوپتۇ. ئاخىردا قالغان بىرئاز گۈرۈچنى تەخسىگە تۆكۈپ قورۇمىنىڭ سۇ-يىگە مىلەپ يەۋېتىپتۇ.

دېھقان تاماقنى يەپ بولۇپ:

ـــ قىزچاق، ئىككى تىيىن پۇلۇمنى تېخى قايتۇرمىدىڭىزغۇ؟ ـــ دەپتۇ.

سوقرات بىلەن شاگىرتى بۇنى باشتىن ـ ئاخىر كۆرۈپ ئولتۇرغانىكەن. شاگىرت:

ـــ بۇ دېھقان ئەجەب پىخسىقكەن. قاراڭ، ئاۋۇ ئەپەندىمنىڭ سېخىيلىقىغا، ـــ دەپتۇ.

بۇ چاغدا سوقرات:

ـــ دېھقانىنىڭ پۇلىغا ئۆزىنىڭ قان تەرى سىڭگەن، ئۇ ئادەمنىڭ پۇلىغىچۇ؟ ـــ دەپتۇ.

قىممەت ئۆلچىمى

بىر ئادەم بېغىدا يەر يۇمشىتۇۋېتىپ، كەتمىنىنىڭ قاتتىق بىر نەرسىگە تەگكىنىنى سېزىپ، كولاپ باقسا بىر ساھىبجامالنىڭ مەر ـ مەر ھەيكىلى چىقىپتۇ. ئۇ ھەيكەلنى ھەر خىل ئېسىل سەنئەت بۇيۇملىرىنى يىغىپ ساقلاشنى ياخشى كۆرىدىغان بىر كىشىگە سېتىپتۇ. ھېلىقى ئادەم پۇلنى ئېلىپ قايتىپ كېتىۋېتىپ، قولىدىكى پۇلغا قاراپ ئۆز ـ ئۆزىگە: «پۇل دېگەن ئاجايىپ ياخشى نەرسە جۇمۇ، يانچۇقتا لىق پۇل بولسا، بۇ جاھاندا قىلغىلى بولمايدىغان نېمە ئىش بولسۇن! بۇ يىغىپ ساقلىغۇچى ئۆتۈپ كەتكەن ئەخمەق نېمىكەن، بىر جانسىز ھەيكەلنى شۇنچە پۇلغا سېتىۋالغىنىنى كۆرمەمدىغان، ئۇ يەرنىڭ ئاستىدا ياتسا، ياسالغىنىغا نەچچە مىڭ يىل بولغانلىقى بىلەن كىمنىڭ كارى، ئۇنىڭ يا جېنى بولمىسا» دەپتۇ.

يىغىپ ساقلىغۇچى بولسا زوقلانغان ھالدا ھەيكەلگە قاراپ، ئۆز ـ ئۆزىگە: «نېمىدېگەن گۈزەل، نېمىدېگەن نەپىس ھەيكەل ـ ھەۋ! قارىسامۇ بۇ ساھىبجامال ھازىرلا تىرىلىپ ئورنىدىن تۇرىدىغاندەك.

توۋا دەيمەن، دۇنيادا مۇشۇنداق ئېسىل سەنئەت بۇيۇمىدىن ھۇ- زۇرلانماي، ئادەمگە نە جانلىق تۇيغۇ، بىر شېئىرنى لەززەت بېغىش- لىيالمايدىغان، تاشلاپ قويسا قەغەز بىلەن مېتالدىن قىلىچە پەرق- لەنمەيدىغان پۇلغا ھەۋەس قىلىدىغان ئادەملەرمۇ بولىدىكەنا، دەپ ئويلاپتۇ.

دانىشمەن بىلەن ھاماقەت

بۇرۇن ھەرخىل دەل ـ دەرەخ ۋە ئۆسۈملۈك، چاتقاللار گىرەلە- شىپ، خۇددى سىرلىق ئۆمۈچۈك تورىغا ئوخشاپ قالغان بىر يول بولغانىكەن. ھەممە ئادەم بۇ يولدىن ئۆتمىسە بولمايدىكەن.

بىركۈنى دانىشمەن بىلەن بىر ھاماقەت بۇ يولنىڭ ئالدىغا كې- لىپ قاپتۇ. دانىشمەن ئالدىغا سەل ـ پەل ئېگىشىپ تۇرۇپ، تەم- كىنلىك بىلەن يولغا سىنچىلاپ قاراپتۇ. چۈنكى ئۇ ئۆز پاراسىتە- گە تايىنىپ، ئۆمۈچۈك تورىغا ئوخشىشىپ كېتىدىغان بۇ يولدىن ئوڭۇشلۇق ئۆتۈپ كېتەلىشىگە ئىشىنىدىكەن.

ھاماقەت بولسا يولنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۆز ئەتراپىغا ئالاڭلاپ قارىۋەتكەندىن كېيىن، ئۆزى نىشانلىغان يۆنىلىش بويىچە مېڭىپ باقماقچى بولۇپ، كەسكىن ھالدا ئالدىغا قەدەم تاشلاپتۇ.

ئارىدىن خېلى ئۇزاق ۋاقىت ئۆتۈپتۇ.

ھاماقەتنىڭ چاپىنى يىرتىلىپ، بەدەنلىرى تىتىلىپ قانغان بولسىمۇ، ئاخىر يولنىڭ ئۇ بېشىغا چىقىپتۇ ھەمدە كىيىملىرىنى قېقىشتۇرۇپ، يېڭى بىر سەپەرگە تەييارلىنىپتۇ. گەرچە ئۇ يولمۇ تىكەنلىك بولسىمۇ،

بۇ چاغدا دانىشمەن تېخىچە ئاشۇ يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپ، سىنچى كۆزلىرى بىلەن باشقىلار مېڭىپ باققان يولنى ئىزدەۋېتىپتۇ.

دادام ۋە مەن

ئېسىمدە قېلىشىچە، ئۇ بىر يەكشەنبە كۈنى چۈشتىن كېيىنكى ئىش ئىدى. شۇ چاغدا ئون ياشقا كىرەي دەپ قالغانىدىم. دادام مېنى ئورمانلىققا ئاپىرىپ سەيلە قىلدۇرۇپ كەلمەكچى بولغانىدى. بىز ئاپام بىلەن قولىمىزنى پۇلاڭلىتىپ خوشلاشتۇق. ئۇ كەچلىك تاماق ئەتمىسە بولمايدىغانلىقى ئۈچۈن، ئورمانلىققا بىز بىلەن بىلە بارالمايتتى. دادام قولۇمنى يېتىلەپ ئالغانىدى. قۇياش ئىللىق نۇر چاچاتتى. بىز شۇنداق خۇشال كېتىۋاتاتتۇق. ئەمەلىيەتتە، ئورمانلىققا بېرىپ قۇشلارنىڭ سايرىشىنى ئاڭلاش بىز ئۈچۈن تۇنجى قېتىملىق ئىش ئەمەس ئىدى. دادام بىلەن ئىككىمىز تەبىئەتنىڭ قوينىدا چوڭ بولغان بولغاچقا، بۇ يەردىكى قۇشلار، دەرەخلەر، ھەتتا گۈل ـ گىياھلارغىچە بىزگە شۇنداق تونۇش ئىدى. شۇ كۈنى چوقۇم ئورمانلىققا بېرىشىمىز شەرتمۇ ئەمەس ئىدى. پەقەت يەكشەنبە كۈنى دادام دەم ئالغانلىقى ئۈچۈنلا شۇنداق قىلماقچى بولغانىدۇق. بىز تۆمۈر يولغا چىقىپ ماڭدۇق. ئادەتتە باشقىلارنىڭ بۇ يەردە مېڭىشىغا رۇخسەت قىلىنمايتتى، لېكىن دادام تۆمۈر يول خادىمى بولغاچقا، بىز بۇ ھوقۇقتىن بەھرىمەن بولدۇق. مۇشۇنداق قىلساق ئايلىنىپ يۈرمەستىن ئورمانلىققا ئۇدۇللا بارالايتتۇق.

ئورمانلىققا يېقىنلىشىشىمىزغا ئەتراپتىن تۇرلۈك قۇشلارنىڭ سايراشلىرى، شۇنداقلا ئورمانلىقتىكى باشقا جانىۋارلارنىڭ ئاۋاز لىرى ئاڭلىنىشقا باشلىدى. چاتقاللىقلاردا تاغ تورغىيى، تاللىق جاغجىقى، سېرىق تاغ قۇچقىچى ۋە تۈدۈس قۇچقىچى بەس ـ بەستە سايرىماقتا ئىدى. ئۇلارنىڭ يېقىملىق ئاۋازلىرى ئادەمنى يېقىملىق ناخشا ئاڭلاۋاتقاندەك تۇيغۇغا چۆمدۇرەتتى.

يەرنى يۇمشاق چۆپلەر قاپلىغان، يېڭىلا يوپۇرماق چىقارغان ئاق قېيىن دەرىخى ۋە قارىغايلاردىن تارىلىۋاتقان خۇش پۇراق ئەتراپنى

بىر ئالغاندى. سازلىقلاردىن سوس ھور ئۆرلەپ تۇراتتى. پۈتكۈل ئورمانلىق ھاياتىي كۈچكە تولغاندى؛ ياۋا ھەرىلەر ئۆزئەسىدىن باشلىرىنى چىقىرىپ ماڭىشاتتى، قۇرتلار سازلىقتا ئۇسسۇلغا چۈشكەندى، بىر قۇش چاقاللىقتىن ئوقتەك چىقىپ، بىر قۇرتنى تۇتتى ـ دە، ئاندىن ئوخشاش تېزلىكتە چاقاللىققا شۇڭغۇدى. دەل شۇ چاغدا بىر پويىز گۈركىرىگىنىچە بىز تەرەپكە قاراپ كەلدى. بىز يولنىڭ چېتىگە چىقىۋالدۇق. دادام شىلەپىسىنى سەل ـ پەل كۆتۈرۈپ، شوپۇرغا سالام بەردى. شوپۇرمۇ بىر قولىنى ئويىنتىپ بىزگە سالام قايتۇردى. بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى دەقىقە ئىچىدە تۈگىدى. بىز يەنە شىپالغا دەسسەپ يولىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق، شىپالنىڭ ئۈستىدىكى قارماي قۇياشنىڭ قىزدۇرۇشى بىلەن يۇمشاپ قاباشلىغاندى. بۇ يەردە ھەرخىل پۇراقلار ئارىلىشىپ كەتكەن، بېنزىننىڭ پۇرىقىمۇ بار ئىدى. بىز يوغان ـ يوغان قەدەم ئېلىپ، مۇمكىن قەدەر شىپالنىڭ ئۈستىگە دەسسەپ كېتىۋاتاتتۇق. چۈنكى رېلىستىكى تاشلار بەك ئۇچلۇق بولۇپ، ئىياغنىڭ ئۇچىنى سۈرۈۋېتىشى مۇمكىن ئىدى. رېلىسنىڭ ئىككى تەرىپىدە قاتار ـ قاتار توك ئىستولبىلىرى بولۇپ، ئادەم يېنىدىن ئۆتكەندە ناخشىدەك ئاۋاز چىقىراتتى. ئۇ ھەقىقەتەنمۇ ئادەمنى مەپتۇن قىلىدىغان بىر كۈن بولغاندى. زۇمرەتتەك سۈزۈك ئاسماندا بىر پارچىمۇ بۇلۇت كۆرۈنمەيتتى.

دادام:

ـــ بۇنداق ھاۋا كۆپ كۆرۈلمەيدۇ، ـــ دېدى.

بىز ماڭا ـ ماڭا تۆمۈر يولنىڭ ئوك تەرىپىدىكى سۈلۈ ئېتىز ـ لىقىغا كېلىپ قالدۇق. مۇشۇ ئەتراپتا بىز تونۇيدىغان بىر ئىجارە ـ كەش دېھقان بار ئىدى. ئۇنىڭ ئېتىزىدىكى سۈلۈلارمۇ رەتلىك، قويۇق ئۆسۈپتۇ. دادام خۇددى كەسىپ ئەھلىلىرىدەك سۈلۈلارنى بىر ھازا كۆزەتتى، ئارقىدىنلا چىرايىدىن رازىمەنلىك كۈلكىسى پارلىدى.

دادام ئىككىمىز قىن ـ قىنىمىزغا پاتماي كېتىۋاتاتتۇق. ھېلى

دەرەخ قوۋزىقىنى سۇغا ئاتاتتۇق، سۇ ئۇنى دەرھال ئېقىتىپ كېتەتتى. ھېلى دەريا‌غا تاش ئېتىپ كىمنىڭ ئاتقان تېشىنىڭ يىراقتا بارغانلىقىغا قارايتتۇق. ئاخىر بىز سەل ھارغىنلىق ھېس قىلغاندەك بولدۇق ھەمدە ئۆيگە قايتىپ ماڭدۇق.

بۇ چاغدا ئەتراپقا گۈگۈم پەردىسى يېيىلىپ، ئورمانلىق قارا رەڭگە كىرگەنىدى. بىز قەدىمىمىزنى تېزلەتتۇق، شۇ تاپتا ئاپام چوقۇم ئەنسىرىگەن ھالدا بىزنىڭ ئۆيگە تېزراق قايتىپ تاماق يېيىشىمىزنى كۈتۈپ تۇرغاندۇ! ئۇ ناھايىتى ئەنسىز، ھەمىشە دەككە-دۈككە ئىچىدە بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قېلىشتىن قورقۇپلا يۈرىدۇ، ئەمما ئۇ ئەنسىرىگەن ئىشلار يۈز بەرمەيدۇ. ئەمەلىيەتتىمۇ بۇنداق ياخشى كۈندە ھەممە ئىش ئۆز جايىدا، كۆڭۈلدىكىدەك بولۇشى كېرەك. ئاسمان بارغانسېرى قارايغىلى تۇردى. دەرەخلەرنىڭ قىياپىتىمۇ غەلىتە بولۇپ قالدى. ئۇلار تىككىدە تۇرۇپ، بىزنىڭ ئاياغ تۈۋىشىمىزغا جىمجىت قۇلاق سالماقتا ئىدى. بىر تۇپ دەرەخ تۆۋىسىدە بىر پارچىراق قوڭغۇز يورۇقلۇق تارىتىۋاتاتتى. مېنىڭچە، ئۇ چوقۇم يېتىپ تۇرۇپ بىزنى كۆزەتمەكتە. مەن دادامنىڭ قولىنى چىڭدىدە تۇتۇۋالدىم. لېكىن دادام بۇ غەلىتە نۇرغا قاراپمۇ قويماي كېتىپ باراتتى. ئەمدى جىمى جاھان قاراڭغۇلۇققا چۆمدى.

بىز ھېلىقى كۆۋرۈككە چىقتۇق. كۆۋرۈك ئاستىدىن ئاققىنىۋاتقان قورقۇنچلۇق ئاۋاز خۇددى ھازىرلا بىر قورقۇنچلۇق مەخلۇق چىقىپ بىزنى يۇتۇۋېتىدىغاندەك تېنىمنى شۇركەندۈرمەكتە ئىدى. ھەربىر شىپالىنىڭ ئاستىدىكى قارا رەڭلىك ئارىلىق پۈتمەس ئاستىدا ئاغزىنى يوغان ئېچىپ تۇراتتى. بىز ھەربىر شىپالغا دىققەت بىلەن دەسسەيتتۇق. چۈشۈپ كېتىشتىن ئەنسىرەپ قولۇمنى چىڭ تۇتۇشۇۋالغانىدۇق. مەن ئەسلىدە دادام چوقۇم مېنى يۈدۈۋالىدۇ، دەپ ئويلىغانىدىم. لېكىن ئۇ ئۇنداق قىلمىدى، بەلكى ئۇ مېنىمۇ ئۆزىگە ئوخشاش كۆز ئالدىدىكى ھەرقانداق ئىشقا پەسەنت قىلمايدىغان ئادەم بولسۇن دەيدىغانىدۇ. بىز مېڭىشنى

داۋاملاشتۇردۇق، دادامنىڭ قارا ئاغۇلۇقتىكى قىيابىتى شۇ قەدەر تەبىئىي، سالماق، مەغرۇر كۆرۈنەتتى. ئۇ سۈكۈت ئىچىدە بىر نەرسىنى ئويلاۋاتقاندەك قىلاتتى.

بىز بىر كۆۋرۈكتىن ئۆتتۇق. كۆۋرۈكنىڭ ئاستىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان كىچىكرەك دەريادا سۇ لۆمشۈپ ئېقىۋاتاتتى. بۇ دەريادا سۇ بۇنداق كۆپ بولىدىغان چاغلار ئادەتتە ناھايىتى ئاز بولاتتى. بىز كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ، ئۇزاق ئۆتمەيلا يول ئاسرىغۇچىنىڭ كىچىك ئۆيىگە كەلدۇق. ئۆي بۈك ـ باراقسان دەرەخلىك ئىچىدە ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇنىڭ تۆت ئەتراپى پۈتۈنلەي قارىقات ۋە ئالما دەرىخى ئىدى. بىز ئۆيگە كىرىپ ئۆيدىكىلەر بىلەن سالاملاشتۇق، ئۇلار بىزنى بىر ئىستاكاندىن سۈت ئىچىشكە تەكلىپ قىلدى. ئاندىن بىز ئۇلار باققان چوشقا ۋە توخۇلارنى، قويۇق چېچەكلىگەن مېۋىلىك دەرەخلەرنى كۆردۇق، كۆرۈپ بولۇپ ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ يولىمىزنى داۋاملاشتۇردۇق. بىز ھېلىقى دەريادا بىر ماقچى ئىدۇق. ئۇ يەرنىڭ مەنزىرىسى باشقا ھەممە يەرنىكىدىن ياخشى ھەم ئۆزگىچە ئىدى. دەريا شىمالغا قاراپ ئېقىپ دادامنىڭ بالىلىق چاغلىرىدىكى يۈرتىدىن ئۆتەتتى. ئادەتتە قايتقۇچە خېلى ئۇزۇن يول ماڭاتتۇق. بۈگۈنمۇ شۇنداق بولدى. ناھايىتى ئۇزۇن ماڭدۇق. كېلەركى بىكەتكە كېلەي دېگەندە ئاندىن قەدىمىمىزنى توختاتتۇق، دادام سىگنال تاختىسىنىڭ جايىغا قويۇلغان ـ قويۇلمىغانلىقىنى كۆرۈپ باقماقچى بولدى. ئۇ بەك ئەستايىدىل ئىدى. بىز دەريا بويىدا توختىدۇق. ئادەتتە، كۈچلۈك كۈن نۇرىدا سۇنىڭ ئىككى قىرغاقتا ئۇرۇلۇشىدىن پەيدا بولاتتى. قىرغاقتىكى دەرەخلەرنىڭ سايىسى چاقناپ تۇرغان سۇ يۈزىدە ياپيېشىل جۇلالىنىپ تۇراتتى. بۇ يەردىكى ھەممە نەرسە شۇنداق يارقىن، يېڭى ئىدى. ئالدىمىزدىكى كۆلدىن نەمخۇش شامال ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. بىز دۆڭدىن چۈشۈپ دەريا ياقىسىنى بويلاپ بىرئاز ماڭغاندىن كېيىن، دادام ماڭا كىچىك ۋاقىتدا بېلىق تۇتۇپ ئويناپىدىغان جايىنى

كۆرسەتتى. كىچىك ۋاقتىدا، ئۇ كۈنبويى بىر تاشنىڭ ئۈستىدە قارماقنى تۈتقىنىچە ئولتۇرۇپ سوم بېلىقنىڭ قارماقنى ئىلىنىشىنى كۈتىدىكەنتۇق. ئۇ كۆپ ۋاقىتلاردا بېلىقنىڭ سايىسىنىمۇ كۆرەلمىسىمۇ، بىراق ئۇ خىل تۇرمۇش ھەقىقەتەن بەك كۆڭۈللۈك. مانا ھازىر بېلىق تۈتىدىغان ۋاقتىمۇ يوق، بىز دەريا بويىدا ئايلىنىپ يۈرگىنىمىزدە كەيپىياتىمىز شۇقەدەر تىنچ ئىدى. مەن بىر تۇرلۈك ۋەھىمە ئىچىدە ئەتراپىمغا قارايتتىم، يۈرىكىم دۈپۈلدەپ سوقۇۋاتاتتى. تۆت ئەتراپىمىز پۈتۈنلەي قاراڭغۇلۇق ئىدى. مەن كۆڭلۈمدىكى قورقۇنچنى يېڭىش ئۈچۈن كۆكسۈمنى تولدۇرۇپ نەپەس ئالدىم، شۇنداقتىمۇ قەلبىم ئاللىقاچان قاراڭغۇلۇق بىلەن تولۇپ بولغانىدى. ئەمدى چوقۇم تۆگىشىدىغان بولدۇم، دەپ ئويلايتتىم. شۇ چاغدا ئاشۇنداق ئويلىغانلىقىم ئېنىق يادىمدا، رېلىس بىردىنلا قىيسايدى، خۇددى قاراڭغۇ ھاڭغا چۈشۈپ كېتىدىغاندەكلا. توك سىم ئىستولبىلىرى ئالۋاستىدەك ئاسمانغا سوزۇلۇپ، خۇددى بىر يەرنىڭ تېگىدە تۇرۇپ كۈسۈرلىشىۋاتقاندەك سۈرلۈك ئاۋاز چىقىراتتى. ئىستولبىنىڭ ئۈستىدىكى ئاق رەڭلىك چاقچۇق بۆكى ۋەھىمىدىن دۈگدەيگەن ھالدا بۇ قورقۇنچلۇق ئاۋازلارغا قۇلاق سالاتتى. ئەتراپتىكى ھەممە نەرسە ئادەمنى شۇركەندۈرەتتى. خۇددى چۆچەكلەردىكى غەلىتە ۋەقەلەردىكىدەك، قورقۇنچلۇق چۈشلەردىكىدەك ئادەمنى ۋەھىمىگە سالاتتى.

مەن يېقىنراق سۈرۈلۈپ بوش ئاۋازدا سورىدىم:

— دادا، نېمە ئۈچۈن قاراڭغۇدا ھەممە نەرسە بۇنداق قورقۇنچلۇق كۆرۈنىدۇ؟

— ياق بالام، قورققۇدەك ھېچ ئىش يوق، — ئۇ سۆزلىگەچ قولۇمنى چىڭ تۇتتى.

— راست دادا، بەك قورقۇنچلۇق ئىكەن.

— ياق بالام، ئۇنداق ئويلىما، بىز پەرۋەردىگارنىڭ مەۋجۇتلۇقىنى بىلىسەكلا بولدى.

مەن بىردىنلا ئۆزۈمنى خۇددى تاشلىۋېتىلگەن يالىڭاچ تەنها هېس قىلدىم. غەلىتە ئىش، نېمىشقا مەنلا قورقىمەن، دادام بىز ئازمۇ قورقمايدىغاندۇ؟ يەنە كېلىپ هازىر بىزنىڭ ئويلىغانلىرىمىز ئوخشاش ئەمەس ئىدى. قىزىق، ئۇ ماڭا ياردەم قىلىپ مېنى قورقۇنچتىن خالاس قىلايمۇ دېمىدى. سېنى پەرۋەردىگار ئۆز پاناھىدا ساقلايدۇ، دېگەن سۆزنى ئاغزىغا ئېلىپمۇ قويمىدى. هازىر مېنىڭ نەزىرىمدە پەرۋەردىگارمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى. ئاھ، نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق، مۇشۇ تەگسىز قورقۇنچلۇقتا نەگىلا قارىسىڭىز ئۇنىڭ سايىسى بار. ئۇ ئاۋۇ دەرەخ تۈۋىدە، مۇنۇ توختىماستىن زېرىكىشلىك هۇۋۇلدايدىغان ئىستولىنىڭ ئىچىدە، توغرا، چوقۇم شۇ، ئۇ يوق يەر يوق. شۇڭلاشقا بىز ئۇنى كۆرەلمەيمىز.

بىز هەرقايسىمىز ئۆز خىيالىمىز بىلەن جىممىدە كېتىۋاتاتتۇق. مەن گويا قاراڭغۇلۇق ئىچىگە بۆسۈپ كىرىپ يۇرىكىمنى سقىۋالغاندەك بولۇپ قالغانىدىم.

تۆمۈر يولنىڭ ئەگمىسىگە كېلىشىمىزگە ئارقىمىزدىن ئاڭلانغان ۋەھىمىلىك گۈركىرەش ئاۋازى بىزنى خىيالدىن ئويغاتتى. دادام چاققانلىق بىلەن مېنى يول ياقىسىغا تارتىۋالدى. دەل مۇشۇ چاغدا، پويىز گۈركىرەپ يېتىپ كەلدى. بۇ بىر قارا پويىز بولۇپ، ۋاگونلىرىمۇ غۇۋا كۆرۈنەتتى. ئۇ يېنىمىزدىن ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كەتتى. بۇ نېمە پويىزدۇ؟ بەلگىلىمە بويىچە بۇنداق چاغدا پويىز يوق ئىدى! بىز ۋەھىمە ئىچىدە ئۇنىڭغا قاراپلا قالدۇق. قاراڭغۇدا پەقەت پاراۋۇزدىكى ئوچاقتىن چاچرىغان ئوت ئۇچقۇنلىرىنىڭ هەممە ياقتا ئۇچۇپ يۈرگەنلىكىنىلا كۆرگىلى بولاتتى. چىرايى تاتىراڭغۇ، هەيكەلدەك مىدىر ـ مىدىر قىلماي ئولتۇرغان شوپۇرنىڭ چىرايى ئوت يورۇقىدا ئېنىق كۆرۈنەتتى. دادام ئۇنى تونۇيالمىدى، ئۇ ئادەم خۇددى چەكسىز قاراڭغۇلۇق ئىچىگە بۆسۈپ كىرىپ كەتمەكچى بولغاندەك چەكچەيگىنىچە ئالدىغا قاراپ قالغانىدى.

قورقۇنچ ۋە بىئارامليقتىن نەپسىم سىقىلىپ كېتىۋاتاتتى. مەن

ھاڭڭاقىنىمچە كۆز ئالدىمدىكى غەلىتە ھالغا قاراپ تۇراتتىم. پو-يىز قاراڭغۇلۇق ئىچىگە كىرىپ غايىب بولدى. دادام مېنى يەنە رې-لىسقا تارتىپ چىقاردى. بىز قايتىش قەدىمىمىزنى تېزلەتتۇق.

دادام:

ــ غەلىتە ئىش، بۇ قايسى پويىزدۇ، ئۇ شوپۇرنى ئەجەب تونۇ-مايدىكەنمىنا؟ ــ دېدى، شۇنىڭدىن كېيىن يول بويى بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى.

پۇتۇن بەدىنىمنى تىترەك بېسىپ كەتتى. تەبىئىيكى بۇ ماڭا دېيىلگەن گەپ ئىدى. مەن بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى چۈشەندىم. كەل-گۈسىدە ئۆزۈم دۇچ كېلىدىغان خەۋپ ــ خەتەرلەرنىمۇ ھېس قىل-غانىدەك بولدۇم. دادام مەن كەلگۈسىدە دۇچ كېلىدىغان ئاشۇ ئىشلاردىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز، شۇنداقلا مېنى قوغداشقىمۇ ئامال-سىز. دۇنيا ۋە تۇرمۇش كۆز ئالدىمدا ئەنە شۇنداق پەيدا بولدى! ئۇلار دادامنىڭ كىچىك ۋاقتىدىكى غەمسىز، خۇشال دۇنياغا تامامەن ئوخشاشمايدۇ. ياق، بۇ ھەققىقىي دۇنيا ئەمەس، ھەقىقىي تۇرمۇش ئەمەس! ئۇلار پەقەت چەكسىز قاراڭغۇلۇق ئىچىدە سوقۇشىدۇ، كۆيىدۇ.

سۇتچى ۋە سۇت چېلىكى

بېرىت بېشىغا بىر سېلىنچىنى قويۇپ، سۇت تۇڭىنى ئۇستىگە ئالدى. ئۇ ئەتىگەن ئۆيدىن چىقىش ئالدىدا يول مېڭىشقا ئەپلىك بولسۇن ئۈچۈن، بىرلا كۆڭلەك، تۇز چەملىك ئاياغ كىيگەن بولۇپ، چوڭ ــ چوڭ قەدەم تاشلاپ ماڭاتتى. بىزنىڭ بۇ باش قەھرىمانىمىز كىيىمىنى ئاددىي كىيگىنى بىلەن تەسەۋۋۇرغا باي ئىدى. شۇڭا كۆڭلىدە سۇتنىڭ قىممىتى ۋە ئۇنىڭغا ئالىدىغان نەرسىلىرىنى ھېسابلاپ بولغانىدى. سۇت ساتقان پۇلغا يۇز تۇخۇم ئېلىپ، ئۇنىڭ-دىن چۈجە چىقىرىدۇ، ئۇ ھەممە ئىشلارنى جايىدا قىلغاچقا، چۈجە-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى

لىرى تېز ئاينىپ، توخۇلار قورۇغا پاتماي قالىدۇ...

ئۇ خىياللىرىنى داۋاملاشتۇرۇۋېتىپ، ئىختىيارسىز ئاۋازىنى چىقىرىپ سۆزلەپ كەتتى:

ــ ئۆينىڭ ئەتراپىدا توخۇ باقمەن. گەرچە تۇلكە ھەمىشە تۇ-خۇلارنى ئوغرىلاپ كەتسىمۇ، ھەر ھالدا سېتىپ بىرەر چوشقا كو-چۇكى سېتىۋېلىشقا يەتكۈدەك توخۇغۇ قالار! چوشقا بېقىشقا كۆپ يەم ـ خەشەك كەتمەيدۇ، شۇڭا كېيىنچە چوشقا بورداپ ساتمەن. پۇلۇم كۆپىيىۋېرىپ سانىنى بىلگىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتىدۇ. چوشقا شۇنداق ياخشى پۇل بولۇۋاتسا، شۇ پۇللار بىلەن بىرەر ـ ئىككى موزايلىق ئىنەك سېتىۋېلىپ، چىرايلىق موزايلارنىڭ تاقلاشلىرىنى كۆرۈپ ھۇزۇرلانسام نېمىشقا بولمايدىكەن؟!

سۆزلەپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە بېرىت ھاياجانلىنىپ ئىختىيار-سىز بىر سەكرىۋىدى، بېشىدىكى سۇت تۇڭى ئۆرۈلۈپ چۈشتى. ئەلۋىدا، موزاي، ئىنەك، چوشقا، چۈجىلەر! بۇ بايلىقلارنىڭ ئايال غوجايىنى مەيۈس كۆزلىرىنى ئۆزى يەرگە تۆكۈۋەتكەن بايلىقلاردىن ئۈزۈپ، ئېرىدىن كەچۈرۈم سوراش ئۈچۈن ئۆيىگە قاراپ يۈرۈپ كەتتى. ئېرىدىن تاياق يېيىش ئېھتىماللىقىمۇ بارلىقى ئۈنىڭغا ئا-يانىدى. كېيىن بۇ ھېكايە «سۇت چېلىكى» دېگەن بىلەن خەلق ئا-رىسىغا تارقىلىپ كەتتى.

ھەرقانداق ئادەمدە ئاز ـ تولا خام خىيال بولماي قالمايدۇ. قېنى قايسىمىز مەن ئەزەلدىن «ئاسماندىكى غازنىڭ شورپىسىغا نان چىلايدىغان» ئاشۇنداق خام خىياللاردا بولۇپ باقمىغان دېيەلەيمىز...

قىسقىسى، ھەممىمىز ئوخشاش، دانىشمەنمۇ، ھاماقەتمۇ شۇنداق، ھەممىمىزنىڭ ئاجايىپ گۈزەل ئارزۇلىرى، شېرىن خە-يالىرى بولىدۇ. بۇنداق چاغدا بىر خىل ھاياجانلىق تۇيغۇ پۈتۈن ۋۇجۇدىمىزنى چىرمىۋالىدۇ. ئالايلى، بەزىدە خىيالىمىزدا دۇنيادىكى ھەممە بايلىق، شان ـ شەرەپ ۋە ئاياللار ماڭا مەنسۇپ دەپ ئويلاي-مىز. يەنە بەزىدە دۇنيادىكى ئەڭ كۆچلۈك ئادەمگە جەڭ ئېلان قى-

ماقچى بولمىز، يىراق ئەللەرگە بارمىز، ئويلىمىغان يەردىن ھەممە ئادەم «گاھ، گاھ» دەپ بېشىغا قوندۇرالمىغان بەخت قۇشى بىزنىڭ بېشىمىزغا قونىدۇ. كىشىلەر بىزنى بېشىمىزدا كۆتۈرگەنىچە ئاپىرىپ، بېشىمىزغا تاج كىيدۈرۈپ شاھلىق تەختىدە ئولتۇرغۇزىدۇ. پۇقرالار كۆرسىتىۋاتقان ئىززەت ـ ھۆرمەتنىڭ چېكى بولمايدۇ. دەل شۇ چاغدا ئويلىمىغان بىر ئىش يۈز بېرىپ چۆچۈگەن ھالدا رېئاللىققا قايتىپ، ئۆزىمىزنىڭ شۇ بۈرۈنقى ھالىتىمىز بىلەن تۇرغانلىقىمىزنى بايقايمىز.

يېرىم ۋاراق قەغەز

ئەڭ ئاخىرقى يۇك توشۇش ماشىنىسىمۇ كېتىپ بولدى. شىلەپىسىگە قارا پەي قادىۋالغان ياش خېرىدار ئۆينىڭ ئىچىدە يەنە بىر نەرسە قېلىپ قالدىمۇ ـ يوق، دەپ ئۈياق ـ بۈياققا قاراۋاتاتتى. ياق، ئۇنتۇلۇپ قالغان نەرسە يوقكەن، ھېچ نەرسە قېپقالماپتۇ. ئۇ كارىدورغا چىققاندا، ئۆي بىلەن باغلىنىشلىق بولغان بارلىق ئەسلىمىلەرنى پاكپاكىز ئۇنتۇپ كېتىش قارارىغا كەلگەندى. بىراق ئۇنىڭ كۆزى توساتتىن تېلېفونىنىڭ يېنىدا تۇرغان قالايمىقان خەتلەر بىلەن تولغان كىچىككىنە بىر ۋاراق قەغەزگە چۈشۈپ قالدى. قەغەزدىكى خەتلەر ئوخشاشمىغان قەلەملەر بىلەن ھەرخىل پوچېر كىلاردا يېزىلغانىدى. بەزى خەتلەر قارا سىياھتا يېزىلغان بولۇپ، پەرق ئېتىش ئىنتايىن ئوڭاي. بەزىلىرى قارا، قىزىل ۋە كۆك قېرىنداشتا سۈۋاپ يېزىلغان بولغاچقا، تەستىرەك ئوقۇغىلى بولاتتى. بۇ قەغەزگە ئۇلارنىڭ مۇشۇ ئىككى يىل جەريانىدىكى بارلىق گۈزەل رومانتىك تارىخى خاتىرىلەنگەنىدى. ئۇ ئۇنتۇپ كەتمەكچى بولغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يېرىم ۋاراق قەغەزگە خاتىرىلەنگەنىدى.

ئۇ قەغەزنى ئالدى. بۇ بىر ۋاراق ئاق سارغۇچ پارقىراق قەغەز ئىدى. ئۇ قەغەزنى مېھمانخانا ئۆيدىكى تام ئوچاقنىڭ ئۈستىگە قو-

يۈپ توزلەپ ئاچقاندىن كېيىن، ئوقۇشقا باشلىدى.

ئەڭ بېشىدىكىسى ئۇنىڭ ئايالىنىڭ ئىسمى ئىدى. ئالمىس بۇ ئۇ بىلىدىغان ئىسىملارنىڭ ئىچىدىكى ئەڭ گۈزەل ئىسىم. چۈنكى، بۇ ئۇنىڭ سۆيگەن ئايالىنىڭ ئىسمى ئىدى. ئۇنىڭ يېنىدىلا بىرلىپ نومۇرى، يەنى 11، 15 دېگەن نومۇر تۇراتتى. قارىماققا، چېركاۋنىڭ مۇناجات تاختىسىدىكى مۇناجاتنىڭ نومۇرىغا ئوخشايتى. ئۇنىڭ ئاستىدىكى ئالدىراپلا يېزىلغان «بانكا» دېگەن خەت ئىدى. بانكا ــ بۇ ئۆز خىزمەت قىلغان ئورۇن. بۇ مۇقەددەس خىزمەت ئۇنىڭ ئۈچۈن بولكا، تۇرالغۇ، ئائىلىدىن دېرەك بېرىدۇ، يەنى ئۇنىڭ تۇرمۇشىنىڭ ئاساسى. توم چىقىدىغان قارا قەلەمدە يېنىدىكى تېلېفون نومۇرى سىزىۋېتىلگەنىدى. چۈنكى كېيىن بانكا ۋەيران بولغان، ئۇ قىسقا ۋاقىتلىق ئەندىشىدىن كېيىن، باشقا بىر خىزمەت تاپقانىدى. ئۇلاپلا كىرا پەيتونى، گۈل دۇكىنىنىڭ تېلېفون نومۇرى يېزىلغانىدى. بۇ چاغدا ئۇلارغا چاي ئىچۈرۈلۈپ بولغان، يەنە كېلىپ ئۇنىڭ قول ئىلكىدە بار ئىدى.

ئۆي سايمانلىرى دۇكىنى، ئۆي زىننەتلەش سودىگىرىنىڭ تېلېفون نومۇرى ــ ئادەملەر ئۇلارنىڭ بۇ ئۆيىنى جايدۇغان. يۇك يۆتكەش ماشىنىسىنىڭ تېلېفون نومۇرى ــ ئۇلار كۆچۈپ كەتتى. تىياتىرخانا بېلەت سېتىش ئورنى، 50، 50 ــ ئۇلارنىڭ شېرىن ئاي ئۆتكۈزۈۋاتقان چاغلىرى ئىدى. ھەر يەكشەنبە كۈنى ئاخشىمى تىياتىر كۆرگىلى باراتتى، ئۇلار شۇ يەردە ھاياتىدىكى ئەڭ كۆڭۈل يۇك چاغلىرىنى ئۆتكۈزگەنىدى. ئۇلار سەھنىدە ئويلىنىۋاتقان ئاجايىپ گۈزەل، ئادەمنى لەرزىگە سالىدىغان ئويۇنلارغا قاراپ مەست بولغۇچە ئولتۇرۇپ كېتەتتى.

ئارقىدىكىسى بىر ئەرنىڭ ئىسمى (جىجىۋېتىلگەن) ــ بۇ ئۇنىڭ ئىلگىرى ئىشلىرى يۈرۈشكەن بىر دوستىنىڭ ئىسمى ئىدى، بۇ دوستى ئىشلىرى رونىق تاپقانسېرى كۆرەڭلەپ، ھەرخىل ياخشى ـ يامان كوچىلاردا يۈرۈپ ئاخىر ۋەيران بولۇپ، يۈرتىنى تاشلاپ كېـ

تىپ قالغانىدى. ئاقىللار ئېيتقاندەك، راھەت ـ پاراغەت دېگەن راستتىنلا ئۆتكۈنچى يامغۇردەك نەرسە ئىدى.

مانا ئەمدى بۇ بىر جۈپ ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ تۇرمۇشىدا يېڭى بىر نەرسە پەيدا بولدى. ئۇنىڭ كۆزىگە قېرىنداشتا يېزىلغان «ئايال موناخ» دېگەن خەت چېلىقتى. نېمە، ئايال موناخ؟ ھە، ھېلىقى ھەمشە ئۇزۇن كۈل رەڭ چاپان كىيىۋالىدىغان يېقىملىق ھەم مۇلايىم ئايال. ئۇ ھەر قېتىم بۇ ئۆيگە كەلگەندە مېھمانخانىدىن ئۆتەمەي، كارىدور بىلەن ئۇدۇللا ياتاق ئۆيگە كىرەتتى. ئۇنىڭ ئىسمىنىڭ ئاستىغا «L دوختۇر» دەپ يېزىلغانىدى.

تىزىملىكتە بىرىنچى بولۇپ «ئانىسى» دېگەن سۆز كۆزگە چېقىلماقتتى. بۇ ئۇنىڭ قېيىنئانىسى ئىدى. ئىلگىرى بۇ بىر جۈپ يېڭى توي قىلغان ئەر ـ خوتۇنلارنىڭ تۇرمۇشىغا دەخلى قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن ئېھتىياتچانلىق بىلەن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ يۈرەتتى. لېكىن، كېيىنچە ئۇلارنىڭ تەكلىپىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن خۇشاللىق بىلەن بۇ ئۆيگە كەلدى. چۈنكى ئۇلار ئۇنىڭغا ئېھتىياج لىق ئىدى. كېيىنكىلىرى قىزىل، كۆك قېرىنداشتا يېزىلغان ھەرخىل ئورۇنلارنىڭ تېلېفون نومۇرلىرى، خىزمەتكار تونۇشتۇرۇش ئورنى ـــ ئايال خىزمەتكار كەتتى، يەنە بىرنى تېپىش كېرەك. دوختۇرخانا ـــ ھەي، ئەھۋال ئوسالىلىشقا باشلىدى. سۈت زاۋۇتى ـــ دېزىنفېكسىيەلەنگەن سۈتكە تىزىملاتتى. مىلىچ مالىلار دۇكىنى، گۆش دۇكىنى، ئۆي ئىشلىرى تېلېفوندىلا بېجىرىلىدىغان بولدى. بۇ ئائىلىنىڭ ئايال غوجايىنى يوقمۇ؟ ياق، ئۇ بوشاندى.

تۆۋەندىكى خەتلەرنى ئۇ پەرق ئېتىشكە ئامالسىز قالدى. چۈنكى ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىكى ھەممە نەرسە غۇۋالاشقانىدى. خۇددى سۇدا تۇنجۇقۇپ قالغان ئادەم سۇدىن كۆزىگە ھېچ نەرسە كۆرۈنمەيدىغاندەك. ئۇ بىر ھازا تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، غەيرەت قىلىپ ئەڭ ئاخىرقى قۇرغا قارىدى. بۇ يەرگە قارا سىياھ بىلەن ئېنىق قىلىپ «بېجىرگۈچى» دەپ يېزىلغانىدى، ئارقىدىكى تىرناق ئىچگە «دەپنە

ئىشلىرى» دەپ يېزىلغانىدى. مانا بۇ خەت ھەممىنى ئېنىق چۈشەندۈرۈپ تۇراتتى.

بىر چوڭ ۋە بىر كىچىك جەسەت ساندۇقى. ساندۇقلار يەرلىكە قويۇلدى، ئەمدى ھېچنېمە قالمىدى. ھەممە تۇيۇقسىز بۇ بارلىق تىرىكلەرنىڭ قارارگاھى. ئۇ بۇ سارغۇچ قەغەزنى بۇرنىغا يېقىن ئەكېلىپ چوڭقۇر مېھىر بىلەن پۇرىدى ۋە ئاۋايلاپ قاتلاپ يانچۇقىغا سالدى.

بۇ ئىككى مىنۇتتا ھاياتىدىكى ئىككى يىلنى قايتىدىن باشتىن كەچۈردى. بىراق ئۇ ئۆيدىن چىققان ۋاقتىدا ئۇنداق چۈشكۈن ئەمەس ئىدى. ئەكسىچە، گەۋدىسىنى كۆتۈرۈپ، مەغرۇر، خۇشال قەدىياپەتتە كېتىۋاتاتتى. چۈنكى، ئۇ ئۆزىنىڭ تۇرمۇش ئادەمگە ئاتا قىلالايدىغان ئەڭ چوڭ بەختتىن بەھرىمەن بولغانلىقىنى چۈشەنگەنىدى. ھالبۇكى، دۇنيادا نۇرغۇن كىشىلەر مۇشۇنچىلىك بەختكىمۇ ئېرىشەلمىگەنىدى.

يالىڭاياغ بالا

گۈگۈم چۈشتى. سۆسۈن رەڭلىك سايە خۇدى ئوغرىدەك ئاستا ـ ئاستا مېڭىپ ئورمانلىقنى قاپلىدى. غايەت زور قىزغۇچ شارغا ئوخشاپ قالغان قۇياش زېمىنغا تارتىشقاندەك ئاستا ـ ئاستا تاغ كەينىگە پېتىشقا باشلىدى. چوڭ يول ئېتىزلىقتا ياتقان كۆل رەڭ ئۆلۈك يىلانغا ئوخشايتتى. قاراڭ، ئاۋۇ يالىڭاياغلار كەلدى، ئوچ، تۆت، ئالتە، ئۇلار مۇسكۇللىرى چىڭقىلغان ھالدا لىقىدە ئوتۇن ۋە شاخ ـ شۇمبا قاچىلانغان ھارۋىنى سۆرىگىنىچە كېلىۋاتاتتى. قاسقىنى يىرتىلغان شەپكە، ياماق چۈشكەن كۆل رەڭ ئىشتان كىيگەن، تومۇرلىرى ماچتا ئارغامچىسىدەك ئېسىلىپ كۆپۈپ كەتكەنىدى. پېشانىسىدىن شۇرقىراپ تەر قۇيۇلاتتى. يەنە كېلىپ شەھەر تېخى شۇنچە يىراقلىقتا ئىدى. جاپالىق بويۇنتۇرۇق ئاستىدا

سەبىي قۇللارنىڭ كۆزىدە چوڭلارنىڭ قايغۇ ـ ھەسرىتى يانماقتا. شەھەر ناھايىتى يىراق! ناھايىتمۇ يىراق، ئۇ يەردە نۇرغۇن بەختىيار كىشىلەر پىيادە ياكى ماشىنىلىق ھالدا سىلەرنى ياندىن ئۆتۈپ كېتىدۇ. ئۇلار ئۆمرىدە جاپانىڭ تەمىنى تېتىپ باقمىغان. دەل شۇلار سىلەرنى جاپاغا قويغۇچىلاردۇر. بىراق، ئۇلار شۇنى بىلەمدۇ؟ ئۇلار يۇلتۇز دەرىجىلىك مېھمانسارايلاردا ئورۇكبىستىرلار ئورۇندىغان مۇزىكىلاردىن زوقلانغاچ غىزالىنىدۇ. ھەشەمەتلىك داچىلاردا تانسا ئوينىشىدۇ. ئۇ يەرلەر شۇنچە راھەت، شۇنچە كۆڭۈللۈك! ئاچارچىلىق دېگەن بۇ رەھىمسىز ئالۋاستى ئۇ يەرگە قول ئۇزىتالمايدۇ، غەم ـ ئەندىشىمۇ ئۇ يەردە يىلىملىك تورىنى توقۇمايدۇ. ئىش شۇنداق تۇرسا، ئۇلار نېمىنى بىلەتتى؟

ـــ ئاپا، بۇ بالىلار نېمىشقا ھارۋا سۆرەيدۇ؟ ـــ دەپ سورىدى ماشىنىدىكى بىر بەختىيار كىچىك بالا.

ـــ قىش كىردى ئەمەسمۇ، شۇڭا ئوتۇن ئەكىلىدۇ.

ـــ ئۇلارغا ئېغىر كەلمەمدۇ؟

ـــ ياق، سۆيۈملۈكۈم، ئۇلار بۇنىڭغا كۆنۈپ كەتكەن.

يالىڭاياغلار توختىدى. ئۇلار ھاسىرىماقتا. غەزەپ ۋە ئۆچمەنلىككە تولغان كۆزلىرى بىلەن ئەتراپقا نەپرەتلىك قارىماقتا. يالىڭاياغلار ھارۋىلىرىنى يەنە سۆرەشكە باشلىدى. ئۇلار يېڭى بىلەن توختىماستىن پېشانىسىدىكى تەرنى سۈرتەتتى. قاسساق بويىنىدىكى تومۇرلار كۆپۈپ كەتكەنىدى. ئۇلار يەنە ئالغا قاراپ ماڭدى. بۇ يالىڭاياغلار پات ـ پات كۆتۈرۈلگەن چاڭ ـ توزان ئىچىدە قالاتتى. خۇددى ھاياتلىققا ئوخشاش كۈل رەڭ ۋە تۇنجۇقتۇرغۇچى چاڭ ـ توزاننىڭ ئىچىدە قالاتتى... ئىككىنچى ھارۋىدىكى ئوتۇننىڭ ئۈستىدە بىر كىچىك يارەمچى ـــ بىر كۆك كۆز كىچىك قىز ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ كىچىك پۇتىنىڭ بىرقانچە يېرىدە قان ئۆيۈپ قالغان بولسىمۇ، بىراق ئۇ ئاسمانغا، ئېتىزلارغا قاراپ كۈلۈمسىرەيتى. سىز نېمىگە كۈلۈۋاتىسىز؟ ئالتۇن چاچلىق كىچىك قىز،

ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرنى مەنستەمەيمۇ ياكى قاردەك ئاق، شەبنەمدەك غۇبارسىز روھىڭىزدىن ئىپتىخارلىنىپمۇ؟ كۇلۇۋىرىك، ياشلىق باھارىڭىز ئىللىق، مېھرىلىك كۆزلىرى بىلەن سىزگە قارىماقتا. بىراق ئەتىچۇ؟ ئەتىنىڭ غۇۋغالىرى، ھەلەكچىلىكى ياشلىق باھارىڭىزنى، كۇلكىڭىزنى ئېلىپ كېتىدۇ. ھازۇا سۆرەيسىز، بۇ يەردە جاپا ـ مۇشەققەت ۋە ئازابنى، ئۇ يەردە بولسا شۆھرەتپەرەسلىك بىلەن مەڭگۈلۈك خۇشاللىقنى كۆرۈپ ئارىدىكى پەرقنى بىلگىنىڭىزدە، سىز ئاندىن زادىلا كۇلەلمەيدىغان بولىسىز. سەبىي چىرايىڭىزغا قاراڭغۇلۇق سايە تاشلايدۇ. كۆزىڭىزدە غەزەپ ـ نەپرەت چاقنايدۇ. مۇنۇ جۇل ـ جۇل كىيىملىك ئاكىلىرىڭىزغا ئەگىشىپ، كىچىك، قاپقارا، چىڭ تۇگۇلگەن مۇشتىڭىزنى كۆتۈرۈپ: «ئىككى خىل دۇنيا! بىرى ئارتۇقچە!» دەپ توۋلايسىز.

ئايال ۋە بالا

بالا كۆتۈرۈۋالغان بىر ئايال پويىز ئىستانىسىدا پويىزغا ئاتا چىقىپ قالدى. پويىز خىزمەتچىسى نېمىشقا بېلەت نومۇرى ۋە يۆنىلىشىگە ياخشى قارىمايسەن، دەپ ئۇنى ئەيىبلەپلا كەتتى. بەلگىلىمە بويىچە پويىز خادىمى ئۇنىڭغا جەريمانە قويىاتتى، چۈنكى ئۇ كىشىلەرگە نېمىنىڭ ئالدامچىلىق ۋە مەجبۇرىيەت ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرمىسە بولمايتتى. بۇ ئايال تىل ـ ئاھانەتكە چىداپ ئىشىكنىڭ يېنىدا جىممىدە تۇراتتى. ئۇ يالىڭاياغ، مەيدىلىرى ئوچۇق بولۇپ، قۇچىقىدىكى ئورۇقلۇقىدىن بىر تېرە، بىر ئۈستىخان بولۇپ قالغان بالا ئۇنىڭ بوشاپ كەتكەن كۆكسىنى شورىماقتا ئىدى. دىنىي رەسىملەردە كۆپ ئۇچرايدىغان بۇ خىل كۆرۈنۈش ئادەم چىدىغۇسىز دەرىجىدە ئېچىنىشلىق ئىدى. بولۇپمۇ، ئۇنىڭ تېخى ئەرلەرنى ئۆزىگە ئىنتىلدۈرەلەيدىغان، يەنە كېلىپ ھامىلدار بولالايدىغان بىر ئايال ئىكەنلىكىنى ئويلىغاندا ياكى ئىلگىرى ئۇنىڭ

نۇرسىز كۆزلىرىنىڭمۇ مۇھەببەت لەززىتىدىن چاقناپ نۇرلانغىنى-نى، مۇرىلىرىنىڭ قۇچاقلانغانلىقىنى، قورسىقىنىڭ ئاياللارغا خاس خۇشاللىقتىن بەھرىمەن بولۇپ باققانلىقىنى ئويلىغاندا، ئادەمنىڭ مۇشتىنى تۇگۇپ، بۇ پەسكەش، چىرىك دۇنيانى ئۇرۇپ ئېزىۋەتكۇ-سى كېلەتتى.

ئىككى بېكەت ئارىلىقىدا، رېلىسنى بويلاپ ياسالغان بىر ئاسفا-لېت يول بار ئىدى. ئايال بالىسى بىلەن قاينىاق كوچىنى كېسىپ ئۆتۈۋاتقاندا ئانا ـ بالا ئىككىسى گويا جەمجىت ئوپېراتسىيە ئۆيى-دىكىدىنمۇ بەك غېرىب كۆرۈنەتتى. ئۇلار پەقەت ئازراقلا سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ قويغان، يەنە كېلىپ بۇ سەۋەنلىكنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىغۇچى ئۇلار ئۆزىلا. شۇنداقتىمۇ ئۇلارنىڭ نەدىن كەلگەنلە-كى، نېمە ئىش قىلماقچى ئىكەنلىكىنى سورايدىغان بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. ئۇلارنىڭمۇ بېلەت ئېلىپ پويىزغا چىققان ھەمدە پويىز نومۇرىنى ئالماشتۇرۇپ قويمايدىغان ئاشۇ ئادەملەرگە ئوخشاشلا ئەركىنلىكى بولسىمۇ، ھېچكىمنىڭ بۇ تەنھا ئانا ـ بالىنى ئىزدەش مەجبۇرىيىتى يوقتەك قىلاتتى. باشتىن كەچۈرگەن بۇ قورقۇنچلۇق جەمجىت سەرگۈزەشتىدە، يەنە ئانىلىق مەسئۇلىيىتى ۋە مەجبۇرىيەت بار ئىدى.

ئۇنىڭ كىيىملىرى ساڭگۇل ـ سۇڭگۇل، چاچلىرى چۈۋۈق بو-لۇپ، قارىماققا سارىڭغا ئوخشايتتى. ھېچبىر سەۋەبسىز كۈلۈپ قو-ياتتى. يەنە تېخى پات ـ پات چۆچۈش ۋە مېھىر ئارىلاش بىر خىل نەزەر بىلەن قوينىدىكى پىلە قۇرتىدەك تۇگۈلۈپ يېتىۋالغان بالىسىغا قارايتتى. ئۇنىڭ پەقەت مەجبۇرىيەت ئۆتەش ئىقتىدارىلا نۇقساز-سىز ئىدى. دەل مۇشۇ ئىقتىدار ئۇنى پويىز ئىستانسىسىغا ئەكەل-گەنىدى.

بىرەيلەن ئۇنىڭدىن:

ـــ قەيەرگە بارىسىز؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ بىلمەيمەن، ـــ ئايال ئېنىق قىلىپ جاۋاب بەردى، ـــ ما-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

شىنا بېكىتىگە.

— بېكەتتىن نەگە بارىسىز؟

— بىلمەيمەن.

— ئۇنداقتا، ماشىنا بېكىتىگە نېمىشقا بارىسىز؟ — مەنتىقلىق سورىدى بىرەيلەن.

— بىلمەيمەن، — ئايال سالماق ئاۋازدا جاۋاب بەردى.

بىر ئادەم ئۇنىڭغا:

— بۇ تىللانى ئېلىڭ، — دېگەچ پارقىراپ تۇرغان بىر تىللا سۇندى.

ئايال تىللانى ئالمىدى، پەقەت ئۇنىڭ ياندۇرۇلغان تاماكىدەك چاقناپ تۇرغان شولىسىغا قاراپ قويدى. ئۇ تىللاغا ھېچبىر ھاجەتى يوقتەك كۆلۈپ قويدى.

— ئېلىڭ، بالىغا بىر نەرسە ئېلىپ بېرىڭ، — دەپ تىللانى ئېلىشقا ئۇندىدى ژاگوندىكى بىر ئايال.

ئايال يەنە كۈلدى، كۆزلىرىدىن بىر نېمە دەۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى، لەۋلىرىمۇ بىلىنەر ـ بىلىنمەس تىترەيتتى. پويىزدىن چۈشىدىغان چاغدا بالا كۆتۈرۈۋالغان ئايال:

— ئۇ ئۆلۈپ قالدى! — دېدى.

قىزىقچى

بۇرۇن بىر قىزىقچى بولغانكەن. ئۇ ئىزچىل ئاھايىتى خۇشال ـ خۇرام تۇرمۇش كەچۈرۈپ كېلىۋاتقانكەن. بىركۈنى ئۇ بەزى كىشىلەرنىڭ ئۆزىنى «ئۇچىغا چىققان ھاماقەت، ئىنتايىن چاكىنا ئەبلەخ» دەپ تىللىغانلىقىنى ئاڭلاپ قاپتۇ. قىزىقچى نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قاپتۇ ھەم قانداق قىلغاندا بۇ يىرگىنچلىك پىتنە ـ ئىغۋالارنى تۈگەتكىلى بولار؟ دېگەننى ئويلاشقا باشلاپتۇ.

تۇيۇقسىز كەلگەن بىر ئەقىل ئۇنىڭ تورمۇزلىنىپ قالغان كال ـ

لىسىنى ئېچىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ دەرھال شۇ بويىچە ئىش قىلىشقا كىرىشىپتۇ.

بىركۈنى ئۇ كوچىدا بىر تونۇشىنى ئۇچرىتىپتۇ. تونۇشى بىر رەسسامنى ھەدەپ ماختاۋاتقانىكەن. ئۇ ئاۋازىنى بولۇشىچە قويۇپ بېرىپ:

— بولدى قوي، بۇ رەسسام ئاللىقاچان تۈگەشتى، سەن بۇنى تېخىچە بىلمىدىڭمۇ؟ سېنىڭ بۇنداق جاھاندىن خەۋەرسىز يۈرىدىغانلىقىڭنى بىلمەپتىمەن، — دەپتۇ.

تونۇشى ھەيرانلىق ھېس قىلغان بولسىمۇ، دەرھال قىزىقچىنىڭ دېگىنىگە قوشۇلۇپتۇ.

يەنە بىركۈنى بىر تونۇشى:

— بۈگۈن بىر ئېسىل كىتابنى ئوقۇپ تۈگەتتىم، — دەپتەكەن، قىزىقچى:

— بولدى قىلە، خىجىل بولماي مۇشۇنداق گەپلەرنى قىلىپ يۈرىدىكەنسەن. بۇ بىر مەنىسىز كىتاب، كىشىلەر ئاللىقاچان بۇ كىتابنى ئوقۇمايدىغان بولغان. بۇنى تېخىچە بىلمىدىڭمۇ؟ سەن راستتىنلا جاھانىڭ ئارقىسىدا قالغان ئادەم ئىكەنسەن؟ — دەپتۇ ھاكاۋۇرلۇق بىلەن.

شۇنىڭ بىلەن بۇ تونۇشىمۇ ھەيرانلىق ئىچىدە ئۇنىڭ گېپىگە قوشۇلۇپتۇ.

يەنە بىر تونۇشى:

— دوستۇم پالانى ئەپەندى ئىنتايىن ياخشى، ئالىيجانابِ ئادەم، — دەپتۇ قىزىقچىغا.

— قويغىنە بۇنداق گېپىڭنى! — دەپتۇ قىزىقچى ئۇنلۇك ئاۋازدا، — ئۇ ئوپئوچۇق بىر قىزىل كۆز، نەچچە تۇغقىنىڭنى نەرسىلىرىنى ئالداپ ئېلىۋالغان. مۇشۇنىمۇ بىلمەمسەن؟ راستتىنلا جاھانىڭ ئارقىسىدا قالغان ئوخشىكەنسەن، — دەپتۇ.

بۇ تونۇشمۇ باشقىلارغا ئوخشاشلا ھەيران قالدۇرۇشتىمۇ قىزىقچىنىڭ گېپىگە قوشۇلۇپتۇ. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇ دوستى بىلەن ئارىلاشماپتۇ. قىسقىسى، كىشىلەر قىزىقچىغا مەيلى كېمىنى، نېمىنى ماختاپ بەرسە، ئۇ كۆچىنىڭ بارچە رەددىيە بېرىپتۇ. پەقەت، بەزى چاغلاردا سەل خىجىل بولغاندەك تەلەپپۇزدا گېپىنى تولۇقلاپ:

ــ سىز تېخىچە نوپۇزغا ئىشىنەمسىز؟ ــ دەپ سوراپ قويىدىكەن.

ــ نېمىدېگەن ئىچى يامان، زەھەرخەندە ئادەم بۇ، بىراق ئۇنىڭ كاللىسى قالتىس ئىشلەيدىكەن، ــ قىزىقچىنىڭ تونۇشلىرى ئۇنى شۇنداق تەرىپلەشكە باشلاپتۇ.

ــ ئۇنىڭ تىلىمۇ قالتىس ئۆتكۈر، ئۇ ھەقىقەتەنمۇ بىر تالانت ئىگىسى، ــ دەپ تولۇقلاپتۇ بەزىلەر.

كېيىنچە، بىر گېزىتنىڭ مۇھەررىرى قىزىقچىنى مەخسۇس ئوبزور بېتىنىڭ دائىملىق ئاپتورلۇقىغا تەكلىپ قىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى ئىش ۋە ئادەملەرگە قىلچە توسالغۇسىز باھا بېرىشكە باشلاپتۇ. باشقىلارنىڭ نېمە دېگىنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ قويماپتۇ.

شۇنداق قىلىپ ئۆز ۋاقتىدا ۋارقىراپ ـ جارقىراپ نوپۇزغا قارشى تۇرغان ئادەم بىر يۇمىلاپلا نوپۇز ئىگىسىگە ئايلىنىپتۇ ھەمدە نۇرغۇن ياشلار ئۇنىڭغا چوقۇنىدىغان، ئۇنىڭدىن قورقىدىغان بوپتۇ.

ئەمدى بۇ بىچارە ياشلار قانداق قىلىش كېرەك؟ گەرچە ئۇنىڭ ئۇنچە ۋاي دەپ چوقۇنۇپ كېتىشكە ئەرزىمەيدىغان ئادەم ئىكەنلىكىنى كۆڭلىدە ئېنىق بىلسە تۇرساڭمۇ، باشقىلارغا ئەگىشىپ ئۇنىڭغا چوقۇنماسلىققا ئىلاجىڭ يوق، چۈنكى بۇنداق قىلمىساڭ جاھاننىڭ ئارقىسىدا قالغان دېگەن بەتنامغا قالىسەن. قىزىقچىلار توخۇ يۇرەك ئادەملەر ئارىسىدا ناھايىتى ياخشى كۈن كۆرەلەيدۇ.

بوسۇغا

بىر سارايىنىڭ ئالدى تەرىپىدە تارغىنە بىر ئىشىك بولۇپ، ئۇ-شىكنىڭ ئىچى قويۇق تۇمان ئىدى. ئېگىز بوسۇغا سىرتىدا بىر رۇس قىزى تۇراتتى.

تۇمان ئىچىدىن شامالنىڭ ھۇشقۇرتىشى ئاڭلىناتتى، بىنانىڭ چوڭقۇر يېرىدىن سوغۇق ھاۋا بىلەن قوشۇلۇپ، ئاستا، تىترەڭگۈ بىر ئاۋاز ئاڭلاندى:

ــ ئاھ، سەن بۇ بوسۇغىدىن ئاتلاپ كىرىپ نېمىمۇ قىلارسەن، بۇنىڭ ئىچىدە سېنى نېمىلەرنىڭ ساقلاپ تۇرغانلىقىنى بىلەمسەن؟

ــ بىلىمەن، ــ قىز شۇنداق جاۋاب بەردى.

ــ سوغۇق، ئاچارچىلىق، ئۆچمەنلىك، مەسخىرە، كەمسىتىش، ھاقارەت، تۇرمە، كېسەللىك، ھەتتا ئۆلۈم.

ــ بىلىمەن.

ــ ئادەملەردىن بىراقلا ئايرىلىپ تامامەن تەنھا قېلىش!

ــ بىلىمەن، كۆڭلۈمدە ھەممىگە بەرداشلىق بېرىشكە تەييارلىق كۆرۈپ قويغانمەن.

ــ بۇ يەردە رەقىبلىرىڭلا ئەمەس، يېقىن تۇغقانلىرىڭ، دوست-لىرىڭمۇ ساڭا زەربە بېرىدۇ!

ــ ھەئە... ئۇلار ماڭا شۇنداق قىلسىمۇ چىدايمەن.

ــ ياخشى، سەن قۇربان بېرىشكە رازىمۇ؟

ــ ھەئە.

ــ بۇ نامسىز قۇربان بېرىش، سەن نابۇت بولسەن، ھەتتا بۇنى بىلىدىغان ئادەممۇ بولمايدۇ. سېنى ھېچكىم ھۆرمەتلەپ ياد ئېتىپ-مۇ يۇرمەيدۇ.

ــ ماڭا كىشىلەرنىڭ مىننەتدارلىقى، ئىچ ئاغرىتىشى كېرەك ئەمەس، نام ــ ئاتاقمۇ كېرەك ئەمەس.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

— سەن جىنايەت ئۆتكۈزۈشكە رازىمۇ؟

قىزچاق بېشىنى لىڭشىتتى:

— مەن رازى.

ئىچىدىكى ئاۋاز بىردەم جىمىپ كەتتى. ئاندىن يەنە مۇنداق دېدى:

— سەن كەلگۈسىدە ئازاب ـ ئوقۇبەت ئىچىدە ھازىرقى ئېتىقادىڭنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلىدىغانلىقىڭنى بىلىسەن، شۇنداق تۇرۇقلۇق ياشلىق باھارىمنى بىكاردىن ـ بىكار ئىسراپ قىلىۋەتتىم دەپ ئويلىمامسەن؟

— بۇنىمۇ بىلىمەن، سەن پەقەت مېنى كىرگۈزۈۋەتسەڭلا بولدى.

— كىرگىن.

قىزچاق بوسۇغىدىن ئاتلىدى. قېلىن بىر پەردە ئاستا يېپىلدى.

— ئەخمەق، — ئارقىدا بىرەيلەن ئۇنى شۇنداق مەسخىرە قىلدى.

قاياقتىندۇر «ئەۋلىيا» دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى.

ئۇنىڭ بىلەن نېمىشقا كۆرۈشمەن؟

ئەتىگەندە ئەينەككە قاراپ ساقال ئېلىۋېتىپ، تۇرۇپلا چىرايىمغا سىنچىلاپ قارىغۇم كېلىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن قارىسام، قارىسام بىر يەرلىرىم كۆزۈمگە سىغمىغاندەك كۆرۈندى. ئەينەكتە كۆرۈنگەن تاتىراڭغۇ، كۆز چاناقلىرى قورۇقلار بىلەن تولغان بۇ يۈز كۆلۈمسىرىگىنىچە كىملەرگىدۇر خۇشامەت قىلىۋاتقاندەك قىلاتتى. ھە، ئېسىمگە كەلدى!

تۇنۈگۈن تەجرىبىخانا ئالدىدا ھېلىقى تەلەيلىك ياش پروفېسسورنى ئۇچراتتىم. ئۇنىڭ ئۇنۋانىنىڭ ئۆسۈش سۈرئىتى ھەيران

قالارلىق دەرىجىدە تېز ئىدى. ئەمما، بۇ ئۇنىڭ باشقىلارغا قارىغاندا پەۋقۇلئاددە ئەقىللىك، قابىلىيەتلىك ئىكەنلىكىدىن ئەمەس، بەلكى يۇقىرىغا يامىشىشقا ماھىرلىقىدىن بولۇۋاتقان ئىش ئىدى. ئەمدىلا مۇئاۋىن دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيەسىنى ياقلاپ بولغان بۇ خىز-مەتدىشىمىزنىڭ خۇشامەت قىلىش ۋاستىسى ۋە كىشىنى جەلپ قىلىش ماھارىتىگە ھەممىمىز ھەيران بولماي تۇرالمايتتۇق.

بىز بىر - بىرىمىزنى ياقتۇرمايمىز، پەقەت شۇنداقلا سالاملە-شىپ قويىمىز، بايا ئىشىك ئالدىدا ئۇنى ئۇچراتقان دەقىقىنىڭ ئۆز-زىدىمۇ بۇ خىل يېقىمسىز تۇيغۇ بەدىنىمنى سوغۇق تىترىتىپ ئۆتكەندى. لېكىن ئۇ مېنى كۆرۈپلا چىرايىدا چاقماق تېزلىكىدە بىر بەختلىك تەبەسسۇم پەيدا قىلدى. ئۇ بۇ قېتىملىق تاسادىپىي ئۇچرىشىشتىن بەك خۇشال بولغانىدەك، قىزغىن كەيپىياتتا ئالا-دىمغا كەلدى، ئاندىن قولۇمنى چىڭ سىقىپ تۇرۇپ:

— سىزنى ئۇچراتقىنىمدىن ئىنتايىن خۇشالمەن! نەچچە كۈن ئىلگىرى سىزنىڭ جەنۇبىي قۇتۇپ توغرىسىدا يازغان ماقالىڭىزنى ئوقۇدۇم. قالتىس ياخشى يېزىلىپتۇ. ئىككىمىزنىڭ مۇشۇ تېمىدا ھەمكارلىشالمىغانلىقىمىزدىن بەك ئەپسۇسلاندىم.

مەن ئۇنىڭ يالغان ئېيتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم، چۈنكى مېنىڭ خىزمىتىمنىڭ ئۇنىڭ بىلەن قىلچە ئالاقىسى يوق ئىدى. شۇڭا كۆڭلۈمدە ئۇنىڭغا سوغۇققىنە بىرەر ئېغىز تەكەللۇپ سۆزى بىلەن جاۋاب قايتۇرۇپ قويسامىلا بولدى، دەپ ئويلىدىم. لېكىن نە-مىشقىدۇر چىرايىمغا ئىختىيارسىز كۈلكە يۈگۈرۈپ، ئاۋازلىرىم سىلىقلىشىپ، ئۇنىڭغا ناھايىتى تەكەللۇپ بىلەن:

— ئاڭلىسام دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيەڭىمۇ پۈتكۈزۈپ بولاي دەپسىز، بەك ياخشى قىپسىز، ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈۋەتمەڭ، سىزنىڭ تىرىشچانلىقىڭىزغا ئىنتايىن قايىلمەن، پىروفېسسور.

سۆزلەۋېتىپ مەن يەنە ئۇنىڭ قولىنى چىڭ سىقىپ، بىرنەچچە قېتىم قاتتىق سىلكىپ قويدۇم. شۇ تاپتا بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنـ

لىكىنى ئۆزۈممۇ ئېنىق بىلمەيتتىم. بۇ ئىشلارنى خۇددى بىر-سىنىڭ ئەقىل كۆرسەتكىنى بىلەن قىلىۋاتقاندەك يۈرىقى خۇشا-مەت سۆزلىرىنى شۇنداق جايىدا قىلدىم. يەنە تېخى شۇنداق تاتلىق كۈلدۈم.

شۇ ئىشتىن كېيىن ئاشۇ يالاقچىلاردەك ھەجىيىشلىرىم، قول-نى قويۇۋەتمەي ئۈزۈندىن - ئۈزۈن سىلكىپ تۇتۇپ تۇرۇپ كەتكەن ھەجۋىي قىياپىتىم مېنى كۈنبويى بىئارام قىلدى. مەن ئىچىمدە ئۆزۈمنى ھەر خىل سۆزلەر بىلەن ئەيىبلىدىم. مېنىڭ ئىرادەمگە باقمىغان ئاشۇ «مەن» نى، بەزى سورۇنلاردا ئەقىل - ئىدراكىنىمۇ باش ئەگدۈرىدىغان باشقا بىر «مەن» نى راسا قارغىدىم:

— بۇ زادى نېمە قىلىق؟ قوغدىنىش! ئاقىلانىلىك ياكى يالاقچە-لىقنىڭ ئەسلىي ماھىيىتى!

بۇ ياش پىروفېسسور مەندىن قابىلىيەتلىك ئەمەس. مەندىن ئە-قىللىكمۇ ئەمەس. يەنە كېلىپ ئۇنىڭ ئىدارىدىكى ئورنى بىرنىڭ تەجرىبىخانىنىڭ خىزمىتىگە باغلىق. مېنىڭ ھېچقاچان ئۇنىڭغا ھاجىتىم چۈشمەيدۇ. لېكىن مەن نېمىشقا بۇ تەلەيلىك ئادەم بىلەن كۆرۈشكەندە شۇنچە كۈچۈكلىنىپ كېتىمەن، بىرمۇنچە ياسالما خۇشامەت سۆزلىرىنى قىلىمەن؟

ئەينەكتىكى چىرايىمغا تېخىمۇ سىنچىلاپ قارىدىم. ئۇ بىر قې-تىملىق ھەم بېچارە چىراي ئىدى. ئۇ ياسالما، خۇشامەتچى، ئىرا-دىسىز، ھايات يولىدىكى ھەربىر مۇھىم بۇرۇلۇش پەيتىدە ھەر خىل ئامالالار بىلەن ئۆزىنى ساقلاپ قېلىشنىلا ئويلايدۇ. خۇددى ئادەم بۇ دۇنياغا ئىككى قېتىم تۆرىلىدىغاندەك. قاراڭغۇ ئۇشتۇمتۇت دەرغەزەپ بولدۇم...

داڭدىنىڭ پۈرسىتى

داڭدا سۆزان چوڭ يولنى بويلاپ بوستونغا قاراپ كېتىۋاتاتتى.

ئۇنىڭ تاغىسى سودىگەر بولۇپ، ئۇنىڭغا بوستوندىكى دۇكىنىدىن بىر خىزمەت تېپىپ بەرمەكچى بولغانىدى. ھاۋا بەك ئىسسىق بولغاچقا، بىر كۈن يول مېڭىپ ھېرىپ كەتكەن داۋىد بىرەر سايە يەرنى تېپىپ ئولتۇرۇپ ئارام ئالماقچى بولدى. ئازراق ماڭغاندىن كېيىن ئەتراپىنى قويۇق دەرەخلەر ئوراپ تۇرغان خىلۋەت بىر بۇلاق تۇۋىگە كەلدى. ئۇ ئېڭىشىپ بۇلاقتىن نەچچە ئوچۇم سۇ ئېلىپ ئىچتى، ئاندىن چاپىنىنى قاتلاپ بېشىغا قويۇپ، يۇمشاق چىملىقتا يېتىپ تېزلا ئۇيقۇغا كەتتى.

ئۇ راسا خورەك تارتىپ ئۇخلاۋاتقان پەيتتە، ئىككى ئات قوشۇلغان بىر پەيتون ئۇدۇل مۇشۇ تەرەپكە قاراپ كېلىشكە باشلىدى. پەيتون بۇلاق بويىغا يېقىنلاپ قالغاندا ئاتنىڭ پۇتى تېيىلىپ كېتىپ، توختاپ قالدى. پەيتوندىن ياشانغان بىر مۆتىۋەر ئايال چۈشتى ـ دە، داۋىدنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆردى.

ـــ قارىغا، ئۇنىڭ بىر خىلدا نەپەس ئېلىپ خاتىرجەم ئۇخلاۋاتقان تۇرقىغا، ناۋادا مەنمۇ بىردەم مۇشۇنداق ئۇخلىۋالغان بولسام قانچە خۇشال بولۇپ كېتەر ئىدىم! ـــ دەپتۇ مۆتىۋەر.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇنىڭ ئايالى ۋايساپ:

ـــ بولدى قىلىڭە، بىزدەك قېرىلار ئەمدى بۇنداق تاتلىق ئۇخلىيالمايمىز. قاراڭ، ئۇ بالا بىزنىڭ سۆيۈملۈك ئوغلىمىزغا بەك ئوخشايدىكەن. ئۇنى ئويغاتساق بولارمۇ؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۇنىڭ قانداق ئادەملىكىنى بىلمەيدىغان تۇرساق!

ـــ ئۇنىڭ چىرايىغا قاراڭ، شۇنداق ئاق كۆڭۈلدەك تۇرمامدۇ؟

داۋىد بەخت ئىلاھىنىڭ ئۆزىگە يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىدىن پۈتۈنلەي خەۋەرسىز ئىدى. بۇ ياشانغان مۆتىۋەر ئىنتايىن باي كىشى بولۇپ، ئۇنىڭ يالغۇز ئوغلى تېخى يېقىندىلا بەختكە قارشى ئۆلۈپ كەتكەنىدى. بۇنداق ئەھۋالدا ئادەم كۆپىنچە بەزى غەلىتە ئىشلارنى قىلىدۇ. ئالايلى، بىرەر ناتونۇش يىگىتنى ئوغۇل قىلىۋېلىپ، ئۇنى ئۆز مۇلكىگە مىراسخور قىلىدۇ. بىراق، داۋىد ئويغانماي ئۇخلاۋەردى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇر تىلىدىكى ئەڭ چوڭ كىتاب تورى

ـــ ئۇنى ئويغىتايلىچۇ! ـــ مۇتەۋەرنىڭ ئايالى سۆزىنى قايتىلىدى. دەل مۇشۇ چاغدا ھارۇنكەش:

ـــ تېز ماڭايلى، پەيتون ئوڭشالدى، ـــ دەپ ۋارقىرىدى. ئەر ـ ئايال ئىككىيلەن داۋدقا كۆزى قىيمىغان ھالدا قاراپ قويۇپ، ھارۇا تەرەپكە قاراپ مېڭىپ كەتتى.

ئاردىدىن بەش مىنۇت ئۆتە ـ ئۆتمەي، بىر گۈزەل قىزچاق خۇشال ـ خۇرام ھالدا بۇلاق تەرەپكە قاراپ كېلىشكە باشلىدى. ئۇ بۇلاق بويىدا توختاپ، بۇلاقتىن بىر ئوچۇم سۇ ئىچتى. ئاندىن داۋدنى كۆردى. ئۇ خۇددى باشقىلارنىڭ ھۇجرىسىغا ئىجازەتسىز كىرىپ قالغان ئادەمدەك ھودۇقۇپ، ئالدىراپ ماڭماقچى بولۇۋېتىپ، ئۇشتۇمتۇت داۋدنىڭ بېشىدا بىر چوڭ ھەرىنىڭ غوڭۇلداپ ئۇچۇپ يۈرگەنلىكىنى كۆرۈپ قالدى ـ دە، ئىختىيارسىز قول ياغلىقىنى چىقىرىپ يەلپۈپ ھەرىنى قوغلىۋەتتى.

داۋدقا قاراپ قىزنىڭ يۈرىكى «جىغغىدە» قىلىپ:

ـــ ئەجەب كېلىشكەن يىگىتكىنا! ـــ دەۋەتتى. بىراق، داۋىد مىدىرلاپمۇ قويمىدى.

قىز ئىلاجسىز تېز ـ تېز مېڭىپ كېتىپ قالدى. ئەگەر شۇ چاغدا داۋىد ئويغانغان بولسا، ئۇنىڭ بىلەن تونۇشۇپ قېلىشى، ھەتتا توي قىلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى. ئۇ قىزنىڭ دادىسى ناھايىتى پۇلدار سودىگەر ئىدى.

قىزنىڭ كېتىشىگىلا، بۇلاق بويىغا شەپكىسىنى كۆزىگە كىيىۋالغان ئىككى بۇلاڭچى كەلدى. ئۇلار داۋدنىڭ تاتلىق ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، كۆڭلىگە بىر يامان خىيالنى پۈكتى.

ـــ بەلكىم، بۇ شۇمتەكنىڭ يېنىدا پۇل بولۇشى مۇمكىن.

بۇلاڭچىلارنىڭ بىرى يېنىدىن پارقىراپ تۇرغان پىچاقنى چىقىرىپ:

ـــ بېرىپ يانچۇقىنى سىيلاپ باقايلى، ئەگەر ئويغىنىپ كېتىپ قالسا، بۇنىڭ بىلەن ئەدىپىنى بېرىمىز، ـــ دېدى. ئۇلار ئەمدى قول سالاي دېيىشىگە بىر ئىت بۇلاققا سۇ ئىچكىلى كەلدى. بۇنى كۆرۈپ ئۇلار قورقۇپ ئالاقزەدە بولۇشتى.

ـــ توختا، ئىتتىنىڭ ئىگىسى بەلكىم يېقىن ئەتراپتا بولۇشى مۇمكىن.

ـــ ئېھتىيات قىلغىنىمىز تۈزۈك، بولدى، تېز كېتەيلى، ـــ ئىككى بۇلاڭچى غىپپىدە تىكىۋەتتى.

يىراقتىن كېلىۋاتقان بىر ئات ھارۋىسىنىڭ ئاۋازى داۋىدنى ئويغاتتى. ئۇ ھارۋىغا سەكرەپ چىقىۋېلىپ، چاڭ ـ توزاندا تېزلا غايىب بولدى.

داۋىد ئۆزى ئۇخلاۋاتقاندا يۇز بەرگەن ئاشۇ ئامەت ۋە ئاپەتنى مەڭگۈ بىلەلمەيدۇ. بىراق، ئىنچىكىلىك بىلەن ئويلاپ كۆرىدىغان بولساق، بۇ دۇنيادا ھەممىلا ئادەم شۇنداققۇ!

چۈمۇلىلەر ئۇرۇشى

بىركۈنى، ئۆيۈمنىڭ ئارقىسىدىكى ئوتۇن دۆۋىسىگە، توغرىسىنى ئېيتقاندا دۆۋىلەپ قويۇلغان بادرىلارنىڭ قېشىغا بېرىپ، تۈيۇقسىز يوغان ئىككى چۈمۇلىنىڭ ئېلىشىۋاتقانلىقىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى. ئۇلارنىڭ بىرى قىزىل، يەنە بىرى قارا چۈمۇلە بولۇپ، چوڭلۇقى بىر ـ بىرىدىن قېلىشمىغۇدەك ئىدى. ئۇلار قارشى تەرەپنى تۈتۈپلىۋالسا ھەرگىز قويۇۋەتمەيتتى. ياغاچنىڭ ئاراچلىرىغا كىرىۋېلىپ ئۇرۇشاتتى، ئوسۇشەتتى، دومىلىشاتتى، دەقىقە ئارام ئالمايتتى. سەپسېلىپ قاراپ، ياغاچ دۆۋىسىنىڭ بۇندىق جەڭچىلەر بىلەن لىق تولغانلىقىنى بايقىدىم. بۇ ئىككى چۈمۇلىنىڭ ئېلىشىشى ئەمەس، بەلكى كەسكىن توپ ئۇرۇشى، ئىككى خىل تىپتىكى چۈمۇلىلەر ئوتتۇرىسىدىكى بىر مەيدان ھايات ـ ماماتلىق ئۇرۇش ئىدى. قىزىل چۈمۇلىلەر پوتۇن كۈچى بىلەن قارا چۈمۇلىنى يېڭىشكە ئۇرۇنۇۋاتاتتى. ياغاچتىن ياسالغان بۇ جەڭ مەيدانىدىكى «دۆڭلۈك» ۋە «ئازگاللار» غا يارىلانغان، ئۆلگەن «جەڭچىلەر» توشۇپ كەتكەنىدى، ئۇلارنىڭ سانىنى ئېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

دى. بۇ مېنىڭ تۇنجى قېتىم ھەقىقىي ئۇرۇشنى كۆرۈشۈم، شۇنداقلا تۇنجى قېتىم مۇشۇنداق شىددەتلىك جەڭ مەيدانىغا كىرىشىم ئىدى. بۇ ئەڭ قانلىق قىرغىنچىلىق بولۇپ، قىزىل كۆيملىك جۇمھۇرىيەتچىلەر ئارمىيەسى بىلەن قارا كىيملىك ئىمپېرىيە ئارمىيەسى ئىككى تەرەپ بولۇپ بىر مەيدان ھايات ـ ماماتلىق جەڭ قىلىۋاتاتتى. بۇنداق جەسۇرلۇق ئىنسانىيەتنىڭ جەڭلىرىدىمۇ كەم ئۇچرايتتى. ھالبۇكى، بۇ جەڭ ئاۋازسىز ئېلىپ بېرىلىۋاتاتتى. بىر تال ياغاچتا تارغىنە بىر ئويمات بار بولۇپ، ئويماتتا بىر جۇپ رەقىب مەھكەم چىرمىشىۋالغانىدى. ئۇلار ئاخىرىغىچە ئېلىشىپ رەقىبىنى چوقۇم ھالاك قىلىش قارارىغا كەلگەنىدەك قىلاتتى. ئۇزۇمۇ سەزمەستىن مېنىڭمۇ قېنىم قىزىپ كەتتى. خۇددى كۆرۈۋاتقىنىم ئىنسانىيەت ئارىسىدا بولۇۋاتقان بىر مەيدان ئۇرۇشتەك. ئويلىسىڭىز بۇ ئىككىسى ئارىسىدىكى پەرقنىڭ ئەمەلىيەتتە تولىمۇ كىچىك ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىسىز. ئامېرىكا تاغ رىخىدىكى ئىشلارنى تىلغا ئالماي تۇرايلى. ھېچبولمىغاندا، كودىكوردىنىڭ تارىخىدا بۇ بىر مەيدان چۈمۈلە ئۇرۇشىدەك ئۇرۇشنى يوق دېيىشكە بولىدۇ. مەيلى ئۇرۇشقا قاتناشقانلارنىڭ سانى جەھەتتىن بولسۇن ياكى جەڭچىلەرنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىكى، جەڭگىۋارلىقى جەھەتتە بولسۇن، زادىلا بۇنداق ئۇرۇش يوق. شۇبھىسىزكى، چۈمۈلىلەر بىر خىل ئېتىقاد ئۇچۇن ئۇرۇشىدۇ. بۇ بىزنىڭ ئەجدادلىرىمىزنىڭ پەقەت ئۇچ پېنسلىق چاي ېېجىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ئۇچۇنلا ئۇرۇشمىغانلىقىغا سەل ـ پەل ئوخشىشىپ قالمىدۇ. چۈمۈلىلەر ئۇچۇن ئېيتقاندا، ئۇلارنىڭ ھايات ـ ماماتى بىلەن زىچ مۇناسىۋەتلىك ئۇرۇشنىڭ ئەھمىيىتى ۋە قىممىتى «پۇنكا تېغى ئۇرۇشى»[1] نىڭ بىزگە بولغان ئەھمىيىتىدىن قېلىشمايدۇ.

پۇنكا تېغى ـــ ماساچۇسكى ئىشتاتى چارس شەھىرىنىڭ يېنىدىكى بىر كىچىك ناھىيىنىڭ ئىسمى. 1775 ـ يىلى 6 ـ ئاينىڭ 17 ـ كۈنى مۇشۇ يەردە ئامېرىكىنىڭ مۇستەقىللىق ئۇرۇشىنىڭ تۇنجى توپ ئوقى ئېتىلغان.

بەخت دېگەن بىر قاچا سۇ

بۇرۇن بىر باي بىلەن بىر كەمبەغەل بەختنىڭ نېمىلىكى توغرىسىدا پاراڭلىشىپ قاپتۇ.

كەمبەغەل:

— ھازىرنىڭ ئۆزى بەخت، — دەپتۇ.

باي كەمبەغەلنىڭ ئەسكى كېپىسى، يىرتىق ئۇستباشلىرىغا مەنسىتمىگەن ھالدا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن:

— مۇشۇنىمۇ بەخت دېگىلى بولامدۇ؟ يۈزلەپ يىسداق ئۆيۈڭ، مىڭلاپ چاكىرىڭ بولسا، ئاندىن بەختلىك بولسەن، — دەپتۇ.

بىركۈنى باينىڭ ئۆيگە تۈيۇقسىز ئوت كېتىپ، پۈتۈن بىساتى كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىپتۇ. چاكارلىرىنىڭ ھەرقايسىسى ھەر تەرەپكە كېتىپتۇ. باي بىر كېچىدىلا قەلەندەرگە ئايلىنىپ قاپتۇ.

يازنىڭ تازا تىنجىق كۈنلىرىنىڭ بىرىدە بەدىنىنىڭ ھەممە يېرىدىن شۇرقىراپ تەر قۇيۇلۇپ تۇرغان، ئۇسساپ تىلى گېلىغا چاپلىشىپ قالاي دېگەن قەلەندەر ھېلىقى كەمبەغەل كىشىنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، كەمبەغەلدىن بىر قاچا سوغۇق سۇ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. بۇ چاغدا ئۇنى تونۇۋالغان كەمبەغەل كىشى ئۇنىڭدىن:

— سىز ھازىر نېمىنى بەخت دەپ بىلىسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، قەلەندەر كەمبەغەلنىڭ قولىدىكى سۇغا قاراپ بىتاقەت بولغان ھالدا:

— بەخت قولىڭىزدىكى ئاشۇ بىر قاچا سۇ، — دەپتۇ.

مەڭگۈ ئۆرە تۇرغان ئادەم

ئەنگلىيە يازغۇچىسى جونسون بەلكىم دۇنيا بويىچە ئۆلگەندىن

كېيىنمۇ تەك تۇرغان بىردىنبىر ئادەم بولسا كېرەك.

جونسۇن هايات چېغىدا قەبرىستانلىقتىن ئۆزىگە بىرلىك تاللاپ قويۇپتۇ. ئەمما، ئۇ جان ئۈزۈش ئالدىدىلا كىشىلەر بۇ يەرلىككە ئا- دەم قويۇلۇپ بولغانلىقىنى بىلىپتۇ. بىراق ئىككى قەبرىنىڭ ئوتتۇ- تۇرىسىدا بىر كىچىك ئارىلىق بولۇپ، بىر ئادەمنى تەك قويغىلى بولىدىكەن. ئائىلىسىدىكىلەر بۇ ئىشنى سەكراتتىكى جونسونغا ئېيتىپتۇ.

جونسون:

— تەك تۇرۇپ ياشاشقا بولغانىكەن، تەك تۇرۇپ ئۆلۈشكىمۇ بولىدۇ. مېنى تەك تۇرۇپ ئۆلگىلى قويۇڭلار، — دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن كىشىلەر ئۇنى يەرلىككە تەك تۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ.

گەرچە بۇ ئىشنىڭ ئۆتۈپ كەتكەنلىكىگە ناھايىتى ئۇزۇن يىللار بولسىمۇ، لېكىن كىشىلەر دائىم بۇ ئىشنى هاياجان بىلەن تىلغا ئېلىشىدۇ. بۇ دۇنيادا تەك تۇرۇپ ياشايدىغانلار تۇغۇپ كېتىۋاتقان يەردە، تەك تۇرۇپ ئۆلىدىغانلارمۇ بولىدىكەن ـ هە!

يولۇچى ۋە پالتا

ئىككى ئادەم يولدا كېتىۋېتىپ بىرسى پالتا تېپىۋېلىپ:

— قارا، مەن پالتا تېپىۋالدىم، — دەپتۇ. يەنە بىرسى:

— «مەن» تېپىۋالدىم دېمەي، «بىز» تېپىۋالدۇق دېيىشىڭ كې- رەك، — دەپتۇ.

بىرئازدىن كېيىن پالتىسىنى يىتتۇرۇپ قويغان ئادەم كېلىپ، پالتىنى تۇتۇپ تۇرغان ئادەمگە:

— پالتامنى ئوغرىلىۋاپسەن، — دەپ ئېسىلىۋاپتۇ.

بۇ چاغدا پالتا تېپىۋالغان ئادەم هەمراهىغا:

— ئەستا، بىز ئەمدى تۇغۇشتۇق، — دەپتۇ.

ـــ «بىز» دېمەي «مەن» دېيىشىڭ كېرەك، ـــ دەپ جاۋاب بې-رىپتۇ يەنە بىرسى.

بىر ئادەم ئېرىشكەنلىرىدىن دوستى بىلەن تەڭ بەھرىمەن بولالمىسا، پالاكەتكە ئۇچرىغاندىمۇ باشقىلارنىڭ تەڭ تارتىشىپ بې-رىشىدىن ئۇمىد كۈتمەسلىكى كېرەك.

بۇت

مەلۇم بىر يېزىنىڭ دوقمۇشىدا بىر بۇتخانا بار بولۇپ، بۇتخا-نىدا بىر ياغاچ بۇت قويۇقلۇق ئىكەن. لېكىن تاۋاپ قىلىدىغان ئا-دەم بولمىغاچقا، توپا ـ چاڭ بېسىپ تۇرىدىكەن. بىركۈنى بىر ئادەم كېتىۋېتىپ ئېرىقتىن ئۆتەلمەپتۇ ـ دە، ھېلىقى كېرەكسىز بۇت ئېسىگە كېلىپ، بۇتنى كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئېرىقنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇپ، ئۇنىڭغا دەسسەپ سۈدىن ئۆتۈپتۇ. كېيىن كىشىلەر شۇ بۇتقا دەسسەپ سۈدىن ئۆتىدىغان بوپتۇ.

ئاخىر بىر ئادەمنىڭ بۇتنىڭ ئاياغ ئاستىدا قالغانلىقىغا كۆڭلى ئۇنىماي، ئۇنى پاكىزلاپ ئېھتىرام بىلەن ئۆز ئورنىغا يۆلەپ قو-يۇپتۇ. لېكىن بۇت ئۇنى كۈجە كۆيدۈرمىدىكى، دەپ ئەيىبلەپ ھالا ـ قازا تىلەپتۇ. ھېلىقى ئادەمنىڭ توپتوغرا يېرىم ئاي بېشى ئاغرىپ-تۇ. بىرەيلەن بۇتنىڭ ھۇ ئىشىغا ھەيران بولۇپ، ئۇنىڭدىن:

ـــ نېمىشقا سېنى دەسسىگەن ئادەمگە ھالا كەلمەي، يۆلەپ قويۇ-غان ئادەمگە ھالا كېلىدۇ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ، بۇت:

ـــ سەن بىلمەيسەن، ئاق كۆڭۈل ئادەمنىلا ئاسان بوزەك قىلغە-لى بولىدۇ، ـــ دەپتۇ.

ياۋاشنى بوزەك قىلىپ، ياماندىن قورقۇش ئىنسان تەبىئىتىنىڭ بىر ئاجىزلىقى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

بۆرىلەرنىڭ ئۆچكۈردىن چىقىشى

بىر ئوۋچى بىر توپ بۆرىنى قوغلاپ بىر ئۆچكۈرگە سولۇۋاپتۇ. ئوۋچى ئۆچكۈرنىڭ ئاغزىغا بىرلا قاپقان قۇرغان بولۇپ، قايسى بۆرە ئالدىدا چىقسا، شۇ قاپقانغا چۈشۈپ قالىدىكەن، بىراق قالغانلىرى قۇتۇلىدىكەن.

بۆرىلەر ئۆچكۈردە بىر كېچە ـ كۈندۈز ئاچ قالغاندىن كېيىن، كىمنىڭ ئۆچكۈردىن ئالدىدا چىقىشىنى مۇزاكىرە قىپتۇ.

قېرى بۆرە:

ـــ مېنىڭ يېشىم ھەممىڭلارنىڭكىدىن چوڭ، مەن ئالدىدا چىقسام تازا مۇۋاپىق بولماس، ـــ دەپتۇ.

كىچىك بۆرە:

ـــ ئاراڭلاردا ئەڭ كىچىكى مەن، مېنى چىق دېسەڭلار قاملاشماس، ـــ دەپتۇ.

ئانا بۆرە:

ـــ ئۆيۈمدە ئۇچ كۈچۈكۈم بېرىپ ئېمىتىشىمنى كۈتۈپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاچلىقتىن ئۆلۈشىگە كۆڭلۈڭلار ئۇنامدۇ؟ ـــ دەپتۇ.

بىر توكۇر بۆرە:

ـــ مەن يارىلاندىم، ماڭا ئېتىبار قىلىشىڭلار كېرەك، ـــ دەپتۇ.

ئەڭ ئاخىردا بىر قاۋۇل بۆرىلا قاپتۇ. ئۇ:

ـــ مەن ئالدىدا چىقسام بولىدۇ. بىراق، ئەگەر مەن ئەڭ ئارقىدا چىقسام كۆپچىلىكنىڭ ئىنتىقامىنى ئالالايمەن، ئوۋچىنى چىشلەپ ئۆلتۈرىمەن، ـــ دەپتۇ.

نەچچە كۈندىن كېيىن ئوۋچى ئاچلىقتىن ئۆلگەن بىر توپ بۆرىنى سۆرەپ چىقىپتۇ.

خارابلىكتىكى گۈل

ئىككىنچى دۇنيا ئۇرۇشى يېڭىلا ئاخىرلاشقاندا، گېرمانىيەنىڭ ھەممىلا يېرى خارابلىككە ئايلانغانىدى.

ئىككى ئامېرىكىلىق يەر ئاستى ئۆيدە ئولتۇرۇشلۇق بىر گېرمانىيەلىكنىڭ ئۆيىگە كىرىپ ئۇنى زىيارەت قىپتۇ. گېرمانىيەلىكنىڭ ئۆيىدىن چىققاندىن كېيىن ئىككىيلەن يولدا ئۆز تەسراتىنى سۆزلىشىپتۇ.

ئا: ــ سېنىڭچە ئۇلار يۇرت ـ ماكانىنى قايتا قۇرۇپ چىقالارمۇ؟

ب: ــ چوقۇم قۇرۇپ چىقالايدۇ.

ئا: ــ نېمە ئۈچۈن بۇنداق كەسكىن جاۋاب بېرىسەن؟

ب: ــ سەن ئۇلارنىڭ قاراڭغۇ يەر ئاستى ئۆيىدىكى ئوستەلگە نېمە قويۇلغانلىقىنى كۆردۈڭمۇ؟

ئا: ــ بىر لوڭقا گۈل.

ب: ــ ھەرقانداق بىر مىللەت مۇشۇنداق ئېغىر كۈلپەت ئىچىدە تۇرۇپمۇ گۈلنى ئۇنتۇپ قالمىسا، ئۇلار چوقۇم بۇ خارابلىكتە ـ يۇرت ـ ماكانلىرىنى قايتا قۇرۇپ چىقالايدۇ، ــ دەپتۇ.

خۇشاللىق ئىزدەش

بۇرۇن بىر ئادەم بار ئىكەن، ھەمىشە خۇشال ـ خۇرام يۈرىدىكەن. دۇنيادىكى ھەرقانداق نەرسە ئۇنى خۇشال قىلمىدىكەن، ھەتتا بىر تۇپ ئوتنى كۆرسىمۇ خۇشال بولۇپ كۈلۈپ كېتىدىكەن.

بىركۈنى ئۇ تۇرۇپلا، خۇشاللىقىم يەنە بارمۇ ـ يوق، دەپ قاراپ باققۇسى كېلىپ، پەسكە ئېڭىشىپتۇ. بىراق ئۇ ئېڭىشىشى بىلەنلا خۇشاللىقى يوقاپ كېتىپتۇ.

ــ نېمە ئىش بۇ، ئۇ تېخى بايىلا بار ئىدى. بىردىنلا يەرنىڭ ئاراچلىرىغا كىرىپ كەتكەندەك غايىب بولۇپ كەتتىغۇ! ــ دەپتۇ

هېلىقى ئادەم هەيران بولغان هالدا ئۆزۈگە.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ خۇشاللىق ئىزدەپ تاغ ـ دەريالارنى، ئورمان ـ دالالارنى كېزىپتۇ. كىشىلەرنىڭ خىلمۇخىل خۇشاللىقلىرىنى كۆرۈپتۇ. لېكىن ئۆزىنىڭ خۇشاللىقىنى تاپالماپتۇ. بەللىرى يەرگە تەگكۈچە ئېگىلىپ بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارنىمۇ ئالا قويماي ئىزدىگەن بولسىمۇ، يەتتۈرۈپ قويغان خۇشاللىقنى تاپالماپتۇ.

ئاخىر ئۇ قەددىنى رۇسلاپ ئۆزۈ ـ ئۆزىگە:

ـــ بولدى، ئەمدى ئىزدىمەيمەن، يېتسە يېتمەمدۇ. ئەجەبا، خۇشاللىقنى دەپ بىر ئۆمۈر ئېڭىشىپ ماڭامدىم، ـــ دەپتۇ.

شۇنىسى قىزىقكى، ئۇ ئەمدىلا قەددىنى رۇسلاپ تۇرۇشىغا خۇشاللىقى قايتىپ كەپتۇ. خۇشاللىق قانداق يوقالغان بولسا، يەنە شۇنداق قايتىپ كېلىدۇ.

ھۇزۇر ۋە شادلىق

بۇرۇن بىر پومېشچىك كەمبەغەللەرنى ئېكسپلاتاتسىيە قىلىپ، ھېسابسىز مال ـ دۇنيا توپلاپتۇ. شۇڭا ئۇ كۈنبويى ئەيش ـ ئىشرەتخانىلاردا ئويۇن ـ تاماشا بىلەن كۈن ئۆتكۈزىدىكەن. قورساق توقلاش، ئەيش ـ ئىشرەت قىلىشتىن باشقا ھېچ ئىشنى خىيال قىلمايدىكەن. كۈنلەر شۇ تەرىقىدە ئۆتۈۋېرىپتۇ، ئۇمۇ جاھانىڭ ئىشلىرىدىن بىخەۋەر ھالدا ئۆز سەنىمىگە دەسسەپ يۈرۈۋېرىپتۇ.

يەنە بىر نامرات تالىپ بولۇپ، پۈتۈن زېھنى بىلەن تىرىشىپ ئۆگىنىپ، خانلىق ئىمتىھاندا بىرەر مەنسەپكە ئېرىشىشنى ئويلايدىكەن. ئۇ كۆڭلىگە شۇنداق غايىنى پۈككەچكە، بىردەم بىكار تۇرماي ئۆز ئۆگىنىشى بىلەن بەند بولىدىكەن، شۇنداقلا ھەمىشە بىرى قۇلىقىغا:

«كۈچە، تىرىشىپ ئوقۇ، مەنسەپكە ئېرىش» دەپ پىچىرلاۋاتقاندەك تۇيۇلىدىكەن.

ئۇ ھەر كۈنى يېرىم كېچىگىچە كىتاب ئوقۇسىمۇ، زادىلا ئۇيقۇسى كەلمەيدىكەن. كۈنلەر شۇنداق ئۆتۈۋېرىپتۇ. تالىپنىڭ بىلىمدىنلىرى كۈنسېرى كۆپىيىپتۇ.

بىركۈنى تالىپ جامائەت ئالدىدا جاھاننىڭ ئىشلىرى توغرۇلۇق بەزى گەپلەرنى قىپتىكەن، ئۇنىڭ سۆزلىگەنلىرى پومپىشچىككە ناھايىتى قىزىقارلىق تۇيۇلۇپ كېتىپ، ئۇيىگە بېرىپ ئۇمۇ كىتاب ئوقۇپتۇ. بىراق ئىككى ۋاراق ئوقۇ - ئوقۇمايلا مۇگدەك بېسىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

مانا بۇ ھۇزۇرلىنىش بىلەن خۇشاللىقنىڭ پەرقى.

ھۇزۇرلىنىش بىر خىل قۇرۇق ئۆڭكۇر، خۇشاللىق بولسا تەگسىز چوڭقۇرلۇق.

خۇشاللىقنىڭ پەيتى

بىر توپ ياشلار تۇرمۇشنى ناھايىتى مەنىسىز، زېرىكىشلىك ھېس قىلىپ، خۇشاللىق ئىزدەپ نۇرغۇن جايلارنى كېزىپتۇ. ئەمما، خۇشاللىق ئىزدەش يولىدا يەنە نۇرغۇن رىيازەتلەرنى چېكىپتۇ. ئازاب - ئوقۇبەت تارتىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇستازى سوقراتتىن:

— ئۇستاز، خۇشاللىق زادى نەدە؟ نېمە ئۈچۈن بىز خۇشاللىق ئىزدەپ، ئەكسىچە تېخىمۇ كۆپ ئازابقا دۇچار بولىمىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، سوقرات:

— سىلەر ئالدى بىلەن ماڭا بىر كېمە ياسىشىپ بېرىڭلار، — دەپتۇ.

ياشلار خۇشاللىق ئىزدەيدىغان ئىشنى ۋاقتىنچە قويۇپ تۇرۇپ، كېمە ياساشقا لازىملىق ھەرخىل سايمانلارنى تېپىپ كەپتۇ ھەمدە بىر تۇپ ھەم ئېگىز ھەم چوڭ دەرەخنى ھەرىدەپ، ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئويۇپ بىر كېمە ياساپتۇ. كېمە پۈتكۈچە تۆپتوغرا 49 كۈن

ۋاقىت كېتىپتۇ.

كېمە پوتكەن كۈنى ئۇلار كېمىنى سۇغا چۈشۈرۈپ، سوقراتنى كېمىگە چىقىرىپتۇ ھەم بىر تەرەپتىن پالاق ئۇرۇپ، بىر تەرەپتىن تەكشى ئاۋازدا ناخشا ئېيتىپتۇ. بۇ چاغدا سوقرات ئۇلاردىن:

— بالىلىرىم، سىلەر ھازىر خۇشالمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئىنتايىن خۇشال، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ شاگىرتلار.

سوقرات:

— خۇشاللىق دېگەن مانا مۇشۇنداق نەرسە، ئادەم بىرەر نىشان ئۈچۈن ئالدىراپ، باشقا ئىشلارغا ۋاقىت ئاجرىتالمىغان چاغدا تۇ-يۇقسىزلا كېلىدۇ، — دەپتۇ.

كىم ئەڭ تەلەيلىك

بىر گۈلزارلىقتا نۇرغۇن چىرايلىق ئەتىرگۈللەر ئېچىلىپتۇ. كۈن نۇرى، شەبنەم، تۇپراق تەڭلا ھەربىر گۈلنىڭ دۇنيادىكى ئەڭ تەلەيلىك گۈل بولۇشىنى تىلەپتۇ. گۈللەرنىڭ ھەممىسى بۇ گەپنى ئاڭلاپتۇ...

بۇ چاغدا، چىرايىدىن ھەسرەت ـ نادامەت چىقىپ تۇرغان بىر ئانا گۈللۈككە كىرىپتۇ ـ دە، ھەم چىرايلىق، ھەم چوڭ بىر ئە-تىرگۈلنى ئۈزۈپ چىقىپ كېتىپ، ئۇنى ئۆلۈپ كەتكەن قىزىنىڭ قەبرىسىگە ئاپىرىپ قويۇپتۇ. بۇ ئەتىرگۈل مەن بىر ئانىنىڭ سۆ-يۈشى ۋە ئەزگۈ تىلىكىگە ئېرىشتىم، مەن ئەڭ تەلەيلىك دەپ ئويلاپتۇ.

ئارقىدىنلا گۈللۈككە بىر شائىر بىلەن بىر رەسسام كىرىپ كەپتۇ. ھەربىرى بىردىن چىرايلىق ئەتىرگۈل ئۈزۈپ كېتىپتۇ. قايتقاندىن كېيىن رەسسام گۈلنى لاتىغا سىزىپتۇ. شائىر گۈلگە ئاتاپ ئاجايىپ گۈزەل مىسرالارنى تىزىپتۇ. بۇ ئىككى ئەتىرگۈل خۇشال بولۇپ، ئۆز ـ ئۆزىگە مەن ئەڭ تەلەيلىك، دەپتۇ.

مەيسن شامال يۇزىدىن سۆيگەن، قۇرۇتۇپ ئۆيلەرگە تىزىپ قويۇلغان، باغۋەن تىزىپ ئاپىرىپ غوجايىنىغا تەقدىم قىلغان... ھەر بىر ئەترگۈلنىڭ ئۆز ھېكايىسى بار. ھەربىر ئەترگۈل كىشىلەرگە ئۇمىد ۋە خۇشاللىق ئېلىپ كەلدى. شۇڭا، ھەربىر ئەترگۈل ئۆزىنىڭ «ئەڭ تەلەيلىك» ئىكەنلىكىگە ئىشىنىشى كېرەك.

كېرەكسىز تاش ۋە كېرەكلىك خىش

يۇز ياشتىن ئاشقىنىغا قارىماي ناھايىتى تېتىك، تىمەن كۆرۈنىدىغان بىر بوۋاي بىر ئەۋلىيانى ئۇچرىتىپتۇ. بوۋاي ئەۋلىياغا:

— بالا چاغلىرىمدىن تارتىپ تا ھازىرغىچە ھېچ ئىش قىلمايمكارچىلىقتا كۇن ئۆتكۈزدۇم. تەكتۇشلىرىم ئارقا - ئارقىدىن ئۇ ئالەمگە كەتتى. ئۇلار ھايات چېغىدا بوز يەر ئېچىپ، نەچچە يۇز مولاپ مۇنبەت ئېتىز ۋە باغ ئورمان بىنا قىلدى، لېكىن ئۆلگەنىدە ھەممىسى قالدى. ھەر ئۇزۇن يولىلارنى ياسىدى - يۇ، بۇ يوللاردا ھۇزۇرلىنىپ مېڭىپ باقمىدى. قەۋەت - قەۋەت ئىمارەتلەرنى سالدى، بىراق بارغان يېرى چۆلدىكى يالغۇز قەبرە بولدى. مەنچۇ؟ گەرچە ئۆمۇر بويى دېھقانچىلىق قىلىپ باقمىغان بولساممۇ، لېكىن بىر كۇنمۇ ئاش - نانسىز قالمىدىم. بىرەر چامدام يول ياسىمىغان بولساممۇ، داغدام يولدا مېڭىپ كېلىۋاتىمەن. بىرەر تال كېسەك قويۇپ باقمىغان بولساممۇ، بوران - يامغۇرغا دالدا بولالايدىغان ئۆيدە ئولتۇرۇۋاتىمەن. ھەزرىتىم، قېنى ئۆزىڭىز بىر دەپ بېقىڭە، ئۇلارنى بىر ئۆمۇر ئىشلەپ ھېچنېمىگە ئېرىشەلمەي بىر چامدام يەرنى قۇچاقلاپ ياتتى، دەپ مەسخىرە قىلسام بولامدۇ - يوق؟ — دەپتۇ.

ئەۋلىيا ھېلىقى بوۋاينىڭ گېپىنى ئاڭلاپ مىيىقىدا كۇلۇپ قويۇپتۇ ۋە ئۇنى:

— بىر تال خىش ۋە بىر تال تاش تېپىپ كېلىڭ، — دەپ بۇيرۇپتۇ.

خىش بىلەن تاشنى ئەكەلگەندىن كېيىن، بوۋايغا ئىككىسىدىن بىرنى تاللىتىپتۇ. بوۋاي خىشنى تاللاپتۇ ھەمدە:

— خىش كارغا كېلىدىغان نەرسە بولغاچقا خىشنى تاللىدىم، — دەپتۇ.

ئەۋلىيا بوۋايدىن يەنە:

— تاشنىڭ ئۆمرى ئۇزۇنمۇ ياكى خىشنىڭ ئۆمرى ئۇزۇنمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، بوۋاي:

— ئەلۋەتتە تاشنىڭ ئۇزۇن، — دەپتۇ.

ئەۋلىيا كۈلۈپ قويۇپ:

— تاشنىڭ ئۆمرى ئۇزۇن تۇرسا، كىشىلەر ئۇنى تاللىمايدۇ. مىشقا ئۆمرى قىسقا خىشنى تاللايدۇ؟ بۇ پەقەت خىشنىڭ كارغا كېلىۋاتقانلىقىدىن بولۇۋاتقان ئىش. بۇ جاھاندا ھەممە نەرسە شۇنداق. ھەرقانداق نەرسە ئۆمرى قىسقا بولسىمۇ، ئادەم ۋە تەبىئەتكە پايدىلىقلا بولىدىكەن، ئادەمگە، تەبىئەتگە ئۇنى تاللايدۇ، ئۇنى ياد ئېتىدۇ. ئۆمرى ئۇزۇن نەرسىلەرگە ئادەم ۋە تەبىئەتكە كېرەكسىز بولسا، بىردەك تاشلىۋېتىلىدۇ، تېزلا ئۇنتۇلۇپ كېتىدۇ، — دەپتۇ.

بوۋاي ئۆز سۆزىدىن ئۇيالغىنىچە تۇرۇپ قاپتۇ.

ساھىبجامال بىلىق

دېڭىزدا ياشاشنى زېرىكتۈرىدىغان بىر بىلىق دائىم پۇرسەت تېپىپ دېڭىزدىن كېتىشنى ئويلايدىكەن. بىركۈنى ئۇنى بىلىقچى تۇتۇۋېلىپ، بىر كونا ئىدىشقا سېلىپ بېقىپتۇ.

بىلىقچى ھەر كۈنى ئىدىشقا بىلىق يېمى تاشلاپ بېرىدىكەن. بىلىق قورسىقى ئاچقاندا تەييارنى يەپ، ھارغاندا ئۇخلايدىغان بۇنداق تۇرمۇشتىن ناھايىتى خۇرسەن ئىكەن. كۈنسېرى پارقىراپ، سىلىقلىشىپ كېتىۋاتقان قامىتىدىن تېخىمۇ خۇرسەن ئىكەن.

كۈنلەر ئۆتۈۋېرىپتۇ. بېلىقمۇ ئوينىاپ يۈرۈۋېرىپتۇ، ئەمما كۈنلەر ئۇزارغانسېرى بۇنداق بىر خىلدىكى تۇرمۇشتىن بىرئاز زېرىككەندەك بوپتۇ. شۇنداقتىمۇ دېڭىزغا قايتىشقا رايى بارماپتۇ. ئۇ دائىم ئۆز ـ ئۆزىگە: «مەن بىر چىرايلىق بېلىق» دەيدىكەن. ئادەتتە بېلىقچى دېڭىزغا بىر چىقىپ كەتسە، 10 ~ 15 كۈندە ئاران قايتىپ كېلەلەيدىكەن. بۇنداق كۈنلەردە بېلىق كۈنبويى بېلىقچىنىڭ ئوغلىنىڭ ئاشقان تامىقىنى يەيدىغان بولغاچقا، كەيپىياتى ئىنتايىن ناچار بولۇپ كېتىدىكەن.

ئاخىر بىركۈنى بېلىقچىنىڭ دېڭىزدا كېلىشمەسلىككە ئۇچرىغانلىق خەۋىرى كەپتۇ. بېلىقچىنىڭ ئوغلى نەرسىلىرىنى يىغىشتۇرۇپ كۆچۈپ كېتىپتۇ. كېتىدىغان چاغدا ھەممە نەرسىنى ئېلىپ، ھېلىقى چىرايلىق بېلىقنىلا ئۈنتۇپ قاپتۇ. بېلىق دەسلەپتە بېلىقچىنىڭ ئۆزىگە قىلغان مېھرىبانلىقلىرىنى، ئەمدىلىكتە قازاغا ئۇچراپ ئۆلۈپ كەتكەنلىكىنى ئويلاپ ئىنتايىن بىئارام بوپتۇ. بارا ـ بارا ھەممىدىن ئاغرىنىشقا باشلاپتۇ. ئىدىشىنىڭ كىچىكلىكىدىن، يېمەكلىكنىڭ ناچارلىقىدىن، بېلىقچىنىڭ ئوغلىدىن ماڭا ھۆرمەتسىزلىك قىلدى، دەپ ئاغرىنىپتۇ. بېلىقچىنىڭ ناچار ھاۋادا يەڭگىللىك بىلەن دېڭىزغا چىققانلىقىدىن ئاغرىنىپتۇ. ھەتتا دېڭىزدىن كېتىشنى قارار قىلغاندا، ھەمراھلىرىنىڭ ئۆزىنى توسۇپ قالمىغانلىقىدىن ئاغرىنىپتۇ. خىيالىغا كەلگەن ھەممە ئىشتىن، ھەممە نەرسىدىن ئاغرىنىپتۇ. پەقەت ئۆزىدىن ئاغرىنىشنىلا ئۇنتۇپ قاپتۇ.

ۋاقىت ئاستا ـ ئاستا ئۆتۈۋېرىپتۇ. ئىدىشتىكى بېلىق قارىماققا شۇنداق چىرايلىق كۆرۈنسىمۇ، ئاللىقاچان ئۆلۈپ بولغانىكەن.

جىلغىنىڭ سىرى

كانادانىڭ كۆۋېبېك دېگەن يېرىدە جەنۇبتىن شىمالغا سوزۇلغان

www.uyghurkitap.com

بىر جىلغا بار بولۇپ، ئۇنىڭ غەربىي ئېتىكىدە كېدىر قارىغىيى، بۇرجۇن قاتارلىق دەرەخلەر ئۆسىدۇ. شەرقىي ئېتىكىدە بولسا يەقەت كېدىر قارىغىيلا ئۆسىدۇ. بۇ خىل مەنزىرە تولىمۇ غەلىتە بولۇپ، كانادالىق ئاددىي بىر جۇپ ئەر ـ خوتۇن بىر تاسادىپىي پۇرسەتتە بۇ سىرنى ئاچقان.

1933 ـ يىلى قىش پەسلىدە، بۇ ئەر ـ خوتۇننىڭ نىكاھى بۇ ـ زۇلۇش گىردابىغا كېلىپ قاپتۇ. ئەمما، ئەر ـ ئايال ئىككىسى بۇنداق بولۇشنى خالىمايدىكەن، شۇڭا ئۇلار مۇھىت ۋە شارائىتنى يەڭگۈشلەپ بېقىش ئارقىلىق ئۆتكەن كۈنلەردىكى شېرىن مۇھەب ـ بىتىنىڭ ئىزنالىرىنى تاپماقچى بولۇپ، بىر قېتىملىق رومانتىك ساياھەت قىلىشنى ئويلاپتۇ.

ئۇلار ساياھەت قىلىپ بۇ جىلغىغا كەلگەندە، قاتتىق قار يېغىپ كېتىپتۇ. ئۇلار چىدىر قۇرۇپ، لەپىلدەپ چۈشۈۋاتقان قار ئۈچقۇن ـ لىرىغا قاراپ ئولتۇرۇپ، توساتتىن ئالاھىدە شامال يۆنىلىشى تۇ ـ يەيلى، شەرق ئېتەكتە قارىنىڭ كۆپ ۋە زىچ بولىدىغانلىقىنى بايقاپ ـ تۇ. ھايال ئۆتمەي كېدىر قارىغىيىغا قېلىن بىر قەۋەت قار قونۇپ ـ تۇ. بىراق قار يېغىپ مەلۇم دەرىجىگە كەلگەندە، كېدىر قارىغـ ـ يىنىڭ ئەۋرىشىم شاخلىرى ئېگىلىپ قار ئۆزلۈكىدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىپتۇ. بۇ ئەھۋال قايتا ـ قايتا تەكرارلىنىپتۇ. كېدىر قارىغىيىنىڭ بىر تال شېخىمۇ سۇنماپتۇ، لېكىن قىزىل ئۇجمىگە ئوخشاش بەزى دەرەخلەرنىڭ بۇنداق خۇسۇسىيىتى بولمىغاچقا، شاخلىرى سۇنۇپ كېتىپتۇ. غەربىي ئېتەكتە قار ئاز بولغانلىق ـ تىن، كېدىر قارىغىيىدىن باشقا قىزىل ئۇجمە، ئارچا، بۇرجۇن قا ـ تارلىق دەرەخلەرمۇ بۇ خىل مۇھىتقا ماسلىشىپ كېتەلمىگەن.

ئايالى بۇ ھادىسىنى بايقاپ، ئېرىگە:

ـــ بۇ جىلغىنىڭ شەرقىي ئېتىكىدىمۇ چوقۇم باشقا دەرەخلەر ئۆسۈپ باققان، ئەمما ئۇ خىل دەرەخلەر ئەۋرىشىملىككە ئىگە بول ـ مىغاچقا، قار تەرىپىدىن ۋەيران قىلىنغان، ـــ دەپتۇ.

ئېرى بېشىنى لىكشىتىپ ئايالىنىڭ سۆزىنى ماقۇللاپتۇ. شۇ ئەسنادا ئىككىيلەن توساتتىنلا بىر نېمىنى چۈشەنگەندەك بولۇپ، ئۆزئارا چىڭ قۇچاقلىشىپتۇ.

چالىنىڭ بېلىق تۇتۇشى

بىر سودىگەر پىرىستاندا بىر بۇۋاينىڭ بېلىق تۇتقىنىغا قاراپ تۇرۇپتۇ، بۇۋاي ھەر قېتىم تۇتۇۋالغان بېلىقنى قارماقتىن ئېلىپ دېڭىزغا تاشلاپتۇ.

ــ بېلىقلارنى تۇتقان ئادەم ئېلىپ قالماي، نېمىدەپ تاشلىۋېتىسەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ سودىگەر ھەيران بولۇپ.

بۇۋاي يانداۋرۇپ:

ــ بۇ بېلىقلارنى ئېپقېلىپ نېمە قىلىمەن؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ يېمەمسەن!

ــ مەن بىر كۈندە ئۈچ تاللا بېلىق يېيىشىم تۇيىمەن، بۈنچىۋالا كۆپ بېلىق كەتمەيدۇ.

ــ سەن بۇ بېلىقلارنى ساتساڭ بولىدىغۇ!

ــ ساتامدىم؟ بۇ بېلىقلارنى سېتىپ نېمە قىلىمەن؟

ــ پۇللۇق بولىسەن!

بۇ گەپنى دەۋاتقاندا سودىگەرنىڭ كۆزى چاقناپ كېتىپتۇ.

ــ ئۈنچىۋالا كۆپ پۇلنى نېمە قىلىمەن؟ ــ بۇۋاي مەنىستىمىگەن ھالدا سوراپتۇ.

ــ بىر ساياھەت كېمىسى سېتىۋالىسەن.

ــ ساياھەت كېمىسىنى نېمە قىلىمەن؟

ــ ساياھەت كېمىسىنىڭ ئۈستىدە راھەت، بىمالال بېلىق تۇتالايسەن.

ــ مېنىڭ مۇشۇنداق بېلىق تۇتۇشۇم ساڭا شۇنداق تۇيۇلىدۇمۇ؟ بۇۋاينىڭ بۇ جاۋابىنى ئاڭلىغان سودىگەر ئاغزىنى

ئېچىپ قاراپ قاپتۇ.

ھەممە ئادەم قىلىۋاتقان ئىشنىڭ كۆڭۈللۈك ياكى كۆڭۈللۈك ئەمەسلىكىنى پەقەت ئۆزىلا بىلىدۇ. كۆزلەرنى ئالا چەكمەن قىلىۋېتىدىغان ھەشەمەتلىك شەكىل كۆرۈنۈشتە باشقىلارغا ياخشى تۇيۇلغۇ بېرىشى مۇمكىن، بىراق ئۇ ھەممە ئادەمگە مۇۋاپىق كېلىشى ناتايىن.

كۆڭۈلدىكى سۇرەت

جەنۇبىي تاغ باغرىدا بىر بۇتخانا بار بولۇپ، ئالدىدا بىر تۇپ تۇخۇمەك دەرىخى بار ئىكەن. بىركۈنى سەھەردە بىر بالا راھىب ھويلا سۈپۈرگىلى چىقىپ، تۇخۇمەك دەرىخىنىڭ تۈۋىدىكى تۆكۈلگەن يوپۇرماقلارنى كۆرۈپ، تېخى نەچچە كۈن ئىلگىرىلا ياپيېشىل تۇرغان تۇخۇمەك دەرىخىنىڭ يوپۇرماقلىرىنىڭ بىر كېچىدىلا سارغىيىپ تۆكۈلۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ كۆڭلى ناھايىتى يېرىم بولۇپ ھەمدە سۈپۈرگىسىنى تاشلاپلا ئۇستازىنىڭ ھۇجرىسىغا كىرىپ ئىشكىنى چېكىپتۇ.

ئۇستازى ئىشكىنى ئېچىپ شاگىرتىنىڭ پەرىشان چىرايىنى كۆرۈپ، بىرەر ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى پەملەپ خاۋاتىرىلەنگەن ھالدا:

ــ بالام، تاڭ سەھەردە كۆڭلۈڭنى شۇنچە پاراكەندە قىلغان نېمە ئىش ئۇ!؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، بالا دېلىغۇللۇق بىلەن:

ــ ئۇستاز، سىز دائىم پەرھىزلەرنى تولۇق ئادا قىلىشقا، تىرىشىپ ئۆگىنىشكە ئۇندەيسىز. لېكىن مەن ئويلاپ قالدىم، مەن پەرھىزنى چىڭ تۇتۇپ، نوملارنى تولۇق يادلاپ ئىلمىدە ۋايىغا يېتىممۇ دەيلى، لېكىن ئادەم دېگەن بەربىر ئۆلىدىغان گەپكەن، ئۆلگەندىن كېيىن ئۆزۈمۇ، ئىلمىمۇ كۆزدىكى يوپۇرماقتەك تۆپىنىڭ تېگىدە قالمامدۇ؟ ــ دەپتۇ.

قېرى راهىب بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن هويلىدىكى تۇخۇ-مەك دەرىخىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ــ بالام، بۇنىڭغا قايغۇرۇشنىڭ هاجىتى يوق. ئەمەلىيەتتە، كۆزدە تۆكۈلگەن يوپۇرماقلار شۇنىڭغا ئوخشاش كەچ كۈزدە قاتتىق قار يېغىپ، ئەتراپ ئاپئاق قار ـ مۇزغا ئايلانغان قىش كۈنلىرىدە ئاسـتا دەرەخكە يامىشىپ چىقىپ، باهاردىكى چېچەك ۋە يازدىكى يوپۇرماقلا ئايلىنىدۇ، ــ دەپتۇ.

ــ ئەمىسە، مەن نېمىشقا ئۇنى كۆرەلمەيمەن؟

ــ سەن ئۇنى كۆڭۈل كۆزى بىلەن كۆزەتمىدىڭ، شۇڭلاشقا گۈلنىڭ ئېچىلغانلىقىنى كۆرەلمەيسەن.

يوپۇرماقلارنىڭ تۆكۈلۈۋاتقانلىقىغا قاراپ تۇرۇپ غۇنچىنىڭ ئېچىلىشىنى كۆرۈش ئۈچۈن، باهاردەك بىر گۈزەل قەلب، بىر خۇشال غەلىبە بولۇشى كېرەك. ئادەمدە مۇشۇنداق قەلب بولسا، هەممە يەر گۈللۈكتەك كۆرۈنىدۇ.

يالغانچىلىقنىڭ لايىهەلىنىشى

مۇنداق بىر بىمەنە ئويۇن بار، سىز ئىككى دوستىڭىز بىلەن بىرلىشىپ تۆتىنچى ئادەمنى تېپىپ، بۇ بىمەنە ئويۇننىڭ قۇربانى قىلىنىڭلار ئويۇننى باشلاشقا بولىدۇ.

مەلۇم بىركۈنى سىلەر نۆۋەت بىلەن ئۇنى يوقلاپ بارىسىلەر.

ئالدىدا سىز بېرىپ ئۇنىڭغا:

ــ چىرايىڭىز باشقىچىلا كۆرۈنىدىغۇ! ئاغرىپ قالدىڭىزمۇ نېمە؟ ــ دەيسىز غەمخورلۇق قىلغان قىياپەتتە.

ئىككىنچى ئادەم ئۇنى كۆرگىلى بېرىپ:

ــ بىر يېرىڭ ئاغرىۋاتقاندەك قىلامدۇ ـ نېمە؟ تۇرقۇڭدىن خېلىلا ئېغىر كېسىلى بار ئادەمدەك كۆرۈنىسەن! ــ دەيدۇ ئەستايىدىل قىياپەتتە.

ئۇچىنچى ئادەمنىڭ سۆزى ئۇنى تېخىمۇ بوك ئىشەندۈرىدۇ:

— چىرايىڭ نېمىگە ئوخشاپ قالدى، ئادەمنى ئەسىرەيمەي دەرھال دوختۇرغا كۆرۈنگىن، ئارقىغا سۇرمەي دەرھال بار! — دەيدۇ.

سىلەر بۇ سۆزلەرنى راستىتەكلا قىلىدىغان بولساڭلار، ئۇ قۇر- بانلىق چوقۇم ئاغرىپ قالىدۇ.

ئادەمنىڭ كاللىسىغا بىر ئىش كىرىۋالسا، پۈتۈن ئەس - يادى شۇ ئىشتىلا قالىدۇ. پاسسىپ ھەربىكەتلەندۈرگۈچ كۈچ پاسسىپ بىر نەتىجىنىڭ كېلىپ چىقىشىغا سەۋەب بولىدۇ. يالغان سۆز تەكرار- لىنىۋەرسە، ھەقىقەتنىڭ سىياقىغا كىرىدۇ.

ئاددىي قەلب

تومۇز كۈنلىرى، بۇتخانىنىڭ ئالدىدىكى چىملىقنىڭ بىر قىس- مى قۇرۇپ كېتىپتۇ.

— تېزدىن ئازراق ئۇرۇق تېپىپ كېلىپ تېرىيلى، بۇ يەر بەكلا سەتلىشىپ كېتىپتۇ، — دەپتۇ شاگىرت جىددىيلەشكەن ھالدا.

— ئاۋۇال تاڭ ئاتسۇن، شۇ چاغدا بىر گەپ بولار، — دەپتۇ ئۇستاز بەخىرامان ھالدا قولىنى سىلكىپ تۇرۇپ.

تاۋۇز چاغىنىدا ئۇستاز بىر بولاق ئوت ئۈرۈقى سېتىۋېلىپ كېلىپ شاگىرتىنى تېرىشقا بۇيرۇپتۇ. شاگىرت ئۇرۇقنى تېرىشقا ئولگۇرمەيلا، تۇيۇقسىز شامال چىقىپ ئۇرۇقلارنى ئۇچۇرۇپ كەت- كىلى تۇرۇپتۇ.

— چاتاق بولدى، ئۇرۇقلارنى شامال ئۇچۇرۇپ كېتىدىغان بول- دى، — دەپ ۋارقىراپتۇ كىچىك راھىب.

ئۇستاز:

— كېرەك يوق، ئۇچۇپ كەتكەنلىرىنىڭ تولىسى پۇچەك ئۈ- رۈقلار، تېرىغان بىلەنمۇ ئۈنمەيدۇ. ئۆز ھالىغا قويۇپ بەر، — دەپتۇ.

شاگىرت ئۇرۇقنى تېرىپ بولۇشىغىلا نەچچە قۇشقاچ ئۇچۇپ كېلىپ ئۇرۇقلارنى چوقۇپ يېگىلى تۇرۇپتۇ. كىچىك راھىب يەنە يۇگۇرۇپ كېلىپ دادخورلۇق قىلغىلى تۇرۇپتىكەن، ئۇستازى خاتىرجەم ھالدا كىتابىنى ۋاراقلىغاچ:

ــ كېرەك يوق، ئۇرۇق ئەسلىدىلا كۆپ تەييارلانغان، قۇشقاچلار ھەممىنى يەپ بولالمايدۇ، ــ دەپتۇ.

يېرىم كېچىدە قاتتىق يامغۇر يېغىپتۇ. زادىلا تاقىتى قالمىغان كىچىك راھىب ئۇستازىنىڭ ھۇجرىسىغا ئۇسسۇپ كىرىپ:

ئەمدى پۇتۇنلەي تۇگەشتى، ئۇرۇقنى سۇ ئېقىتىپ كەتتى! ــ دەپتۇ.

ئېتىكاپتا ئولتۇرغان ئۇستاز كۆزىنىمۇ ئاچماستىن:

ــ قەيەرگە ئېقىپ بارسا، شۇ يەردىن ئۇنىدۇ، كارىڭ بولمىسۇن، ــ دەپتۇ.

ئارىدىن 15 ~ 20 كۈنلەر ئۆتۈپ، بۇتخانىنىڭ ئالدىدىكى ھېلىقى ئاق يەر شۇنداق چىرايلىق يېشىللىققا ئايلىنىپتۇ. ئەتراپتىكى تېرىمىغان يەرلەرگىمۇ يېشىللىق يامراپتۇ. بۇنى كۆرۈپ كىچىك راھىب خۇشاللىقىدىن سەكرەپ چاۋاك چېلىپ كېتىپتۇ. ئۇستاز بۇتخانىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ، بېشىنى مەمنۇنىيەت بىلەن لىڭشىتىپتۇ.

پېشقەدەم راھىبنىڭ ئىشلارغا تۇتقان بۇ خىل پوزىتسىيەسى قارىماققا بەك بىخارامانلىقتەك كۆرۈنسىمۇ، ئەمەلىيەتتە كۆپنى كۆرگەنلىكنىڭ نەتىجىسى

بەزى ئىشلارنى كۆڭلى ـ كۆكسىنى كەڭرەك تۇتۇپ، كۆپرەك ياخشى تەرەپكە تارتىپ ئويلاپ تۇرۇپ قىلغاندا، ئېھتىمال نەتىجىسى تېخىمۇ ياخشى بولۇشى مۇمكىن. چۇنكى كۆكسى ـ قارنى كەڭ ئادەمنىڭ قەلبىدە توسالغۇ كۆپ بولمايدۇ. ئاددىي ھايات ئىچىدىن شائىرانە تۇيغۇ تاپالايدۇ. پەيلاسوپلاردەك تەپەككۇر قىلالايدۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى

ئەڭ ياخشى روھىي ھالەت

ياپونىيەلىك سامورايلار دەۋرىدىكى بىر چايچى سامورايچە ياسىنىپ يۈرۈشنى ياخشى كۆرىدىكەن. بىركۈنى ئۇنىڭ يەنە ھاياجىنى قوزغىلىپ، سامورايچە ياسىنىپ كوچىغا چىقىپ، كۈتۈلمىگەندە بىر ھەقىقىي سامۇراي بىلەن دوقۇرۇشۇپ قاپتۇ. چايچى ھودۇقۇپ، كۆزلىرىنى ئۇنىڭدىن ئېلىپ قېچىپ ئاستا كېتىپ قالماقچى بولغانكەن، سامۇراي چايچىنىڭ ھودۇققىنىنى كۆرۈپ:

ــ شەمشىرىڭنى چىقار، بىز ئېلىشىپ كۆرەيلى، ــ دەپتۇ.

چايچى، ئەگەر ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشسام چوقۇم ئۆلىمەن، لېكىن مەن بىر داڭلىق چايچى، ئۆلسەممۇ چىرايلىق ئۆلۈشۈم كېرەك، دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، سامورايىنى ئالداپ:

ــ مېنىڭ بېجىرمىسەم بولمايدىغان ناھايىتى مۇھىم بىر ئىشىم بار ئىدى. بېجىرىپ كېلىپ ئاندىن سەن بىلەن ئېلىشاي، ــ دەپتۇ.

چايچى شەھەر بويىچە ئەڭ داڭلىق بىر شەمشەرۋازلىق سارىيىغا كېلىپ، شەمشەرۋاز ئۇستازغا:

ــ مەن سەل تۇرۇپ بىر داڭلىق شەمشەرۋاز بىلەن ئېلىشماقچى. مەن شەمشەرۋازلىقتىن تامامەن خەۋەرسىز بولغاچقا، ئۇنىڭ قولىدا ئۆلۈپ كېتىشىم ئېنىق. شۇنداقتىمۇ يۈزۈم تۆكۈلمەيدىغانراق ئۇسۇلدا ئۆلگۈم بار. ماڭا بۇنىڭ ئامالىنى دەپ بەرگەن بولسىڭىز، ــ دەپتۇ.

شەمشەرۋاز ئۇستاز چايچى ئالدى بىلەن بىر چەينەك چاي دەملەپ بەرسە، ئاندىن ئۆگىتىشكە ماقۇل بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن چايچى بارلىق ھۇنىرىنى ئىشقا سېلىپ، ھاياتىدىكى بۇ ئەڭ ئاخىرقى بىر چەينەك چاينى دەملەپتۇ. شەمشەرۋاز ئۇستاز چاينى ئىچكەندىن كېـ

يىن ناھايىتى ھاياجانلىنىپ چاپچىغا:

ــ سىز ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشقان چاغدا، چاي دەملىگەن چاغدىكى مۇشۇ خىل روھىي ھالىتىڭىزنى ساقلىسىڭىزلا بولىدى، ــ دەپتۇ.

چاپچى بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، قايتىپ بېرىپ ساموراي بىلەن ئېلىشىپتۇ. ئۇ بەلبېغىنى چىڭ باغلاپ، شەمشىرىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ، سامورايغا تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرگەن ساموراي ھەيران قېلىپ، كۆڭلىدە: «ئەسلىدە رەقىبىمنىڭ ماھارىتى بەك ئۇستۇن ئىكەن ــ دە» دەپ ئويلاپ، قورقىنىدىن شەمشىرىنى تاشلاپ ئۆملىگىنىچە كېتىپ قاپتۇ.

پاتقاقتا ئىز قالدۇ

جېيەن جىن راھىب تەرىقەتكە كىرگەن چاغدا، ئىبادەتخانىنىڭ باش راھىبى ئۇنىڭ ئەقىللىك ھەم تىرىشچانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن ئىنتايىن رازى بوپتۇ ھەم ئۇنى يۇرت كېزىپ راھىبلىقىغا قويۇپتۇ. بۇ ئىبادەتخانىدا ھېچكىم قىلىشنى خالىمايدىغان ئىش ئىكەن، چۈنكى يۇرت كېزىپ راھىبلار سىرتقا چىققاندا ھەر كۈنى بوران، يامغۇردا قالغان، ھېرىپ ــ چارچىغانلىقىڭ ئۈستىگە، سەدىقە تىلىگەندە كىشىلەرنىڭ ئالىيىشى، مەسخىرە قىلىپ كەمسىتىشىگە ئۇچرايدىكەن.

جېيەن جىن ئۇستازىنىڭ بۇ ئىشىدىن نارازى بولۇپ، بىركۈنى سىرتقا چىقماي ئۇخلىۋاپتۇ. باش راھىب ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىپ، ئۇنى ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى يولغا باشلاپ كەپتۇ. يېڭىلا يامغۇر ياغقاچقا، يول بەكلا پاتقاق ئىكەن.

باش راھىب:

ــ سەن تۇنۇگۈن بۇ يولدا ماڭدىڭمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

جيەن جىن:

ـــ ئەلۋەتتە، ـــ دەپتۇ.

باش راھىب:

ـــ ئۇنداقتا، ئۆزۈڭنىڭ ئاياغ ئىزىنى تاپالامسەن؟ ـــ دەپتە-

كەن، جيەن جىن ھەيران بولۇپ:

ـــ تۇنۇگۈن شاگىرتلىرى بۇ يولدا ماڭغاندا بۇ يول ھەم تۇز، ھەم قاتتىق تۇرسا، شاگىرتلىرى قانداقمۇ ئۆز ئاياغ ئىزىنى تاپا-لىسۇن، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن باش راھىب كۈلۈپ تۇرۇپ:

ـــ ئۇنداقتا، بۈگۈن ئىككىمىز بۇ يولدا مېڭىپ كۆرەيلى، سەن ئۆزۈڭنىڭ ئاياغ ئىزىنى تاپالامسەن؟ ـــ دەپتىكەن، جيەن جىن:

ـــ ئەلۋەتتە، ـــ دەپتۇ.

بۇنى ئاڭلاپ باش راھىب جيەن جىننىڭ دولىسىنى قېقىپ:

ـــ ھەببەللى، پاتقاق يولدىلا ئاياغ ئىزى قالىدۇ. جاھاندىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى شۇنداق! ئۆمۈر بويى ھېچقانداق ئۆڭۈشسىز-لىققا ئۇچرىمايسەن، جەبىر - جاپا كۆرمەيسەن ياشىغان ئادەمنىڭ ئۆمرى قاتتىق يولدا ماڭغانغا ئوخشايدۇ، ئۇنىڭدىن ھېچقانداق ئىز قالمايدۇ. جەبىر - جاپانى كۆپ تارتقان، ئۆڭۈشسىزلىققا تولا يولۇققان كىشىلەرنىڭ ھەربىر قەدىمىدىن خۇددى پاتقاقتا ئىز قالغانىدەك چوڭقۇر ئىزلار قالىدۇ. گەرچە ئۇلار ئۇزاپ كەتسىمۇ، ئاياغ ئىزى يەنىلا ئۇلارنىڭ قەدىمىنىڭ قىممىتىنى ئىسپاتلاپ تۇرىدۇ، ـــ دەپتۇ.

قەپەس

يوھان بىلەن گېئورگى يېقىن دوستلاردىن ئىكەن. بىركۈنى يوھان گېئورگىغا:

ـــ ئەگەر مەن بىر چىرايلىق قۇش قەپىسى سېتىۋېلىپ ساڭا سوۋغا قىلسام ھەمدە ئۇنى سېنىڭ ئۆيۈڭنىڭ كۆزگە چېلىقمىدىغان

يېرىگە ئېسىپ قويسام، سەن چوقۇم بىر قۇش سېتىۋالسەن، ــ دەپتۇ.

گېئورگى بۇ گەپكە ئىشەنمەپتۇ. چۈنكى ئۇ ئەزەلدىن قۇش بېقىش بىر ئاۋارىچىلىك ئىش، دەپ ئويلايدىكەن. شۇڭا:

ــ ھەرگىز قۇش سېتىۋالمايمەن، ــ دەپتۇ كەسكىنلىك بىلەن.

يوھان بىر چىرايلىق قەپەس سېتىۋېلىپ، گېئورگىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپتۇ ھەمدە گېئورگىغا دەپ مېھمانخانىنىڭ ئادەمنىڭ دىققەتىنى تارتمىدىغان يېرىگە ئاسقۇزۇپتۇ.

شۇنىسى قىزىقكى، ئىشلار يوھانىنىڭ ئويلىغىنىدەكلا بوپتۇ. چۈنكى گېئورگىنىڭ مېھمانخانىسىغا كىرگەنلىكى ئادەم ئۇنىڭدىن:

ــ قۇشىڭىز قاچان ئۆلۈپ قالدى، ئۇنىڭغا نېمە بولغانىدى؟ ــ دەپ سورايدىكەن.

گېئورگى:

ــ مەن ئەزەلدىن قۇش بېقىپ باقمىدىم، ــ دەپ جاۋاب بەرسە.

ــ ئۇنداقتا، قەپەسنى نېمە قىلىسىز، ــ دەپ خۇددى نېرۋىسى جايىدا ئەمەس كىشىگە قارىغاندەك شۇبھە بىلەن قارايدىكەن.

شۇنىڭ بىلەن گېئورگى ئاخىر بىر قۇش سېتىۋېلىپ، ھېلىقى چىرايلىق قەپەسكە سولاپتۇ. چۈنكى، ئۇ بۇنداق قىلىشنىڭ باشقىلارغا توختاۋسىز چۈشەنچە بېرىشتىن كۆپ ئوڭايلىقىنى سېزىپتۇ.

كىشىلەر دائىم خىيالىغا قەپەس ئېسىلغاندا، ئاندىن ئۇنىڭغا بىرەر نەرسە سېلىشقا مەجبۇر بولىدۇ.

ئەقىل ـ پاراسەت نادانلىقتىن قۇتۇلدۇرالايدۇ

بۇرۇن بىر مېھرىبان، ئەقىللىك پادىشاھ ئۆتكەنىكەن. بىر يىلى ئۇنىڭ مەملىكىتىدە ئېغىر قۇرغاقچىلىق بوپتۇ، ياز بويى بىر تامچە

چىمۇ يامغۇر ياغماپتۇ. پۇقرالارنىڭ قىيىن ئەھۋالدا قالغانلىقىدىن قاتتىق قايغۇرغان پادىشاھ:

ــ زادى مەن بىرەر خاتا ئىشنى قىلىپ قويدۇممۇ يا كى پۇقرالار تەڭرىنىڭ غەزىپىنى كەلتۈرۈپ قويدىمۇ؟ ــ دەپتۇ، ئۇ ــ زىرلەر دەرھال:

ــ ھۆرمەتلىك شاھىم، سىلى بىر ئادىل، مېھرىبان پادىشاھ، شۇڭا ئەزەلدىن پۇقرالار تۈگۈل، جان ــ جانىۋارلارغىمۇ زۇلۇم ــ سىتە قىلىشنى راۋا كۆرمەيلا، دەل شۇ سەۋەبتىن ئۇزاقتىن بېرى تەڭرىگە ئاتاپ قان قىلمىدۇق. مۇشۇ ئىشىمىز تەڭرىنىڭ غەزىپىنى قوزغاپ قويغان بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا تەڭرىگە ئاتاپ قان قىلايلى، ــ دەپتۇ.

ئەمما پادىشاھ بۇ مەسلىھەتنى توغرا تاپماي:

ــ ئۆزىمىزنىڭ جېنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن جانىۋارلارنىڭ خۇنى بىلەن تەڭرىنى خۇش قىلماقچى بولساق مۇۋاپىق بولمايدۇ، ــ دەپتۇ، لېكىن بارلىق ۋەزىرلەر:

ــ بۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق، ــ دەپ ئۆز پىكرىدە چىڭ تۇرۇۋاپتۇ.

ۋەزىرلەرنى قايىل قىلىشقا كۆزى يەتمىگەن پادىشاھ ئاخىرى:

ــ بولىدۇ، تەڭرىنىڭ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىشىنى تىلەش ئۈچۈن چوقۇم قۇربانلىق قىلىش زۆرۈر بولسا قۇربانلىق قىلايلى. لېكىن، بىز ئادەمنىڭ جېنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن يامغۇر تىلىگەنىكەنمىز، گۇناھسىز ھايۋانلارنى ئەمەس، بەلكى ئادەمنى قان قىلىشىمىز كېرەك. بۇگۈندىن باشلاپ ئەگەر كىم ئېغىر جىنايەت ئۆتكۈزسە، شۇنى قان قىلايلى، ــ دەپتۇ.

ۋەزىرلەر يەنە توسۇپ:

ــ ئادەمنى قان قىلساق تەڭرى خۇش بولمايلا قالماستىن، پۇقرالارمۇ ساراسىمىدە قالىدۇ، ــ دەپ پادىشاھنى بۇ نىيىتىدىن ياندۇرماقچى بولغانىكەن، پادىشاھ:

ــ مېنىڭ دېگىنىمدەك قىلىڭلار، ــ دەپ گەپنى ئۇزۇۋېتىپتۇ.

بۇ خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن، پۇقرالارنىڭ ھەممىسى سۆز - ھەرىكىتىگە قاتتىق دىققەت قىلىدىغان بولۇپ كېتىپتۇ. چۈنكى، ھېچكىمنىڭ ئۆز جېنى بىلەن ئويناشقۇسى يوق ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن گەرچە قۇرغاقچىلىقنىڭ تەسىرىدىن پۇقرالارنىڭ تۇرمۇشى سەل قىيىندا ئۆتسىمۇ، كىشىلەر ناھايىتى ئېجىل - ئىناق ئۆتىدىغان بولۇپ كېتىپتۇ.

بىركۈنى ھاۋانى بۇلۇت قاپلاپتۇ. پادىشاھ ۋەزىرلەرگە:

— قاراڭلار، ئاسمانمۇ، يەرمۇ خەيرلىكە تولدى، سىلەرنىڭ مېھرىبانلىقىڭلار گويا يامغۇردەك زېمىنىدىكى بارلىق مەۋجۇداتلارنى سۇغارماقتا. تەڭرى چوقۇم بۇنىڭدىن تەسىرلىنىپ يامغۇر ياغدۇرۇپ بېرىدۇ، — دەپتۇ ھەمدە پادىشاھ بېشىدىن تاجىسىنى ئېلىۋېتىپ، نەزىر - چىراغ سۇپىسىدا تىزلىنىپ:

— تەڭرىم! قارىڭ، ئېلىمىزنىڭ پۇقرالىرى نەقەدەر ئاچ كۆڭۈل، ئەگەر يامغۇر ياغدۇرۇشىڭىز ئۈچۈن چوقۇم قان قىلىش زۆرۇر بولسا، مېنى قۇربان قىلىڭ، — دەپتۇ. پادىشاھ دۇئا قىلىپ بولۇشىغلا، شۇ زامات يامغۇر يېغىپتۇ. پادىشاھ بۇ پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ پۇقرالارغا:

— كۆپچىلىكىنىڭ مېھرىبانلىقى ۋە خالىس نىيىتى بۇ ئاپەت ئۈستىدىن غالىب كەلدى، ئەگەر ئۆز ۋاقتىدا قان قىلىپ يامغۇر تىلىگەن بولساق، تىلىكىمىزگە ئېرىشەلمەيلا قالماستىن، ئەكسىچە شۇ سەۋەبلىك گۇناھ ئۆتكۈزۈپ، تېخىمۇ چوڭ بالا - قازاغا دۇچار بولغان بولاتتۇق، — دەپتۇ.

نادانلىق — ئىنسانىيەتنىڭ بىر ھەسرىتى. نادانلىق تۈپەيلى نۇرغۇن ئادەملەر خاتالىق ئۆتكۈزىدۇ، نادانلىق تۈپەيلى نۇرغۇن ئادەملەر جىنايەت يولىغا ماڭىدۇ، نادانلىق تۈپەيلى...

ھېلىمۇ، تەڭرى ئىنسانىيەتكە ئەقىل - پاراسەت ئاتا قىلغانىكەن، شۇڭا كۆپىنچە ۋاقىتلاردا نادانلىق ئالدىدا ئەقىل - پاراسەت

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

هامان ئۆزىنىڭ ئۇلۇغلۇقىنى نامايان قىلىدۇ. ئىنسانلارنى ھەر ۋاقىت غاپىللىقتىن ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرىدۇ.

ئەسلەش ۋە ئۇنتۇش

مەشھۇر بىر ئەرەب يازغۇچىسى ئەلى دوستلىرى جاپىار ۋە مەسئۇد بىلەن سايادەتكە چىقىپتۇ. بىركۈنى ئۇچەيلەن بىر قىيا-نىڭ يېنىدا كېتىۋېتىپ، مەھمۇدنىڭ پۇتى تېيىلىپ كېتىپ، ياخ-شى دەسسىيەلمەي قىياغا سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىپ، بىر تۇپ دەرەخكە ئېسىلىپ قاپتۇ. تەلىيىگە ئابباس ئۇنى تارتىپ چىقا-رىۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەھمۇد شۇ ئەتراپتىكى بىر تاشقا: «xx يە-لى xx ئايىنىڭ xx كۈنى ئابباس مەھمۇدنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇرۇپ قالدى» دەپ ئويۇپ قويۇپتۇ. ئۇچەيلەن يەنە سەپىرىنى داۋاملاشتۇ-رۇپتۇ. بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ ئابباس بىلەن مەھمۇد بىر كىچىك ئىشتا تەگىشىپ قاپتۇ. ئابباس ئاچچىقىدا مەھمۇدنى بىر شاپىلاق سايتۇ. مەھمۇد يۈگۈرگىنىچە بېرىپ قۇمغا: «xx يىلى xx ئايىنىڭ xx كۈنى ئابباس مەھمۇدنى بىر شاپىلاق سالدى» دەپ يېزىپ قويۇپتۇ.

ئۇلار سايادەتتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، يول بويى مۇشۇ ئىش كاللىسىغا كىرىۋالغان ئەلى مەھمۇدتىن نېمە ئۈچۈن ئابباس-نىڭ ئۆلۈمدىن قۇتقۇزۇۋالغانلىقىنى تاشقا ئويۇپ قويۇپ، ئۇرغاز-لىقىنى قۇمغا يېزىپ قويغانلىقىنى سوراپتىكەن، مەھمۇد:

— ئابباسنىڭ مېنى قۇتقۇزۇۋالغانلىقىنى مەڭگۈ ئۇنتۇپ قال-ماي، دەپ تاشقا ئويۇپ قويدۇم. ئۇ مېنى ئۇرغان ئىشقا كەلسەك، قۇملۇقتىكى خەتنىڭ يوقلىشىغا ئەگىشىپ، ئۇنى تولۇق ئۇنتۇپ كېتىمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

باشقىلارنىڭ قىلغان ياخشىلىقلىرىنى ئېسىمىزدە مەھكەم تۇ-تۇپ، ئۆچمەنلىكىمىزنى ئۇنتۇپ كەتسەكلا، ھايات مۇساپىمىزنى تېخىمۇ ئوڭۇشلۇق، تېخىمۇ خۇشال داۋاملاشتۇرالايمىز.

ئۇمىد رېتسېپى

بىر ئەما ئۇستاز بىلەن ئەما شاگىرت ئۇچ تارىلىق غېجەك چېلىپ جان باقىدىكەن. ئۇستازنىڭ يېنىدا ئەما كۆزنى ئاچىدىغان خاسىيەتلىك رېتسېپ بار ئىكەن. ئۇنى ئۇنىڭغا ئۇزۇن يىل ئىستىقامەت قىلغان بىر راھىب ھەدىيە قىلغان بولۇپ، راھىب بۇ رېتسېپنى بەرگەندە:

ــ غېجەك چېلىپ مىڭ تال تارنى ئۈزگەندىن كېيىن، بۇ رېتسېپنى ئېچىپ كۆرسىڭىز بولىدۇ. بىر تال كەم بولسىمۇ بولمايدۇ، ــ دېگەنىكەن.

توپتوغرا 53 يىلدىن كېيىن، ئەما ئاخىر مىڭ تال تارنى تولۇق ئۈزۈشكە مۇۋەپپەق بولۇپتۇ ھەمدە يېنىدىكى رېتسېپنى كۆزى ساق بىرسىگە ئوقۇتماقچى بوپتۇ. ئۇ ئادەم رېتسېپنى ئېلىپ كۆرۈپ:

ــ بۇ بىر ۋاراق ئاق قەغەز ئىكەن، بىر تالمۇ خەت يوق، ــ دەپتۇ.

ئەما بۇ گەپنى ئاڭلاپ بىردىنلا ئۇستاز ئېيتقان «مىڭ تال تارا» دىكى ھېكمەتنى چۈشىنىپتۇ. ئەسلىدە، ئۇ 53 يىلدىن بېرى پەقەت مۇشۇ «ئارزۇ» ئۈچۈنلا ساز چالغانىكەن.

شۇنىڭدىن كېيىن، ئەما «رېتسېپنى» شاگىرتىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا:

ــ مەندە بىر خاسىيەتلىك رېتسېپ بار، كۆزۈڭنى چوقۇم ساقايتىدۇ، بىراق سەن ساز چېلىپ مىڭ تال تارنى ئۈزگەندىن كېيىنلا ئاندىن ئۇنى ئېچىپ كۆرسەڭ بولىدۇ، ــ دەپتۇ.

شاگىرتى خۇشال ھالدا بۇ خاسىيەتلىك رېتسېپنى ئېلىپ قويۇنىغا سالىتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېڭى نادىرسى

قاقاستا گۈل

ئىبادەتخانا ئالدىدا ھېچ نەرسە ئۇنمەيدىغان بىر پارچە قاقاس، يەر بولۇپ، ھەر يىلى ئاق قالىدىكەن. بۇ يەرنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق رولى بارلىقىنى، تېرىپ پەرۋىش قىلسا چىرايلىق بىر بوستانلىققا ئايلىنىش مۇمكىنلىكى بارلىقىنى ھېچكىم خىيالىغا كەلتۈرۈپ قويمايدىكەن.

لېكىن ئىككىلا كۆزى ئەما شۇڭماق ئۇستاز بۇ ئاق يەرنى چۆل-لۈك ھېسابلىماپتۇ. تەرىقەتكە كىرگەندىن باشلاپ، قولى بىكار بولسىلا بۇ يەرگە كېلىپ ئوتىغۇچ بىلەن يەر ئاغدۇرۇپتۇ. ھەر خىل گۈل ۋە ئۆسۈملۈكلەرنىڭ ئۇرۇقلىرىدىن تېپىپ كېلىپ تېرىپتۇ. كۈنلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئۆتۈۋېرىپتۇ. شۇڭماق ئۇستاز بۇ يەرگە پەرۋىش قىلىشنى بىر كۈنمۇ توختاتماپتۇ. كۆز - قۇلىقى ساق ئادەملەر ئۇنى «سارالىق» دەيىشىپتۇ.

ھالبۇكى، شۇڭماق ئۇستاز سالغان ئۇرۇقلار بىخ چىقىرىپ، قاقاسلىق بارا - بارا يېشىل چىمەنلىككە ئايلىنىپتۇ ۋە بىر كېچىدىلا چىققان باھار شامىلىدا خىلمۇخىل گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلىپتۇ. ئەتىگىنى راھىبلار بۇ مەنزىرىگە قاراپ ھالىق - تالىق قاپتۇ.

پەقەت شۇڭماق ئۇستازلا جىمجىت تۇرۇپتۇ. چۈنكى، ئۇ ئەما بولغاچقا، گۈللەر ھەرقانچە چىرايلىق ئېچىلغىنى بىلەنمۇ كۆرەل-مەيدىكەن. ئۇنىڭ بۇ بىر پارچە قاقاسلىقنى گۈللۈككە ئايلاندۇرۇشى پەقەت باشقىلارنىڭ ھۆزۈرلىنىشى ئۈچۈن، شۇنداقلا باشقىلارغا قا-رىغۇلارنىڭ نەزىرىدە قاقاسلىق مەۋجۇت ئەمەسلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈنلا ئىكەن.

پەرۋەردىگار بىلەن سۆھبەت

بىر مېيىپ ئادەم جەننەتكە كېلىپ پەرۋەردىگار بىلەن كۆرۈ-

شۇپ، پەرۋەردىگاردىن ئۆزىگە ساق پۇت ـ قول ئاتا قىلمىغانلىقى توغرۇلۇق ئاغرىنىپتۇ. پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا بىر دوست تونۇشتۇ. رۇپتۇ. بۇ ئادەم يېڭىلا ئۆلۈپ جەننەتكە كىرگەنىكەن. ئۇ مېيىپ ئادەمگە:

ــ سەن مۇشۇ ھالىتىڭدىن خۇشال بولساڭ بولىدۇ، چۈنكى سەن ھېچبولمىغاندا تېخى تىرىك، ــ دەپتۇ.

تۇزۇكرەك ئەملگە ئېرىشەلمىگەن بىر ئادەم جەننەتكە كېلىپ يەنە پەرۋەردىگاردىن ماڭا يۇقىرى مەنسەپ بەرمىدىڭ، دەپ ئاغرىنىپتۇ. پەرۋەردىگار ھېلىقى مېيىپ ئادەمنى ئۇنىڭغا تونۇشتۇرۇپ. تۇ. مېيىپ ئادەم ئۇنىڭغا:

ــ ھازىرقى كۇنۇڭنىڭ قەدرىگە يەتمۇ ھېچبولمىغاندا سەن تېخى ساغلام! ــ دەپتۇ.

بىر ياش جەننەتكە كېلىپ پەرۋەردىگارغا:

ــ كىشىلەر مېنى چوڭ كۆرمىدى، ــ دەپ ھال ئېيتىپتە. كەن، پەرۋەردىگار ھېلىقى ئەملدارنى ئۇنىڭغا تونۇشتۇرۇپتۇ. ئۇ ئەملدار ھېلىقى ياشقا:

ــ مۇشۇ كۇنلىرىڭنى قەدىرلىگىن! ھېچبولمىغاندا سەن تېخى ياش، ــ دەپتۇ.

ئادەم پەرۋەردىگار بىلەن سۆھبەتلەشسە، ئەملىيەتتە ئاڭلايدىغىنى ئۆزىنىڭ ئاۋازىدۇر.

ئېۋەنسىز ئايال

بىر ئەر ئۆمۇر بويى بويتاق ئۆتۈپتۇ. چۈنكى، ئۇ بىر ئېۋەنسىز ئايالنى ئىزدەيدىكەن، ئۇ يەتمىش ياشقا كىرگەندە كىشىلەر ئۇنىڭدىن:

ــ سىز ئۆمۇر بويى ئەل ئارىلاپ ئېۋەنسىز ئايال ئىزدىدىڭىز، ئەجەبا شۇنچە كەڭرى دۇنيادىن بىرەرمۇ ئېۋەنسىز ئايال تاپالمىدىڭىز.

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

كۆزمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئۇ بوۋاي ئىنتايىن ھەسرەتلەنگەن ھالدا:

— ئۆزۈم ئىزدىگەن ئېۋەنسىز ئاياللدىن بىرنى ئۇچراتتىم، — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم يەنە:

— ھە، ئاخىر قانداق بولدى؟ سىلەر نېمىشقا توي قىلمىدىڭلار؟ — دەپتىكەن، بوۋاي تېخىمۇ قاتتىق ھەسرەتلەنگەن ھالدا:

— قانداق بولاتتى، ئۇمۇ بىر ئېۋەنسىز ئەر ئىزدەۋېتىپتۇ، — دەپتۇ.

قاردىكى ئاۋاز

دوكتور كروم ئامېرىكا مىسسىسىپى ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ پروفېسسورى ئىدى. بىر قېتىم ئۇ خىزمەت يىلىن يالىي ئۇنىۋېرسىتېتىغا بېرىپتۇ، كەچتە بىر ئاز ھاراق ئىچىپ، ياتقىدا تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرۇپ، تېلېۋىزوردىن يېقىن ئەتراپتا قاتتىق قار ياغىدىغانلىقى توغرىسىدىكى ئالدىن مەلۇماتنى كۆرۈپتۇ. ئۇشتۇمتۇت ئۇنىڭ كاللىسىغا كىشىلەر قار سۈغا چۈشسە شاۋقۇن پەيدا قىلىدۇ دەيدۇ، مەن نېمىشقا قارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ باقماي-مەن؟ دېگەن خىيال كېلىپ قاپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئۇ مەكتەپتىن بىر ماشىنا ۋە بىر قىسىم ئاۋاز ئۆلچەش ئۈسكۈنىلىرىنى ئارىيەت ئېلىپ، كېچىلەپ يولغا چىقىپ قار ياغىدىغان يەرگە قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇ ھېلىقى رايونغا بارسا، ھاۋارايىدىن ئالدىن بېرىلگەن مەلۇمات توغرا چىقماپتۇ. قار ياغىدىغان دائىرە جەنۇبقا سۈرۈلۈپتۇ. ئۇ ماشىنىنى جەنۇبقا قاراپ ھەيدەپ، ئاخىر ۋېنگىرىيەنىڭ غەربىدىكى بىر شەھەردە قارنىڭ يېغىشىغا ئولگۇرۈپتۇ. ئۇ ئۈستى ئوچۇق سۇ ئۆزۈش كۆلچىكى بار بىر مېھمانخانىدىن ئۆي ئىجارە ئېلىپ سونارلىق ئاۋاز يەتكۈزۈش سىمى

ۋە سېنزورنى سۇ ئۇزۇش كۆلچىكىگە ئۇلاپتۇ.

مۆجىزە ئاخىر يۈز بېرىپتۇ. ھاۋادىن ئاۋازسىز چۈشكەن قار سۈغا تېگىشى بىلەنلا ئۇزۇن ھەم زىل ئاۋاز چىقىرىپتۇ، ئۇنىڭ چاستوتىسى ناھايىتى يۇقىرى بولغاچقا، ئادەملەر بۇ خىل ئاۋازنى ئاڭلىيالمايدىكەن. سۈدىكى دېلفىن ۋە بېلىقلارغا نىسبەتەن ئېيتقاندا بۇ خىل كۈچلۈك شاۋقۇننى خۇددى ئىنسانلار ماشىنىنى جىددىي تورمۇزلىغان چاغدىكى سەت ۋە كۈچلۈك ئاۋازنى ئاڭلىغاندىغا ئوخشاشلا «قۇلاقنى پاڭ قىلغۇدەك» دەرىجىدە دېيىشكە تامامەن بولىدىكەن. كرۇم يەنە قارنىڭ سۈغا چۈشكەندىكى چاستوتىسىنىڭ 50 دىن 200 كىلوگېرتسقىچە بولىدىغانلىقىنى بايقىغان. ئادەتتە نۇرغۇن سۇ ئاستى ھايۋانلىرى 20 كىلوگېرتسىتىن تۆۋەن ئاۋاز-نىلا ئاڭلىيالايدىكەن. ئۇ «بۇ ھەقىقەتەن بىر شائىرانە بايقاش بولدى» دېگەن.

چېقىق تەشتەك نەزەرىيەسى

بىر ئادەم ئېھتىياتسىزلىقتىن بىر گۇل تەشتىكىنى چېقىۋېتىپتۇ، لېكىن ئۇ بۇنىڭغا قايغۇرماستىن ئېڭىشىپ تەشتەك سۇ-نۇقلىرىنى بىرمۇبىر تېرىپ يىغىپتۇ. ئۇ بۇ پارچىلارنى چوڭ-كىچىكلىكى بويىچە تۈرگە ئايرىپ، ئېغىرلىقىنى ئۆلچەپ چىقىپ-تۇ. نەتىجىدە بۇ سۇنۇق پارچىلىرىنىڭ ئىچىدە ئېغىرلىقى 10 گىرامدىن 100 گىرامغىچە بولغانلىرى ئەڭ ئاز، بىر گىرامدىن 10 گىرامغىچە بولغانلىرى سەل كۆپ، 0.1 گىرامدىن بىر گىرامغىچە ۋە 0.1 گىرامدىن تۆۋەنلىرى ئەڭ كۆپ ئىكەنلىكىنى بايقىغان. شۇ-نىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، بۇ پارچىلارنىڭ ئېغىرلىقى ئوتتۇرىسىدا بىر-دەك ھەسسىلىك مۇناسىۋىتى بارلىقىنى ئېنىقلاپ چىققان، يەنى بىر قەدەر چوڭ پارچىلارنىڭ ئېغىرلىقى سەل كىچىكرەك پارچىنىڭ ئېغىرلىقىنىڭ 16 ھەسسىسىگە، سەل كىچىكرەك پارچىنىڭ ئې-

غىرلىقى كىچىك پارچىنىڭ ئېغىرلىقىنىڭ 16 ھەسىسىگە، كىچىك پارچىنىڭ ئېغىرلىقى ئۇ كىچىك پارچىنىڭ ئېغىرلىقىنىڭ 16 ھەسىسىگە... توغرا كېلىدىغانلىقىنى ئېنىقلىغان، شۇنىڭ بىلەن، ئۇ بۇ خىل «چېقىلغان تەشتەك نەزەريىسى» دىن پايدىلىنىپ مەدەنىي يادىكارلىقلار، مېتېئورىت قاتارلىق ئەسلىي ھالىتىنى بىلگىلى بولمايدىغان جىسىملارنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە باشلىغان. ئۇنىڭ بۇ خىل بايقىشى ئارخېئولوگىيە ۋە ئاسمان جىسىملىرى تەتقىقاتىغا ئويلىمىغان ئۇنۇم ئېلىپ كەلگەن.

بۇ ئادەم دانىيەلنىڭ فىزىكا ئالىمى ياقۇپ بول ئىدى.

دۇنيادىكى نۇرغۇن ئۇلۇغ نەزەريىلەر ئەمەلىيەتتە بىز كۆندە كۆرۈپ ئادەتلىنىپ كەتكەن تۇرمۇشتىكى ئەنە شۇنداق كىچىك بايقاشلاردىن كەلگەن. قولىمىزدىكى تەشتەك چېقىلىپ كەتسە، خاپا بولۇپ ئاچچىقلانغان ھالدا تەشتەك سۇنۇقلىرىنى يىغىپ تۆكۈۋېتىپلا خالاس تاپساق، ئۇنداقتا ئەخلەتتىن بىر مەشھۇر نەزەريىەنىڭ كېلىپ چىقىدىغانلىقىنى قانداق بىلەلەيمىز؟

يۇلتۇز كەينىدىكى كائىنات

ئوقۇتقۇچى دوسكىغا بوردا بىر چېكىت ئۇرۇپتۇ، ئاندىن ئوقۇغۇچىلاردىن:

— نېمىنى كۆردۈڭلار؟ — دەپ سوراپتۇ.

پۈتۈن سىنىپتىكى 50 نەپەر ئوقۇغۇچى بىردەك:

— بىر تال ئاق چېكىت، — دەپتۇ.

ئوقۇتقۇچى:

— خاتا، — دەپتۇ.

ئوقۇغۇچىلار ھەيران بولۇپ:

— قانداقسىگە خاتا بولىدۇ؟ بىر ئاق چېكىت ئىكەنلىكى ئېنىق تۇرمامدۇ؟ — دەپتۇ، ئاندىن جۇرئەتلىكرەك ئوقۇغۇچىدىن بىرى

چىقىپ دوسكىغا يېقىن كېلىپ، ئوقۇتقۇچىنىڭ دوسكىغا چەككەنى زادى نېمە ئىكەنلىكىگە ئەستايىدىل قاراپ باقماقچى بوپتۇ، قانداقلا بولمىسۇن يەنىلا بىر ئاق چېكىت كۆرۈنۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن تەمكىن هالدا:

— مۇئەللىم، چاتاق يوق. ئۇ راستتىنلا بىرتال ئاق چېكىت، — دەپتۇ.

ئوقۇتقۇچى:

— هەممىڭلارنىڭ كۆرگىنىڭلار پەقەت بىر تال ئاق چېكىتلىما؟ — دەپتۇ.

بىر ئوقۇغۇچى:

— مۇئەللىم، سىز بىزنى تەسەۋۋۇرغا بايراق بولسۇن دەۋاتامسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئوقۇتقۇچى ئۇنىڭ سۆزىنى كەسكىن ئىنكار قىلىپ:

— مېنىڭ ئۆتۈۋاتقىنىم ئەدەبىيات دەرسى ئەمەس، مەن سىلەر-دىن هازىر كۆرۈۋاتقىنىڭلارنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سوراۋاتىمەن، — دەپتۇ.

— كۆرۈۋاتقىنىمىز بىر تال ئاق چېكىتتەۋ؟ — دەپتۇ 50 نەپەر ئوقۇغۇچى بىردەك ئاۋازدا.

— ئەجەبا، هېچقايسىڭلار ئاق چېكىتنىڭ كەينىدىكى دوسكا ۋە دوسكىنىڭ كەينىدىكى تامنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟

ئوقۇغۇچىلار شۇندىلا ئوقۇتقۇچىنىڭ سۆزىنى چۈشىنىپ:

— كۆردۇق، — دەپتۇ.

پەقەت «دوسكا» دىكى «ئاق چېكىت» نىلا كۆرۈپ، ئاق چېكىتنىڭ كەينىدىكى «دوسكا» ۋە دوسكىنىڭ كەينىدىكى «تام» نى تەزەردىن ساقىت قىلىش بىز تۇرمۇشتا دائىم ئۆتكۈزىدىغان خاتالىقىمىزمۇ؟

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

تىلاۋەت شىرەسىدە ئېچىلغان گۈل

تاڭ سەھەر، تېخى كۈن چىقمىغاچقا، ئاسمان تولۇق سۈزۈلۈپ كېتەلمىگەنىدى، بىر ئادەم شەبنەمدىن ھۆل بولغان مۇزدەك چۆپ-لۈكتە تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ:

ــ ئۇستاز مېنى كەچۈرسىلە، ــ دەپ ندا قىلىۋاتاتتى.

ئۇ مۇشۇ شەھەردىكى ئۇچىغا چىققان ئالقانات بولۇپ، 20 يىل ئىلگىرى بۇتخانىدا راھىب كالام ئىنتايىن ئامراق شاگىرت ئىدى، راھىب كالام ئۇنىڭ كۆزىگە كۆرۈنگەن بۇددا مۇرىتى بولۇپ چې-قىشنى ئۈمىد قىلىپ، بىر ئۆمۈر ئۆگەنگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئۇنىڭغا ئۆگەتكەن، ئەپسۇسكى ئۇنىڭ ئېتىقادى بۇزۇلۇپ، بىر كې-چىدىلا بۇتخانىدىن ئۇن ــ تىنسىز كېتىپ قالغانىدى. ئۇ تاغدىن چۈشۈپ، شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن، ئىشرەت كوچىسىغا بېشى-چىلاپ كىرىپ كەتكەن ھەمدە بىر كۈن ئۆتسە بىر كۈنگە ھېساب قىلىپ ياشاپ كەلگەنىدى.

ھېچبىر مەقسەت ــ نىشانسىز ئۆتىدىغان بۇ خىل كۈنلەر قارا-ماقتا كۆڭۈللۈكتەك كۆرۈنگەن بىلەن ئەمەلىيەتتە بەكمۇ مەنىسىز ئىدى. ئۇ بۇنى ئارىدىن توپتوغرا 20 يىل ئۆتكەندە بىر كېچىسى تۇيۇقسىز ھېس قىلغانىدى، شۇ كۈنى كېچىسى ئۇخلاۋېتىپ ئۇ بىرسى تۇرتكەندەكلا چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىپ، ئالقىنىغا يوپيو-رۇق شولا چۈشۈپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ بىردىنلا قىلمىش ــ ئەتمىش-لىرىگە قاتتىق ئۆكۈنۈپ، كىيىمىنى كىيىپلا بۇتخانىغا قاراپ ئات چاپتۇردى.

ئۇ تىزلانغىنىچە ئولتۇرۇپ، راھىب كالامغا يالۋۇرماقتا ئىدى:

ــ ئۇستاز، گۇناھىمدىن ئۆتۈپ، مېنى قايتىدىن شاگىرتلىققا قوبۇل قىلامسىز؟

ئۇنىڭ كۈتكەن يېرىدىن چىقمىغانلىقىدىن قاتتىق ئۈمىدسىز-

لەنگەن راهىب كالام ئۇنىڭغا قاراپ نەپرەت ۋە ئۆچمەنلىك بىلەن بېشىنى چايقىدى:

ــ ياق، سېنىڭدەك گۇناهى چەكتىن ئاشقان دوزىخنى كەچۈرۈش، يەنە تېخى قايتىدىن مۇرىتلىققا قوبۇل قىلىش قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن؟ بۇ خۇددى مۇنۇ ئالدىڭدا تۇرغان تىلاۋەت شىرەسىدىن گۈل ئۇنۇپ چىقىشىنى تىلىگەندەكلا بىر ئەخمىقانە خىيال.

ئالىقانات ئۇمىدسىزلىنىپ كېتىپ قالدى، ئىككىنچى كۈنى ئەتىگەندە تىلاۋەتخانىغا كىرگەن راهىب كالام ئالدىدا تۇرغان مەنزىرىگە قاراپ داڭ قاتقىنىچە تۇرۇپلا قالدى. تىلاۋەت شىرەسىدە خۇش ھىدى ئادەمنى بىھۇش قىلىدىغان خىلمۇخىل گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلىپ كەتكەنىدى، تىلاۋەتخانىدا ئازراقمۇ شامال يوق، ئەمما گۈللەر گويا بىرسىنى چاقىرىۋاتقاندەك بىرخىلدا ئېغىر تەۋرىنىپ تۇراتتى.

شۇ تاپتا راهىب كالام ھەممىنى چۈشەنگەنىدى، شۇڭا ئۇ يۈگۈرگىنىچە تاغدىن چۈشۈپ، ئالىقاناتنى ئىزدىدى، بىراق كېچىكىكەنىدى، ئۇستازىنىڭ مۇئامىلىسىدىن كۆڭلى سوۋۇغان ئالىقانات يەنە ئەسلىدىكى بىمەنە تۇرمۇش قوينىغا ئۆزىنى ئاتقانىدى.

تىلاۋەت شىرەسىدە ئېچىلغان گۈللەر بىر كۈندىن كېيىن قۇرۇپ كەتتى.

نەزەر

ئافرىقىدىكى بىر قەبىلە باشلىقى ئۆچ ئارالغا سایاھەتكە بېرىپ-تۇ. قايتىپ كەلگەندىن كېيىن كىشىلەر ئۇ يەرنىڭ ئەھۋالىنى سورىغانىكەن، قەبىلە باشلىقى ئويلىنىپ تۇرۇۋېلىپ:

ــ ئەنگلىيەلىكلەر پۇتۇنلەي ئىنگلىز تىلىدا سۆزلىشىدىكەن، ھەتتا كىچىك بالىلارمۇ ئىنگلىز تىلىدا سۆزلەيدىكەن، ــ دەپتۇ.

قەبىلە باشلىقىنىڭ ئېيتقىنى توغرا، چۈنكى ئۇنىڭ دىققەت

قىلغىنى مۇشۇلا، بەلكىم باشقىغا دىققەت قىلمىغاندۇ؟

مانا بۇ نەزەرىيە.

بۇ خۇددى بۇركۇت ھەرقانچە ئېگىز ئۇچسىمۇ توشقانىنىلا كۆرەلىگەندەك، ماي قوڭغۇزىنىڭ نەزىرىدە ئوتلاقتىكى تېزەكلا بولغاندەك بىر ئىش.

نەزەر ـ دائىرە قىممەت يۆنىلىشىنى بەلگىلەيدۇ.

ئادەتتە بىز ئەقىللىكرەك ئادەملەرنى ياكى بەزى مەشھۇر شەخسلەرنى «ئېگىزدە تۇرۇپ يىراقنى كۆرەلەيدۇ» دەپ تەرىپلەيمىز. ئەمەلىيەتتە، بۇنداق ئادەملەر بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلاردا يۈرسىمۇ خىيالىدا پۈتۈن دۇنيا بولىدۇ، لىۋ ۋىنچى كۆكتات تېرىپ يۈرگەن چاغلىرىدىلا ساۋساۋ ئۇنىڭ ھەقىقىي بىر ئەزىمەت ئىكەنلىكىنى سېزىۋالغان ئەمەسمىدى؟ كېچە ـ كۈندۈز خىيالىدىن ھور مۇنچىسى، سوقما توپ دېگەنلەر چىقمايدىغان ئادەم ھەرقانچە چوڭ سۆزلىسىمۇ، ئۇنىڭ ئىنتىلىشى مۇشۇ دائىرىدىن ھالقىپ كېتەلمەيدۇ، شۇنداقلا ئۇنىڭ قولىدىن چوڭراق بىرەر ئىش كېلىشىدىن ئۈمىد كۈتكىلىمۇ بولمايدۇ.

بىر قېتىم چىتيەن ئېكىدا دائىساكو توينىبىيدىن «ئەگەر تۇغۇلىدىغان ۋاقىت ۋە ئورۇننى تاللىۋېلىش مۇمكىن بولسا، سىز قاچان، قەيەردە تۇغۇلۇشنى خالايتتىڭىز؟» دەپ سوراپتۇ. ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىلىسى جاھانغا مەشھۇر ئالىم، بىرى پەيلاسوپ، بىرى تاۋرىخشۇناس. «ئەگەر ۋاقىتنى كەينىگە ياندۇرغىلى بولسا، مەن مىلادىيە بىرىنچى يىلى ياۋروپا ـ ئاسىيا قۇرۇقلۇقى تۇتاشقان يەردە تۇغۇلۇشنى خالايتتىم، چۈنكى قەدىمكى مىسىر مەدەنىيىتى، ياۋروپا مەدەنىيىتى ۋە ئاسىيا مەدەنىيىتى مۇشۇ رايوندا ئۇچراشقان ھەمدە پۈتۈن جاھانغا تارقالغان. مەن مۇشۇلارنى ئۆز بېشىمدىن كەچۈرۈش جەريانىدا، ھەرخىل مەدەنىيەت ھادىسىلىرىنىڭ دۇنياغا بولغان تەسىرىنى توغرا كۆزەتكەن بولاتتىم» دەپتۇ.

كىت

كىت دېگىز پادىشاھى ئىكەن. ۋەھشىي لەھەڭمۇ ئۇنىڭ بۇيرۇ-قىغا غىڭ قىلالمايدىكەن، بىركۈنى ئۇ بىر توپ لەھەڭنى ئەڭ سېز-مىز بېلىقلارنى تۇتۇپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. لەھەڭ تۇتۇپ كەلگەن باشقا بېلىقلارنى ئۇ بىر يالماپلا يۇتۇۋېتىدىكەن. كىچىك كېمىدەك چوڭلۇقتىكى بېلىقتىن بىر قېتىمدا نەچچە ئون تال يەپمۇ تويمايدىكەن. ئۇ ئاسمان ـ پەلەك دولقۇن چىقىرىپ بېلىقلارنى قىرغاققا چىقىرىپ، لەھەڭگە:

ـــ تېز تۇت، تېز تۇت، ـــ دەپ بۇيرۇق قىلىدىكەن.

كېيىن، ئۇ لەھەڭنىڭ ھەربىر كىتنى ئاستا كۆرۈپ، ئۆزى بېلىق توپىغا ئېتىلىپ، ھەممە بېلىقنى بىراقلا يۇتۇۋەتمەكچى بوپتۇ، نەتىجىدە بەك كۆچەپ كەتكەنلىكتىن بىر قورام تاشنىڭ ئوستىگە چىقىپ قېلىپ چۈشەلمەپتۇ. ئۇ يېمەكچى بولغان بېلىقلار توپلىشىپ كېلىپ ئۇنىڭ گۆشىنى تىتىپ يېيىشكە باشلاپتۇ.

قۇش قەدرى، ئادەم خارى

چى جىڭلۇڭ نۇرغۇن قۇش بېقىپتۇ، بىركۈنى ئۇنىڭ قۇشلىرىنى باقىدىغان جۇچۇ ئېھتىياتسىزلىقتىن بىر قۇشنى قاچۇرۇپ قويۇپتۇ. چى جىڭلۇڭ بۇنىڭدىن قاتتىق غەزەپلىنىپ ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بوپتۇ. يەنزى بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن چى جىڭلۇڭنىڭ ئالدىغا بېرىپ مۇنداق دەپتۇ:

ـــ ئالىيلىرى، مېنىڭ قارىشىمچە، جۇچۇ ئۆلۈمگە لايىق جىنايەتتىن ئۆچىنى ئۆتكۈزۈپتۇ، مەن بۇلارنى ئۇنىڭغا بىرمۇبىر دەپ بېرەي، ئۇ ئۆلسىمۇ گۇناھىنى تونۇپ ئۆلسۇن.

ـــ قېنى سۆزلە.

— جۇچۇ ئالىملىرىنىڭ قۇشنى بېقىپ، بىر قۇشنى قاچۇرۇپ قويۇپتۇ، بۇ بىرىنچى گۇناھى. ئۇ ئالىملىرىنىڭ قېچىپ كەتكەن بىر قۇشى ئۇچۇنلا ئادەم ئۆلتۈرۈشىگە سەۋەبچى بولىدۇ، بۇ ئىككىنچى گۇناھى. بۇ ئىشنى باشقا ئەلنىڭ ئادەملىرى ئۇقسا، چوقۇم ئالىملىرىنى بىر قۇشنى ئادەمنىڭ ھاياتىدىنمۇ مۇھىم كۆرىدىكەن، دەپ سۆز ـ چۆچەك قىلىشىدۇ، بۇ ئۇنىڭ ئۇچىنچى گۇناھى. مېنىڭ سۆزۈم تۈگىدى، ئالىملىرى، ئۇنى دەرھال ئۆلتۈرگەيلا.

— ئۆلتۈرمەيمەن، مەن خاتالىشىپتىمەن، — دەپتۇ.

ئۇچ تەمسىل

جىڭ پىڭگۇڭ ۋەزىرى شى گۇاڭغا مۇنداق دەپتۇ:

— يەتمىشتىن ھالقىپتىمەن، دائىم بىلىدىغانلىرىم بەك ئازدەك ھېس قىلىمەن، گەرچە جىقراق نەرسىلەرنى ئۆگەنگۈم بولسىمۇ، لېكىن ياشىنىپ قالدىم، ئەمدى بىر نەرسە ئۆگىنىشكە كېچىكتىم، — دەپتۇ، شى گۇاڭ ئۇنىڭغا.

— سىزگە ئەستايىدىل گەپ قىلسام چاقچاققا ئايلاندۇرغىنىڭىز نېمىسى؟

— قۇللىرى قانداقمۇ سىلىگە چاقچاق قىلىشقا پېتىنالىسۇن؟ مېنىڭ دېمەكچى بولغىنىم، ئەگەر بىر ئادەم بالىلىق ۋاقتىدىن تارتىپ ئۆگەنسە، ئۇنىڭ ئىستىقبالى ئەتىگەنكى قۇياشتەك پارلاق بولىدۇ، تازا قۇرامىغا يەتكەن ۋاقتىلىرىدىن باشلاپ ئۆگەنسىمۇ ھاياتىنىڭ قالغان يېرىمىنى ئەھمىيەتلىك ئۆتكۈزەلەيدۇ، ئۆگەنگەنلىرىنى شامنىڭ يالقۇنىغا ئوخشىتىشقا بولىدۇ، گەرچە شامنىڭ يورۇقى ئانچە كۈچلۈك بولمىسىمۇ، لېكىن قاراڭغۇدا تىمىسقىلاپ يۈرگەندىن جىق ياخشى، — دەپتۇ.

ئوغۇلنىڭ نەزەرىدىكى ئاتا

يەتتە ياش:
ـــ مېنىڭ دادام قالتىس ئادەم، بىلمەيدىغىنى يوق.
ئون تۆت ياش:
ـــ دادامنىڭ بەزى گەپلىرى خاتادەك قىلامدۇ ـ نېمە؟
يىگىرمە ياش:
ـــ دادام جاھاننىڭ ئارقىدا قالغىلى تۇردى، ئۇنىڭ نەزەرىيەلىرى زامانغا ماس كەلمەي قالدى.
يىگىرمە بەش ياش:
ـــ بۇڭاي ھېچنېمىنى بىلمەيدۇ، شۇبھىسىزكى ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ ئاڭلىغۇچىلىكى يوق.
ئوتتۇز بەش ياش:
ـــ ئەگەر دادام ئەينى يىللاردا مەندەك چېۋەر بولغان بولسا، بۇ گۇنكى كۇنلۇكتە چوقۇم مىليونېر بولۇپ كېتەتتىكەن.
قىرىق بەش ياش:
ـــ بۇڭاي بىلەن مەسلىھەتلىشىپ باقايمۇ ـ يە؟ ماڭا بىر يول كۆرسىتىشى مۇمكىن.
ئەللىك بەش ياش:
ـــ ئەپسۇس، دادام ئاللىقاچان تۇگەپ كەتتى، راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنىڭ كۆزقاراشلىرى تولىمۇ دانا ئىكەنتۇق.
ئاتمىش ياش:
ـــ ئىسىت بىچارە دادا، سىزنىڭ بىلمەيدىغانلىرىڭىز يوق ئىدى، ئەپسۇسلىنارلىقى مەن سىزنى تولىمۇ كېچىكىپ چۈشىنىپتىمەن.

ئوقيا ئېتىش

چاڭياڭ ئىسىملىك بىر ياش ئوقيا ئېتىشنى ئۆگەنمەكچى بوپ-

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ بىردىنبىر نادىر تورى

تۇ. ئەينى دەۋردە تۇلۇق زىلەي ئىسىملىك ئۇستا بىر مەرگەن بار ئىكەن، بىراق تۇلۇق زىلەينىڭ نامى مەشھۇر بولغىنى بىلەن مەجەزى غەلىتە ئىكەن. نۇرغۇن كىشىلەر ئۇ توغرۇلۇق بىرمۇنچە ھېكايىلەرنى بىلىدىكەن. بىراق چاڭياڭ ئۇلاردىن:

ــ سىز تۇلۇق زىلەينى كۆرۈپ باققانمۇ؟ ئۇنى قانداق تاپقىلى بولىدۇ؟ ــ دەپ سورىسا، ھەممىسى بېشىنى چايقاپ:

ــ ياق، كۆرۈپ باقمىغان، مەنمۇ بۇ ھېكايىنى باشقىلاردىن ئاڭلىغان، ــ دەپ جاۋاب بېرىدىكەن. ئاخىر چاڭياڭ تۇلۇق زىلەينى ئىزدەش قارارىغا كەپتۇ، ئۇ ئوزۇق ـ تۇلۇكلىرىنى يۇدۇپ تاغ ـ تاشلىق ئېچكىرىسىگە قاراپ مېڭىپتۇ، ئۇ تاغنىڭ ئېچكىرىسىدىكى ئورمانلىقلاردا، چوڭقۇر جىلغىلاردا بىر يىل چۆرگۈلەپ يۈرۈپ چاچ ـ ساقاللىرى پاخپىيىپ، كىيىم ـ كېچەكلىرى كۆرگۈسىز بولۇپ، ياۋايى ئادەملەرگە ئوخشاپ قاپتۇ. ئەمما، تۇلۇق زىلەينى تاپالماپتۇ، شۇنداقتىمۇ نىيىتىدىن يانماي يەنىلا تۇلۇق زىلەينى ئىزدەشنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ.

بىركۈنى تاغ ئىچىدە كېتىۋاتسا تۇيۇقسىز:

ــ ئورنۇڭدا جىم تۇر، مىدىرلىما! ــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ.

چاڭياڭ ئىنتايىن ھەيران بوپتۇ، چۈنكى ئۇنىڭ ئادەمنىڭ گەپ قىلغىنىنى ئاڭلىمىغىنىغا بىر يىل بولغانىكەن. ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ قاراپ، ئالدى تەرەپتە بىر ئورۇق بوۋاينىڭ ئوقيانىڭ كىرىچىكىنى كېرىپ، ئوقىنى ئۇنىڭغا ئۇدۇللاپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ.

قاراقچىغا يولۇقۇپتىمەن، دەپ ئويلاپتۇ چاڭياڭ. ۋىز قىلغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ، ھېلىقى ئوق ئۇنىڭ قۇلىقىغا سۇركىشىپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئارقىدىن كۈچلۈك خىرقىراش ئاۋازى ئاڭلىنىپ بىر يىلپىز يەرگە يىقىلىپ ئۆلۈپتۇ. چاڭياڭ شۇنداللا بۇ كىشىنىڭ بۇلاڭچى ئەمەس، بەلكى جېنىنى قۇتقۇزغۇچى شاپائەتچى ئىكەنلىكىنى بىلىپ، ئالدىراپ بوۋاينىڭ ئالدىغا بېرىپ تەزىم قىلىپ:

ــ جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغانلىرىغا كۆپ رەھمەت، ــ دەپتۇ.

ـــ جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قالغانلىرىغا؟ مەن قاچان سېنىڭ جېـ
نىڭنى قۇتقۇزدۇم؟ مەن سېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى
يىلپىزىڭ تېرىسىنى كۆرپە قىلىش ئۈچۈن ئاتتىم، ـــ دەپتۇ
بوۋاي قولىدىكى ئوقيانى تۇزەشتۇرگەچ.

چاڭياڭ بىردە بوۋاينىڭ قولىدىكى ئوقياغا، بىردە يەردە ياتقان
ئۆلۈك يىلپىزغا قاراپ قايىللىقىنى يوشۇرالمايلا قاپتۇ. ئوق يىلـ
پىزنىڭ ئىككى كۆزىنىڭ نەق ئوتتۇرىسىغا تەگكەن بولۇپ، ئوقـ
نىڭ يەنە بىر ئۇچىدىكى پەيلا كۆرۈنۈپ قالغانكەن. ئىتتىڭ
قاراشقا، يىلپىزنىڭ بېشىغا ئىككى تال توخۇ پېيى ئۆسۈپ قالغاـ
دەك كۆرۈنىدىكەن.

قالتىس ماھىر ئوقياچىكىنا، ئۇ چوقۇم تۇلۇڭ زىلەي، كۆڭلـ
دە شۇلارنى ئويلاپ، بوۋايغا يەنە بىر تەزىم قىلىپ:

ـــ ھەزرەتلىرى، چوقۇم كاتتا مەرگەن تۇلۇڭ زىلەي بولىدىلـ
غۇ دەيمەن، مېنىڭ ئۆزلىرىنى ئىزدەپ يۈرگىنىمگە توپتوغرا بىر
يىل بولدى، مېنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلغان بولسىلا، ـــ دەپتۇ.
بوۋاي:

ـــ مەن داڭلىق مەرگەن ئەمەس، ساڭا ئۆگەتكۈدەك ھۈنىرىمۇ
يوق، شۇنداقتىمۇ سەن ئوقيا ئېتىشنى ئۆگەنمەكچى بولساڭ، ساڭا
مۇنداق بىر ھېكايىنى ئېيتىپ بېرەي. چۇ بېگى يۈنمېڭ كۆلىگە
شىكارغا چىقىپتۇ. ئۇ يول ئاغزىدا ئوقيانى تۇتۇپ تۇرۇپ، قول
ئاستىدىكى نۆكەرلىرىنى ئورمانلىققا كىرىپ ھايۋانلارنى ھەيدەپ
چىقىشقا بويرۇپتۇ. ئەسكەرلەر ئورمانلىقتا بىرلا داقا ـ دۇمباق
چېلىپتىكەن، ھايۋانلارنىڭ ھەممىسى ئۇركۈپ ئورمانلىقنىڭ سىرـ
تىغا قاراپ قېچىپتۇ. چۇ بېگىنىڭ سول تەرىپىدە بىر بۇغا، ئوڭ
تەرىپىدىمۇ يەنە بىر بۇغا پەيدا بوپتۇ، چۇ بېگى ئوقيانىڭ كىرىچىـ
نى كېرىپ ئەمدى ئاتاي دېيىشگە، بىر ئاققۇ بېشىدىن ئۇچۇپ ئۆـ
تۇپتۇ، چۇ بېگى ئوقيانى تۇتقىنىچە قايىسىنى ئېتىشنى بىلەلمەي
قاپتۇ. ئوڭنىڭ ھەممىسى قېچىپ كېتىپتۇ، بۇ چاغدا ياڭشۇ ئىـ

سەملىك بىر ئەسىر چۇ بېگىگە: «مەن ئوقيانى ئاتقاندا، يوز چامدام يىراقلىقتا بىر يوپۇرماقنى قويسا دەل تەگكۈزىمەن. بىراق ئون يو-پۇرماقنى قويۇپ ئات دېسە، بىرىگىمۇ دەل تەگكۈزەلمەيمەن» دەپتۇ.

بۇ ھېكايىنى ئاڭلىغان چاڭياڭ بوۋايغا يەنە بىر تەزىم قىلىپ:

ــ دېمەكچى بولغانلىرىنى چۈشەندىم، ــ دەپتۇ.

بوۋاي بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن چاڭياڭ تاغقا بىر كەپە يا-ساپ ماكانلىشىپتۇ. ئۇ ھەر كۈنى ئوقيا ئېتىشتىن باشقا ھېچنېمە-نى ئويلىمايدىكەن. ئۇچ يىلدىن كېيىن، چاڭياڭ داڭلىق مەرگەن بولۇپ يېتىشىپ چىقىپتۇ. ئۇ بىرەر نەرسىنى نىشانغا ئالغاندا كۆڭلىدىمۇ، كۆزىدىمۇ نىشانلا بولىدىكەن. كۆز ئالدىدا قىلىچ ئوي-ناتسىمۇ، كۆزىنى چىم قىلىپ قويماي، ئوخشاشلا دەل تەگكۈزەلەيدىكەن.

يولۋاس ئۆلگەن بىلەن بۆرە قالدى

روشى ئىسمىلىك بىر زىيالىينىڭ ئەمەلدار بولغۇسى كەلمەي، ئا-ئىلىسىدىكىلەرنى باشلاپ شەھەردىن يىراق تاغ ئېتىكىگە كۆچۈپ كې-لىپ ئولتۇراقلىشىپتۇ. بىر يولۋاس دائىم ئۇنىڭ ھويلىسىدىكى چىتلاقنىڭ سىرتىدا ئولتۇرۇپ مارايدىكەن، روشى ئائىلىسىدىكىلەرگە:

ــ ھەممىڭلار بۇ يولۋاستىن قاتتىق ئېھتىيات قىلىڭلار، ئۇ ئۆيگە كىرىۋالمىسۇن، ــ دەپ تاپىلاپتۇ.

ئۇلار ئۆيىنىڭ ئەتراپىغا تام قوپۇرۇپتۇ، ھويلا تېمىنىڭ سىر-تىغا نۇرغۇن تىكەنلىك ئۆسۈملۈكلەرنى تىكىپتۇ. كۈن چىققاندا داقا ـ دۇمباق چېلىپ يولۋاسنى ئۇركۈتۈپ قاچۇرۇپتۇ. كۈن ئول-تۇرغاندا ھويلا سىرتىغا گۈلخان يېقىپتۇ. يولۋاس ئوتتىن قورق-قاچقا يېقىن بارالماپتۇ، بىر يىل ئۆتۈپتۇ، ئۇلار ئۆيدىكى بىرەر توخۇنىمۇ يولۋاسقا ئالدۇرۇپ قويماپتۇ.

زىمىستان قىش يېتىپ كەپتۇ، نەچچە كۈنگىچە ھېچنېمە ئوۋ-

لىيالماي ئاچ قالغان يولۇاس بىركۆنى كېچىدە روشىنىڭ ئۆيىگە بۆسۈپ كىرىپ چوشقا تۇتۇپ يېمەكچى بوپتۇ. ئۇ گەرچە ئوتتىن قورقسىمۇ، لېكىن ئاچارچىلىقتا ئۇنى ئويلاپ ئولتۇرماپتۇ. كۆچەپ بىر سەكرەپ ئوتتىن ئۆتۈپ، ئالدى پۇتىنى تامغا ئارتىپتۇ. تامدىكى تىكەن يولۇاسنىڭ ئالدى پۇتىغا سانجىلىپتۇ. ئاغرىقتا چىدىمىغان يولۇاس قولىنى قويۇۋېتىپتىكەن، ئوتنىڭ ئۈستىگىلا چۈشۈپتۇ، يولۇاس جان ئاچچىقىدا سەكرەپ تۇرۇپ غىڭشىغىنىچە قېچىپ كېتىپتۇ. نەچچە كۈن ئۆتۈپ يولۇاس ئاچلىقتىن ئۆلۈپتۇ.

يولۇاسنىڭ ئۆلگىنىدىن روشى ئىنتايىن خۇشال بوپتۇ، ئۇ ئاغىلىسىدىكىلەرگە:

— يولۇاس ئۆلدى، ئەمدى خاتىرجەم بولساق بولىدىغان بولدى، — دەپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن بارا ـ بارا چىتلاق بۇزۇلسا ھېچكىم دىققەت قىلماپتۇ، يامغۇردا ھويلا تېمىنىڭ بىر بۇرجىكى ئۆرۈلۈپ كەتسىمۇ ھېچكىمنىڭ كارى بولماپتۇ. تىكەنلىك ئۆسۈملۈكلەرمۇ ئۇزۇن مۇددەت پەرۋىش قىلمىغانلىقتىن، ئاستا ـ ئاستا قۇرۇپ قاپتۇ. يولۇاس بولمىغاچقا، ئوتمۇ يېقىلمايدىغان بوپتۇ. بىركۈنى كېچىدە بىر ياۋۇز بۆرە بىر بۇغىنى قوغلاپ، روشىنىڭ ئۆرۈلۈپ كەتكەن ھويلىسىدىن ئۆتۈپتۇ. بۇغا قېچىپ كېتىپتۇ. بۆرە ھويلىدىن چوشقا بىلەن قوينىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپتۇ. بۇغىمۇ قېچىپ كەتتى، ئەمدى بىرەر قوي بولسىمۇ تۇتۇپ يەي، دەپ ئويلىغان بۆرە ھويلىغا بۆسۈپ كىرىپ قوينى قاماللاپ ئاستىغا بېسىپتۇ. قوينىڭ ئېچىنىشلىق مەرگىنىنى ئاڭلىغان روشى يۈگۈرۈپ بىر كالتەكنى ئېلىپ بۆرىگە ئېتىلىپتۇ. بۇ بۆرە بۆرە توپىنىڭ پادىشاھى بولۇپ، ئىنتايىن يامان ئىكەن. ئۇ ئۆرۈلۈپلا روشىغا ئېتىلىپ ئۇنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ.

كېيىن كىشىلەر بۇ ئىشنى ئەسلىشىپ:

— روشى يولۇاستىن مۇداپىئە كۆرۈشىنىلا بىلىپ، زىيانكەشلىك

قىلىدىغان نەرسىلەرنىڭ پەقەت يولۇڭلا ئەمەسلىكىنى ئۇنتۇپ قالغان، شۇڭا مۇشۇنداق پاجىئەگە دۇچار بولغان، ــ دېيىشىپتۇ.

ئۇچ قېتىملىق پۇشايمان

جۆشۇ بەك جاھىل ئادەم بولۇپ، دائىم ئۆزىنىڭكىنى توغرا دەپ باشقىلارغا قارشى مۇقام توۋلايدىكەن. ئىلگىرى ئۇ گۈيشەن تېغىنىڭ شىمالىدا يەر تېرىغانىكەن، شۇ چاغدا ئۇنىڭ شالنى قۇرغاق تاغ باغرىغا ئاق قوناقنى تاغ ئېتىكىدىكى پەس ھەم نەم يەرگە تېرىماقچى بولغانلىقىنى كۆرگەن بىر يېقىن دوستى ئۇنىڭغا:

ــ شال نەملىكنى خالايدۇ. شۇڭا تاغ ئېتىكىگە تېرىش كېرەك، ئاق قوناق قۇرغاقچىلىققا چىداملىق، تاغ باغرىغا تېرىش كېرەك. سەن ھازىر دەل ئەكسىچە قىپسەن. زىرائەتلەرنىڭ ئۆسۈش خۇسۇسىيىتىگە خىلاپلىق قىلغاندا، ياخشى ھوسۇل ئالغىلى بولمايدۇ، ــ دەپتۇ.

جۆشۇ دوستىنىڭ گېپىنى ئاڭلىماي ئون يىل يەر تېرىپ قورساق تويغۇدەك مول ھوسۇل ئالالماپتۇ. ئۇ شۇندىلا دوستىنىڭ قانداق تېرىقچىلىق قىلىدىغانلىقىغا سەپسېلىپتۇ، دوستىنىڭ شالنى نەم يەرگە، ئاق قوناقنى قۇرغاق يەرگە تېرىپ راستىنلا مول ھوسۇل ئالغانلىقىنى بايقاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن دوستىدىن:

ــ مەن خاتا قىپتىمەن، بۇرۇنراق گېپىڭگە كىرسەم بوپتىكەن، ــ دەپ كەچۈرۈم سوراپتۇ.

كېيىن ئۇ جاڭشاڭ دەيدىغان يەرگە بېرىپ تىجارەت قىپتۇ. ئۇ بۇرۇن باشقىلارنىڭ تەتۈرسىچە ئىش قىلىپ زىيان تارتتىم، ئەمدى باشقىلار قانداق قىلسا مەنمۇ شۇنداق قىلاي دەپ ئويلاپتۇ ــ دە، باشقىلار نېمە سېتىۋالسا، ئۇمۇ شۇنى سېتىۋاپتۇ. باشقىلار نېمە ساتسا ئۇمۇ شۇنى سېتىپتۇ.

دوستى يەنە ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ:

ـــ سەن ھەممە ئىشتا خەقنى دورىساڭ بولمايدۇ، ئۇنداق قىلساڭ باشقىلاردىن بىر قەدەم ئارقىدا قالىسەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە خەقنىڭكىگە ئوخشاش مال كىرگۈزگەندە بازار بۇ خىل مالغا تويۇنۇپ قېلىپ، مېلىڭنى ساتماق تەس بولىدۇ، تىجارەت قىلىشنى بىلمىدىغان ئادەم ۋاقتىنچە باشقىلار تالاشمايدىغان مالنى كىرگۈزىدۇ، بۇنىڭدا پۇرسەت كەلگەندە كۆپ پۇل تاپقىلى بولىدۇ، ـــ دەپتۇ.

جۆشۇ بۇ گەپنىمۇ ئاڭلىماپتۇ، نەتىجىدە 10 يىلدىن كېيىن ئۇ نامراتلىشىپ تىجارەت قىلىدىغان دەسمايىسىنىمۇ يەپ بوپتۇ، بۇ چاغدا دوستىنىڭ ئون يىل ئىلگىرى دېگەن سۆزىنى ئويلاپ، يەنە دوستىنىڭ يېنىغا بېرىپ كەچۈرۈم سوراپ:

ـــ سېنىڭ دېگىنىڭ ئورۇنلۇق ئىكەن، سۆزۈڭنى ئاڭلىمىغىنىمغا بەك پۇشايمان قىلدىم، ـــ دەپتۇ.

كېيىن جۆشۇ بىلەن دوستى ھەربىرى بىردىن بېلىق كېمىسىنى ھەيدەپ شەرقىي دېڭىزغا بېلىق تۇتقىلى بېرىپتۇ. كېمىنى ھەيدەپ بىر چوڭ قاينامغا يېقىنلاشقاندا دوستى ئۇنىڭغا ۋارقىراپتۇ:

ـــ ئەمدى ئالدىغا ماڭساڭ بولمايدۇ، ئالدى تەرەپ قاينام، چۇشۇپ كەتسەڭ چىقالمايمىز.

جۆشۇ ئالدىدا بېلىق جىق دەپ ئويلاپ، دوستىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماي داۋاملىق ئالدىغا مېڭىۋېرىپتۇ، نەتىجىدە كېمىسىنى قايناملىق يۆگەپ ئەكىرىپ كېتىپ توختىماي ئايلاندۇرۇپتۇ. شۇ تەرىقىدە قاينامدا ئون يىل ئايلىنىپتۇ، ھېلىمۇ ياخشى قاينامدا بېلىق بەك كۆپ بولغاچقا، ئۇ خام بېلىق يەپ، يامغۇر سۈيىنى ئىچىپ ئاران جان ساقلاپتۇ. بىركۈنى دېڭىزدىكى تاغدەك چوڭ بىر بېلىق چوڭ سۇمۇرۇغقا ئايلانغان چاغدا، ئاسمان ـ پەلەك دولقۇن كۆتۈرۈلۈپ، ئۇنىڭ كېمىسى قاينامدىن چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇ ئۆيىگە قايتقاندا چېچى پۈتۈنلەي ئاقىرىپ، ئورۇقلاپ بىر تېرە، بىر ئۈستىخان بولۇپ قالغانىكەن. شۇڭا ئۇرۇق ـ تۇغقان، ئەل ـ ئاغىنىلىرىنىڭ بىرەرسىمۇ ئۇنى تونۇيالماپتۇ، ئۇ يەنە دوستىنى تېپىپ ئىككى تە-

زىم قىلىپ، بىگىز بارمىقىدا ئاسمانىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ـــ ئىلگىرى جاھىللىق قىپتىمەن، بۇ قېتىم چوقۇم ئىزۇن كېسىل تۇزىتىمەن، گېپىمنىڭ راستلىقىغا كۈن گۇۋاھ بولسۇن، ـــ دەپتىكەن، دوستى كۈلۈپ كېتىپ:

ـــ قېرىپ، قىران چاغلىرىڭ ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن تۇرسا، ئەمدى توۋا قىلغانلىقىڭ نېمە پايدىسى؟ ـــ دەپتۇ.

بەزىلەر، جۆشۇ مۇشۇ ئۇچ قېتىملىق پۇشايمان بىلەن پۈتۈن ئۆمرىنى ئۆتكۈزدى، بۇنداق پۇشايمان قىلىپ ئۆمۈر ئۆتكۈزگەندىن كۆرە، توۋا قىلىشنى بىلمەيدىغان ئاشۇ ئادەملەردەك غەم ـ ئەندىشىسىز ياشىغىنى تۈزۈك ئىدى دېيىشىپتۇ.

تاشقا ئايلانغان ياغاچنىڭ ھېكايىسى

مەن ئارىزونا ئىشتاتىدىكى تاشقا ئايلانغان ياغاچ ئورمانلىقىدا ئاجايىپ مەنزىرىلەرگە مەھلىيا بولۇپ تۇراتتىم، بىر بوۋاي ئالدىمدا ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولدى. ۋۇجىككىنە كەلگەن بۇ بوۋاي مىشىنىسىنىڭ يۇك ـ تاق ساندۇقىنى ئاختۇرغان چاغدىكى قىياپىتى مېنىڭ دىققىتىمنى تارتتى. ئۇ يۇك ـ تاق ساندۇقىدىن لاتىغا ئورالغان ئېغىر بىر نەرسىنى ئالدى، ئۇ قولىدىكى تېڭىقنى تەسلىكته كۆتۈرۈپ، يولدىن ئۆتۈپ، دەلدەڭشىگىنىچە قۇملۇققا قاراپ ماڭدى. ئۇ مېنى كۆرمىدى، مەن بىر خىل قىزىقىشنىڭ تۈرتكىسىدە ئۇنىڭغا يېراقتىن ئەگەشتىم.

ئۇ تەستە ماڭاتتى، بىردەم ـ بىردەم توختاپ ھاردۇق ئالاتتى، ئاخىرى بوۋاي بىر كىچىك دۆڭلۇكنىڭ چوققىسىغا چىقتى، ئاندىن تۆت تەرەپكە بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن ھېلىقى تېڭىقنى مۇرىسىگە ئېلىپ، يەنە پەسكە قاراپ ماڭدى. مەن قەدىمىنى تېزلەتتىم، چوققىغا چىقىپ قارىسام، بوۋاي تاغ ئېتىكىدىكى بىر ئېرىقنىڭ بويىدا تۇرۇپتۇ. ئۇ ئۇشتۇمتۇت لاي يەردە تىزلىنىپ، ئېھتىيات

بىلەن ھېلىقى تېڭىقنى يەشتى، مەن ئاستا ئۇنىڭغا يېقىنلاشتىم.

بوۋاينىڭ ئالدىدا تۇرغىنى ئون تۆت قاداق ئېغىرلىقتىكى بىر پارچە تاشقا ئايلانغان ياغاچ بولۇپ، قارىماققا دەرەخ كۆتىكىگە ئوخشايتتى، مېنىڭ بىلىشىمچە، بۇ تاش تەخمىنەن 225 مىليون يىللار ئىلگىرى شەكىللەنگەن. لېكىن ئۇ يەنىلا بىر پارچە ياغاچقا ئوخشايتتى، كىشىنى ھەيران قالدۇرغىنى، ئۇ تاش نۇرغۇن چىرايلىق خىرۇستاللار بىلەن بېزەلگەن بولۇپ، كۈن نۇرىدا يېشىل، كۆك ۋە قىزىل نۇر چاچاتتى. بوۋاي چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن تاشنى ئاستا سىلىدى، ئاندىن خېلى ئۇزۇندا ئاستاغىنا ئورنىدىن تۇردى. ئۇ ماڭا بىر قارىۋەتكەندىن كېيىن يەنە تاشقا قاراپ خىرىلداپ كۈلۈپ كەتتى.

— چىرايلىق تاشكەن، — دەپ گەپ باشلىدىم مەن.

— لېكىن بۇنى بۇ يەرگە ئەكېلىپ قويمىسام بولمايدۇ، — دېدى ئۇ.

— سىز بۇ تاشنى قاچان بايقىغان؟

— 60 يىل ئىلگىرى، دادام ئاكام ئىككىمىزنى سايىاھەتكە ئەكەلگەن. مەن شۇ چاغدا بۇ تاشنى مۇشۇ يەردىن تېپىۋېلىپ ماشىنىغا يوشۇرۇپ قويغانىدىم، دادام بۇنى بىلگەندىن كېيىن، بۇنداق قىلساڭ توغرا بولمايدۇ دەپ مېنى ئەيىبلىدى. لېكىن ئۇ چاغدا بىز نىيۇيوركقا كېتىپ بولغانىدۇق.

كېيىن بىز ناھايىتى تەبئىي پاراڭلىشىشقا باشلىدۇق، بوۋاي ماڭا، 60 يىلدىن بۇيان باشتىن ـ ئاخىر بۇ تاشنى ئۆزىگە تەئەللۇق دەپ ئويلىغانلىقىنى، يېقىندا دوختۇردىن ئۆزىنىڭ ساقايماس كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقىنى ئۇققاندىن كېيىنلا ئۇشتۇمتۇت خۇددى ھاياتىغا ئوخشاشلا بۇ تاشقا ئىگىدارچىلىق قىلىش ھوقۇقىنى ئۆتكۈزۈۋالغىسى كېلىپ قالغانلىقىنى دەپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئۆزى ياخشى كۆرىدىغان بۇ تاشنى بۇ يەرگە ئەكېلىپ قويۇش، يىللاردىن بېرى قەلبىنى ئۆكۈنۈش تۇيغۇسى بىلەن

ئازابلاۋاتقان بۇ قۇملۇققا ئەكىلىۋېتىش قارارىغا كەلدۇق.

قۇياش ئاستا ـ ئاستا تاغ كەينىگە ئولتۇرۇشقا باشلىدى. ئۇ ئۇزۇن ئوھ تارتىپ، سۆزىنى ئاخىرلاشتۇردى، ئاندىن ئېگىلىپ، ھېلىقى چىرايلىق تاشنى ئاستا سىلاپ قويدى. كۆزلىرىدە لىغىرلاپ تۇرغان ياشلىرىنى ئاران ـ ئاران تۇتۇپ بېشىنى قايرىدى... مەن ئۇنى يۆلىۋالدىم. بىز دۆڭلۇككە چىقىپ يەنە ھېلىقى تاشقا ئايلانغان ياغاچقا قارىدۇق، بۇ چاغدا ئۇ ئاران ـ ئاران ئىلغا قىلغىلى بولىدىغان بىر كىچىك قارا توچكىغا ئايلانغانىدى.

ئاستا ـ ئاستا گۇگۇم چۈشتى، مەن ھاياتىنىڭ ئاخىرىدا يەلكىسىنى بېسىپ تۇرغان ئېغىر بىر يۈكنى ئىرغىتىپ تاشلىۋېتىش بىلەن قىيالماسلىقتەك ئىككى خىل ھېسسىياتنى تەڭلا باشتىن كەچۈرۈۋاتقان بوۋاينىڭ چىرايىدا جىلۋىلىنىدىغان تەبەسسۇمنى تەستە پەرق قىلدىم. ئەگەر مۇھەببەت ۋە ئۆز ئىچىگە ئالغان مەسئۇلىيەت بولمىغىنىدا ھاياتنىڭ ئۆزىمۇ بىز ئۈچۈن بىر يۈك بولۇپ تۇيۇلغان بولاتتى.

شار پەلسەپىسى

بىرقانچە ئاق تەنلىك بالىلار باغچىدا ئويناۋاتاتتى، شار ساتىدىغان بىر بوۋاي ھارۋىسىنى ھەيدەپ باغچىغا كىرىپ كەلدى، ئاق تەنلىك بالىلار يۈگۈرۈپ كېلىپ، ھەربىرى بىردىن شار سېتىۋالىدى، بالىلار شادلىققا چۆمگەن ھالدا ئۈچۈۋاتقان شارنىڭ كەينىدىن يۈگۈرەيتتى.

باغچىنىڭ بىر بۇلۇڭىدا بىر قارا تەنلىك بالا ئولتۇراتتى، ئۇ كېلىپ بۇ بالىلارنىڭ قاتارىغا قوشۇلۇپ ئويناشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. چۈنكى، ئۇ قارا تەنلىك بولغانلىقى ئۈچۈن باشقىلارنىڭ ئۆزىنى كەمسىتىشىدىن قورقاتتى. ئاق تەنلىك بالىلار يىراقلاپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ تارتىنغان ھالدا بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ

بوۋاينىڭ ھارۋىسىنىڭ يېنىغا كەلدى ھەم ئۆتۈنۈش ئاھاڭىدا:

ــ ماڭا بىر تال شار سېتىپ بېرەمسىز؟ ــ دەپ سوردى.

بوۋاي بالىغا مېھرىبانلىق بىلەن قاراپ قويۇپ، مۇلايىم ھالدا:

ــ ئەلۋەتتە سېتىپ بېرىمەن، قانداق رەڭلىك شار ئالىسەن؟ ــ دېۋىدى، بالا غەيرەتكە كېلىپ:

ــ قارا رەڭلىكتىن بىرنى ئالىمەن، ــ دېدى.

قارا تەنلىك بالا خۇشاللىقىدىن شارنى ئېلىپ ھاۋاغا قويۇۋەتتى، قارا رەڭلىك شار مەيىن شامالدا ئاستا ـ ئاستا يۇقىرى ئۆرلەپ، كۆك ئاسمان، ئاق بۇلۇتلار ئارىسىدا ئالاھىدە جىلۋىلىنىپ ھاۋادا ئۆزگىچە بىر مەنزىرە ھاسىل قىلدى.

بوۋاي كۆزىنى قىسىپ شارنىڭ ئۆرلىگىنىگە قارىغاچ، قارا تەنلىك بالىنىڭ بېشىنى ئاستا سىلاپ تۇرۇپ:

ــ ئېسىڭدە بولسۇن، شارنىڭ ئۆرلەش ـ ئۆرلىيەلمەسلىكى ئۇنىڭ رەڭگى، شەكلى بىلەن ئەمەس، بەلكى شارنىڭ ئىچىگە قاچىلانغان ھىدروگېن بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ، ئوخشاشلا بىر ئادەمنىڭ ئۇتۇق قازىنىش ـ قازىنالماسلىقى ئىرقى كېلىپ چىقىشى بىلەن ئەمەس، مۇھىمى ئۆزىگە بولغان ئىشەنچىنىڭ مۇستەھكەم ياكى مۇستەھكەم ئەمەسلىكى بىلەن باغلىق بولىدۇ، ــ دېدى.

ئۇ قارا تەنلىك بالا ئامېرىكىدىكى داڭلىق پىسخىكا دوختۇرى كېيىن ئىدى.

لازىم ئېگىلىش

ئىيسا ئەلەيھىسسالام مۇرىتى پېترنى باشلاپ سەپەرگە چىقىپ تۇ. يولدا كېتىۋېتىپ بىر ئەسكى ئات تاقىسىنى كۆرۈپ پېترنى ئۇنى تېرىۋېلىشقا بۇيرۇپتۇ، ئەمما پېتىر ئېگىلىشكە ئېرىنىپ، بۇ گەپنى ئاڭلىمىغانغا سېلىۋاپتۇ.

ئىيسا ئەلەيھىسسالام گەپ قىلماي تاقىنى ئۆزى ئېلىۋاپتۇ، كې-

يىمن تاقىنى بىر تۆمۈرچىگە ئوچ يارماقتا سېتىپ، بۇ پۇلغا ئۇنى نەچچە تال گىلاس سېتىۋاپتۇ.

ئىككىيلەن شەھەردىن چىقىپ مېڭىشنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ، بىر قاقاس چۆللۈكتىن ئۆتۈۋېتىپ، ئىسا ئەلەيھىسسالام پېتىرىنىڭ قاتتىق ئۇسسىغانلىقىنى پەرەز قىلىپ، يېڭىگە تىقىۋالغان گىلاس-تىن بىر تالنى ئوغرىلىقچە يەرگە تاشلاپتىكەن، پېتىر كۆرۈپ دەرھال تەرىپ يەپتۇ.

ئىسا ئەلەيھىسسالام ماڭغاچ گىلاسنى تاشلاۋېرىپتۇ. پېتىرمۇ ئون نەچچە قېتىم ئېگىلىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن ئىسا ئەلەيھىسسالام كۈلۈپ تۇرۇپ:

ــ بايا بىر قېتىم ئېگىلگەن بولساڭ، كېيىن بۇنچە كۆپ ئېگىلمەيتتىڭ، كىچىك ئىشنى قىلىشتىن قاچساڭ، كېيىن تېخىمۇ كىچىك ئىشنىڭ جاپاسىغا قالىسەن، ــ دەپتۇ.

ئېگىلىش كىچىك بالىمۇ قىلالايدىغان ئاددىي ھەرىكەت، ئەمما سىزنى كۆپ مەنپەئەتكە ئىگە قىلىشى مۇمكىن.

ئۆزۈڭنى بىل

قەدىمكى گىرېتسىيەنىڭ بۈيۈك پەيلاسوپى سوقراتنىڭ «ئۆزۈڭنى بىل» دەيدىغان بىر ئېغىز مەشھۇر سۆزى بار، ئېھتىمال بۇ سۆزنى نۇرغۇن ئادەم بىلىدىغاندۇ، لېكىن بۇ سۆز قانداق كېلىپ چىققان؟

سوقرات ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى چاغلىرىدا ئۆزىنىڭ ئىزنى بېسىپ قالىدۇ دەپ ئويلىغان شاگىرتىنى سىناپ بېقىش ۋە بېشارەت بېرىپ قويۇش مەقسىتىدە ئۇنى قېشىغا چاقىرتىپ:

ــ مېنىڭ ھايات شامىم ئۆچەي دېدى، ئەمدى يەنە بىر شام تېپىپ ئۇلاپ بېقىش كېرەك، مەقسىتىمنى چۈشەندىڭمۇ؟ ــ دەپتەكەن، شاگىرتى دەرھال:

ـــ چۈشەندىم، سىزنىڭ شانلىق ئىدىيەڭىز داۋاملاشتۇرۇلۇشى كېرەك، ـــ دەپتۇ.

ـــ بىراق، ـــ دەپتۇ سوقرات، ـــ مەن ئەڭ ياخشى ئىز باسارغا موھتاج، ئۇنىڭدا ئەقىل ـ پاراسەتلا بولۇپ قالماستىن، يەنە چوقۇم تولۇپ تاشقان ئىشەنچ ۋە ئالاھىدە جاسارەت بولۇشى كېرەك. مەن بۇنداق ئادەمنى ئىزدەپ تا بۈگۈنگە قەدەر تېخى تاپالمىدىم، سەن ماڭا مۇشۇنداق ئادەمدىن بىرنى تېپىشىپ بېرەلەمسەن؟

شاگىرتى تەكەللۇپ بىلەن:

ـــ ئەلۋەتتە، مەن چوقۇم مۇشۇنداق ئادەمدىن بىرنى تېپىپ سىزنىڭ ماڭا سىڭدۈرگەن ئەجرىڭىز ۋە ئىشەنچىڭىزنى ئاقلايمەن، ـــ دەپتۇ.

سوقرات كۈلۈپ قويۇپ باشقا گەپ قىلماپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بۇ ساددا شاگىرت ھەر خىل يوللار ئارقىلىق ھەر تەرەپتىن ئىزدەشكە باشلاپتۇ، بىراق ئۇ مۇۋاپىق دەپ قارىغان ئادەملىرىنى باشلاپ كەلسە، سوقرات ھەممىسىنى سىپايىلىك بىلەن رەت قىپتۇ.

بىر قېتىم ئۇ شاگىرت يەنە بىر قېتىم نەتىجىسىز سوقراتنىڭ قېشىغا كەلگەندە، جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغان سوقرات تەسلىكتە قوپۇپ ئولتۇرۇپ، شاگىرتىنىڭ مۇرىسىنى تۈتۈپ تۇرۇپ:

ـــ كۆپ جاپا تارتتىڭ، بىراق ئەمەلىيەتتە سەن تېپىپ كەلگەن ئۇ ئادەملەرنىڭ ھېچقايسىسى ساڭا يەتمەيدىكەن، ـــ دەپتۇ.

شاگىرت سەممىيلىك بىلەن:

ـــ مەن چوقۇم ھەسسىلەپ تىرىشىپ، پۈتۈن جاھانىنى ئىزدەپ بولسىمۇ ئەڭ مۇنەۋۋەر نامزاتنى تېپىپ چىقىمەن، ـــ دەپتۇ.

سوقرات كۈلۈپ قويۇپ گەپ قىلماپتۇ.

يېرىم يىلدىن كېيىن سوقرات ئالەمدىن ئۆتۈش ئالدىدا تېخىچە ئەڭ مۇنەۋۋەر ئىز باسارنى تاپالمىغان شاگىرت ئۆكۈنۈشتىن كۆز ـ لىرىگە ياش ئالغان ھالدا كېسەل كارىۋىتىنىڭ يېنىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئېغىر ئاھ ئۇرۇپ:

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ سىزگە يوز كېلەلمەيمەن، سىزنى ئائومدۇر قويدۇم.

سوقرات:

ـــ ئائومىد قالغان مەن، بىراق يوز كېلەلمەيدىغىنىڭ ئۈزۈك، ـــ دەپ ئىنتايىن رايى قايتقان هالدا كۆزىنى يۇمۇپ، بىر هازا تۇرۇۋالغاندىن كېيىن هەسرەت بىلەن:

ـــ ئەسلىدە، ئەڭ ياخشى ئىزباسار ئۆزۈك ئىدىك، ئۆزۈكىگە بولغان ئىشەنچىك كەمچىل بولغاچقىلا ئۆزۈكىگە ئېتىبار قىلمىدىك، ئۆزۈكىگە دەخلى قىلدىك، ئۆزۈكىنى يوقىتىپ قويدۇك... ئەمەلىيەتتە هەممە ئادەم ئەڭ مۇنەۋۋەر، گەپ ئۆزىنى قانداق چۇشىنىشىتە. ئۆزىنى قانداق بايقاش ۋە قانداق ئورۇنغا قويۇشتا، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بۇ مەشهۇر پەيلاسوپ سۆزىنى تولۇق ئاخىرلاشتۇرۇپ بولمايلا بۇ ئالەم بىلەن مەڭگۈلۈك خوشلىشىپتۇ.

ئۇلگە بولغان دادا

بىر ئادەم هەر كۈنى ئىشقا بېرىشتىن ئىلگىرى قاۋاقخانىغا بېرىپ هاراق ئىچىشكە ئادەتلىنىپ قاپتۇ.

قېلىن قار ياغقان بىركۈنى ئۇ يەنە ئەتىگەنده خوتۇن ـ بالىلىرى بىلەن خوشلىشىپ ئۆزى يالغۇز قاۋاقخانا تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇزاققا قالمايلا ئۇ بىرسىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېلىۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ، ئارقىغا ئۆرۈلۈپ قارىسا بالىسى ئۇنىڭ قارغا قالدۇرغان ئاياغ ئىزىنى دەسسەپ تۇرۇپ، خۇشال هالدا:

ـــ دادا، قارا مەن سېنىڭ ئىزىڭغا دەسسەپ كېلىۋاتىمەن، ـــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئۇ قاتتىق چۆچۈگەن هالدا كۆڭلىده:

ـــ مەن نېمە ئىش قىلسام بالام شۇنى دورايدىكەن، هەتتا قاۋاقخانىغا بارساممۇ... ـــ دەپ ئويلاپتۇ.

شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇ قاۋاقخانىغا ئاياغ باسماپتۇ.

ئىبادەتتىكى ئېپىسكوپ

نامى ھەممىگە مەشھۇر بىر ئېپىسكوپ گۈللۈكتە ئىخلاسمەنلىك بىلەن ئىبادەت قىلىۋاتسا بىر ئايال ئالاقزەدە بولغان ھالدا كىرىپ، ھەممە ياققا چېپىپ يېتىپ كەتكەن بالىسىنى ئىزدەپتۇ. ئايالنىڭ پۈتۈن ئەس ـ يادى بالىسىدا قالغاچقا، يەردە يۇمۇنۇپ ئولتۇرۇپ دۇئا قىلىۋاتقان ئېپىسكوپقا دىققەت قىلماي، ئۇنىڭ ئۇستىگە يېقىلىپ چۈشۈپ، ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەپۇ سورىماستىنلا ئالدى تەرەپكە كېتىپتۇ.

ئېپىسكوپ ئايالنىڭ بۇ قىلىقىدىن قاتتىق غەزەپلىنىپتۇ. ئۇ دۇئا قىلىپ بولۇشىغا ئايال بالىسىنى يېتىلىگىنىچە خۇشال ھالدا قايتىپ كەپتۇ، ئېپىسكوپنىڭ دەرغەزەپكە تولغان چىرايىنى كۆرگەن ئايال قورققىنىدىن ئۇنىڭغا قاراپ قېتىپلا قاپتۇ.

ئېپىسكوپ ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئاچچىقىنى بېسىۋېلىشقا تىرىشىپ ھەيۋە بىلەن:

ـــ بايىقى قىلىقىڭىزنى چۈشەندۈرۈپ باقامسىز؟ ـــ دەپتۇ.

ئايال:

ـــ كەچۈرسىلە ئېپىسكوپ، خىيالىم بالامدا قالغان بولغاچقا سىلىنىڭ ئۇ يەردە ئىكەنلىكىلىرىگە سەپسالماپتىمەن. ئۇ چاغدا سىلى ئىبادەت قىلىۋاتاتتىلىغۇ؟ سىلىنىڭ ئىبادەتلىرىنىڭ ئوبيېكتى مېنىڭ بالامدىن نەچچە ئون مىڭ ھەسسە ئۇلۇغ تۇرسا سىلى قانداقسىگە ماڭا سەپسالدىلا؟ ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن، ئېپىسكوپ بېشىنى ساڭگىلىتىپ لام ـ جىم دېيەلمەپتۇ.

چىرايلىق توز

پادىشاھ سۇ بويىق رەسىم سىزىدىغان بىر داڭلىق رەسسامنىڭ

تەرىپىنى ئاڭلاپ ئۇ رەسسامنى بىركۈنى ئالاھىدە زىيارەت قىلغىلى بېرىپتۇ.

— ماڭا بىر توز سىزىپ بېرىڭ، — دەپ تەلەپ قىپتۇ پادىشاھ.

ئاردىدىن توپتوغرا بىر يىل ئۆتكەندە پادىشاھ كېلىپ:

— مەن بۇيرۇتقان سۇ بويىق رەسىم قېنى؟ مەن سىزگە بىر توز سىزىپ بېرىشنى ئېيتقانىدىم.

— بىردەم تەخىر قىلىپ تۇرۇڭ، ھازىرلا سىزىپ بېرەي، — دەپتۇ رەسسام.

ئۇ قەغەزنى ئېلىپ، بىردەمنىڭ ئىچىدە بىر چىرايلىق توز سىزىپتۇ، پادىشاھ بۇ رەسىمدىن ئىنتايىن رازى بوپتۇ، بىراق باھاسىنىڭ قىممەتلىكى ئۈنى ھەيران قالدۇرۇپتۇ.

— بۇ رەسىمنى ھېچقانچە كۆچمەيلا بىردەمدىلا سىزىپ بولغاندەك قىلىۋاتاتتىڭىز، نېمانچە يۇقىرى باھا قويىسىز؟ — دەپ سوراپتۇ پادىشاھ.

شۇنىڭ بىلەن رەسسام پادىشاھنى باشلاپ ئۆيلىرىنى ئايلاندۇرۇپتۇ، ئۆيلەرنىڭ ھەممىسى توزنىڭ رەسمى سىزىلغان قەغەزلەر بىلەن دۆۋىلىنىپ كەتكەنكەن. رەسسام بۇلارنى پادىشاھقا كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— ئالىيلىرى، توزنىڭ باھاسىنىڭ ئادىل بولغانلىقىنى ئەمدىغۇ بىلگەنلا؟ بىر توزنىڭ رەسمىنى سىزىش ئۈچۈن سىلىگە كۆچمەيلا بىردەمدە قىلىپ بولىدىغان ئىشتەك تۇيۇلغىنى بىلەن، مەن توزنىڭ رەسمىنى مۇشۇنداق چىرايلىق سىزىشنى ئۆگەنگۈچە توپتوغرا بىر يىل تەييارلىق قىلدىم.

مايمۇن

بۇرۇن ھىمالايا تېغىنىڭ ئېتىكىدىكى بىر كەنتكە بىر سېھىرگەر بوۋاي كېلىپ ئۆزىنىڭ بىر تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرالايدىغان

هۇنىرىنىڭ بارلىقىنى، بۇ هۇنەرنى ئۆگەنمەكچى بولغانلار بىساتـ
ـدىكى پۇلغا يارايدىغان نەرسىدىن بىرەرنى ئېلىپ كەلسە هۇنىرىنى
ئۆگىتىپ قويىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ.

نامراتلىق جېنىغا پېتىپ كەتكەن كەنت خەلقى كۇندۇزى چىراغ
يېقىپ ئىزدەپمۇ تاپقىلى بولمايدىغان بۇنداق پۇرسەتنى قولدىن
چىقىرىپ قويۇشنى ئەلۋەتتە خالىمايدۇ ـ دە! شۇڭا ھەممەيلەن
«تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرۇشتەك» مۇشۇنداق ياخشى ھۇنەرنى ئۆگـ
ـنىش ئۈچۈن ئازراق مال ـ مۈلكىنىڭ مېھرىدىن ۋاز كەچسەك نېـ
ـمە بوپتۇ؟ دەپ ئويلاپتۇ (ئەلۋەتتە، ئۇلارنىڭ مەسىلىرنى ئەقلىي
يەكۈن چىقىرىش قابىلىيىتىمۇ ئۆزىگە تۇشلۇقلا بولغاچقا، ئەگەر
بۇ بۇۋاينىڭ راستتىنلا تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرالايدىغان سېھرىي
بولسا، ئۆگىنىش ھەققىنى نېمە قىلىدۇ؟ دېگەننى ئويلىمىغان بولـ
ـسا كېرەك).

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۆگىنىش ھەققىنى رازىمەنلىك بىلەن تاپـ
ـشۇرۇپ ئەتراپىغا ئولىشىپ بۇۋاينىڭ بۇ سىرلىق ھۇنىرىنى ئۆگەـ
ـنىشكە باشلاپتۇ. ئۇلار بۇۋاينى قانداق قىلىدىكىن دەپ پۈتۈن زېھـ
ـنىنى يىغىپ ئولتۇرۇپتۇ، بۇۋاي ئاۋۇال پىچىرلاپ دۇرۇت ئوقۇپتۇ،
ئاندىن ياغاچ چېلەكنى شۇنداق كۆتۈرۈپتىكەن، ئۇنىڭ ئاستىغا بـا
ـسۇرۇپ قويغان بىر دۆۋە تاش شۇ ھامان پارقىراپ تۇرغان ئالتۇنغـا
ئايلىنىپتۇ.

ـــ ھۇنىرىڭىزنى بىزگە تېزراق ئۆگىتىپ قويغان بولسىڭىز!

شۇ تاپتا بۇ ئاۋاز ھەربىر ئادەمنىڭ كانىيىدىن ئەمەس، يۈرەك
قېتىدىن چىقىپتۇ.

بۇۋاي كەنتتىكىلەرگە ئەپسۇننى زېرىكمەستىن ئۆگىتىپتۇ،
كەنتتىكى ئەڭ دۆت ئادەممۇ بۇ ئەپسۇننى يادلىيالىغۇدەك بولغاندىن
كېيىن، ئاندىن ئۇلارغا:

ـــ سىلەر ئەتە كۈن چىقىشتىن باشلاپلا تاشنى ئالتۇنغا ئايلاـ
ـدۇرۇش ھۇنىرىنى ئىشلىتىشكە باشلىسىڭلار بولىدۇ، مەن ھەمـ

مىڭلارنىڭ كېرەكسىز تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرالايدىغانلىقىغا ۋەدە بېرىمەن. بىراق، شۇنى ئەستە تۇتۇشىڭلار كېرەككى، ئەپسۇن ئوقۇغاندا، خىيالىڭلارغا ھەرگىز ھىمالايا تېغى مايمۇنىنى كەلتۈرمەڭلار، ــ دەپتۇ.

ــ ھەرگىز ئۇنداق بولمايدۇ، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ كەنتتىكىلەر بىردەك ئاۋازدا.

ــ ئالتۇن بىلەن ھىمالايا مايمۇنىنىڭ نېمە مۇناسىۋىتى بولسۇن؟ مۇشۇنداق چاغدا ئۇلار قانداقمۇ ھىمالايا مايمۇنىنى خىيالىغا كەلتۈرسۇن؟ بۇ بوۋايمۇ تازا قاملاشمىغان گەپنى قىلىدىغان ئادەمكەنا؟ ــ بەزىلەر ئىچىدە شۇنداق دېيىشىپتۇ.

بىراق ئاربىدىن توپتوغرا مىڭ يىل ئۆتكەن بولسىمۇ، بۇ كەنتتىن تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرغان بىرمۇ ئادەم چىقماپتۇ. بەزىلەر ھازىرمۇ مۇشۇ كەنتكە بارسا، يەنە نۇرغۇن ئادەمنىڭ چېلەكنىڭ ئاستىغا تاشنى كۆمتۇرۇپ قويۇپ، ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلاپ، ھىمالايا مايمۇنىنى خىيالىغا كەلتۈرمەسلىككە تىرىشىۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولىدۇ، دېيىشىدۇ.

شۇنداق قىلىپ ئۇلار ئەپسۇن بىلەن تاشنى ئالتۇنغا ئايلاندۇرالماپتۇ، لېكىن بوۋاينى يالغان سۆزلىدى دەپ ئېيتالايدىغانلار مۇ يوق ئىكەن. چۈنكى ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ئۇ مايمۇنلارنى كۆيلىماي دېگەنسېرى، بۇ ئىش بىلەن مۇناسىۋەتسىز مايمۇنلارنىڭ شۇنچە خىيالىغا كېلىۋالىدىغانلىقىغا ئىقرار ئىكەن.

مۇۋاپىق ئۆلچەم

مۇۋاپىق ئۆلچەم ساغلاملىقنىڭ ئالدىنقى شەرتى.

تەيشەن تېغىنىڭ ئېتىكىدە «كۈلكە تېشى» دەپ ئاتىلىدىغان بىر پارچە تاش بار. رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇشۇ ئەتراپتا يۈز ياشقا كىرگەن بوۋايدىن ئۇچى بولۇپ، ئۇلار دائىم مۇشۇ تاش ئالدىدا بەزىدە

دەن چېنىقتۇرىدىكەن، پاراڭلىشىدىكەن، ھەممىسى تېتىك ھەم روھلۇق، خۇش تەبەسسۇم ئىكەن. بىركۈنى ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ كۇ-تۇنۇش سىرى ھەققىدە سۆزلىشىپ قاپتۇ.

ئا:

— تاماقتىن ئىلگىرى بىر قەدەھ مەي ئىچىش، — دەپتۇ.

ب:

— تاماقتىن كېيىن يۈز چامدام مېڭىش، — دەپتۇ.

س:

— خوتۇن سەت بولۇش، — دەپتۇ.

گەپ تۈگىشى بىلەنلا ئۇچەيلەن قاقاھلاپ كۈلۈشۈپ كېتىپتۇ. «كۈلكە تېشى» دېگەن نام شۇنىڭدىن قالغانىكەن.

بۇ ئۇچ بوۋاينىڭ ئۆزۈن ئۆمۈر كۆرۈشتىكى سىرى گەرچە ئىنـ-تايىن ئاددىي بولسىمۇ، بىراق كىشىنى چوڭقۇر ئويغا سالىدۇ. ئـە-مەلىيەتتە، ئۇلارنىڭ دەۋاتقىنى مۇۋاپىق ئۆلچەم بىلەن ئۆزىنى لايـ-قىدا تەڭشەپ تۇرۇشتىن ئىبارەت.

«تاماقتىن ئىلگىرى بىر قەدەھ مەي ئىچىش» — مۇۋاپىق مىقداردا مەي ئىچىش ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، دېگەنلىك؛ «تاماقتىن كېيىن يۈز قەدەم مېڭىش» — مۇۋاپىق يول مېڭىش، ھەرىكەت قە-لىش ئۆمۈرنى ئۇزارتىدۇ، دېگەنلىك؛ «خوتۇن سەت بولۇش» — بۇ سەل يۇمۇرلۇق تۇس ئالغان سۆز بولۇپ، ياشنىڭ چوڭىيىشىغا ئە-گىشىپ جىنسىي تۇرمۇشنى ئازايتىش كېرەك. جىنسىيەتكە زىيادە بېرىلىپ كېتىشكە بولمايدۇ، دېگەن مەنىدە.

ئەمەلىيەتتە، كىشىلىك تۇرمۇشنىڭ ھەممە تەرەپلىرى مۇ-شۇنداق بىر ئۆلچەمگە موھتاج. مۇۋاپىق، لايىقىدا بولغان ئۆلچەم تۇرمۇشنى تېخىمۇ ئىناق، بەختىيار تۇسكە كىرگۈزىدۇ.

گۈەنجۇڭ بىلەن باۋ شۇيانىڭ دوستلۇقى

چۇنچيۇ دەۋرىدە باۋ شۇيا بىلەن گۈەنجۇڭ ياخشى دوستلاردىن

بولۇپ، بىر - بىرىنى ئاھايىتى ئوبدان چۈشىنىشىدىكەن.

ئۇلار بىرنەچچە قېتىم شېرىكلىشىپ تىجارەت قىلىپتۇ. ھەر قېتىم ئوخشاش مەبلەغ ۋە كۈچ چىقىرىپ، قىلغان سودىسىنىڭ پايدىسىنى بۆلۈشكەندە، دائىم گۇمانجۇڭ بىر ئاز ئارتۇق ئالىدىكەن. بۇنى كۆرۈپ بەزىلەر باۋ شۇياغا:

— ئۇ سىزنى بوزەك قىلىۋالدى، — دەپتۇ، لېكىن باۋ شۇيا بۇ ئىشنى:

— گۇمانجۇڭنىڭ بۇنداق قىلىشى مال - دۇنياغا تويمىغانلىقتىن ئەمەس، ئۇنىڭ ئائىلىسى كەمبەغەل بولغاچقا شۇنداق قىلدى، — دەپ چۈشەندۈرۈپتۇ.

گۇمانجۇڭ باۋ شۇيا بېجىرىپ بېرىشنى ھاۋالە قىلغان ئىشلارنىڭ بىرىنمۇ ياخشى بېجىرەلمەپتۇ. ئۇچ قېتىم ئەمەل تۇتۇپ ھەر قېتىمدا ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇلۇپتۇ. مۇشۇنداق چاغلاردا باشقىلار گۇمانجۇڭنى قابىلىيەتسىزلىكتە ئەيىبلىسە، باۋ شۇيا ئۇنتۇرىغا چىقىپ:

— بۇ ھەرگىزمۇ گۇمانجۇڭنىڭ قابىلىيەتسىزلىكىدىن بولغان ئىش ئەمەس. پەقەت ئۇنىڭغا قابىلىيىتىنى نامايان قىلىدىغان پۇرسەت بولمىدى، — دەپ گۇمانجۇڭنى ئاقلاپتۇ.

تېخىمۇ ئەجەبلىنەرلىكى، گۇمانجۇڭ ئۇچ قېتىم ئەسكەرلىكتە تۇتۇلۇپ، ئۇچلا قېتىمدا ئۇرۇش مەيدانىدىن قېچىپ كېتىپتۇ. كىشىلەر ئۇنى «ئۇلۇمدىن قورقتى» دەپ مەسخىرە قىلسا، باۋ شۇيا يەنە ئۇنىڭ يېنىنى ئېلىپ:

— گۇمانجۇڭ ئۇلۇمدىن قورقىدىغانلاردىن ئەمەس، ئۇنىڭ ياشىنىپ قالغان ئانىسىغا قارايدىغان باشقا ئادەم يوق، — دەپتۇ.

كېيىن، باۋ شۇيا چى بەگلىكىنىڭ بەگزادىسى شياۋ بەينىڭ مەسلىھەتچىسى بوپتۇ. گۇمانجۇڭ بولسا چى بەگلىكىنىڭ يەنە بىر بەگزادىسى جۇنىڭ خىزمىتىدە بوپتۇ. ئىككى بەگزادىنىڭ تەخت تالىشىش ئۇرۇشىدا گۇمانجۇڭ شياۋ بەينى توسۇپ ئوقيا ئېتىپتە-

كەن، ئوق ئۇنىڭ بەلبېغىغا تېگىپتۇ. شياۋ بەي ئۆلگەن بولۇۋېلىپ گۈەنجۇڭدىن قۇتۇلۇپتۇ ھەم ئۇرۇشتا نۇسرەت قازىنىپ تەختتە ئولتۇرۇپ، چى خېڭگۇڭ دەپ ئاتىلىپتۇ. بەگزادە جۇ مەغلۇپ بولۇپ ئۆلتۇرۇلۇپتۇ. گۈەنجۇڭمۇ مەھبۇسقا ئايلىنىپتۇ.

چى خېڭگۇڭ تەختتە ئولتۇرغاندىن كېيىن، باۋ شۇيانى ۋەزىر قىلماقچى، گۈەنجۇڭنى ئۆلتۇرۇپ ئىنتىقامىنى ئالماقچى بوپتۇ. بىراق، باۋ شۇيا ئۇنىڭ بۇ ئىلتىپاتىنى ئۆزىرە بىلەن رەت قىلىپ، گۈەنجۇڭنىڭ بۇ ئورۇنغا بەكرەك مۇناسىپ ئىكەنلىكىنى، چى خېڭگۇڭنىڭ ئۇنىڭ ئىلگىرىكى سەۋەنلىكىنى كەچۈرۈۋېتىپ، ئەتىۋارلاپ ئىشلەتسە بولىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن چى خېڭگۇڭ گۈەنجۇڭنى ۋەزىرلىككە تەيىنلەپتۇ.

دەرۋەقە، كېيىنكى كۈنلەردە گۈەنجۇڭ ئەلنىڭ نۇرغۇن مۇھىم ئىشلىرىدا ئۆزىنىڭ دانالىقى ۋە پاراسىتىنى نامايان قىلىپ، چى خېڭگۇڭنى چۈنچىيۇ دەۋرىدىكى بەش پادىشاھنىڭ بىرىگە ئايلاندۇرۇپتۇ.

نەچچە مىڭ يىلدىن بېرى، گۈەنجۇڭ بىلەن باۋ شۇيانىڭ دوستلۇقى كىشىلەر تەرىپىدىن دوستلۇقنىڭ بۈيۈك نامايەندىسى، دەپ قارالماقتا. گەرچە چۈنچىيۇ دەۋرىدىكى ئۇ ئىشلار ئاللىبۇرۇن تارىخقا ئايلىنىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن باۋ شۇيانىڭ دوستلۇققا بولغان پوزىتسىيەسى، كەڭ قورساقلىقى تا ھازىرغىچە ئېغىزدىن - ئېغىزغا كۆچۈپ مەدھىيەلىنىپ كەلمەكتە.

بەخت ۋە بەختسىزلىك

مۇنداق بىر ھېكايە بار.

بۇرۇن بىر يىگىت ھەمىشە تەڭرىنىڭ ئۆزىگە بەخت ئاتا قىلىشىنى تىلەيدىكەن، شۇ نىيەت بىلەن كېچە - كۈندۈز تەڭرىگە ئىلتىجا قىپتۇ. ئاخىر تەڭرىنى تەسىرلەندۈرۈپتۇ، بىركۈنى كېچىدە

يىگىت ئىشىكنىڭ يېنىك چېكىلگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ چۆچۈپ ئويغىنىپ ئىشىكنى ئاچسا، ئىشىك تۈۋىدە چېھرى ئايىنى خەجىل قىلغۇدەك بىر ساھىبجامال قىز تۇرغۇدەك، قىز يىگىتنى كۆرۈپ خۇددى قۇشلارنىڭ سايرىشىدەك يېقىملىق ئاۋازدا:

ــ مەن بەخت ئاتا قىلغۇچى ئايال ئىلاھ، ئىسمىم قۇتلۇق پەرىسى، ــ دەپتۇ.

خۇشاللىقىدىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتكۇدەك بولغان يىگىت قىزنى ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىپتۇ. بۇ چاغدا قۇتلۇق پەرىسى كۈلۈمسىرىگەن ھالدا:

ــ سەل تۇرۇپ تۇرۇڭ، مېنىڭ يەنە بىر سىڭلىم بار، ئۇ مەندىن ئايرىلالمايدۇ، ــ دەپتۇ ــ دە، ئارقىسىغا قاراپ قاراڭغۇدا تۇرغان سىڭلىسىنى چاقىرىپ يىگىتكە تونۇشتۇرۇپتۇ.

بۇ قىزغا قاراپ يىگىتنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ، قان ــ دىدارى قالماپتۇ ھەم كۆڭلىدە جاھاندا مۇشۇنداقمۇ سەت، بەتبەشىرە قىز بولىدىكەنە، دەپ ئويلاپتۇ.

ئۇ قۇتلۇق پەرىسىدىن:

ــ بۇ قىزچاق راستىنلا سىزنىڭ سىڭلىڭىزمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ ئۇ راستىنلا مېنىڭ سىڭلىم، ئىسمى تۇن پەرىسى، بەختسىزلىكنى كەلتۈرگۈچى ئايال ئىلاھ، ــ دەپ كەسكىن جاۋاب بېرىپتۇ قۇتلۇق پەرىسى.

بۇنى ئاڭلىغان يىگىت تېخىمۇ جىددىيلىشىپ:

ــ ئۆيگە ئۆزىڭىز كىرسىڭىزلا بولىدى، تۇن پەرىسى سىرتتا تۇرۇپ تۇرسۇن، بولامدۇ؟ ــ دەپ قۇتلۇق پەرىسىدىن ئۆتۈنۈپتۇ.

بۇ چاغدا قۇتلۇق پەرىسى:

ــ تەلىپىڭىزنى قوبۇل قىلىشقا ئامالسىزمەن، چۈنكى سىڭلىم بىلەن ئىككىمىز كىچىكىمىزدىن تارتىپلا بىر ــ بىرىمىزدىن ئايرىلالمايمىز، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. بۇ گەپنى ئاڭلىغان يىگىت

قاتتىق ئازابلىنىپ، ئۇزۇنغىچە بىر قارارغا كېلەلمەپتۇ.

بۇ چاغدا قۇتلۇق پەرىسى:

ــ ئەگەر سىز بۇنداق بىر قارارغا كېلەلمىسىڭىز، بىز قايتقاچ تۇرايلى، ــ دەپتۇ ـ دە، تېزلا كۆزدىن غايىب بوپتۇ.

تۇرمۇشتا بەختكە ھامان بەختسىزلىك ئەگىشىپ كېلىدۇ، بەختنى كۆرگەندە كۆرەڭلەپ ھوشىنى يوقىتىپ قويۇپ، بەختسىز ـ لىككە يولۇققاندا تەمتىرەپ نېمە قىلىشىنى بىلمەي قالىدىغانلار تۇرمۇشتىكى مەغلۇبىيەتچىلەردۇر. چۈنكى، بەخت بىلەن بەختسىز ـ لىك بىر ـ بىرىدىن ئايرىلالمايدۇ، پەقەت تولۇق روھىي تەييارلىق بىلەن بۇلارغا يۈزلەنگەندىلا، نورمال پىسخىك ھالەتنى ساقلىغىلى بولىدۇ.

خۇشاللىققا ئېرىشىش

بۇرۇن بىر ئوغۇل بالا ئۆتكەنكەن. ئۇنىڭ تۇرمۇشى ئانچە بايـا ـ شات بولمىسىمۇ، تاغ ئېتىكىدىكى ئەپچىلگىنە ئۆيىدە خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرىدىكەن. ئۇ دەل ـ دەرەخلەرنى، ئوچار ـ قوشلارنى، ھايۋاناتلارنى ياخشى كۆرىدىكەن، چىرايلىق قىزلارغا، تاغقا يامـ ـ شىشقا، سۇ ئۇزۇشكە ئامراق ئىكەن. ئۇنىڭ ھەممە نېمىسى تەل ئىكەن، پەقەت ماشىنىسىغا دائىم باشقىلار ئولتۇرۇۋالىدىكەن.

بىركۈنى بالا تەڭرىگە:

ــ مەن چوڭ بولغاندا نېمىلەرگە ئېرىشسەم بولىدىغانلىقىنى ئاخىر بىلىپ يەتتىم، ــ دەپتۇ.

ــ نېمىگە ئېرىشسەڭ بولغۇدەك؟ ــ دەپتۇ تەڭرى.

ــ مېنىڭ چىرايلىق بىر ئۆيۈم بولىدۇ، ئۆيۈمنىڭ بالكونىدىن سىرتىنىڭ ھەممە مەنزىرىسى كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ، دەرۋازامنىڭ ئالدىدا ھەزرىتى بېرناردنىڭ ھەيكىلى قويۇلغان بولىدۇ، مەن زىلۋا بويـ ـ لۇق، كۆزلىرى دېڭىزدەك كۆك، قاپقارا چاچلىرى بۇلۇتتەك يېيـ ـ

لىپ تۇرىدىغان ساھىبجامال قىزدىن بىرىگە ئۆيلىنىمەن، ئۇ قىز مۇلايىم بولۇپلا قالماستىن تېخى گىتار چېلىشنىمۇ بىلىدۇ، مېنىڭ قاۋۇل ئوچ ئوغلۇم بولىدۇ، دەم ئېلىش كۈنلىرى بىز بىر لىكتە توپ ئويناپمىز، ئوغۇللىرىم چوڭ بولغاندا بىرى ئالىم، بىرى پارلامېنت ئەزاسى، بىرى زەيتۇن توپ كوماندىسىنىڭ كاپىتانى بولىدۇ، مەن كېسەل ھەيدەپ دېڭىزغا چىقىپ ئەڭ خەتەرلىك جايلارغا بارىمەن، تاغقا يامىشىپ رېكورت يارىتىمەن. بۇ خىل تەۋەككۇلچىلىك جەريانىدا نۇرغۇن ئادەملەرنى خەتەردىن قۇتقۇزۇۋالىمەن. مېنىڭ يەنە قارالى ماركىلىق ئوتقاشتەك قىزىل بىر ماشىنام بولىدۇ، ــ دەپتۇ بالا، ــ ماشىنامغا ھېچكىمنى چىقارمايمەن.

ــ ئاڭلىماقتىغۇ ئاجايىپ شېرىن خىيالكەن، خىيالىڭنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى ئۈمىد قىلىمەن، ــ دەپتۇ تەڭرى.

بىركۈنى ھېلىقى ئوغۇل بالا توپ ئويناۋاتقىنى يارىلاندۇ. رۇۋاپتۇ. شۇنىڭدىن ئېتىبارەن ئۇ دېڭىزدا سۇ ئۈزۈش ئۇياقتا تۇرسۇن، دەرەخكىمۇ يامىشالمايدىغان بولۇپ قاپتۇ، كېيىن ئىقتىساد باشقۇرۇش كەسپىنى ئۆگىنىپ، داۋالاش ئۈسكۈنىلىرى تېجارىتى بىلەن شۇغۇللىنىپتۇ.

ئۇ مۇلايىم، چىرايلىق، قاپقارا چاچلىرى يېيىلىپ تۇرىدىغان بىر قىزغا ئۆيلىنىپتۇ، لېكىن قىز ئېگىز، زىلۋا ئەمەسكەن. كۆزىمۇ كۆك بولماستىن، قوڭۇر ئىكەن. قىز گىتار چالالمايدىكەن، ناخشا ئېيتالمايدىكەن، ئەمما تاماققا ئۇستا ئىكەن. گۈل ھەم قۇشلارنىڭ رەسىمىنى ياخشى سىزىدىكەن.

تىجارەت قىلىشقا قولاي بولسۇن ئۈچۈن ئۇ شەھەر مەركىزىدىكى ئېگىز بىنادىن بىر يۈرۈش ئۆي ئاپتۇ. ئۇ يەردىن كۆپكۆك دېڭىزنى ھەم تۇن قوينىدا چاقناپ تۇرغان چىراغلارنى كۆرگىلى بولىدىكەن. ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدا مۇقەددەس بېرنارد دېگەن ھەيكىلى بولمىغىنى بىلەن ناھايىتى چىرايلىق بىر مۇشۇكى بار ئىكەن. ئۇنىڭ ئوچ قىزى بار ئىكەن، ئوچ قىز ئاتىسىنى ئىنتايىن سۆيىدۇ.

كەن. چاقلىق ئورۇندۇقتا ئولتۇرىدىغان كىچىك قىزى ھەممىدىن ئوماق ئىكەن، گەرچە ئۇلار ئاتىسىغا ھەمراھ بولۇپ توپ تېپەلمەسمۇ، لېكىن بەزىدە بىرلىكتە باغچىغا بېرىپ ئۇچار تەخسە ئويناىدىكەن، كىچىك قىزى دەرەخ تۈۋىدە گىتار چېلىپ ئولتۇرۇپ يۇرەكنى لەرزىگە سالىدىغان ئاجايىپ يېقىملىق ناخشىلارنى ئېيتىدىكەن.

ئۇنىڭ تۇرمۇشى بايلىقى ھەم راھەت ئۆتىدىكەن، لېكىن قىزىل رەڭلىك قارالى ماركىلىق ماشىنىسى يوق ئىكەن. بەزىدە مال تۇشۇيدىكەن، ھەتتا بەزى ماللار ئۆزىنىڭ ئەمەس ئىكەن.

ئۇ بىركۈنى سەھەردە ئويغىنىپلا نېمىشقىدۇر، كۆپ يىللار ئىلگىرىكى ئارزۇسىنى ئېسىگە ئالىتۇ ھەم ئارزۇسىنىڭ ئەمەلگە ئاشمىغانلىقىدىن قاتتىق ئازابلىنىپتۇ. شۇ كۈندىن ئېتىبارەن ئۇ ھەممىلا ئادەمگە ئۆز تۇرمۇشىدىن شىكايەت قىلىدىغان، ئارزۇسىنىڭ ئەمەلگە ئاشمىغانلىقىدىن ئاغرىنىدىغان بولۇپ قاپتۇ. ئايالى ۋە دوست ـ بۇرادەرلىرىنىڭ قىلغان نەسىھەتلىرىمۇ كار قىلماپتۇ. بۇ خىل ئازاب ئاخىر ئۇنى كېسەل كارىۋىتىغا سۆرەپ ئاپىرىپتۇ. بىركۈنى كېچىدە ھەممە ئادەم ئۇيىگە كېتىپ، كېسەلخانىدا ئۆزى يالغۇز قالغاندا تەڭرىگە:

ـــ كىچىك چېغىمدا سىزگە ئارزۇيۇمنى سۆزلەپ بەرگەنلىكىم ئېسىڭىزدىمۇ؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ ئۇ بىر شېرىن ئارزۇ، ـــ دەپتۇ تەڭرى.

ـــ سىز نېمىشقا مېنى ئارزۇيۇمغا يەتكۈزمەيسىز؟ ـــ دەپ سوراپتۇ ئۇ تەڭرىدىن.

ـــ ئەمەلىيەتتە، مەن سېنى ئارزۇيۇڭغا يەتكۈزدۇم، پەقەت ساڭا تاسادىپىي خۇشاللىق ئاتا قىلىش ئۈچۈن سەن ئويلىمىغان بەزى نەرسىلەرنى بەردىم، مېنىڭچە، سەن ئېرىشمەكچى بولغان نەرسىلەر ئاساسەن تەل بولدى، مۇلايىم ھەم چىرايلىق ئايال، ياخشى خىزمەت، راھەت تۇرالغۇ، ئۈچ ئوماق قىز. دۇنيادا بۇنىڭدىنمۇ ئارتۇق بەخت بولماس، ـــ دەپتۇ تەڭرى.

بۇ چاغدا ئۇ تەڭرىنىڭ گېپىنى تارتىۋېلىپ:

ـــ ئۇغۇ راست، لېكىن مەن سىزنى ئۆزۈم ئارزۇ قىلغان ئەمەس، سىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆز پېتىچە ماڭا بېرىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم، ـــ دەپتىكەن، تەڭرى:

ـــ مەنمۇ سېنى مەن ئېھتىياجلىق نەرسىنى بېرىدۇ دەپ ئويلىغانىدىم، ـــ دەپتۇ.

ئۇ ئەزەلدىن تەڭرىمۇ بىرەر نەرسىگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلمىدۇ دەپ ئويلاپ باقمىغانىكەن. شۇڭا:

ـــ نېمە، سىزمۇ بىرەر نەرسىگە ئېرىشىشنى ئارزۇ قىلامسىز؟ ـــ دەپ سوراپتۇ ھەيرانلىق بىلەن.

تەڭرى:

ـــ مەنمۇ سېنىڭ مېنىڭ ئاتا قىلغانلىرىمدىن خۇشال بولۇشىڭنى ئۈمىد قىلىمەن، ـــ دەپتۇ.

ئۇ كېچىچە تەڭرىنىڭ سۆزىنى ئويلاپتۇ، ئاخىر ئۆزىدە بار نەرسىلەرنى قەدىرلەپ ياشاش خىيالىغا كەپتۇ.

ئۇ ساقىيىپ دوختۇرخانىدىن چىققاندىن كېيىن 47 قەۋەتتىكى تۇرالغۇسىدا بالىلىرىنىڭ يېقىملىق ئاۋازى، ئايالىنىڭ قوڭۇر رەڭ كۆزى ۋە نەپىس سىزمىلىرىدىن بەھرە ئېلىپ، كۈندۈزى زۇمرەت تەك چاقناپ تۇرغان دېڭىزغا، كېچىلىرى بىردە يېنىپ، بىردە ئۆچۈپ ئاجايىپ بىر مەنزىرە ھاسىل قىلىدىغان چىراغلارغا قاراپ ئۆمرىنى بەختلىك ئۆتكۈزۈپتۇ.

ئەمەلىيەتتە، دۇنيا خۇشاللىققا تولغان، بۇگۈنىمىزنىڭ ئۆزىمۇ بىرخىل خۇشاللىق. ئەمما كىشىلەرنىڭ خۇشاللىققا تۇتىدىغان پوزىتسىيەسى ئوخشاشمايدۇ، ئۈمىدۋار كىشىلەر بۇگۈننى تەڭرىنىڭ ئۆزىگە قىلغان ئىلتىپاتى دەپ قاراپ مىننەتدارلىق ھېسسىياتى بىلەن ئۇنىڭدىن ھۇزۇرلانسا، ئۈمىدسىز كىشىلەر ئۇنى بايقىيالماي قولىدىن چىقىرىپ قويىدۇ. ھېچقايسىمىزنىڭ كۆز ئالدىمىزدىكى بەختتىن ھۇزۇرلانماسلىققا ھەققىمىز يوق.

خاتىرجەملىكنىڭ ئۆزى بايلىق

«ئىزوپ مەسەللىرى» دە مۇنداق بىر ھېكايە بار.

شەھەر چاشقىنى بىلەن سەھرا چاشقىنى يېقىن دوستلاردىن ئىكەن. بىركۈنى سەھرا چاشقىنى شەھەر چاشقىنىغا «بۇرادەر، ۋاقتىڭىز بولسا مېنىڭكىگە كېلىپ سەھرانىڭ گۈزەل مەنزىرىسى ۋە ساپ ھاۋاسىدىن ھۇزۇرلانغاچ بىر مەزگىل ئوينىاپ كېتىڭ، بۇ يەردە غەمسىز تۇرمۇش كەچۈرگىلى بولىدۇ» دەپ خەت يېزىپتۇ.

شەھەر چاشقىنى خەتنى تاپشۇرۇپ ئېلىپ تولىمۇ خۇشال بولۇپ، سەھراغا قاراپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ سەھراغا كەلگەندىن كېيىن، سەھرا چاشقىنى خۇشاللىقتا ئۇنىڭ ئالدىغا ئارپا، بۇغداي دېگەنلەرنى دۆۋىلىۋېتىپتۇ. ئەمما شەھەر چاشقىنى ئۇنى كۆزگە ئىلمىغاندەك قىلىپ:

ــ ۋاي خۇدا، سەن دائىم مۇشۇنداق غورىگۈل تۇرمۇش كەچۈرەمسەن؟ بۇ يەردە قورساق ئاچ قالمىغان بىلەن تۇرمۇشنىڭ ھېچ بىر لەززىتىنى كۆرگىلى بولمايدىكەن. نېمىدېگەن زېرىكىشلىك، يەنىلا مېنىڭكىگە بېرىپ ئوينايلى. مەن سېنىڭ كۆزۈڭنى بىر ئېچىپ قويايى، ــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن سەھرا چاشقىنى شەھەر چاشقىنىغا ئەگىشىپ شەھەرگە كىرىپتۇ.

سەھرا چاشقىنى ئۆمرىدە ئۇنداق ھەشەمەتلىك، پاكىز ئۆيىنى كۆرۈپ باقمىغان بولغاچقا، دوستىغا قاتتىق زوقى كەپتۇ. ئۆزىنىڭ سەھرادا ئەتىگەندىن كەچكىچە ئېتىزلىقتا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ، بۇغداي بىلەن ئارپا تېرىپ يەيدىغانلىقىنى، يەنە تېخى قىشتا سۆڭەكتىن ئۆتىدىغان سوغۇقلاردىمۇ يەر ئاستىدىن ئوزۇقلۇق يىغىدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئۆزىنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن ئۆمرىگە ئېچىنىپتۇ.

ئۇلار بىر ھازا ئۇياقتىن ـ بۇياقتىن پاراڭلاشقاندىن كېيىن،

ئەمدىلا تاماق شىرەسىگە يامىشىپ چىقىپ مەززىلىك يېمەكلىكلەر-دىن ھۇزۇرلانماقچى بولۇپ تۇرۇشىغا، تۇيۇقسىز ئىشىك ئېچىلىپ بىر ئادەم كىرىپتۇ. ئىككى چاشقان قورققىنىدىن ئۇچقاندەك يۈگۈرۈپ ئۆزىنى تامنىڭ بۇلۇڭىدىكى كامارغا ئېتىشقا ئاران ئۈلگۈرۈپتۇ.

سەھرا چاشقىنى قورقۇپ كېتىپ قورسىقىنىڭ ئاچلىقىنى ئۇنتۇپتۇ ۋە شەھەر چاشقىنىغا:

— ماڭا يەنىلا سەھرانىڭ ئاشۇ تىنچ تۇرمۇشى ياخشىكەن. گەرچە، ئۇ يەردە شەھەردىكىدەك بۇنداق ھەشەمەتلىك ئۆي ۋە مەز-زىلىك يېمەكلىكلەر بولمىسىمۇ، لېكىن ئاچ قالمايسەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنداق ھەر كۈنى جىددىيلىشىپ يۈرىدىغان ئىشمۇ يوق. مەن يەنىلا سەھرانى قايتىپ بۇغداي تېرىپ يېسەممۇ خاتىرجەم ياشاي، — دەپ شەھەر چاشقىنى بىلەن خوشلىشىپ سەھرانى كېتىپتۇ.

يۇقىرىقى مەسىلدە ئوتتۇرىغا قويۇلغاندەك، ھەربىر ئادەمنىڭ تۇرمۇشقا قارىتا ئۆزىگە خاس چۈشەنچىسى بولىدۇ. تۇرمۇشقا قانداق مۇئامىلە قىلىش ئۆزىڭىزنىڭ تاللىشى، ئەگەر ياخشىسى باشقىلارغا ھەۋەس قىلماي، ئۆزىڭىزگە ماس كېلىدىغان تۇرمۇشتىن ھۇزۇرلىنىشنى ئۆگىنىۋېلىڭ.

ياخشىلىققا يامانلىق

بىر بۇغا ئورمانلىقتا كېتىۋېتىپ توساتتىن «قۇتقۇزۇڭلار» دې-گەن ئاۋازنى ئاڭلاپ، ئاۋاز كەلگەن تەرەپكە قاراپ يۈگۈرۈپتۇ. قارا-غۇدەك بولسا بىر بۆرە ئۆرۈلۈپ چۈشكەن دەرەخنىڭ تېگىدە بېسىلىپ قالغانكەن. بۇغا:

— دوستۇم، ساڭا نېمە بولدى؟ — دەپ سوراپتىكەن، بۆرە:

— سورىمايلا قوي، تېزدىن مۇڭگۈزۈڭ بىلەن دەرەخنى كۆتۈرۈپ مېنى چىقىرىۋالغىن، — دەپتۇ.

— ئۇنى كۆتۈرەلەرمەنمۇ؟ شۇنداقتىمۇ سىناپ باقاي، — بۇغا

شۇنداق دەپ مۇڭگۈزى بىلەن دەرەخنى كۆتۈرۈپ مىڭ تەستە مىدىرلىتىپتۇ.

بۆرە دەرەخ تېگىدىن ئۆمىلەپ چىقىپ، ئالدى بىلەن زەخمىلەن گەن - زەخمىلەنمىگەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئۈستىبېشىغا بىر قا- رىۋەتكەندىن كېيىن بۇغىغا:

— دوستۇم، ئەمدى سېنى يەيمەن، — دەپتۇ.

بۇنى ئاڭلاپ چۆچۈپ كەتكەن بۇغا ئەجەبلەنگەن ھالدا:

— ئەجەبا، سەن ياخشىلىققا يامانلىق قىلماقچىما؟ جېنىڭنى قۇتقۇزۇپ قويسام، تېخى مېنى يەيمەن دەيسەنغۇ؟ — دەپتۇ.

— راست، سەن مېنىڭ جېنىمنى قۇتقۇزۇپ قويدۇڭ، بۇنىڭ ئۈچۈن رەھمەت. لېكىن ھازىر مېنىڭ قورسىقىم ئاچ، سېنى يې- مەسەم بولمايدۇ.

ئۇلار ئۇزۇن تالاش - تارتىش قىلىپ ئېيتقىنى بۇ دەۋانى سوراپ بېرىشكە تەكلىپ قىلىش قارارىغا كەپتۇ. ئىككىسى ئېيتقىنىڭ ئال- دىغا بېرىپ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى سۆزلەپتۇ. ئېيتىق بىر ئاز ئويلە- نىۋالغاندىن كېيىن بۇغىغا:

— سەن بۆرىنىڭ جېنىنى قۇتقۇزۇپسەن، ئەمما ئۇ سېنى يې- مەكچى بوپتۇ. بۆرىنىڭ بۇ ئىشى ئەلۋەتتە خاتا. لېكىن يەنە بىر جەھەتتىن ئېيتساق بۆرىنىڭ گېپىمۇ يوللۇق. ئۇمۇ قورسىقى بەك ئېچىپ كەتكەنلىكتىن شۇنداق نىيەتتە بولغان گەپ، مۇنداق بول- سۇن، مەن دەرەخنىڭ قېشىغا بېرىپ سېنىڭ ئۇنى قانداق قۇتقۇ- زۇۋالغانلىقىڭنى كۆرۈپ بېقىپ، ئاندىن بىر نەرسە دەي، — دەپتۇ.

بۇغا بىلەن بۆرە بۇ مەسلىھەتنى توغرا تېپىپتۇ، ئۈچەيلەن بىر- لىكتە ھېلىقى دەرەخنىڭ قېشىغا كەپتۇ. بۇغا كۈچىنىڭ بارىچە دە- رەخنى كۆتۈرۈپ، بۆرىنى قايتىدىن دەرەخنىڭ تېگىگە باسۇرۇپ قو- يۇپتۇ. بۇ چاغدا ئېيتىق:

— ئەمدى مۇڭگۈزۈڭ بىلەن دەرەخنى كۆتۈرۈپ، بۆرىنى دەرەخ- نىڭ تېگىدىن چىقىرىۋال، — دەپتىكەن، بۇغا:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

— بۇگۈن بۇ دەرەخنى ئىككى قېتىم كۆتۈرۈپ ماڭالمىدىن كەتتىم، ئەمدى كۆتۈرەلمەيمەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئېيىق:

— دەرەخ كۆتۈرگۈدەك كۈچۈك بولمىسا، كۆتۈرمەيلا قويىلىڭ، كىن بۇنداق ئەھۋالدا مەن قانداق ھۆكۈم چىقىرىمەن؟ خاپا بولما، غىن بۇغىچاق، ساڭا يان باسقىنىم ئەمەس، لېكىن ماڭىمۇ ئامال بولمىدى، — دەپلا كېتىپ قاپتۇ.

بۇغىمۇ:

— دېمىسىمۇ باشقا ئامال قالمىدى، — دەپ قويۇپ ئۆز يولىغا كېتىپتۇ.

بۆرە دەرەخنىڭ تېگىدە بېسىقلىق تۇرۇپ ئۆلۈپ قاپتۇ.

بۇ دۇنيا شاپائەت ۋە ئاداۋەت بىلەن تولغان، ياخشىلىققا ياخشىلىق، يامانلىققا يامانلىق قايتۇرۇش كۆپىنچە ئادەملەرنىڭ ياشاش مىزانىدۇر. بىز باشقىلاردىن مەيلى ياخشىلىق كۆرەيلى، مەيلى يامانلىق كۆرەيلى، ھاياتقا، ئادەملەرگە، بولۇپمۇ ئىلگىرى بىزگە ياخشىلىق قىلغانلارغا چوقۇم ساپ، ھالال نىيەت بىلەن مۇئامىلە قىلىشىمىز كېرەك.

ئەگرى قوزۇقتا دوناي توقماق

كورېيەلىك بىر بايۋەچچە ناھايىتى قىيىندا گۈزەل كىنو چۈلۈپىنىنى قولغا كەلتۈرۈپ، ئەمرىگە ئاپتۇ. توي كېچىسى ئۇلار ھۇجرىدا بىر - بىرىگە زوقلىنىپ قارىشىپ ئولتۇرۇپ، يىگىت قىزغا:

— بىز ئەمدى ئەر - خوتۇن بولۇپ قالدۇق، شۇڭا بىر - بىرىمىزگە سەممىي، سادىق بولمىساق بولمايدۇ، مەن سىزگە بىرنەچچە مەخپىيىتىمنى ئېيتىپ بېرەي، ئاڭلاپ ھەيران قالماڭ، — دەپتۇ.

ـــ بۇ دۇنيادا كىمنىڭ مەخپىيىتى يوق دەيسىز، سىزنىڭ بۇ گېپىڭىزنى ئاڭلاپ، مەنمۇ مەخپىيەتلىكىمنى سىزگە ئېيتىپ بېرىش قارارىغا كەلدىم، ـــ دەپتۇ.

يىگىت بېشىدىكى كەيمە چېچىنى ئېلىۋېتىپ، ئايالىغا:

ـــ ئەمەلىيەتتە مەن پاينەكباش، ـــ دەپتۇ.

ئويلىمىغان يەردىن يېڭى كېلىنمۇ ئۇزۇن چېچىنى ئېلىۋېتىپ:

ـــ ئۇنىڭ ھەيران قالغۇدەك نېمىسى بار، مەن تۇغما تاز، ـــ دەپتۇ.

ئارقىدىنلا ئۇ ئېرىنىڭ ئۆزىنىڭ تاقىر بېشىنى كۆرۈپ ھاڭ ـ تاڭ قالغان چىرايىغا قاراپ تۇرۇپ، تەشەببۇسكارلىق بىلەن يەنە بىر مەخپىيەتلىكىنىمۇ دەۋېتىپتۇ.

ـــ مېنىڭ قوش قاپىقىم چىرايلىقمىكەن؟ ئەمەلىيەتتە، ئۇنى كەستۈرۈپ چىقارغان.

يىگىت بۇنىڭدىن بىر ئازمۇ ئەجەبلەنمەستىن:

ـــ بۇ ھېچقانچە ئىش ئەمەسكەنغۇ! كۆزۈمگە قاراڭ... ـــ دەپتۇ ۋە سۆزلىگەچ سول كۆزىنى چانقىدىن چىقىرىپتۇ. ئەسلىدە ئۇنىڭ سول كۆزى يالغانكەن.

يىگىت ئۇلاپلا:

ـــ مېنىڭ سول كۆزۈملا ئەمەس، چىشىممۇ يالغان، ـــ دەپتۇ.

يېڭى كېلىن بۇ گەپنى پەرۋايىغا ئالمىغان ھالدا:

ـــ كېرەك يوق، مېنىڭ بۇرنۇمنى بەش قېتىم كۆتۈرگەن، ـــ دەپتۇ.

يىگىت:

ـــ سىزدىن يوشۇرماي، مەن يۈزۈمدىكى قورۇقنى ئوپېراتسىيە قىلىپ تۈزلىگەن، ـــ دەپتىكەن، يېڭى كېلىن سۆزلەي دەپ ئاغزىنى ئۆمەللەپ بولۇپ توختىۋاپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن قەتئىي نەيەتكە كېلىپ:

ـــ مەنمۇ سىزدىن يوشۇرماي، ئەمەلىيەتتە مېنىڭ بۇ چىرايلىق

يۈزۈم سەككىز قېتىملىق ھۆسن تۈرەش ئوپېراتسىيەسىدىن كېيىن مۇشۇ ھالغا كەلگەن، ــ دەپتۇ. يېگىت كىيىمىنى سالغاچ:

ــ مېنىڭ يۈرىكىم يۈرەك قوزغاتقۇچنىڭ ياردىمىدە ھەرىكەتلىنىدۇ ــ دەپتۇ.

ئايالىمۇ لىپتىكىنى سېلىۋېتىپ:

ــ مېنىڭ كۆكسۈم كۆكسىنى كۆتۈرۈش ئوپېراتسىيەسى قىلغاندىن كېيىن مۇشۇنداق تولغان ھالەتكە كەلگەن، ــ دەپتۇ.

بۇ چاغدا يېگىت ھەرىكىتىنى سەل ئاستىلىتىپ:

ــ سىز بۇنداق ئوچۇق كۆڭۈللۈك قىلغان يەردە، مەنمۇ سىرگە ئەڭ چوڭ مەخپىيەتلىكىمنى ئېيتىپ بېرەي، بۇ قېتىمقى ئىقتىسادىي كىرىزىسنىڭ تەسىرىدە ۋەيران بولايلا دەپ قالدىم، ــ دەپ تىكەن، ئايالىمۇ قەتئىي ئىرادىگە كېلىپ:

ــ ھېچكىمگە دېمەي دېگەن، لېكىن سىز شۇنچە ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن ھەممىنى دەپ بېرىۋاتىسىز، سىزدىن يوشۇرسام قاملاشمىغۇدەك، مەن ئەسلىدە ئايال ئەمەس، جىنس ئۆزگەرتىش ئوپېراتسىيەسى قىلدۇرغان... ــ دەپتۇ.

تۇرمۇشتا ھەممە ئادەمنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق مەخپىيەتلىكى بولىدۇ. ئۇنى باشقىلاردىن يوشۇرۇش ياكى ئاشكارىلاش شۇ كىشىنىڭ ئۆزىنىڭ ھوقۇقى. بىراق، سىز باشقىلار بىلەن ھەرقانچە يېقىن، ئامراق مۇناسىۋەتتە بولغىنىڭىزدىمۇ بەزى سىرلىرىڭىزنى پەقەت ئۆزىڭىزلا بىلىپ قالغىنىڭىز، قارشى تەرەپ بىلەن مۇئەييەن ئارىلىق ساقلىغىنىڭىز ياخشى. ئۇنداق بولمىغاندا ئارىدىكى پەردىشەپكە تەسىر يېتىدۇ.

كىشىلىك ھايات تاغقا يامىشىقا ئوخشايدۇ

بىر تاغقا يامىشىش ھەۋەسكارى بىر مەشھۇر تاغقا يامىشىش مۇتەخەسسىسىنى ئىزدەپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن تاغقا يامىشىقا مۇناسى-

ۋەتلىك بەزى مەسىلىلەر ھەققىدە تەلىم ئالماقچى بولۇپ، مۇنداق سوراپتۇ:

ــ ئەگەر بىز تاغقا يامىشۇبتىپ، تاغنىڭ دەل ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە تۇيۇقسىز يامغۇر يېغىپ كەتسە قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟

ــ داۋاملىق يۇقىرى ئۆرلىشىڭ كېرەك.

ياش يىگىت شۇبھىلىنىپ:

ــ نېمە ئۈچۈن داۋاملىق يۇقىرى ئۆرلەيمىز؟ ئۇنداقتا تېخىمۇ كۈچلۈك يامغۇردا قالمامدۇق؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ يۇقىرىغا قاراپ ماڭسا، يامغۇرنىڭ كۈچلۈك بولۇشى ئېنىق. لېكىن، يامغۇر ھاياتىڭغا خەۋپ يەتكۈزەلمەيدۇ. تۆۋەنگە قاراپ يۈگۈرسەك، يامغۇر پەسەيگەندەك كۆرۈنگىنى بىلەن، كەلكۈندە قېلىپ، تۇنجۇقۇپ ئۆلۈشۈڭ مۇمكىن، ــ دەپتۇ، ئارقىدىنلا مۇتەخەسسىس كەسكىن قىلىپ:

ــ يامغۇردىن ئۆزۈڭنى قاچۇرمىساڭ كەلكۈندە قېلىشىڭ مۇمكىن. ئۇنىڭغا دادىللىق بىلەن يۈزلەنسەڭ، ئەكسىچە ھاياتلىققا ئېرىشىشىڭ مۇمكىن، ــ دەپتۇ.

ئالدى تەرەپتىكى يول

كېچە، ئەتراپ سىياھتەك قاپقاراڭغۇ ئىدى. يولدا ئاندا ــ ساندا كىشىلەر ئۆتۈشۈپ تۇراتتى. تاياقنىڭ «توك ــ توك» قىلىپ يەرگە ئۇرۇلغان ئاۋازى ئۇنىڭغا يېقىنلاشتى، بىر ئەما كىشى ئېڭىشكىنىچە ھاسا تاياقنى تۇتۇپ كېتىۋاتاتتى.

يولۇچى ئۇنىڭغا:

ــ ئالدى تەرەپتە يول يوق بولۇشى مۇمكىن، ــ دەپ ئەسكەرتىش بېرىپ قويدى.

ئەما:

ـــ بۇنى ئالدىغا قاراپ مېڭىپ باقساق ئۇققىلى بولىدۇ، ـــ دېدى ئەما كىشى يولۇچىنى يانداپ ئۆتۈپ كەتتى.

تاياقنىڭ يەرگە تەككەن ئاۋازى بارغانسېرى ئاجىزلاپ، ئاخىر ئاڭلانمىدى.

جەننەت قەيەردە

جەننەت دېگەن نېمە؟ جەننەت قەيەردە؟

كىشىلەر ئارىسىدا مۇنداق بىر ھېكايەت تارقالغان.

بىر ئادەم جەننەتنى ئىزدەپ مېڭىپ جاپادا ئۇنى تېپىپ ئالدىدا تۇرۇپ خۇشاللىقىدىن قىن ـ قىنىغا سىغمىغان ھالدا:

ـــ ئاخىر جەننەتنى تاپتىم، ـــ دەپ ۋارقىراپتىكەن، جەننەتنىڭ ئىشىك باقارى ئەجەبلەنگەن ھالدا:

ـــ مۇشۇ جەننەتما؟ ـــ دەپتۇ. ھېلىقى ئادەم تۇرۇپ قېلىپ:

ـــ ئەجەبا، سىز بۇ يەرنىڭ جەننەت ئىكەنلىكىنى بىلمەمتىڭىز؟ ـــ دەپتىكەن، ئىشىك باقار ېېشىنى چايقاپ:

ـــ سىز قەيەردىن كەلدىڭىز؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ دوزاختىن.

ئىشىك باقار يەنىلا چۈشەنمەپتۇ، بۇنى كۆرۈپ ھېلىقى كىشى ھەسرەتلەنگەن ھالدا:

ـــ جەننەتنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنى بىلمىگىنىڭىز ئەجەبلەنەرلىك ئەمەسكەن، ئەسلىدە سىز دوزاختا ېېرىپ باقماپتىكەنسىز ئەمەسمۇ، ـــ دەپتۇ.

ئەگەر ئۇسسىسىڭىز، جەننەت دېگەن سۇ؛ ئەگەر ھارسىڭىز، جەننەت دېگەن كارىۋات؛ ئەگەر مەغلۇپ بولسىڭىز، جەننەت دېگەن

غەلىبە؛ ئەگەر ئازابلانسىڭىز، جەننەت دېگەن بەخت. قىسقىسى، ئەگەر بۇنىڭ بىرى بولمىسا، يەنە بىرىگىمۇ ئېرىشەلمەيسىز.

جەننەت دوزاخنىڭ ئاخىرلىشىشى، دوزاخ جەننەتنىڭ كارىدورى. ئەگەر قولىڭىزدا بىر سىقىم قۇم بولسا ئۇنى ھەرگىز چېچىۋەتمەڭ، چۈنكى ئۇنىڭ ئارىسىدا ئالتۇن بولۇشى مۇمكىن.

قۇمنىڭ ھېكايىسى

ئېگىز تاغنىڭ باغرىدىن باشلىنىپ، يېزا ـ قىشلاقلاردىن ئۆتۈپ ئەڭ ئاخىردا قۇملۇققا قۇيۇلىدىغان بىر دەريا بار ئىكەن، بۇ دەريا باشقا توسۇقلارنى بۆسۈپ ئۆتكەندەك قۇملۇقتىنمۇ بۆسۈپ ئۆتمەكچى بوپتۇ، لېكىن ئۇ قۇملۇققا كىرىپلا سۈيىنىڭ يوقاپ كەتكەنلىكىنى سېزىپتۇ.

ئۇ ئۆزىنىڭ پېشانىسىگە مۇشۇ قۇملۇقنى كېسىپ ئۆتۈش پۈتۈلگەنلىكىنى بىلمىدىكەن. لېكىن بۇ يەردىن كېسىپ ئۆتۈشكە باشقا ئامالى يوق ئىكەن، دەل مۇشۇ چاغدا، ئۇنىڭ قۇلىقىغا قۇملۇق تەرەپتىن كەلگەن بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ:

ـــ شامال قۇملۇقنى كېسىپ ئۆتەلىگەن ئىكەن، سەنمۇ چوقۇم ئۆتەلەيسەن.

دەريا ئۇنىڭ سۆزىگە قوشۇلماي يەنە قۇملۇققا ئېتىلىپ كىرىپتۇ. لېكىن سۇمۇرۇلۇپ تۈگەپتۇ.

ـــ شامال دېگەن ئۆچالايدۇ، شۇڭا قۇملۇقنى كېسىپ ئۆتەلەيدۇ، ـــ دەپ ئويلاپتۇ ئۇ ئىچىدە.

ـــ سەن ئۆزۈڭ ئادەتلەنگەن ئۇسۇلدا ئالدىغا ئېتىلساڭ، قۇملۇقتىن ئەلۋەتتە ئۆتەلمەيسەن، ياكى غايىب بولىسەن ياكى سازلىقا ئايلىنىسەن. بۇ ئىشنى شامالغا قىلغۇزۇشۇڭ كېرەك.

ـــ لېكىن ئۇ مېنى قانداق ئاپىرالايدۇ؟

— ئۇنىڭ ئۇچۇن شامالغا ئۆزۈكنى سۇمورتكۇزۇشۇك كېرەك.

بۇ مەنتىقىنى دەريا قوبۇل قىلالماپتۇ، چۇنكى ئۇ ئەرەلدىن باشقىلار تەرىپىدىن سۇمۇرۇلۇپ باقمىغان، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزىنىڭ خۇسۇسىيىتىنى يوقىتىپ قويغۇسىمۇ يوق ئىكەن. ناۋادا ئۆز خۇسۇسىيىتىنى يوقىتىپ قويسا، قايتىدىن دەريا بولۇپ شەكىللىنەلەيدىغان ياكى شەكىللىنەلمەيدىغانلىقىنى كىم بىلىدۇ؟

بۇ ۋاقىتتا ھېلىقى ئاۋاز يەنە:

— شامال بۇ ۋەزىپىنى ئورۇندىيالايدۇ، ئۇ سۇنى يۇقىرىغا ئېلىپ چىقىپ، ئۇنى ئېلىپ قۇملۇقنى كېسىپ ئۆتىدۇ، ئاندىن يەنە پەسكە چۈشۈرىدۇ، ئۇ يەرگە چۈشكەندە يامغۇر شەكلىدە چۈشىدۇ. يامغۇرلار يېغىپ بىر دەريا ھاسىل قىلىدۇ، — دەپتۇ.

— مەن ئۇنىڭ راست شۇنداق قىلىدىغانلىقىنى قانداق بىلەلەيمەن؟

— ئۇ جەزمەن شۇنداق قىلىدۇ، بۇنىڭغا ئىشەنمىسەڭ سېنىڭ باشقا چىقىش يولۇڭمۇ يوق. ئەگەر بولمىغاندىمۇ بىر سازلىققا ئايلىنالايسەن، ئۇنىڭغىمۇ ناھايىتى ئۇزۇن ۋاقىت كېتىدۇ. يەنە كېلىپ دەريا بىلەن سازلىقنى قانداق سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟

— لېكىن مەن ھازىرقىدەك پۈتۈن بىر دەريا ھالىتىمنى ساقلاپ قالامدىم؟

— ھەر ئىككىلا خىل ئەھۋالدا بۇ ھالىتىڭنى تولۇق ساقلاپ قالالمايسەن، ئەسلىي قىسمىڭ ئېلىپ كېتىلىپ يەنە دەريا ئايلىنىدۇ، بەلكىم ھازىر سەن ئۆزۈڭنىڭ قايسى بۆلەك ئىكەنلىكىڭنى بىلمەسلىكىڭ مۇمكىن.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەريانىڭ مېڭىسىدە بەزى غۇۋا ئەسلىمىلەر ئەكس ئېتىشكە باشلاپتۇ. ئاشۇ غۇۋالىق ئىچىدە ئۆزىنى ياكى ئۆزىنىڭ بىر قىسمىنى شامالنىڭ تارتىۋاتقانلىقىنى ئېسىگە ئاپتۇ. راست، مۇشۇنداق ئىش بولغانمۇ ـ يوق؟ دەريا بۇنى يەنىلا جەزملەشتۇرەلمىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ئەمدى ئۆزىنىڭ قىلماقچى بولغان ئىشىنى ئويلاپ يەتكەندەك بوپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن دەريا پارغا ئايلىنىپ شامالنىڭ قوينىغا كىرىپ-تۇ. شامال ئۇنى مۇلايىملىق بىلەن بىللە ئېلىپ مېڭىپتۇ. ئۇلار يىراقتىكى تاغ چوققىسىغا بارغاندا، شامال ئۇنى پەسكە چۈشۈرۈپتۇ.

ئۇ بۇ ئىشتىن ئىلگىرى گۇمانلىنىپ باققانلىقتىن، بۇ قېتىم بۇ تەجرىبىنىڭ پۈتۈن تەپسىلاتىنى مېڭىسىگە مەھكەم ئورنىتىۋاپتۇ.

ئۇ، مەن ئەمدى ھەقىقىي تۇرده ئېتىراپ قىلىشنى ئۆگىنىۋالىدىم، دەپ ئويلاپتۇ ئىچىده.

توغرا، دەريا ئۆگىنىۋاتىدۇ، لېكىن قۇم: «بىز ھەممىنى بىلىمىز، بىز ھەر كۈنى بۇ ئىشنىڭ قانداق يۈز بېرىدىغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىمىز، چۈنكى بىز دەريا بويىدىن تاكى تاغلىققىچە سوزۇلغان» دەپ پىچىرلاپتۇ.

مانا بۇ كىشىلەرنىڭ نېمە ئۈچۈن ھاياتلىق دەرياسى توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەۋاتىدۇ، دېگەن قائىده قۇمغا يېزىلغان دەيدىغانلىقىنىڭ سەۋەبى.

ئارام

رېۋايەت قىلىنىشىچە، ئەۋلىيا رۇۋاڭ قۇشقاچ بېقىشقا ھېرىسمەن ئىكەن، بىركۈنى ئۇنى بىر ئوۋچى زىيارەت قىلىپ كەپتۇ. ئوۋچى مۇشۇنداق بىر مەشھۇر ئەربابنىڭ قۇشقاچ ئوينىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ: «ئۇ ۋاقىتنى بۇنداق ئىسراپ قىلغۇچە تېخىمۇ ئەھمىيەتلىك، تېخىمۇ پايدىلىقراق ئىشلارنى قىلسا بولمامدىغاندۇ؟» دەپ قاتتىق ھەيران بوپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەۋلىيادىن:

— سىز نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق ئىشلارغا ۋاقىت ئىسراپ قىلىپ يۈرىسىز؟ بىر قۇشقاچ بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرگەنىڭ نېمە قىزىقى بار؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن رۇۋاڭمۇ ئەجەبلىنىپ، ئەجەبا، ئۇ بىر ئوۋ-

چى تۇرۇپ مۇشۇنچىلىك ئىشنىمۇ بىلمەمدىغاندۇ؟ دەپ ئويلاپ ئۇۋۇچىدىن:

ــ نېمىشقا ئوقيارىڭىزنىڭ كىرىچى چىڭ ئەمەس؟ ــ دەپ قايتۇرۇپ سوراپتۇ.

ــ چىڭ بولسا بولمايدۇ، كىرىچنى بەك چىڭىتىۋەتسەك ئېلاستىكلىقىنى يوقىتىپ، ئوق ئاتقىلى بولمايدۇ، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇۋۇچى.

روۋاڭ ئۇۋۇچىغا:

ــ دوستۇم، مېنىڭ قۇشقاچ ئوينىشىمىمۇ خۇددى ئوقيارىڭىزنىڭ كىرىچنى بەزىدە بوشىتىپ قويغاندەكلا ئىش. مەنمۇ ئارام ئېلىشقا، بەزىدە ئۆزۈمنى ئەركىن قويۇۋېتىشكە موھتاج، ئەگەر مۇشۇنداق ئىشلار بىلەن ئانچە ــ مۇنچە مېڭەمنى ئارام ئالدۇرمىسام، مۇھىم ئىشلارنى ھەل قىلىدىغان چاغدا زېھنىم يەتمەيدۇ، ــ دەپتۇ.

باشقىلارنىڭ غېمىنى يېگۈچى

بىر كىچىك قىزچاق بوۋىسى بىلەن گۈللۈكىنىڭ يېنىغا سەگدىگىلى كېلىپ، ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن ئەتىرگۈللەرنى كۆرۈپ، چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ، گۈل ھىدىنى ھىدلىغاچ:

ــ بوۋا، سىزمۇ پۇرىدىڭىزمۇ؟ بۇ ئەتىرگۈللەر نېمىدېگەن پۇراقلىق ــ ھەا! ــ دەپتۇ.

بۇ چاغدا ئۇلار ياندا ئولتۇرغان بىر موماينىڭ:

ــ ياڭغان بولسا بىرنەچچە تال ئۈزۈۋېلىڭلار، ــ دېگىنىنى ئاڭلاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئىككىيلەن گۈلدىن بىر تالدىن ئۈزۈۋېتىۋ، ئاندىن گۈللەرنى ماختىغاچ، موماينىڭ رەھمەت ئېيتقانىكەن، موماي:

ــ مەن بۇ ئەتىرگۈللەرنى باشقىلار كۆرۈپ خۇشال بولسۇن دەپ تېرىغان، ئۆزۈم بىر ئەما. گۈللەرنىڭ قانداق ئېچىلغانلىقىنى كۆرەلمەيمەن، ــ دەپتۇ.

ئالا كۆڭۈللۈك

ئامېرىكىنىڭ سابىق زۇڭتۇڭى رىگان تۆۋەندىكى ھېكايىگە بەك ئامراق.

بىر دېھقان بىلەن بىر ئادۋوكاتنىڭ ماشىنىسى سوقۇلۇپ كېتىپتۇ، دېھقان ئادۋوكاتنىڭ چىرايىغا بىر قاراپ قويۇپ، ماشىنىسىنىڭ ئارقا ئورۇندۇقىدىن بىر بوتۇلكا ۋىسكىنى چىقىرىپ ئادۋوكاتقا:

ــ كېلىڭ، قارىغاندا بەك چۆچۈپ كەتكەندەك قىلىسىز، بىر يۇتۇم ئىچىپ قويۇڭ، ھاراق نېرۋىنى تىنچلاندۇرىدۇ، ــ دەپتۇ. ئادۋوكات ھاراقتىن بىر يۇتۇم ئىچىپتۇ.

ــ چىرايىڭىز تاتىراڭغۇ تۇرىدۇ، يەنە بىر يۇتۇم ئىچىسىڭىز قانداق؟ ــ دەپتۇ دېھقان.

دېھقاننىڭ سالا قىلىشى بىلەن ئادۋوكات ھاراقتىن يەنە بەش ــ ئالتە يۇتۇم ئىچىپتۇ، ئاندىن دېھقانغا:

ــ سىزمۇ بىرەر يۇتۇم ئىچىپ قويامسىز؟ ــ دەپتىكەن، دېھقان:

ــ ياق، مەن قاتناش ساقچىسىنى ساقلاۋاتىمەن، ــ دەپتۇ.

پەرق

بىر ئادەم موزىغا:

ــ سىز دائىم كىشىلەر ئۆزئارا بىر ــ بىرىنى ئاسرىشى كېرەك دەيسىز. بىراق ھازىرغىچە تېخى ھېچكىم سىزنىڭ پايدىڭىزنى كۆرۈپ باققىنى يوق. مەن سىزگە ئوخشاش «بىر ــ بىرىنى ئاسراش كېرەك» دەپ ۋەز ئېيتىپ يۈرمىگىنىم بىلەن ھېچكىمگە زىيىنىم يەتمىدى، شۇڭا سىزنىڭ ئۇ ۋەز ــ نەسىھەتلىرىڭىزنىڭ ئەھمىيىتى

www.uyghurkitap.com

ته هېچقانداق رولى يوق، يەنه كېلىپ مۇشۇنداق بولغاندا، سىز ياخشى بولسىڭىز زادى نەرسىڭىز ياخشى؟ مەن يامان بولسام نەرسەم يامان؟ بىلگىلى بولمايدۇ، ـــ دەپتىكەن، موزى:

ـــ بىر ئۆيگە ئوت كەتتى دەيلى، جاڭسەن سۇ ئاپىرىپ ئوتنى ئۆچۈرۈشنى ئويلاپتۇ، لىسى بولسا ئوتنىڭ ئۈستىگە ماي چېچىپ، ئۇلغايتىشنى ئويلاپتۇ. گەرچە ئۇ ئىككىسىنىڭ خىيالى تېخى ھەر-بىرىدىكە ئايلانمىغان بولسىمۇ، سېنىڭچە بۇ ئىككى ئادەمنىڭ قايسىسىنىڭ توغرا، قايسىسىنىڭ خاتا؟ ـــ دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم:

ـــ ئەلۋەتتە جاڭسەننىڭ توغرا، لىسىنىڭ خاتا بولىدۇ ـ دە، ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتىكەن، موزى:

ـــ ئىككىمىزمۇ جاڭسەن بىلەن لىسىغا ئوخشاش ئەمەسمۇ؟ ـــ دەپتۇ.

گۇمان ئىمانىنى قاچۇرار

بىر ئادەم پالتىسىنى يوقىتىپ قويۇپ قوشنىسىنى ئوغرى دەپ گۇمان قىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ يىگىتنىڭ ھەرىكىتىگە دىققەت قىلىشقا باشلاپتۇ، يىگىتنىڭ ئىشىك ئالدىدىن ئۆتكىنىنى كۆرسە، بىر ئازمۇ شەپە چىقارماي ماڭغىنىنى قارا، قارىغاندا خىلىلا تەجرىبىلىك ئىكەن دەپ ئويلاپتۇ، باشقىلار بىلەن سۆزلەشكىنىنى ئاڭلىسا خۇددى باشقىلارنىڭ ئاڭلاپ قېلىشىدىن قورققاندەك ئاستا ئاۋازدا گەپ قىلىدۇ، ئوغرىنىڭ يۈرىكى پوك ـ پوك دېگەن شۇ، دەپ ئويلاپتۇ.

ئۇ قارىغانسېرى ئۇنىڭغا يىگىتنىڭ يول مېڭىشى، ئاۋازى، ھەتتا چىرايىمۇ ئوغرىدەك تۇيۇلۇپتۇ.

كېيىن يىتكەن پالتىسىنى تېپىۋاپتۇ، ئەسلىدە ئۇ تاغقا ئوتۇن كەسكىلى چىققاندا، ئېھتىياتسىزلىقتىن پالتىنى جىلغىدا چۈشۈ-

رۇپ قويغانىكەن. ئىككىنچى كۈنى ئۇ يەنە قوشنىسىنىڭ ئوغلىنى ئۇچرىتىپتۇ. يىگىتنىڭ باشقىلار بىلەن ئوخشاش يول ماڭمىدىغانلىقىنى، ئاۋازىنىڭمۇ ئىنتايىن نورمالللىقىنى ھېس قىپتۇ، قانداقلا قارىسا ئوغرىغا ئوخشىماپتۇ.

بېلىق تۇتۇش ماھىرى

يانىغا بېلىق تۇتۇشقا ماھىرلىقى بىلەن داڭ چىقارغانىكەن. ئۇ-نىڭ بېلىق تۇتىدىغان يىپى ئىنتايىن ئىنچىكە بولۇپ، يالاڭ قات يىپەكتىن، قارمىقى ناھايىتى ئىنچىكە يىڭنىدىن، قارماقنىڭ دەسـتىسى چۇ بەگلىكىنىڭ ئىنچىكە قومۇشىدىن ياسالغان، يەمچۈكى بولسا يېرىم تال گۈرۈچتىنلا ئىبارەت ئىكەن. ھالبۇكى، ئۇ مۇ-شۇنچىلىكلا نەرسىلەر بىلەن شۇنچە چوڭقۇر ھەم شىددەتلىك ئېـ-قىنىدىن كۈنىگە لىق بىر ھارۋا بېلىق تۇتالايدىكەن، شۇنداقتىمۇ قارمىقى ئېگىلىپ، يىپى ئۈزۈلۈپ كەتمەيدىكەن.

چۇ بېگى بۇنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇپ، يانىغىنى تاپتۇرۇپ كېـ-لىپ، بۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپتىكەن، يانىغ مۇنداق جاۋاب بېرىپتۇ:

— مەن مەرھۇم ئاتامنىڭ مۇنداق دېگىنىنى ئاڭلىغان، چېرى ئىسىملىك بىر ئوقيا ئېتىش ماھىرى بولۇپ، ئۇ ئوقيا ئاتقاندا نا-ھايىتى ئىنچىكە يا ۋە ئىنچىكە يىپەك يىپ ئىشلىتىدىكەن. شۇڭا ئوق شامالنىڭ يۆنىلىشى بويىچە ناھايىتى تېز مېڭىپ، بىر ئوق بىلەن ھاۋادىكى ئىككى قۇش يەرگە يىقىلىدىكەن. ئۇ بارلىق زېھـ-نىنى مۇشۇنىڭغىلا مەركەزلەشتۈرۈپ، كۆچىنى لايىقىدا تەڭشەپ ئىشقا سالغاچقا، ئوقيا ئېتىشقا ئاشۇنداق داڭ چىقارغانىكەن. مەن بېلىق تۇتۇشتىمۇ ئاشۇ ئۇسۇلنى دوراپ، بەش يىلدا ئاران ئۇنىڭ ئېپىنى بىلىۋالدىم، بېلىق تۇتقان چېغىمدا، كۆڭلۈمدە باشقا خىيال بولمايدۇ. پەقەت بېلىق تۇتۇشنىلا ئويلايمەن. قارماقنى دەريا‌غا تاش-

لىغاندا كۆچۈمنى مۇڭاپىق تەڭشەشكە دىققەت قىلىمەن. باشقا ھېچ-قانداق تەسىرگە ئۇچرىمايمەن. شۇڭا يەمچۈكۈمنى كۆرۈپ، كۆيۈك دەپ ئويلاپ ئىككىلەنمەستىنلا يۇتىدۇ، مانا بۇ مېنىڭ بېلىق تۇتۇشتىكى سىرىم.

سېھىرلىك ناخشا

خەنئې ئىسىملىك بىر داڭلىق ناخشىچى قىز شەرقىتكى چى بەگلىكىگە بارغاندا پۇلى تۈگەپ كېتىپ، ئامالسىزلىقتىن ناخشا ئېيتىپ تىلەمچىلىك قىلىشقا مەجبۇر بوپتۇ. ئۇ ناخشىنى بىرىگە بىرىنى ئۇلاپ شۇنداق ھېسسىياتلىق ئېيتىدىغان بولسا، ناخشىنى ئېيتىپ بولۇپ، ئۇ يەردىن كەتكەندىن كېيىنمۇ ئۇچ كۈنگىچە ناخشىسىنىڭ ئەكس ساداسى ياڭراپ تۇرىدىكەن. بىلمىگەنلەر ئۇنى تېخىچە كەتمىگەن ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپ قالىدىكەن.

بىركۈنى مېھمانسارايدا بىرسى ئۇنى بوزەك قىپتىكەن، ئۇنىڭ كۆڭلى ئاغرىپ، ناخشا ئېيتقاچ بۇ يەردىن قايتىپتۇ، ئۇنىڭ بۇ قېتىم ئېيتقان ناخشىسى بەكلا مۇڭلۇق ھەم ئېچىنىشلىق بولۇپ، ئاڭلىغان ئادەمنىڭ ئۆپكىسى ئۆرلەپ، ياش تۆكمەي قالمايدىكەن، ئۇنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلىغان پۇتۇن بىر يېزىدىكى ئادەملەرنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ بىئارامىلىقتىن ئۇچ كۈنگىچە گېلىدىن تاماق ئۆتمەپتۇ، ئاخىر كىشىلەر جەنئېنى قايتۇرۇپ كېلىپ ئۇنىڭغا شوخ ناخشىلارنى ئېيتقۇزۇپتىكەن، پۇتۇن يېزىدىكىلەر خۇشال بولۇپ، بارلىق قايغۇلىرىنى ئۇنتۇپ ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كېتىپتۇ.

كېيىن خەنئې قايتىدىغان چاغدا كىشىلەر ئۇنىڭدىن ئايرىلىشقا كۆزى قىيماي، نۇرغۇن سوۋغاتلارنى بېرىپ ئاران تەستە يولغا سېلىپ قويۇپتۇ.

قوش بېقىش

لۇ بەگلىكى دەۋرىدە بىركۈنى توساتتىن شەھەر سىرتىدا بىر دېڭىز قۇشى پەيدا بولۇپ قاپتۇ. كىشىلەر ئەزەلدىن بۇنداق قۇشنى كۆرۈپ باقمىغاچقا، ئۇنى ئىلاھىي قۇش دەپ بىلىپتۇ. پادىشاھ ئا-دەملىرىگە ئامال قىلىپ ئۇ قۇشنى تۇتۇپ كېلىشنى بۇيرۇپتىكەن، ماھىر ئوۋچىلار نەچچە كۈن قۇشنىڭ ئارقىسىدا يۈرۈپ ئاخىر بۇ قۇشنى تۇتۇپ كەپتۇ. پادىشاھ بۇ قۇشنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن قۇشقا ئەڭ ئالىي مېھمانلارنى كۈتكەندەك ئىززەت كۆرسىتىپتۇ. ئالدىغا يەيدىغان، ئىچىدىغانلارنى دۆۋىلەپ قويۇپتۇ. لېكىن قۇش بۇنىڭدىن رازى بولغاندەك قىلماپتۇ.

«قانداق قىلغاندا ئۇنى خۇشال قىلغىلى بولىدۇ؟» پادىشاھ نەچچە كۈن ئويلىنىپ، ئاخىر بىر چارە تاپقاندەك بولۇپ، شاقىقىدە ئورنىدىن تۇرۇپ مۇلازىملىرىغا يارلىق جاكارلاپتۇ.

پادىشاھنىڭ يارلىقى بويىچە ئوردىدىكى داڭلىق مۇزىكانتلار قۇشقا ئەڭ ياخشى مۇزىكىلارنى ئورۇنلاپ بېرىپتۇ، ئاشپەزلەر ئەڭ ئېسىل قورۇمىلارنى قورۇپ يېگۈزۈپتۇ ھەمدە ئېسىل مەي ئەكېلىپ ئۇنىڭغا ئىچۈرۈپتۇ. ياخشى نىيەتتە قىلغان بۇ ئىشلار ئەكسىچە قۇشنى قورقىتىۋېتىپتۇ، ئۇ گۆشىنمۇ يېمەپتۇ، سۇنىمۇ ئىچمەپ-تۇ. كۈنبويى قورقىنىدىن قالايمىقان پىرقىراپ يۈرۈپتۇ. شۇ تەر-قىدە ئۇچ كۈن ئۆتۈپ ئۇ ئاخىر ئۆلۈپ قاپتۇ.

نيۇچۆنىڭ بۇلاڭچىغا ئۇچرىشى

نيۇچۆ كاتتا ئۆلىما بولۇپ، ئۇ بىر قېتىم ئات ھارۋىسىغا ئول-تۇرۇپ جاۋ بەگلىكىگە كېتىۋېتىپ بىر توپ بۇلاڭچىغا ئۇچراپ قاپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى

ـــ قەيەرلىك، پۇلغا تۇرامسەن ياكى جانغىمۇ؟ ـــ دەپتۇ بۇلاڭچى قىلىچ تۇتۇپ يولنى توسۇۋېلىپ.

نيۇچۇ مىيقىدا كۈلۈپ قويۇپ ھارۋىدىن چۈشۈپ، بارلىق پۇل ـ مېلى ۋە ھارۋىنى بۇلاڭچىغا قالدۇرۇپ، ھېچ ئىش بولمىغاندەك خۇشال ھالدا ئۆز يولىغا كېتىپ قاپتۇ. بۇلاڭچىلار بۇنىڭدىن ئەنسىرەپ تايىن ھەيران بوپتۇ، چۈنكى ئىلگىرى ئۇلار بۇلاڭچىلىق قىلغاندا، بۇلانغان ئادەم يا قارشىلىق كۆرسىتىدىكەن، يا يېلىنىدىكەن. نيۇ ـ چۇدەك ئادەمنى ئۇلار ئۇچرىتىپ باقماپتىكەن. شۇڭلاشقا، ئۇلار نيۇچۇنى قوغلاپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن:

ـــ بىز سېنىڭ نەرسە ـ كېرەكلىرىڭنى بۇلىۋالساق نېمىشقا ھېچ ئىش بولمىغاندەك يولۇڭغا ماڭىسەن؟ ـــ دەپ سوراپتىكەن، نيۇچۇ:

ـــ پۇل ـ مال دېگەن سالامەتلىكنى ئاسراشقا ئىشلىتىلىدۇ. ئاقىل ئادەم پۇل ـ مالنى دەپ سالامەتلىكىنى زىيان ـ زەخمەتكە ئۇچراتمايدۇ، ـــ دەپتۇ.

نيۇچۇ كەتكەندىن كېيىن، بىر بۇلاڭچى:

ـــ ھەقسىزتەن ئاقىل ئادەمكەن، ـــ دەپتۇ.

يەنە بىر بۇلاڭچى:

ـــ ئۇنىڭ تۇرقىغا قارىغاندا ناھايىتى قابىلىيەتلىك ئادەمدەك قىلىدۇ، ئۇ جاۋ بېگى بىلەن كۆرۈشسە چوقۇم ئەتىۋارلاپ ئىشلىتىشكە ئېرىشىدۇ. ئۇ چاغدا ئۇ جاۋ بېگىگە ئەسكەر ئەۋەتكۈزۈپ بىزگە تاقابىل تۇرسا، بىزنىڭ كۈنىمىز تەس بولىدۇ، شۇڭا ئەڭ ياخشىسى ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكىنىمىز تۈزۈك، ـــ دەپتۇ.

بۇلاڭچىلار ئۇنىڭ گېپىنى ئورۇنلۇق دەپ قاراپ، نيۇچۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.

يەن بەگلىكىدە بىر ئادەم بۇ ئىشنى ئاڭلاپ، جەمەتىدىكى ھەممە ئادەمنى يىغىپ:

ـــ بۇلاڭچىغا ئۇچرىغاندا ھەرگىز نيۇچۇنى دورىماڭلار، ـــ دەپتۇ.

ئۇزۇن ئۆتمەي، بۇ ئادەمنىڭ ئىنىسى تايلاندقا بارماقچى بوپتۇ.

دەرۋەقە ئۇ خەنگۇ ئېغىزىدا بۇلاڭچىغا ئۇچراپتۇ. بۇلاڭچىلار ئۇنىڭ بوغچىسىنى بۇلىماقچى بولغاندا، ئاكىسىنىڭ گېپى ئېسىگە كېلىپ، ئۇلار بىلەن تىركىشىپتۇ، شۇنداقتىمۇ بۇلاڭچىلار كۆپ بولغاچقا ئۇنىڭ بوغچىسىنى ئېلىۋاپتۇ، ئۇ بۇلاڭچىلارغا ئەگىشىپ يول بويى يېلىنىپ، بوغچىسىنى قايتۇرۇۋالماقچى بوپتىكەن، بۇلاڭچىلار دەرغەزەپ بولۇپ:

— ئەسلىدە جېنىڭنى ئالمىغىنىمىز ساڭا قىلغان ئىلتىپاتىمىز ئىدى، ئەمما سەن بۇنى بىلمەي كۆزىمىزگە كىرىۋېلىپ، ئىزىمىزنىمۇ ئاشكارىلاپ قويىدىغان بولدۇڭ، تاز بولساڭ گەدەنگىچە دەپ سېنى ئۆلتۈرۈۋېتىپ بىراقلا قۇتۇلغىنىمىز تۇزۇككەن، — دەپ ئۇنى ھەم ھەمراھلىرىنى بىرلىكتە ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.

ئەتىرگۈل چەمبىرىكى

ئايال پادىشاھ بېلقىس توغرىسىدا مۇنداق بىر رىۋايەت بار. ئۇ سۇلايمان ئەلەيھىسسالامغا ئىككى دانە ئەتىرگۈل چەمبىرىكى سوۋغا قىپتۇ. ئۇنىڭ بىرى راست ئەتىرگۈلدىن، يەنە بىرى سۇنئىي ئەتىرگۈلدىن ياسالغانىكەن. ئۇ سۇلايمان ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەقىل — پاراسىتىنى سىنىماقچى بولۇپ، بۇ گۈلچەمبىرەكنىڭ قايسىسىنىڭ راست، قايسىسىنىڭ سۇنئىي ئىكەنلىكىنى ئايرىپ چىقىشنى تەلەپ قىپتۇ.

سۇلايمان ئەلەيھىسسالام شۇ ھامان دېرىزىنى ئېچىپتىكەن، بىر توپ ھەرە ئۇچۇپ كىرىپ، راست ئەتىرگۈلدىن ياسالغان گۈل چەمبىرەككە ئولىشىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن مەسىلە ئايدىڭلىشىپتۇ.

سايە

بىر ئادەم سايىسىنى قوغلىۋەتمەكچى بوپتۇ. لېكىن ھەرقانداق

قىلىسىمۇ سايىسى ئۈنىڭدىن ئايرىلماپتۇ، ئۇ يولدا دومىلاپتۇ، سۇغا سەكرەپتۇ، لېكىن ھەممىسى نەتىجىسىز بوپتۇ، سايە يەنىلا ئۇنىڭ ئارقىسىدا يۈرۈپتۇ.

بىر دانىشمەن ئۇنىڭ بۇ دىشۋارچىلىقىنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا:

— ئېچىڭنى پۈشۈرما، بۇ دۇنيادا سايىدىن قۇتۇلۇشتىن ئاسان ئىش يوق، — دەپتىكەن، ئۇ ئادەم ئالدىراپ:

— قانداق قۇتۇلغىلى بولىدۇ؟ — دەپتۇ.

دانىشمەن:

— سەن سايەڭدىن قۇتۇلماقچى بولساڭ سايىسىدا تۇرساڭلا كۇ-پايە، — دەپتۇ.

چىنلىق

بىر جۇپ ئەر - خوتۇن «ئەيسانىڭ كۆلپەتكە ئۇچرىشىشى» نامىلىق داڭلىق تىياتىرنى كۆرگىلى بېرىپتۇ.

تىياتىر ئاخىرلاشقاندىن كېيىن ئۇلار سەھنىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ، ئەيسانىڭ رولىنى ئالغان باش رولچىنى زىيارەت قىپتۇ. باش رولچىنى سۈرەتكە تارتىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇلار بۇلۇڭدا تۇرغان ياغاچتىن ياسالغان ئىنتايىن چوڭ كىرىستنى — باش رولچى سەھنىدە يۈدۈۋالغان ھېلىقى سەھنە جابدۇقىنى كۆرۈپتۇ.

ئەر ئايالغا:

— مېنىڭ كىرىستنى يۈدۈۋالغان سۈرىتىمنى تارتىپ قويۇڭ، — دەپتۇ.

ئۇ ئالدىغا ئۆتۈپ كىرىستنى مۇرىسىگە ئاپتۇ، لېكىن كىرىست ئىنتايىن ئېغىر بولغاچقا، كۆتۈرەلمەي شۇ ھامان جايىغا قويۇپ قويۇپتۇ، ئەسلىدە ئۇ كىرىست دۇپ ياغىچىدىن ياسالغان بولۇپ، خېلى كۆچ سەرپ قىلمىسا جايىدىن يۆتكىگىلى بولمايدىكەن.

ئۇ باش رولچىغا:

ـــ ۋاييەي، مەن تېخى ئۇنى ناھايىتى يېنىك، ئىچى بوش ياغاچ-تىن ياسالغان دەپ ئويلاپتىكەنمەن، نېمە ئۇچۇن بۇنچىۋالا ئېغىر كىرىستنى كۆتۈرۈۋالىسىز، ـــ دەپتۇ.

باش رولچى:

ـــ ئەپەندىم، ئەگەر كىرىستنىڭ ئېغىرلىقىنى ھېس قىلالمىسام، بۇ رولنى قانداق ياخشى ئالالايمەن؟ ـــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

سەۋرچانلىق

سوقراتنىڭ ئېيتىشىچە، ئۇ كىچىك چېغىدا بىر ئادەمنىڭ ئىشىكىنى ئاچىمەن دەپ ئاچقۇچىنى ياخشى سالالماي، بىر ياقتىن ئاچقۇچىنى تولغاپ، بىر ياقتىن ناھايىتى جىلە بولۇپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەنىكەن. شۇ چاغدىلا بىر چەتتە تۇرغان كىچىك پەيلاسوپ «چوڭ بولغاندا ھەرگىز بۇنداق جىلمخور ئادەم بولمايمەن» دەپ قەسەم قىلغانىكەن.

دەرۋەقە، سوقرات بۇ قەسىمىنى ئەملىگە ئاشۇرۇپتۇ. ئارىدىن ئۇزۇن يىل ئۆتۈپتۇ، بىركۈنى ئۇنىڭ بىشىم خوتۇنى يەنە ئەرزىمەس بىر ئىش ئۈچۈن ئۇنىڭغا كوتۇلداپ بىرمۇنچە يامان گەپلەرنى قىلغىلى تۇرۇپتىكەن، خوتۇنى بىلەن تەڭ بولۇشنى خالىمىغان سوقرات ئاستا ئۆيدىن چىقىپ كېتىۋاتسا خوتۇنى ئارقىسىدىن بىر داس سۇنى چېچىپتۇ. سوقرات بۇنىڭغىمۇ ھېچنېمە دېمەپتۇ، پەقەت چوڭقۇر پەلسەپىۋى مەنىگە ئىگە بىر جۈملە سۆز بىلەن ئايالىنىڭ بۇ قىلمىشىغا تەبىر بېرىپ:

ـــ چاقماق چاققاندىن كېيىن چوقۇم يامغۇر ياغىدۇ، ـــ دەپتۇ.

توخۇ ئوغرىلاش

توخۇ گۆشىگە ناھايىتى ئامراق بىر ئوغرى بار ئىكەن، ئۇ ھەر

كۈنى كەنتتىن بىر توخۇ ئوغرىلاپ يەيدىكەن. بەزىلەر ئۇنىڭغا نە-سىھەت قىلىپ:

ــ خەقنىڭ نەرسىسىنى ئوغرىلاش ياخشى ئىش ئەمەس، ئەمدى بۇ ئىشتىن قول ئۈز، ــ دەپتىكەن، ئوغرى:

ــ ئېيتقىنىڭغۇ توغرا، بىراق مەن ئوغرىلاپ كۆنۈپ قاپتى-مەن، بىراقلا ئۆزگەرتەلمەسلىكىم مۇمكىن. مۇنداق بولسۇن، مەن ئازراق ئوغرىلاي، ئىلگىرى ھەر كۈنى بىرنى ئوغرىلايتتىم، بۈگۈن-دىن باشلاپ ھەر ئايدا بىرنى ئوغرىلاشقا ئۆزگەرتەي، كېلەر يىلى ئوغرىلاشنى توختىتاي، مۇشۇنداق قىلسام بولامدۇ؟ ــ دەپتۇ.

مايسىنى تارتىپ ئۆستۈرۈش

سۇئال سۇئالىسىدە بىر ئالدىراڭغۇ ئادەم بولۇپ، ئېتىزىغا تېرى-غان شالنى تېزراق ئۆسسىكەن دەپ ھەر كۈنى ئۈچ ۋاق ئېتىزغا بېرىپ شاللىرىغا قارايدىكەن. ئەمما ئۇ تىت ـ تىت بولغانسېرى كۆزىگە شال پەقەت ئۆسمىگەندەكلا كۆرۈنىدىكەن. بىركۈنى كەچتە ئۇ يەنە ئېتىزغا بېرىپ شاللىرىغا قاراپ شالنىڭ ئەتىگەندىكى بى-لەن ئوخشاش تۇرغانلىقىنى بايقاپتۇ ھەم ئىچى تىتىلدىغان ھالدا:

نېمىشقا ئۆسمەيدىغاندۇ؟ دەپ ئويلاپتۇ، ئويلا ـ ئويلا كېچىچە ئۇيقۇسى كەلمەي ئۇياق ـ بۇياققا ئۆرۈلۈپ چىقىپتۇ. ئاخىر تاڭغا يېقىن كاللىسىغا تۇيۇقسىز بىر ئەقىل كەپتۇ. «توغرا، شال ئۆسمىسە، مەن ئۇلارنى يۇلۇپ بىر ئاز ئۇستىگە كۆتۈرۈپ قويسام بولمىدۇ؟» دەپ ئويلاپ مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، ئۇ كارىۋاتتىن سەكرەپ چۈشۈپلا سىرتقا يۈگۈرۈپتۇ. تېخى تاڭ يورۇمىغان بولغاچقا، تالادا ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمايدىكەن. شۇڭا ئۇ ئىلاجسىز ئۆيگە كېلىپ، تىت ـ تىتچىلىق ئىچىدە تاڭنىڭ ئېتىشىنى ساقلاپتۇ. ساقلاپ، ساقلاپ ئاخىر تاڭمۇ يورۇپتۇ. ئۇ تاماقمۇ يېمەستىن شال ئېتىزغا قاراپ يۈگۈرۈپتۇ.

شالنى بىر تالدىن، بىر تالدىن يۇلۇپ ئېگىزلىتىشمۇ ئانچە ئا-سانغا چۈشمەپتۇ. ئۇ بىر كۈن كەچكىچە مۈكچىيىپ ئولتۇرۇپ ئىشلەپ، شاللارنى ئازراقتىن ئۆستۈرگەندىن كېيىن، چارچاپ ھا-لى قالمىسمۇ ناھايىتى خۇشال ھالدا ئۆيگە قايتىپ ئائىلىسىدە-كىلەرگە:

— بۈگۈن بەك ھېرىپ كەتتىم، بىراق ئېتىزدىكى شال ئاخىر خېلى ئۆستى، — دەپتۇ.

ئوغلى ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، ئالدىراپ ئېتىزلىققا بېرىپ قاراپ باقسا، شال ھەقىقەتەن خېلى ئۆسكەن، بىراق شال مايسىلە-رى سولىشىپ بېشى پەسكە ئېگىلىشكە باشلىغانكەن. نەچچە كۈ-ندىن كېيىن ئېتىزدىكى شالنىڭ ھەممىسى قۇرۇپ قاپتۇ.

ھۈۋۈقۇشنىڭ ئۆلۈك چاشقاندىن قىزغىنىشى

خۇيشى لياڭ بەگلىكىدە ۋەزىر بولۇپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىر-دە قەدىناس ئاغىنىسى جۇاڭزى ئۇنى يوقلاپ كەپتۇ، بەزىلەر بۇنى ئاڭلاپ:

— جۇاڭزى سىزنى يوقلاش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئەمىلىڭىزنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن كەلدى، — دەپتىكەن، خۇيشى بۇ گەپكە ئىشە-نىپ قول ئاستىدىكىلەرنى ئەۋەتىپ جۇاڭزىنى تاپتۇرۇپ، لياڭ بەگلىكىدىن چىقىرىۋەتمەكچى بوپتۇ، ئەمما ئۇچ كۈن ئاختۇرۇپمۇ ئۇنى تاپالماپتۇ.

جۇاڭزى خۇيشىنىڭ ئۇنى ھەيدىۋەتمەكچى بولغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئەتەي بېرىپ، خۇيشى بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. ئۇ:

— مەن بۇ قېتىم لياڭ بەگلىكىگە كەلگۈچە يولدا بىر قىزىق ئىشنى ئاڭلىدىم، ئاڭلىغۇڭ بارمۇ؟ — دەپتۇ.

خۇيشى:

— ئۇنداق بولسا سۆزلەپ باققىن، — دەپتىكەن، جۇاڭزى:

www.uyghurkitap.com

— بىر خىل قۇش بولۇپ، بۇ خىل قۇش پاكىزلىقنى بەك خالايدىكەن، ئۇ جەنۇبتىن شىمالغا ئۇچقۇچە، يول بويى چىمارداپ باشقا دەرەخ ئۇچرىسا قونمايدىكەن، بامبۇك بىلەن گۈرۈچتىن باشقىنى يېمەيدىكەن، بۇلاق سۇيى بولمىسا ئىچمەيدىكەن. بىر كۈنى ھۇۋقۇش بىر ئۆلۈك چاشقاننى ھۇزۇرلىنىپ يەۋاتقانلىقىنى ئۇستىگە ھېلىقى قۇش شۇ يەردىن ئۆتۈپ قاپتىكەن، ھۇۋقۇش ئۇنى ئۆلۈك چاشقىنىمنى تالاشقىلى كەلدى دەپ ئويلاپ، غەزەپ بىلەن ھۇۋلاپ ئۇ قۇش بىلەن ئۇرۇشماقچى بوپتۇ، ئېيتقىنە كۈلكىلىكمىكەن؟ — دەپتۇ.

بۇ ھېكايىنى ئاڭلاپ خجىللىقتىن خۇيشىنىڭ يۈزى بويۇنلىرىغچە قىزىرىپ كېتىپتۇ.

باش سۆڭىكى

جۇاڭزى چۆ بەگلىكىگە بارغۇچە يول ياقىسىدىكى قۇرۇق چۆپ ئارىسىدا بىر باش سۆڭىكىنى ئۇچرىتىپتۇ، شامالدا باش سۆڭىكىدىن غوڭۇلدىغان ئاۋاز چىقىپ تۇرىدىكەن. جۇاڭزى قامچە بىلەن باش سۆڭىكىنى ئۇرۇپ تۇرۇپ، مۇنداق سوراپتۇ:

— سەن كىشىلەرنىڭ لەنەت ـ نەپرىتىگە ئۇچرايدىغان قەبىھلىكلەرنى قىلىپ مۇشۇ ھالغا چۈشۈپ قالدىڭمۇ ياكى يۇرت ـ ماكانىڭ ۋەيران بولۇپ، چېپىپ ئۆلتۈرۈلۈپ مۇشۇ ھالغا قالدىڭمۇ؟ ۋە ياكى بىرەر يامان ئىش قىلىپ قويۇپ، ئاتا ـ ئاناڭ ۋە ئايالىڭنىڭ يۈزىگە قاراشتىن قورقۇپ ياقا يۇرتتا ئۆلۈپ قېلىپ مۇشۇنداق بولۇپ قالدىڭمۇ؟ ئاچلىق ۋە سوغۇقتىن مۇشۇنداق بولۇپ قالدىڭمۇ ياكى ئەجىلىڭ توشۇپ، قېرىپ ئۆلۈپ مۇشۇنداق بولۇپ قالدىڭمۇ؟

جۇاڭزى گېپىنى تۈگىتىپ سەل ھارغىنلىق ھېس قىلغانىدەك بولۇپ باش سۆڭىكىگە بېشىنى قويۇپ، چۆپلۈكتە يېتىپ ئۇخلاپ

قاپتۇ، يېرىم كېچە بولغاندا باش سۆڭىكى ئۇنىڭ چۈشىگە كىرىپ مۇنداق دەپتۇ:

— كۈندۈزدە قىلغان سۆزلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى ئاڭلىدىم، قا-رىغاندا خېلى ناتىق ئوخشايسەن. يۇرت - ماكانى ۋەيران بولۇش، ئىزا، ئاچلىق ۋە سوغۇقتىن ئۆلۈش، قېرىپ ئۆلۈش دېگەنلىرىڭ-نىڭ ھەممىسى تىرىك ئادەملەرنىڭ جاپاسى. ئۆلگەندە بۇلار مەۋجۇت بولمايدۇ. ئۆلگەندىن كېيىنكى خۇشاللىقنى بىلگۈڭ بارمۇ؟

— قېنى سۆزلەپ باققىن.

باش سۆڭىكى:

— ئۆلگەندىن كېيىن مېنى باشقۇرىدىغان ئادەم يوق، يىل بويى ئالدىراش ئىشلىشىمنىڭ تېخىمۇ ھاجىتى يوق، ئۆزۈم بەگ، ئۆزۈم خان بولۇپ خالىغىنىمنى قىلىپ ياشايمەن. پانىي دۇنيادا شاھلارمۇ مەندەك خۇشال ياشىيالمايدۇ، — دەپتۇ.

جۇاڭزى ئىشەنمەي:

— مەن ئەزرائىلغا دەپ سېنى قايتا تىرىلدۈرگۈزەي، ئاتا - ئا-ناڭ، ئايالىڭ، دوستلىرىڭنىڭ قېشىغا قايتىشنى خالامسەن؟ — دەپتىكەن، باش سۆڭىكى قورقىنىدىن:

— ياق، ياق. مەن ھازىرقى ئەركىن - ئازادە تۇرمۇشۇمغا قا-يىلمايمەن. پانىي دۇنيانىڭ دەشۋارچىلىقىدىن قورقىمەن، — دەپتۇ.

توخۇ سوقۇشتۇرۇش

خوراز كۆندۈرۈشكە ماھىر بىر ئادەم بار ئىكەن. پادىشاھ ئۇنى بىر خورىزىنى كۆندۈرۈپ بېرىشكە تەكلىپ قىپتۇ، ئون كۈندىن كېيىن پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

— خورازنى كۆندۈرۈپ بولدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، خوراز كۆندۈرگۈچى:

— ياق تېخى، بۇ خوراز ھازىر ئاران باشقا خورازلارنى پوپوزا

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
ئۇيغۇر كىتابلىرىنىڭ يېڭى نادىرسى

قىلىپ قورقۇتۇشنىلا بىلىدۇ، — دەپتۇ.

يەنە ئون كۈن ئۆتۈپتۇ، پادىشاھ يەنە:

— ئۇ خورازنى سوقۇشقا سالغىلى بولامدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، خوراز كۆندۈرگۈچى:

— تېخى بولمايدۇ، ئۇ بەك ئالدىراڭغۇ، باشقا خورازنىڭ قاقاقلىغىنىنى ئاڭلىسىلا، ئېتىلىپ بېرىپ ئېلىشقۇسى كېلىدۇ، — دەپتۇ.

يەنە ئون كۈن ئۆتۈپتۇ، پادىشاھ ھېلىقى خورازنى سوراپتۇ. خوراز كۆندۈرگۈچى:

— بولمايدۇ، باشقا خورازنى كۆرسە ئۇ يەنىلا ھومىيىپ قارايدۇ، — دەپتۇ.

يەنە ئون كۈن ئۆتۈپتۇ، پادىشاھ ئۇنىڭدىن:

— ھېلىقى خورازنى ئەمدى سوقۇشقا سېلىشقا بولامدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، خوراز كۆندۈرگۈچى:

— ئەمدى سوقۇشقا سالساق بولىدۇ، ھازىر ئۇ باشقا خورازلارنىڭ قاقاقلىغىنىنى ئاڭلىسا، قىياپىتىدە قىلچىمۇ ئۆزگىرىش بولمايدۇ. قارىماققا بىر ياغاچ خورازدەكلا كۆرۈنىدۇ. ئۇنىڭ غەلىبە قىلىشقا ئىشەنچى كامىل بولغاچقا، باشقا خورازلار ئۇنى كۆرۈپلا ئارقىغا ئۆرۈلۈپ قاچىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىشقا ئەسلا پېتىنالمايدۇ، — دەپتۇ.

كېرەكلىك ۋە كېرەكسىز

جۇاڭزى تاغدا كېتىۋېتىپ بىرمۇنچە ياغاچ كېسىدىغان ئىشچىلارنىڭ باشقا دەرەخلەرنى كېسىپ بولۇپ، بىر تۈپ چوڭ دەرەخنى كەسمەي، ئاستىدا ئولتۇرۇپ ئارام ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ:

— بۇ شۇنداق يوغان دەرەخكەن. ئۇنى نېمىشقا كەسمىدىكىلار؟ — دەپ سوراپتىكەن، ياغاچ كېسىدىغان بىر ئىشچى:

ـــ بۇ دەرەخ چوڭلۇقىغۇ چوڭ، بىراق كارغا كەلمەيدۇ، ئەگەر بولغاچقا لىم قىلغىلى بولمايدۇ. ئۇي سەرەمجانلىرى ياساشقىمۇ مۇۋاپىق كەلمەيدۇ، ـــ دەپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ جۇاڭزى ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ:

ـــ قارىغاندا كارغا كەلمىسە ئۇزۇن ياشىغىلى بولغۇدەك ـ تەا ـــ دەپتۇ.

جۇاڭزى تاغدىن چۈشۈپ، تاغ ئېتىكىدىكى بىر دوستىنى يوقلاپ كەلمەكچى بولۇپ ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپتىكەن، دوستى جۇاڭزىنى كۆرۈپ ئىنتايىن خۇشال بولۇپ، خىزمەتكارىغا غازدىن بىرنى ئۆلـ تۈرۈپ غىزا تەييارلاشنى بۇيرۇپتۇ.

خىزمەتكار غوجايىندىن:

ـــ ھېلىقى غاقىلدايدىغان غازنى ئۆلتۈرەيمۇ ياكى غاقىلدىمايـ دىغىنىنى ئۆلتۈرەيمۇ؟ ـــ دەپ سوراپتىكەن، غوجايىن:

ـــ غاقىلدايدىغىنىنى ئېلىپ قېلىپ ئۆيگە قايتايلى، غاقىلدىـ مايدىغىنى كارغا كەلمەيدۇ، شۇنى ئۆلتۈرۈڭلار، ـــ دەپتۇ.

ئەتىرگۈلنىڭ دوستى

بىر ئادەم يولدا كېتىۋېتىپ يول ياقىسىدا تۇرغان بىر دۆۋە لاي ـ توپىنىڭ بىر خىل خۇش پۇراق چىقىرىۋاتقانلىقىنى بايقاپتۇ، ئۇ بۇ توپىنى ئۆيىگە ئېلىپ كەپتىكەن، ئويلىمىغان يەردىن ئۇنىڭ ئۆيىـ مۇ بىردەمدىلا خۇش پۇراققا تولۇپتۇ.

يولۇچى بۇ ئىشقا قىزىقىپ ھەم ھەيران بولۇپ، توپىدىن:

ـــ سەن بىرەر يەردىن كەلگەن ئەڭگۈشتەرمۇ يا بىرخىل كىم ئۇچرايدىغان پۇراقلىق قىممەت باھالىق ماتېريالمۇ؟ ـــ دەپ سوراپتىكەن، توپا:

ـــ ھېچ قايسىسى ئەمەس، مەن پەقەت ئادەتتىكى توپا، خالاس، ـــ دەپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توپلىكى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

يولۇچى:

ــ ئۇنداق بولسا سېنىڭدىن تارقىلىۋاتقان بۇ ئۆتكۈر خۇش پۇراق قەيەردىن كەلگەن؟ ــ دەپتىكەن، توپا:

ــ مەن پەقەت ئىلگىرى ئەتىرگۈللۈكتە ئەتىرگۈل بىلەن ناھايىتى ئۇزۇن بىرگە تۇرغان.

سوغۇققان راھىب

داڭلىق بۇتخانىنىڭ باش راھىبى ئۆزىنى قالتىس چاغلايدىكەن. شۇڭا شاگىرتلىرىغىمۇ ناھايىتى قاتتىق تەلەپ قويىدىكەن.

بىركۈنى تۇيۇقسىز يەر تەۋرەپتۇ. ھەممەيلەن ھودۇقۇپ نېمە قىلارىنى بىلمەي تەرەپ ـ تەرەپكە قېچىشىۋاتسا، راھىب قىلچە قورقمىغان قىياپەتتە چاي ئىچكەچ جايىدا مىدىرلىماي ئولتۇرۇپتۇ.

يەر تەۋرەش ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ شاگىرتلارنىڭ ھەممىسىنى يىغىپ ئۇلارغا تەنبىھ بېرىپتۇ.

ــ سىلەر ھەممىڭلار بەك يارىماس ئىكەنسىلەر، سىلەر دەققەت قىلدىڭلارمۇ؟ بايا يەر تەۋرىگەندە سىلەر قالايمىقان پىتراپ ھەر تەرەپكە قېچىشتىڭلار، پەقەتلا مەن مىدىرلىماي ئولتۇردۇم. يەنە تېخى ھېچ ئىش بولمىغاندەك چاي ئىچتىم. قېنى قايسىڭلار مېنىڭ ئىستاكان تۇتقان قولۇمنىڭ تىترىگەنلىكىنى كۆردۇڭلار؟

بۇ ۋاقىتتا بىر شاگىرت:

ــ ئۇستاز، بەلكىم قولىڭىز تىترىمىگىنى راستتۇر، لېكىن سىزنىڭ تۇتۇپ تۇرغىنىڭىز بىر ئىستاكان چاي ئەمەس، بەلكى بىر قۇتا سىياھ، ــ دەۋېتىپتۇ.

دەرەخ بىلەن تۆمۈر تۇمشۇق

ئېگىز ھەم يوغان ئۆسكەن بىر تۇپ دەرەخ ئۆزىنىڭ قەددى ـ

قامىتىدىن بەك مەمنۇن ئىكەن، پەخىرلىنىدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بىر تۆمۈر تۇمشۇق كىشىلەپ دەرەخكە قونۇپ دەرەخ غولىنىڭ ئىچىدە نۇرغۇن كىچىك قۇرتلارنىڭ دەرەخنى غاجاپ يەۋاتقان ئاۋازىنى ئاڭلاپتۇ ـ دە، دەرەخنى چوقۇلاپ بىر تۆشۈك ئېچىپ قۇرتنى يەۋەتمەكچى بوپتۇ.

لېكىن دەرەخ تۆمۈر تۇمشۇقنىڭ بۇ ئىشىدىن ئىنتايىن خاپا بوپتۇ، ئۇ چىرايلىق قامىتىنىڭ تۆشۈك بولۇپ قېلىشىغا ھەرگىز رازى ئەمەس ئىكەن. شۇڭا تۆمۈر تۇمشۇقنى ئەيىبلەپ ھەيدىۋېتىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن قۇرت دەرەخنىڭ غولى ئىچىدە چوڭلاپتۇ ھەمدە تېخىمۇ كۆپ كىچىك قۇرتلارنى تۇغۇپتۇ. ئۇلار دەرەخ غولىنى توخ-تىماستىن غاجاپ بارا ـ بارا ئۇنى كاۋاك قىلىپ قويۇپتۇ.

بىر كۈنى بوران چىقىپ، بۇ دەرەخ ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ.

قىزىقارلىق پەرق

بىر چوڭ ئورمانلىقتا بىر تۈپ مەغرۇر كىچىك دەرەخ بار ئىدى-كەن. ئۇ دائىم تۆۋەنگە قاراپ ئۆزىدىن پەس گۈل ـ گىياھلارغا بەپ-شىنى لىڭشىتىپ:

ـــ كۆپچىلىك قاراڭلار، مېنىڭ بويۇمنىڭ ئېگىزلىكىگە، مەن يەردىن خېلىلا يىراقتا ئىكەنمەن، ـــ دەپ كۆرەڭلەيدىكەن.

ئورمانلىقنىڭ ئىچكىرىسىدە 5000 يىللىق تارىخقا ئىگە كونا قارىغاي دەرىخى بار ئىكەن، ئۇ دائىم ئاسمانغا قاراپ كەمتەرلىك بىلەن خورسىنىپ:

ـــ مەن نېمىدېگەن پاكار، بېپايان ئاسمان مېنىڭدىن شۇنداق يىراقتا، يەنە قانچە يىلدا بۇلۇتلارغا تاقىشارمەن؟ ـــ دەيدىكەن.

ئەپۇ قىلىش ۋە ئەركىنلىك

ياپونىيەنىڭ ئەسىرلەر لاگېرىدا ھايات قالغان بىر ئادەم ئەينى

چاغدا بىرگە قامالغان ھەمراھىنى يوقلاپ بېرىپ، ئۇنىڭدىن:

— سەن ئۇ قەبىھ ئەبلەخلەرنى كەچۈردۈڭمۇ؟ — دەپ سورىتۇ.

— ھەئە، مەن ئۇلارنى ئاللىبۇرۇنلا كەچۈرۈۋەتكەن.

— بىراق، مەن ئۇ ئەبلەخلەرنىڭ قىلمىشلىرىنى زادىلا ئۇنتۇپ كېتەلمىدىم، بۇ ئەبلەخلەر پۈتۈن ئائىلەمنى ۋەيران قىلدى، شۇنى ئويلىسام ھازىرغىچە چىشلىرىم غۇچۇرلاپ، ئۇلارنى قىيما - چىيما قىلىۋەتكۈم كېلىدۇ.

دوستى ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ئۆزىنى تۇتۇۋالغان ھالدا:

— ئەگەر شۇنداق بولسا، سەن ئۇلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ تېخىچە قۇتۇلالماپسەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

سۈۋەرەكنىڭ تومۇزغا تۇتۇشى

جۇاڭزى بىر باغنىڭ ئەتراپىدا سەيلە قىلىۋېتىپ، غەلىتە بىر قۇشنىڭ جەنۇب تەرەپتىن ئۇچۇپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپتۇ، بۇ غەلىتە قۇشنىڭ قانىتى يەتتە چى كەڭلىكتە، كۆزى ئەجدىھانىڭ كۆزىدەك بولۇپ، ئۇ جۇاڭزىنىڭ پېشانىسىگە تېگىپ دېگۈدەك ئۇچۇپ ئۆتۈپ باغقا كىرىپ كېتىپتۇ.

جۇاڭزى بۇ قانداق قۇش بولدى ئەمدى؟ قانىتى شۇنچە چوڭ، ئەمما يىراققا ئۇچالمايدۇ، كۆزى چوڭ، ئەمما كۆرۈش قۇۋۋىتى تۆۋەن دەپ ئويلاپتۇ.

جۇاڭزى بېلىدىن ئوقيانى سۈغۇرۇپ ئېلىپ، شەپە چىقارماي مېڭىپ باغقا كىرىپ، ئۇنى ئاتماقچى بوپتۇ. ئۇ ھېلىقى غەلىتە قۇشنى ئىزدەۋېتىپ، دەرەخ شېخىدا بىر تومۇزغىنىڭ خۇشال ناخشا ئېيتىۋاتقانلىقىنى، يەنە بىر سۈۋەرەك ئېھتىيات بىلەن تومۇزغا تەرەپكە يۆتكىلىپ، تومۇزغىنى تۇتۇشقا تەييارلىنىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ. ھېلىقى غەلىتە قۇش بولسا قاچانلاردىندۇر سۈۋەرەكنىڭ

كەينىدە پەيدا بولۇپ، سۇۋەرەكنى يېيىشكە تەمشىلىپتۇ. بىراق جۇاڭزىنىڭ دەرەخ تۈۋىدە ئوقيا ئېلىپ تۇرغانلىقىنى سەزمەپتۇ.

بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ، جۇاڭزى ئۇھ تارتىپ:

ــ ھەي، جانلىقلار ئوتتۇرىسىدىكى قىرغىنچىلىق ئۇلار بىر - بىرىنى جەلپ قىلغان چاغدا يۇز بېرىدىكەن، ــ دەپتۇ.

جۇاڭزى ئوقيانى تاشلاپ، ئارقىغا قايتىپتۇ، باغۋەن جۇاڭزىنىڭ باغدىن چىققانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنى مېۋە ئوغرىلىدى دەپ ئويلاپ ئارقىدىن قوغلاپ تىللاپتۇ. جۇاڭزى ئۆيىگە كېلىپ ئۇچ ئايغىچە سىرتقا چىقماي ئويلىنىپتۇ.

ئۆز ئاجىزلىقىنى تەن ئالماق

كۈزدە ئۇدا بىر ئاي يامغۇر يېغىپ چوڭ - كىچىك ئېقىنلارنىڭ ھەممىسى خۇاڭخې دەرياسىغا قۇيۇلۇپ، خۇاڭخې دەرياسىنىڭ سۈيى بارغانسېرى ئۇلغىيىپتۇ. ئىككى قىرغاقتىكى قۇمлۇق ۋە تۆپىلىكلەر سۇنىڭ ئاستىدا قاپتۇ. دەريا يۈزى كېڭىيىپ قارشى قىرغاقتىكى ئات - كالىنى پەرقلەندۈرگىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن خۇاڭخې دەرياسىدىكى سۇ مۇئەككىلى خېبو كۆرەڭلەپ، ئۆزىنى جاھاندا بىر دەپ چاغلايدىغان بوپتۇ.

ئۇ سۇ يۆنىلىشى بويىچە شەرققە قاراپ ئېقىپ شىمالىي دېڭىزغا ئېقىپ بېرىپتۇ. شەرققە قاراپ دېڭىزنىڭ چېكىنى كۆرەلمەپتۇ، ئۇ دېڭىزغا شۇڭغۇپ دېڭىز ئاستىغا قاراپ ماڭغانسېرى چوڭقۇرلاپتۇ. ھەرقانچە قىلىپمۇ دېڭىزنىڭ تېگىگە يېتەلمەپتۇ، ئاخىر قورقۇپ سۇ يۈزىگە لەيلەپ چىقىپتۇ. شۇندىلا ئۆزىنىڭ بەك كۆرەكلەپ كەتكەنلىكىنى ھېس قىپتۇ.

دېڭىز مۇئەككىلى ئۇنى كۆرۈپ:

ــ سەن خېبوغۇ دەيمەن، ــ دەپ سوراپتۇ.

خېبو دېڭىز مۇئەككىلىگە:

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

ـــ ھەئە، مەن ئىلگىرى ئۆزۈمنى جاھاندا بىر دەپ ئويلاپ يۈ-رۈپتىكەنمەن، سىلىنى كۆرۈپ ئاندىن ئۆزۈمنىڭ ناھايىتى ئەخمەق-لىرچە ئويدا بولۇپ يۈرگەنلىكىمنى بىلدىم، ـــ دەپتۇ.

كېيىنىش ۋە قابىلىيەت

بىر قېتىم لۇ بېگى پەخىرلەنگەن ھالدا جۇاڭزىغا:

ـــ ئېلىمىزدە نۇرغۇن قابىلىيەتلىك ئۆلىمالار بار، ـــ دەپتە-كەن، جۇاڭزى:

ـــ لۇ بەگلىكىدە ئالىملار ئىنتايىن كەم ئۇچرايدۇ، ـــ دەپتۇ.

لۇ بېگى:

ـــ ئۇنداق ئەمەسمۇ، ئېلىمىزنىڭ ھەممە يېرىدە ئۆلىمالارنىڭ كېيىمىنى كىيۋالمىغانلار ئۇچراپ تۇرىدىغان تۇرسا، قانداقسىگە ئۆلىمالار كەم ئۇچرايدۇ دېگىلى بولسۇن؟ ـــ دەپتۇ.

جۇاڭزى:

ـــ ئاڭلىشىمچە، ئۆلىمالار يۇمىلاق پۆپۈكلۈك بۆرك كىيىسە ئاستروئومىيەنى بىلىدىغانلىقىنى ئىپادىلەيدىكەن، ئەمەلىيەتتە ئا-شۇنداق قابىلىيىتى بار ئادەملەرنىڭ ئۇنداق كىيىنىۋېلىشى ناتا-يىن، ئۆلىمالارنىڭ كىيىمىنى كىيۋالغانلارنىڭ بۇنداق قابىلىيە-تى بولۇشى ناتايىن، ـــ دەپتۇ.

لۇ بېگى بۇ گەپكە ئىشەنمەپتۇ، جۇاڭزى يەنە:

ـــ ئىشەنمىسىلە مۇشۇنداق بىلىمى يوق ئۆلىمالارنىڭ كىيىمە-نى كىيىسە بىردەك ئۆلتۈرۈلىدۇ دەپ پەرمان چۈشۈرسىلە، ئەھۋا-لىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى كۆرۈپ باقايلى، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن لۇ بېگى شۇنداق پەرمان چۈشۈرۈپتۇ، بەش كۈن ئۆتمەيلا لۇ بەگلىكىدە ئۆلىمالارچە كىيىنىشكە جۈرئەت قىلالايدىغان ئادەم قالماپتۇ. ئاردىدىن بىرنەچچە كۈن ئۆتۈپ، بىر ئادەمنىڭ ئۆ-لىمالارنىڭ كىيىمىنى كىيىپ، ئوردىنىڭ ئالدىدا تۇرغانلىقى مەلۇم

بوپتۇ، لۇ بېگى ئۇنى چاقىرتىپ كېلىپ سوئال سوراپتىكەن، دەر-ۋەقە ئاسترونومىيە، جۇغراپىيەنى تولۇق بىلىدىغانلىقى، دۆلەتنىڭ چوڭ ئىشلىرى ھەققىدىمۇ ئۆزگىچە قاراشلىرى بارلىقى ئىسپاتلىنىپتۇ.

مۇشۇ چاغدا جۇاڭزى لۇ بېگىگە:

— شۇنچە چوڭ لۇ بەگلىكىدە ھەقىقىي ئالىمدىن ئاران بىرى بولسا، بۇنى كۆپ دېگىلى بولامدۇ؟ — دەپتۇ.

تەمسىل

بىركۈنى بېلىقلار دېڭىزدىن بىر بوتۇلكا سۈزۈۋاپتۇ، بوتۇلكىنىڭ ئىچىدە بىر ۋاراق قەغەز بولۇپ، ئۇنىڭغا مۇنداق يېزىلغانىكەن: «خالايىق، مېنى تېز قۇتقۇزۇڭلار، مەن بۇ يەردە، دېڭىز سۈيى مېنى بىر ئادەمسىز ئارالغا چىقىرىپ قويدى، مەن قىرغاقتا تۇرۇپ قۇتقۇزۇشنى كۈتىمەن، تېز كېلىپ مېنى قۇتقۇزۇۋېلىڭلار! مەن بۇ يەردە!».

بۇنى كۆرۈپ بىر قېرى بېلىقچى:

— بۇ خەتكە ۋاقىت يېزىلماپتۇ، ئەمدى قۇتۇلدۇرۇۋالىمىز دېيىگەنبىلەن چوقۇم كېچىكتۇق، بوتۇلكىدا دېڭىزدا ناھايىتى ئۇزۇن ئېقىپ يۈرگەن بولۇشى مۇمكىن، — دەپتۇ.

— ئۇرنىمۇ ئېنىق كۆرسىتىلمەپتۇ، بىز ھەتتا ئۇنىڭ قايسى دېڭىزدا ئىكەنلىكىنىمۇ ئېنىق بىلمەسەك، — دەپتۇ. يەنە بىر بېلىقچى.

— ئېھتىمال كېچىككەندىمىز، ئۇ ئانچە يىراقتىمۇ ئەمەستۇر، چۈنكى ھەممىلا يەردە «بۇ يەر» ئىسىملىك ئارال بار، — دەپتۇ ئۇ-چىنچى بېلىقچى.

شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئوڭايسىزلىنىپ جىمىپ كېتىپتۇ، ھەقىقەتەن ئادەتتە مۇشۇنداق بولىدۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلار توربېكىتى

سۆيگۈچى ۋە سۆيۈلگۈچى

بىر پەيلاسوپ كەچلىك تاماقتىن كېيىن شەھەر ئەتراپىدا سەيلە قىلىۋېتىپ، بىر ئادەمنىڭ قاتتىق يىغلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ. پەيلاسوپ ئۇنىڭدىن نېمىشقا بۇنچىۋالا يىغلايدىغانلىقىنى سوراپتۇ، ئۇ ئادەم:

— مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولدۇم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

پەيلاسوپ بۇنى ئاڭلاپ تىزلىرىغا ئۇرۇپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ھەمدە:

— ھاماقەتلىكتە هاماقەتلىك، — دەپتۇ.

مۇھەببەتتىن مەھرۇم قالغۇچى يىغىسىنى توختىتىپ غەزەپ بىلەن:

— مەن بىلىملىك دەپ باشقىلارنى مۇشۇنداق خالىغانچە مەسخىرە قىلسىڭىز بولامدۇ؟ — دەپ سوراپتىكەن، پەيلاسوپ بېشىنى چايقاپ:

— مەن سېنى مازاق قىلمىدىم، ئەكسىچە ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ مازاق قىلىۋاتىسەن، — دەپتۇ.

مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولغۇچى بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمەپتىكەن، پەيلاسوپ:

— سېنىڭ بۇنداق ئازابلىنىۋاتقىنىڭغا قارىغاندا، قەلبىڭدە يەنىلا مۇھەببەت بار دېگەن گەپ. سېنىڭ قەلبىڭدە مۇھەببەت بولغانىكەن، ئۇنداقتا قارشى تەرەپنىڭ قەلبىدە چوقۇم مۇھەببەت يوق. بولمىسا سىلەر ئايرىلىپ كېتەمتىڭلار؟ ھالبۇكى، مۇھەببەت سەن تەرەپتە، سەن مۇھەببەتتىن مەھرۇم بولمىدىڭ، پەقەت سېنى سۆيەمەيدىغان ئادەمدىن ئايرىلىپ قالدىڭ، بۇنىڭغىمۇ كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلغۇلۇقمۇ؟ مېنىڭچە، ئۆيۈڭگە قايتىپ ئۇخلىغىن، يىغلاشقا تېگىشلىكى ئۇ. ئۇ سېنىڭدىن ئايرىلىپلا قالماستىن، يەنە كۆڭلىدىكى «مۇھەببەت» تىنمۇ ئايرىلىپ قالدى. بۇنىڭدىنمۇ ئېچىنىشلىق ئىش بولامدۇ؟

مۇھەببەتتىن مەھرۇم قالغان ئادەم يىغىسىنى توختىتىپ، ئۆز-زىنىڭ شۇنچە ئاددىي ئىشىنىڭمۇ تېگىگە يېتەلمىگەنلىكىگە كۈلۈپ كېتىپتۇ، ئاندىن پەيلاسوپقا بىر تەزىم قىلىۋېتىپ ئارقىغا ئۆرۈلۈپ كېتىپ قاپتۇ.

يەردىكى بۇركۇت

بۇ ئامېرىكىدىكى ئىندىيانلارنىڭ ھېكايىسى. بىر چەۋەندا-ز بۇركۇت تۇخۇمىدىن بىرنى تېپىۋېلىپ، ئۇنى قۇرنىڭ ئۈۋۈسىغا سېلىپ قويۇپتۇ. كېيىن كىچىك بۇركۇت ئانا قۇر تەرىپىدىن بې-سىپ چىقىرىلىپ، بىر توپ كىچىك قۇر بىلەن بىللە چوڭ بوپتۇ.

بۇ بۇركۇت بالىسى ئۆزىنى قۇر دەپ ھېسابلاپ يۇرۇۋېرىپتۇ، ئۇنىڭ بارلىق ھەرىكەتلىرى قۇرغا ئوخشايدىكەن. ئۇ توپىنى تاتىلاپ يۇرۇپ ئۇرۇق ۋە ئۇششاق قۇرتلارنى تېپىپ يەيدىكەن، ئۇ قوقوقلاپ قانىتىنى قېقىپ، خۇددى قۇرغا ئوخشاش ئاران نەچچە گەز ئېگىز-لىككە ئۆرلىيەلەيدىكەن.

يىللار ئۆتۈپتۇ، بۇركۇتمۇ چوڭ بوپتۇ، بىركۈنى ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ بىردىنلا ئىنتايىن چوڭ بىر قۇشنىڭ كۆك ئاسمانىدا كۇچلۇك قانىتىنى كېرىپ لەرزان ئۇچۇۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ، ئۇ قۇشنىڭ تۇرقى ئىنتايىن كۆركەم ھەم ھەيۋەتلىك بولۇپ، غالىبلار-نىڭ سالاپىتى بار ئىكەن. بۇنى كۆرگەن بۇركۇت ھەمراھىدىن:

— ئاۋۇ قۇش بەك چىرايلىقكەن، ئۇ نېمە قۇش؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئۇ بۇركۇت، قۇشلارنىڭ پادىشاھى، سەن ئۇنىڭغا قاراپ نېمە قىلىسەن؟ سەن مەڭگۈ ئۇنىڭدەك بولالمايسەن، — دەپتۇ ھەمراھى.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ تولۇق بېكىتى نادىرسى

ئاق ئات ئات ئەمەس

گۈڭسۈنلۈك جاۋ بېگى، پاك پۈەنجۈننىڭ مېھمىنى ئىكەن، ئۇ مۇنازىرىگە ماھىر بولۇپ، ئۇنىڭ «ئاق ئات ئات ئەمەس» دەيدىغان بىر مەشھۇر سۆزى بار ئىكەن.

بىرەيلەن ئۇنىڭ بۇ گېپىگە ھەيران بولۇپ ئۇنىڭدىن:

— نېمىشقا ئاق ئات ئات ئەمەس دەيسىز؟ — دەپ سوراپتىكەن، گۈڭسۈنلۈك ئۇنىڭدىن:

ئاتنى ئاق ئات دېيىشكە بولامدۇ؟ — دەپ قايتۇرۇپ سوراپتۇ.

ئۇ ئادەم ئىككىلەنگەن ھالدا بېشىنى چايقاپ:

— بۇنداق دېيىشكە بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ، — دەپتۇ.

گۈڭسۈنلۈك:

— ئاق ئات ئات بولىدىغان بولسا، قانداقسىگە ئاق ئاتنى ئات دېگىلى بولسۇن؟ — دەپتۇ.

— بىراق، ئاق ئات راستىنلا ئات تۇرسا!

گۈڭسۈنلۈك:

— ئوخشىمايدۇ، ئاق ئات بولسا ئاق رەڭ ۋە ئاتتىن ئىبارەت ئىككى قىسىمدىن تۇزۇلگەن، ئۇ ئاتنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپلا قالماستىن، يەنە ئاقنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇڭلاشقا ئاق ئاتنى ئاق دېيىشكىمۇ ياكى ئات دېيىشكىمۇ بولمايدۇ، — دەپتۇ.

ھېلىقى ئادەم:

ئاق ئات ئات ئەمەس دېيىش خاتا دەپ ئويلىسىمۇ، گۈڭسۈنلۈڭغا گەپ تېپىپ بېرەلمەي، ئامالسىز بېشىنى چايقاپ كېتىپ قاپتۇ.

جۇۋۇڭنىڭ چوكىسى

بىركۈنى جۇۋۇڭ تاماق يەۋېتىپ، ياغاچ چوكا ئۈنىڭغا ناھايىتى

ئاددىي بىلىنمىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن پىل چىشىدىن بىر جۈپ چوكا ياسىتىپتۇ.

جيۇ بۇنىڭدىن ئەندىشە قىلىپ:

ــ جۇڭۇاڭنىڭ پىل چىشى چوكىسى بولسا ھەرگىز چاقچۇق قاچا ـ قۇچا ئىشلەتمەيدۇ، چوقۇم كەركىدان مۈڭگۈزى ۋە قاشتېشىشىدىن ياسالغان قاچا ـ قۇچىلارنى ماس كۆرىدۇ، قاشتېشى قاچىدا چوقۇم ئادەتتىكى تاماقنى يېمەيدۇ، پىل قۇيرۇقى، يىلپىز ھەمراھى قاتارلىق ئالىي تائاملارنى يېگۈسى كېلىدۇ، ئالىي تائاملارنى بۇنداق يېگەنىكەن، ئاددىي كىيىم كىيىپ، ئاددىي ئۆيدە ئولتۇرغۇسى كەلمەيدۇ، چوقۇم ئېسىل كىيىملەرنى كىيىپ، كاتتا قەسىرلەردە ئولتۇرىدۇ، ئادەمنىڭ راھەت كۆرۈش ئىستىكىنىڭ چېكى بولمايدۇ، بۇنداق بولسا دۆلەت چوقۇم ھالاك بولىدۇ، ــ دەپتۇ.

ئەچچە يىل ئۆتمەي جۇڭۇاڭنىڭ ھاكىمىيەت ئىشلىرى بىلەن كارى بولمايدىغان بولۇپ قاپتۇ. گۈللۈكنىڭ ھەممە يېرىگە گۆش ئېسىۋېتىپتۇ، مەرمەر تاشتىن بىر يوغان كۆل ياسىتىپ، ھاراق بىلەن تولدۇرۇپتۇ. كۈنبويى خانىش، توقال، ۋەزىرلىرى بىلەن ئەيش ـ ئىشرەتتە ياشاپتۇ. ئۇ يەنە بىر خىل كۆيدۇرۇش جازاسىنى ئىجاد قىپتۇ، بۇنىڭدا بىر مىس تۈۋرۈكنى ئوتتا قىزىتىپ، جىنايەتچىنى ئۇستىدە ماڭغۇزىدىكەن، جىنايەتچىلەر نەچچە قەدەم ماڭسا ـ ماڭمايلا پۇتى كۆيۈپ ئوتقا چۈشۈپ كېتىپ كۆيۈپ ئۆلىدىكەن.

دەرۋەقە، بۇ خىل تۇرمۇش ئۇزۇن داۋاملاشماپتۇ، دۆلەت ھالاك بوپتۇ، جۇڭۇاڭمۇ جېنىدىن ئايرىلىپتۇ.

ھەركىمنىڭ ئۆزىگە ئېسىل

بىر خۇشامەتچى بىر پارچە ئېسىل قاشتېشىنى قولغا چۈشۈرۈپتۇ، ئۇنى سۇڭ سۇلالىسىنىڭ ۋەزىرى، زىنەنگە سوۋغا قىپتەكەن، زىنەن ئالغىلى ئۇنىماپتۇ.

ئۇ ئادەم:

— بۇ بەك ئېسىل قاشتېشى، بۇنى سىلىدەك سالاپەتلىك مۇتە- ۋەر ئادەم تاقىمىسا ئادەتتىكى ئادەملەرگە ماس كەلمەيدۇ، — دەپتۇ بۇنى ئاڭلاپ زىفەن:

— سەن بۇ قاشتېشىنى ئېسىل نەرسە دەۋاپسەن، بىراق مەن- بۇنىڭدىنمۇ ئېسىل نەرسە بار، ئۇنىڭ نېمىلىكىنى بىلگۈڭ بارمۇ؟ — دەپتۇ.

ئۇ ئادەم كۆزىنى چەكچەيتىپ:

— قانداق ئېسىل نەرسە؟ — دەپ سوراپتىكەن، زىفەن:

— مېنىڭ ئېسىل نەرسەم — سېنىڭ ئېسىل نەرسەڭنى ئالا- ماسلىق، — دەپتۇ.

ئاياغ سېتىۋېلىش

جىڭ بەگلىكىدىكى بىر ئادەم شەھەرگە كىرىپ ئاياغ سېتىۋالا- ماقچى بوپتۇ، ئۇ پۇتىنى ئۆلچەپ، ئۆلچەمنى ئورۇندۇققا قويۇپ قو- يۇپ، پۇلنى ئېلىپلا ئىشكىنى تاقاپ بازارغا مېڭىپتۇ، بازارغا بې- رىپ ئاندىن ئۆلچەمنى ئۆيدە ئونتۇپ قالغانلىقىنى ئېسىگە ئاپتۇ.

ئۇ ئاياغ ساتقۇچىغا:

— مەن ئۆلچەمنى ئەكەلمەپتىمەن، شۇڭا قانچىلىك چوڭلۇق- تىكى ئاياغ كىيىدىغىنىمنى بىلەلمىدىم، مەن بېرىپ ئۆلچەمنى ئەكېلەي، — دەپ قويۇپ كەينىگە قايتىپتۇ.

تەرلەپ - پىشىپ ئۆلچەمنى ئەكەلسە، بازار تارقاپ بوپتۇ، بىر- مۇنچە ئاۋارە بولۇپ ئاياغمۇ سېتىۋالالماپتۇ. بۇ چاغدا بىرەيلەن ئۇ- نىڭدىن مۇنداق سوراپتۇ:

— ئاياغنى ئۆزىڭىزگە ئالامتىڭىز ياكى باشقا ئادەمگىمۇ؟

— ئۆزۈمگە ئالاتتىم، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ئۇ ئادەم.

ـــ ئۆزىڭىزگە ئالسىڭىز ئۆلچەمنىڭ نېمە كېرىكى؟ كىيىپ كۆرۈپ باقسىڭىزلا بولمىدىمۇ؟ ـــ دەپتىكەن، ئۇ ئادەم:

ـــ ئۇنىڭدا بولمايدۇ، ئۆلچەم ئەڭ توغرا بولىدۇ، مەن ئۆلچەم-گىلا ئىشىنىپ، پۈتقا ئىشەنمەيمەن، ـــ دەپتۇ.

تىلەمچى بىلەن شەبنەم تامچىسى

بىر تىلەمچى ناھايىتى ئەتىگەن يولغا چىقىپتۇ، ئۇ گۈرۈچ خالىتىسىنى ئوڭ قولىدىن سول قولىغا يۆتكەپ، قولىدىكى توپا-چاڭنى پۈۋلەۋاتقاندا بىر دانە چوڭ ھەم سۈزۈك شەبنەم تامچىسى ئالقىنىغا چۈشۈپتۇ.

تىلەمچى ئالقىنىغا بىر ئاز قاراپ تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن لېۋىگە يېقىن ئەكېلىپ، شەبنەم تامچىسىغا:

ـــ مېنىڭ نېمە قىلماقچىلىقىمنى بىلەمسەن؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ مېنى يۇتۇۋېتىسەن.

ـــ قارىغاندا سەن مەندىنمۇ بىكارچىكەنسەن، جېنىڭ باشقىلار-نىڭ قولىدىكەن.

ـــ خاتالاشتىڭ، مەن بىچارىلىكىنىڭ نېمىلىكىنى بىلمەيمەن، مەن ئىلگىرى ئىنتايىن چوڭ بىر سېرىنگۇل غۇنچىسىنى نەمدەپ ئۇنى چىرايلىق ئېچىلدۇرغان. ھازىر يەنە بىر ھاياتلىقنى نەمدەۋا-تىمەن، بۇ مېنىڭ ئەڭ چوڭ خۇشاللىقىم ۋە بەختىم. بۇ ئۆمرۈمدە مېنىڭ ھېچقانداق ئارمىنىم يوق.

تىلەمچى بىردىنلا تۇرۇپ قاپتۇ.

باشقىلارنىڭ يولى

بىر ئادەم سازلىقتىن ئۆتمەكچى بوپتۇ، ئالدىدا بىرەرسىنىڭ ماڭغان ئىزى بولمىغاچقا، خەتەر چىقىش مۇمكىنلىكىنى بىلىپ

تۇرسىمۇ، ئامالسىز ئۇيان ـ بۇيانغا دەسسەپ بېقىپ، بىر بۆلەك يول ئېچىپ مېڭىپتۇ. بىراق ھېچقانچە ماڭمايلا ئېھتىياتسىزلىق- تىن پاتقاققا دەسسۈپلىپ چۆكۈپ كېتىپتۇ.

يەنە بىر ئادەممۇ سازلىقتىن ئۆتمەكچى بوپتۇ. ئۇ ئىلگىرىكى ئادەمنىڭ ئاياغ ئىزىنى كۆرۈپ بۇ يەردىن چوقۇم ئادەم مېڭىپ بېقىپتۇ، باشقىلارنىڭ ئىزىدىن ماڭسام چاتاق چىقمايدۇ دەپ ئويلاپ، دەسسەپ كۆرسە دەسسىگەن يېرى راستىنلا قاتتىق تۇرغۇدەك، شۇنىڭ بىلەن خاتىرجەم مېڭىۋېرىپتۇ، ئاخىر ھېلىقى بوش يەرگە دەسسۈپلىپ ئۇمۇ پاتقاققا چۆكۈپ كېتىپتۇ.

ئۈچىنچى بىر ئادەم سازلىقتىن ئۆتمەكچى بوپتۇ، ئالدىقى ئىكى ئادەمنىڭ ئىزىنى كۆرۈپ ئىككىلەنمەيلا شۇ ئىزدىن مېڭىۋېرىپتۇ. ئۇنىڭ تەقدىرىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى دېمىسەكمۇ ئۆز ـ ئۆزىدىن چىقىپ تۇرىدۇ.

يەنە بىر ئادەم سازلىقتىن ئۆتمەكچى بوپتۇ. ئۇمۇ ئىلگىرىكى- لەرنىڭ ئاياغ ئىزىنى كۆرۈپ، كۆڭلىدە بۇ چوقۇم سازلىقنىڭ يەنە بىر تەرىپىگە تۇتىشىدىغان يول. بۇ يولدىن نۇرغۇن ئادەم مېڭىپ بېقىپتۇ، مۇشۇ يولنى بويلاپ ماڭسام چوقۇم سازلىقنىڭ ئۇ تە- رىپىگە ئۆتەلەيمەن دەپ ئويلاپتۇ، شۇنىڭ بىلەن خاتىرجەم ھالدا ئا- لدىغا قاراپ مېڭىپتۇ، ئاخىر ئۇمۇ پاتقاققا چۆكۈپ كېتىپتۇ.

قوشۇمچە رولچى بولۇش

تۇنجى قېتىم ئاي شارىغا چىققان ئادەم ئەمەلىيەتتە ئىككى. كۆچمىلىككە تونۇشلۇق ئاموسراندىن باشقا يەنە ئودىرانمۇ بار. ئە- يىنى چاغدا ئاموسرانىڭ: «مېنىڭ كىچىك بىر قەدىمىم، ئىنسانە- يەتنىڭ چوڭ بىر قەدىمى» دېگەن بىر جۈملە سۆزى ئاللىبۇرۇن پۈتۈن دۇنيا خەلقى بىلىدىغان سۆزگە ئايلاندى.

ئاي شارىغا چىقىشنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغانلىقىنى تەبرىك-

لەش ئوچۇن ئېچىلغان مۇخبىرلارنى كۈتۈۋېلىش يىغىندا، بىر مۇخبىر ئودىراندىن ئۇشتۇمتۇت بىر غەلىتە سوئال سوراپتۇ:

ــ ئاموسران ئاي شارىغا باشتا چۈشۈپ، ئاي شارىغا چىققان تۇنجى ئادەم بولدى، سىز بۇنىڭدىن ئەپسۇسلانمامسىز؟

پۇتۇن مەيدانكىلەرنىڭ ئوڭايسىز قارىشى ئاستىدا، ئودىران ناھايىتى بىمالال ھالدا:

ــ كۆپچىلىك ئېسىڭلاردا بولسۇن، يەر شارىغا قايتىپ چۈشكەندە ئالەم كېمىسىدىن مەن ئالدىدا چىقتىم، شۇڭلاشقا مەن باشقا پىلانېتتىن يەر شارىغا كەلگەن تۇنجى ئادەم ھېسابلىنىمەن، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

كۆپچىلىك كۈلكە سادالىرى ئىچىدە ئۇنىڭغا ئەڭ قىزغىن ئالقىش ياڭرىتىپتۇ.

دۇمچەك ۋە ھەيكەل

ناھايىتى كېلىشكەن بىر شاھزادە بار ئىكەن، بىراق ئۇ دوك ئىكەن. مۇشۇ ئەيىبى تۈپەيلى ئۆزىنى بەك كەمسىتىدىكەن.

بىركۈنى، پادىشاھ مەملىكەت بويىچە ئەڭ داڭلىق ھەيكەلتىراشنى چاقىرتىپ، شاھزادىنىڭ ھەيكىلىنى ياستىپتۇ.

ھەيكەلتىراش شاھزادىنىڭ ھەيكىلىنى تۈپتۈز، ئىنتايىن قامەتلىك قىلىپ ياساپتۇ، پادىشاھ بۇ ھەيكەلنى شاھزادىنىڭ قەسىرىنىڭ ئالدىغا قويۇپ قويۇپتۇ.

شاھزادە ھەر قېتىم قەسىر ئالدىدا بۇ ھەيكەلنى كۆرگەندە، كۆڭلىدە بىر خىل ھەسرەت پەيدا بولىدىكەن.

بىرنەچچە ئايدىن كېيىن پۇقرالار:

ــ شاھزادىنىڭ گەۋدىسى ئاۋۋالقىدىن رۇسلىنىپ قالدى، ــ دېيىشىپتۇ. بۇنداق سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا شاھزادىنىڭ كۆڭلى خىلى

كۆتۈرۈلۈپ قالىدىكەن.

بىركۈنى ئاخىر مۆجىزە يۈز بېرىپتۇ. شاھزادە ئورنىدىن تۇرغاندا دۈمبىسى ھەيكەلنىڭكىدەك تۈپتۈز ھالەتكە كېلىپ قاپتۇ.

چېقىلغان ئەينەك نەزەريىسى

پىسخولوگىيەگە ئائىت مۇنداق بىر تەجرىبە ئىشلەنگەن:

تاشقى كۆرۈنۈشى ئوخشاش ئىككى ماشىنا ئوخشاش مۇھىتتا توختىتىپ قويۇلىدۇ، بىرىنىڭ قاپقىقى بىلەن ئەينىكى ئوچۇق، يەنە بىرىنىڭ يېپىق.

ئوچۇق ماشىنا ئۇچ كۈن ئىچىدە بۇزۇۋېتىلىدۇ، يەنە بىرى بولسا ئۆز پېتى تۇرىدۇ. لېكىن تەجرىبە خادىمى بۇ ماشىنىنىڭ بىر كۆزئەينىكىنى چېقىۋەتكەندىن كېيىن، بىر كۈن ئىچىدە ماشىنىڭ ھەممە ئەينىكى چېقىۋېتىلىپتۇ، ئىچىدىكى نەرسىنىڭ ھەممىسى ئوغرىلىنىپ كېتىلىپتۇ.

بۇ تەجرىبە داڭلىق «چېقىق ئەينەك نەزەريىسى» دۇر.

موزى نېمە ئۈچۈن گەپكە ناقىس؟

بىر قېتىم چۇ بېگى موزىنىڭ شاگىرتى تېيەنجۇدىن:

ــ نېمە ئۈچۈن ئۇستازىنىڭ موزىنىڭ ئىش قىلىشقا ئېپى بار، بىراق گەپكە ناقىس؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

تېيەنجۇ:

ــ ئۇستازىم ھەققىدە سۆزلەشتىن ئىلگىرى، ئىككى كىچىك ھېكايە سۆزلىشىمگە ئىجازەت بەرگەن بولسىلا، ــ دەپتۇ.

ــ قېنى سۆزلە.

تېيەنجۇ:

ـــ چۇ بەگلىكىدىن بىر ئادەم جېكى بەگلىكىگە مەرۋايىت ساتـ قىلى بېرىپتۇ، ئۇ ماگنولىيە دەپ ئاتىلىدىغان بىرخىل ئېسىل يا ـ غاچتا مەرۋايىت قاچىلايدىغان بىر قۇتا ياساپتۇ، يەنە قىممەت باھا ـ لىق پۇراقلىق ماتېرىيالىلار بىلەن قۇتىنى ئەسلاپ خۇش پۇراق قىپتۇ. قۇتىنىكى ئەتراپىغا نەپىس نەقىشلەرنى ئويۇپتۇ، قاشتېشى ۋە كەھرىۋا قاداپتۇ. نەتىجىدە خېرىدار ئۇنىڭ قۇتىسىنى سېتىۋېـ لىپ، مەرۋايىتىنى ئالماپتۇ، بۇ، قۇتا سېتىشقا ماھىر بولۇپ، مەرۋايىت سېتىشقا ماھىر بولماسلىقتا!

ئەينى يىلى چىگبو قىزىنى جىن بەگلىكىنىكى بەگزادىسىگە ياتـ لىق قىلغاندا، يەتمىش گۈزەل قىزنى تاللاپ قىزىنىكى خىزمىتىنى قىلىشقا بىرگە ماڭدۇرۇپتۇ، جىن بەگلىكىگە بارغاندا بەگزادە خىزمەتكار قىزلارنى ياقتۇرۇپ قېلىپ، يېڭى كېلىن سوغۇق مۇئا ـ مىلىگە ئۇچراپتۇ، بۇ ھەقىقەتەنمۇ خىزمەتچى بېرىشكە ماھىر بو ـ لۇپ، قىز بېرىشكە ماھىر بولماسلىقتا! ھازىرقى ئادەملەر بىر ـ بىرىدىن گەپدان، سۆزلىگەندە ھەشەمەتلىك ئىبارىلەرنى ئىشلـ ـتىشكە ئامراق. نەتىجىدە باشقىلار ئۇنىڭ سۆز ـ پاساھىتىگە دىققەت قىلىپ، سۆزىنىڭ مەزمۇنىنى ئۇنتۇپ قالىدۇ. موزىنىڭ تەلمىتـ ـىنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك قەدىمكى گۈزەل ئەخلاقنى تەكىتلەش، تۇرمۇشنىڭ قانۇنىيەتلىرىنى سۆزلەش ئارقىلىق كىشىلەرنى ئويـ ـغىتىدۇ. ئەگەر ئۇ ھەددىدىن زىيادە ياساپ سۆزلىسە، كىشىلەر پە ـ قەت ئۇنىڭ ئەدەبىي ئىستېداتىغا دىققەت قىلىپ، ئۇنىڭغا يوشۇرۇن پەلسەپىۋى پىكىرلەرنى نەزەردىن ساقىت قىلىۋېتىدۇ. ئەگەر شۇنداق بولسا، بۇمۇ خۇددى چۇ بەگلىكىدىكى ھېلىقى سودىگەرنىڭ مەرۋايىت سېتىشى، چىگبونىڭ قىز چىقىرىشىغا ئوخشاش ئىش بولۇپ قالمامدۇ؟ شۇڭا ياساپ سۆزلەشكە ئەھمىيەت بەرمەيدۇ، ـــ دەپتۇ.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

نىشان توغرا ئەمەس

بىر ئادەم ئات هارۋىسىغا ئولتۇرۇپ شىمالغا قاراپ مېڭىپتۇ. دوستى ئۇنىڭدىن نەگە بارىدىغانلىقىنى سورىسا، ئۇ «چۈ بەگلىكىگە» دەپتۇ.

دوستى ئۇنىڭغا:

ــ چۈ بەگلىكى جەنۇبتا تۇرسا، نېمىشقا شىمالغا ماڭىسەن؟ ــ دەپتىكەن، ئۇ ئادەم:

ــ قاياقتا بولسا ئوخشاش، مېنىڭ هارۋام ياخشى، ــ دەپتۇ.

دوستى:

ــ هارۋاڭغۇ بەك ياخشىكەن، بىراق يۈنىلىشىڭ خاتا بولۇپ قالدى، ــ دەپتۇ.

ــ هېچقىسى يوق، مەندە پۇل كۆپ.

ــ پۇلۇڭنىڭ كۆپلۈكىنى بىلىمەن، بىراق جەنۇبقا ماڭساڭ توغرا بولىدۇ.

ــ هەي، نېمە جەنۇبقا، نېمە شىمالغا. هارۋىكىشىمنىڭ ماهارىتى ياخشى، مەن نېمىدىن قورقاتتىم؟

هارۋىكەشنىڭ ماهارىتى راستتىنلا ياخشى ئىكەن. ئۇ قامچىنى چۆرۈپ «چۈ» دەپ بىر ۋاراقراش بىلەنلا هارۋا چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈپ بىرەمدىلا كۆزدىن غايىب بوپتۇ، بۇنى كۆرۈپ دوستى:

ــ ئۇنىڭ هارۋىسى قانچە ياخشى، هارۋىكىشى قانچە ئۇستا بولغانسېرى، چۈ بەگلىكىدىن شۇنچە يىراقلاپ كەتكۈدەك، ــ دەپتۇ ببشىنى چايقاپ.

لايخورەك بىلەن قۇلۇلنىڭ ئېلىشىشى

پارقىراپ ئاپتاپ چىققان بىركۈنى، بىر سەدەپ قۇلۇلسى قېـ

يىنى ئېچىپ، سوزۇلۇپ يېتىپ ئاپتاپسىنىپتۇ. بىر لايخورەك ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ، ئۇچۇپ كېلىپ چوقۇپتۇ، قۇلۇلە دەرھال قېچىنى يۇمۇپ، لايخورەكنىڭ تۇمشۇقىدىن مەھكەم قىسىۋاپتۇ، لايخورەك ھەرقانچە سىلكىپمۇ قۇلۇلىنى چۈشۈرۈۋېتەلمەپتۇ.

لايخورەكنىڭ تۇمشۇقى قىسقىلىق بولغاچقا دۇدۇقلاپ:

— بۇگۈن يامغۇر ياغمىسا، ئەتىمۇ يامغۇر ياغمىسا، ئۇسساپ ئۆلىسەن، — دەپتۇ.

قۇلۇلمۇ لايخورەككە:

— بۇگۈن قويۇۋەتمەيمەن، ئەتىمۇ قويۇۋەتمەيمەن، ئاچلىقتىن ئۆلىسەن، — دەپتۇ.

ئۇ ئىككىسى بىر ـ بىرىگە چەكچىيىپ قاراشقىنىچە تۇرۇۋېرىپتۇ، ھېچقايسىسى يول قويماپتۇ، نەتىجىدە بېلىقچى كېلىپ ئىككىلىسىنى تۇتۇپ كېتىپتۇ.

ئىككى خىل كۆزقاراش

ناھايىتى ئابرۇيلۇق بىر ئەمەلدار بار ئىكەن، ئۇنىڭ تونۇشى بىر دوستىنى باشلاپ ئۇنى زىيارەت قىلىپ كەپتۇ، تونۇشنىڭ دوستى كەتكەندىن كېيىن ئەمەلدار تونۇشىغا مۇنداق دەپتۇ:

— دوستۇڭنىڭ ئۇچ يېتەرسىزلىكى بار ئىكەن. ئۇ مېنى كۆرۈپلا كۈلدى، بۇ ئۇنىڭ ئېغىر ـ بېسىق ئەمەسلىكىنى بىلدۈرىدۇ، پاراڭلاشقاندا ئۇستازىنى تىلغا ئالمىدى، بۇ ئۇستازىغا بولغان ئاسىلىق، تۇنجى قېتىم كۆرۈشۈپلا دېمىگىنى قالمىدى، بۇ قائىدە بىلمىگەنلىك.

تونۇشى كۈلۈپ قويۇپ:

— سىلى مۇلايىم بولغاچقا، ئۇ سىلىنى كۆرۈپلا كۈلدى، ئۇ ئۇقۇمۇشلۇق، مەزھەپ قارىشى يوق بولغاچقا، پاراڭلاشقاندا ئۇستازىنى تىلغا ئالمىدى؛ ئۇ كۆڭلىدە سىر ساقلىمايدۇ، كىشىلەرگە سەمە-

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى نادىرسى

ممي مۇئامىله قىلىدۇ، شۇڭا تۇنجى قېتىم كۆرۈشۈپلا دېگۈدەك قالمىدى، ــ دەپتۇ.

ئوغرىنىڭ كارامىتى

چۇ بەگلىكىنىڭ سانغۇنى زىفا ئالاھىدە ماھارىتى بار كىشىلەر-نى ياخشى كۆرىدىكەن. نۇرغۇن ماھارەت ئىگىلىرى ئۇنىڭ قېشىغا پاناھلانغىلى كېلىدىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىر ئوغرى ئۇنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ ئاڭلىسام ئالاھىدە ماھارىتى بار ئادەملەرنى ياخشى كۆرىدە-كەنسىز، مېنىڭ باشقا ماھارىتىم يوق، ئەمما مەن ئۇستا ئوغرى. بۇ كارامىتىم سىزگە يارامدىكىن؟ ــ دەپتۇ.

زىفا بۇنى ئاڭلاپ، كىيىم ـ كېچەكلىرىنى ئوڭشاشقىمۇ ئولا-گۈرمەي ئالدىراپ ئۇنىڭغا سالام قىلىپ:

ــ سىزدەك تالانت ئىگىسىگە ئېرىشكىنىمدىن ئىنتايىن خۇر-سەنمەن، ــ دەپتۇ. زىفانىڭ يېنىدىكى ئەمەلدارلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭغا:

ــ بىر ئوغرىغا مۇنچىۋالا تەكەللۇپ قىلسىلا تازا مۇۋاپىق بولا-ماس، ــ دەپتىكەن، زىفا:

ــ سىلەر بۇنىڭ سەۋەبىنى بىلمەيسىلەر، ــ دەپتۇ.

ئۇزۇن ئۆتمەي چى بەگلىكى ئەسكەر تارتىپ چۇ بەگلىكىگە ھۇجۇم قىپتۇ. زىفا قوشۇن باشلاپ دۇشمەنگە قارشى تۇرۇپتۇ، لې-كىن ئۇچ قېتىم تۇتۇشۇپ ھەر قېتىمدا مەغلۇپ بوپتۇ. چى قو-شۇنلىرى غەلىبە قىلغانسېرى غەيرىتى ئۇرغۇپ تېخىمۇ باتۇرلا-شىپ كېتىپتۇ. دۇشمەنگە تاقابىل تۇرىدىغان چارە تاپالماي چۇ بەگلىكىنىڭ مۇلكى ۋە ھەربىي ئەمەلدارلىرىنىڭ بېشى قېتىپتۇ. بۇ چاغدا ئوغرى زىفانىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ مېنىڭ كىچىككىنە كارامىتىم بار، ئۆزلىرى ئۇچۇن خىز-مەت قىلىشنى خالايمەن، ــ دەپتىكەن، زىفا ئارتۇق گەپ قىلماي:

ـــ بولىدۇ، ـــ دەپلا ئوغرىنى ماڭدۇرۇۋېتىپتۇ.

يېرىم كېچىدە ئوغرى چى بەگلىكى سانغۇننىڭ چېدىرىغا سۇ-قۇنۇپ كىرىپ، ئۇنىڭ چىملىدىقىنى ئوغرىلاپ كېتىپتۇ. ئەتىسى زىغا چىملىداقنى بىر پارچە خەت بىلەن چى بەگلىكىنىڭ سانغۇنە-غا ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، خەتتە مۇنداق دېيىلگەنىكەن:

نۆكىرىم ئوتۇن تەرگىلى چىقىپ سانغۇننىڭ چىملىدىقىنى تې-پىۋاپتۇ، بۇنى ئەۋەتتىم.

ئەتىسى ئوغرى چى بەگلىكى سانغۇننىڭ ياستۇقىنى ئوغرىلاپ كەپتۇ، زىغا يەنە ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، ئۇچىنچى كۈنى ئوغرى يەنە چى بارگاھىغا سۇقۇنۇپ كىرىپ سانغۇننىڭ ياغلىقىنى ئوغرىلاپ كە-پەتۇ، زىغا يەنە ئەۋەتىپ بېرىپتۇ، چى ئەسكەرلىرى بۇ ئىشنى ئاڭلاپ بەك قورقۇپ كېتىپتۇ. سانغۇن قول ئاستىدىكىلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپ:

ـــ ئەمدى چېكىنمىسەك، چۇ قوشۇننىڭ مېنىڭ بېشىمنى ئې-لىپ كېتىشى چوقۇم، ـــ دەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن زىغا قوشۇننىڭ چېكىنىدۇرۇپ كېتىپتۇ.

تۈزلۈق بېلىق ئەۋلىيا

بىر ئۆۋچى جاڭگالدا بىر بۇغا تۈتۈۋاپتۇ، ئۇ بۇغىنى بىر دە-رەخكە ئىلىپ قويۇپ، ئۆۋ ئۆۋلاشنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. ئۇ كېتىپ تۇرۇشىغا بىر سودىگەر بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بۇغىغا كۆزى چۈشۈپ ئۇنى ئېلىپ كەتمەكچى بوپتۇ. ئەمما، باشقىلارنىڭ نەرسە-سىنى بىكارغا ئېلىۋالسام ياخشى بولماس دەپ ئويلاپ، بىر تال تۈزلانغان بېلىقنى دەرەخكە ئىلىپ قويۇپ، بۇغىنى ئېلىپ كېتىپ-تۇ. بىر ئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن ئۆۋچى قايتىپ كېلىپ، بۇ-غىنىڭ بىر تال تۈزلانغان بېلىققا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ ئىنتايىن ھەيران بوپتۇ، ئۇ، بۇ ئادەمزات يوق جاڭگالدا بۇغا بىر

تۇزلانغان بېلىققا ئايلىنىپ قالسا، بۇ بېلىق كاتتا ئەۋلىيا بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلاپتۇ. بۇ ئىش تېزلا تارقىلىپ كېتىپتۇ، كىشىلەر ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇ دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ، تۇزلۇق بېلىق ئەۋلىيانى تاۋاپ قىلىپ، كۆجە كۆيدۈرۈپ دۇئا قىپتۇ. كېسىلى بارلار ئەۋلىيادىن تېنىنى ساغلام قىلىشنى تىلەپتۇ. تالىپلار نام ـ ئاتاقىغا ئېرىشىش ئىستىكىنى ئىزهار قىپتۇ. كەمبەغەللەر ئەۋلىيادىن يېگۈدەك تاماق ئاتا قىلىشنى تىلەپتۇ. پۇلدارلار داۋاملىق پۇللۇق بولۇشنى تىلەپتۇ. بەلكىم نىيىتى خالىس بولسا تىلىكى ئەمەلگە ئاشىدۇ دېگەن سەۋەبتىن بولسا كېرەك، نۇرغۇن دۇئالار ئىجابەت بوپتۇ. كىشىلەر تۇزلۇق بېلىق ئەۋلىيانىڭ كارامىتى قالـ تىسكەن دەپ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر ئىبادەتخانا ساپتۇ. ئىبادەتخانىدا نەچچە ئون ئەر ـ ئايال پېرخونلار ئورۇنلىشىپ، كۇنبويى داڭ ئۇـ رۇپ، دۇمباق چېلىپ پېرە ئويناپتۇ. نەچچە يۈز چاقىرىم دائىرىدەـ كى ئادەملەرنىڭ هەممىسى ئىبادەتخانىغا كېلىپ، كۆجە كۆيدۈرۈپ سەجدە قىپتۇ.

ئارىدىن نەچچە يىل ئۆتۈپ تۇزلانغان بېلىقنى دەرەخكە ئىلىپ قويغان سودىگەر يەنە بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئىبادەتخانىنىڭ ئالدىغا «تۇزلانغان بېلىق ئەۋلىيا» دېگەن ۋىۋىسكا ئېسىقلىق تۇرـ غانلىقىنى كۆرۈپ غەلىتىلىك هېس قىپتۇ. ئۇ كۆجە كۆيدۈرگىلى كەلگەنلەردىن بۇنىڭ قانداق ئىشلىقىنى سوراپتىكەن، بۇغا تۇزلانـ غان بېلىققا ئايلىنىپ قالغان هېلىقى ئىشنى ئۇنىڭغا سۆزلەپ بېـ رىپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان سودىگەر ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي كۈلۈپ كېتىپ:

ـــ مەن قويۇپ قويغان بېلىق نەدىمۇ ئەۋلىيا بولسۇن؟ ـــ دەپ ئۇ ئىشنىڭ ئالدى ـ كەينىنى باشقىلارغا ئېيتىپ بېرىپتۇ، ئاندىن نەزىرخانا ئالدىغا كېلىپ بېلىقنى ئېلىپ كېتىپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن باشلاپ، بۇ يەرگە كېلىپ كۆجە كۆيدۈرۈپ سەجدە قىلىدىغانلار قالـ ماپتۇ، نەچچە يىلدىن كېيىن بۇ تۇزلۇق بېلىق ئەۋلىيا ئىبادەتخاـ نىسى ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ.

كىرىچىنىڭ سايىسى جامدا يىلان كۆرۈنۈپتۇ

ناھىيەدىكى بىر كىچىك ئەمەلدار ھاكىمنى يوقلاپ بېرىپتۇ، ھاكىم ئۇنىڭغا بىر قەدەھ مەي تۇتۇپتۇ، كىچىك ئەمەلدار قەدەھنى ئېلىپ ئىچەي دېيىشىگە كۆزى قەدەھتە بىر قىزىل يىلان ئوينىاپ يۈرگەندەك كۆرۈنۈپتۇ، لېكىن باشلىقى تۇتقان مەينى ئىچمەسلىكە پېتىنالماي، كۆزىنى يۇمۇپلا ئىچىۋېتىپتۇ. ئۇيىگە قايىتقاندىن كېيىن قورسىقى قاتتىق ئاغرىۋاتقاندەك ھېس قىلىپ، گېلىدىن تاماقمۇ ئۆتمەپتۇ. ئاخىر ئاغرىپ يېتىپ قېلىپ، سالامەتلىكى كۈندىن ـ كۈنگە ناچارلىشىپتۇ، ئائىلىسىدىكىلەر نۇرغۇن دوختۇرلارنى تەكلىپ قىلىپ، ھەرخىل ئۇسۇللارنى ئىشلىتىپمۇ ئۇنىڭ كېسىلىنى ساقايتالماپتۇ.

كېيىن ھاكىم ھېلىقى ئەمەلدار تۇرغان يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇيىگە كىرىپ ئۇنى يوقلاپتۇ ھەم ئۇنىڭ كېسىلىنىڭ ئېغىر ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، نېمە سەۋەبتىن بۇنداق ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار بولغانلىقىنى سوراپتىكەن، ئەمەلدار:

ـــ ھېلىقى كۈنى سىلىنىڭ ھۇزۇرلىرىدا ھاراق ئىچكەنده، بىر كىچىك قىزىل يىلاننى يۇتۇۋەتكەنىدىم، ـــ دەپتۇ.

ـــ مۇشۇنداق ئىش بولدىما؟ ـــ دەپتۇ ھاكىم ئىشەنمەي. لېكىن ئەمەلدار ئۆزىنىڭ بىر تال يىلاننى يۇتۇۋەتكەنلىكىنى جەزملەشتۇرۇپتۇ.

يامۇلغا قايتقاندىن كېيىن ھاكىم بۇ ئىشنى ئۇزاق ئويلاپتۇ، ئاخىر بېشىنى كۆتۈرۈپ، شىمال تامدا بىر قىزىل ئوقيانىڭ ئېسىلىق تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ، بىردىنلا ئىشنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئادەم ئەۋەتىپ ئۆلەر ھالغا كېلىپ قالغان ئەمەلدارنى ھارۋىغا سېلىپ ناھىيە يامۇلىغا ئەكەلدۇرۇپتۇ. ھاكىم ئەمەلدارنى ئالدىنقى قېتىم ھاراق ئىچكەن يەرگە باشلاپ كەپتۇ، قەدەھكە ھاراق

قۇيۇپ ئەمەلدارغا كۆرسىتىپتىكەن، قەدەھتە يەنە كىچىك قىزىل يىلان پەيدا بوپتۇ.

ھاكىم:

— ئەمەلىيەتتە بۇ تامدىكى ئاۋۇ يانىڭ سايىسى، — دەپتۇ كىچىك ئەمەلدار ئىشىنىڭ سەۋەبىنى بىلگەندىن كېيىن ناھايىتى خۇش بوپتۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي كېسىلى پۈتۈنلەي ساقىيىپ كېتىپتۇ.

پەرىشتىمۇ ياكى ئالۋاستىمۇ

شاھزادە 18 ياشقا توشقان كۈنى پادىشاھ ئۇنىڭغا بىر چاققان ھارۋا بىلەن چىرايلىق ئىككى تايچاقنى سوۋغا قىپتۇ.

شاھزادە بۇ سوۋغاتتىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ، بولۇپمۇ ھېلىقى ئىككى تايغا بەكلا ئامراق بولۇپ قاپتۇ، تايلارنى سىلاپتۇ، قۇچاقلاپتۇ، ھەتتا سۆيۈپمۇ قويۇپتۇ. ئاندىن:

— بۇ ئىككى تايچاقنىڭ ئىسمى نېمە؟ — دەپ سوراپتۇ.

پادىشاھ:

— بىرىنىڭ ئىسمى پەرىشتە، يەنە بىرىنىڭ ئالۋاستى، — دەپتۇ.

— ئەجەب قىزىقكەنا؟ — دەپ كۈلۈپتۇ شاھزادە. ئۇ ھارۋىغا چىقىپ قامچا ئۇرۇپتۇ.

ياندۇرقى يىلى شاھزادە 19 ياشقا كىرىپتۇ، ئۇ شەھەر ئەتراپىدىن ھارۋا ھەيدەپ كېلىۋېتىپ، كاللىسىغا «نېمە ئۈچۈن ئېتىمنىڭ بىرىنىڭ ئىسمى پەرىشتە، يەنە بىرىنىڭ ئىسمى ئالۋاستى؟» دېگەن خىيال كەپتۇ ۋە دادىسىدىن سوراپتۇ.

پادىشاھ مېھرىبانلىق بىلەن بوش ئاۋازدا:

— بالام سەن كەلگۈسىدە پادىشاھ بولىسەن، شۇ چاغدا پەرىشتىنىڭمۇ، ئالۋاستىنىڭمۇ سەن ئۈچۈن خىزمەت قىلىشىغا موھتاج بولىسەن، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

ئاردىدىن يەنە بىرنەچچە يىل ئۆتۈپ شاھزادە خېلى چوڭقۇر مە-سىلىلەرنى مۇلاھىزە قىلىشنى بىلمەيدىغان بولغاندا:

— مەن ئالۋاستىنىمۇ ئىشقا سالسام، پەرىشتىنىمۇ ئىشقا سالسام، ئۇنداقتا ئۆزۈم پەرىشتىمۇ ياكى ئالۋاستىمۇ؟ — دەپ ئۆز-ئۆزىدىن سوراپتۇ.

ھەق - ناھەق، توغرا - خاتا

ئىككى باغۋەن كۆكتاتلىقتا غوجايىنىنىڭ ئىشىنى قىلمىدىكەن، باغۋەن ئا يېپىسسۇپىلەكنىڭ قۇرتلاپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ قۇرتنى تۇتۇپ دەسسەپ ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ. بۇنى كۆرگەن باغۋەن ب ئۇنى قۇرتنى ئۆلتۈرمەسلىكىنى كېرەكتى دەپ ئەيىبلەپتۇ، شۇنىڭ بىلەن ئىككى باغۋەن گەپ تالىشىپ قاپتۇ. بۇ چاغدا غوجايىن غوجىدارلار-نى باشلاپ كېلىپ، ئۇ ئىككىسىدىن نېمىشقا گەپ تالاشقانلىقىنى سوراپتۇ.

باغۋەن ئا:

— غوجايىن، مەن قۇرتنىڭ يېپىسسۇپىلەكنى يەۋاتقانلىقىنى كۆ-رۈپ قۇرتنى تۇتۇپ ئۆلتۈرۈۋەتتىم، مېنىڭچە قۇرتنى ئۆلتۈرمە-سەك، يېپىسسۇپىلەكنى كاردىن چىقىرىۋەتمەمدۇ؟ — دەپتىكەن، غوجايىن:

— ئېيتقىنىڭ توغرا، تامامەن توغرا، — دەپتۇ بېشىنى لىڭشىتىپ.

باغۋەن ب:

— غوجايىن قۇرتمۇ بىر جانلىق تۇرسا، ئۇ يېپىسسۇپىلەك يېمە-سە قانداق ياشىيالايدۇ؟ بىراق باغۋەن ئا قۇرتنى دەسسەپ ئۆلتۈرۈ-ۋەتتى، ئەگەر مەن ئۇنى توسمىسام، قۇرتنىڭ ھاياتىنى، ھەتتا پۈتۈن ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇقنى قانداق ساقلىغىلى بولىدۇ؟ — دەپتۇ.

غوجايىن بۇنىڭغىمۇ بېشىنى لىڭشىتىپ:

— سېنىڭ ئېيتقىنىڭ توغرا، تامامەن توغرا، — دەپتۇ.

بىر چەتتە تۇرغان غوجىدار بۇنى چۈشىنەلمەي، نۆۋەتنى ئاۋازدا:

ـــ غوجايىن، مەنتىقە جەھەتتىن ئالغاندا ئىككى خىل كۆز قاراش زىددىيەتلىك بولسا، چوقۇم بىرى خاتا بولىدۇ، ھەممىسى توغرا بولىدىغان ئىش بولمايدۇ، ـــ دەپتىكەن، غوجايىن يەنە بېشىنى لىڭشىتىپ:

ـــ سېنىڭ ئېيتقىنىڭمۇ توغرا، تامامەن توغرا، ـــ دەپتۇ.

تەسەۋۋۇردىكى بولكا

بىر پەيلاسوپنىڭ قورسقى ئېچىپ، ئوقۇغۇچىسىنى كوچىغا چىقىپ بىر بولكا سېتىۋېلىپ كىرىشكە بۇيرۇپتۇ. ئوقۇغۇچى كوچىغا چىقىپ بىر ئايلىنىپ، قۇرۇق قول قايتىپ كىرىپ پەيلاسوپقا:

ـــ كوچىدا پەقەت يۇمىلاق بولكا بىلەن ئۇزۇنچاق بولكىلا بار ئىكەن، سىز ئالماقچى بولغان ئۇ خىل (ئۇزۇنمۇ ئەمەس، يۇمىلاقمۇ ئەمەس) بولكا يوق ئىكەن، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن پەيلاسوپ ئوقۇغۇچىنى بىر «يۇمىلاق» بولكا سېتىۋېلىشقا بۇيرۇپتۇ، ئوقۇغۇچى كوچىنى بىر ئايلىنىپ يەنە قۇرۇق قول قايتىپ كىرىپ، پەيلاسوپقا:

ـــ كوچىدا پەقەت قارا ئۇننىڭ يۇمىلاق بولكىسى بىلەن ئاق ئۇننىڭ يۇمىلاق بولكىسى بار ئىكەن، سىز ئالماقچى بولغان ئۇ خىل (قارىمۇ ئەمەس، ئاقمۇ ئەمەس ئۇننىڭ) «يۇمىلاق» بولكىسى يوق ئىكەن، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن پەيلاسوپ ئوقۇغۇچىسىنى بىر دانە «ئاق ئۇندا ئەتكەن يۇمىلاق بولكا» سېتىۋېلىشقا بۇيرۇپتۇ، ئوقۇغۇچى كوچىنى بىر ئايلىنىپ يەنە قۇرۇق قول قايتىپ كىرىپ ئۇنىڭغا:

ـــ كوچىدا پەقەت سوغۇق ئاق ئۇندا ئەتكەن يۇمىلاق بولكا بىلەن قىزىق ئاق ئۇندا ئەتكەن يۇمىلاق بولكا بارئىكەن، سىز ئالماقچى بولغان ئۇ خىل (سوغۇقمۇ ئەمەس، قىزىقمۇ ئەمەس) ئاق

ئۇندا ئەتكەن يۇمىلاق بولكا يوق ئىكەن، ـــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن... نەتىجىسىنى كۆپ سۆزلىمەيلى، ئۇ ئوقۇغۇچى مەڭگۈ بولكا سېتىۋېلىپ كېلەلمەيدۇ. ئۇ پەيلاسوپىمۇ پەقەت ئاچ-لىقتىن ئۆلۈشىنىلا كۈتۈپ ئولتۇرسا بولمىدۇ.

ئەڭ مۇھىم ئىش

بىر پادىشاھ بارلىق چارە ـ تەدبىرلەرنى ئىشقا سېلىپ دۆلەتنى گۈللەندۈرۈشكە بەل باغلاپتۇ. ئۇ ئەگەر مۇنداق ئۇچ ئىش ھەل بولسا، دۆلەت چوقۇم قۇدرەت تاپىدۇ دەپ ئويلاپتۇ. بىرىنچى، ئەڭ مۇھىم ۋاقىتنى مۆلچەرلەش، ئىككىنچى، قانداق ئادەم دۆلەت ئۈچۈن ئەڭ مۇھىم؟ بۇنى ئايرىش؛ ئۈچىنچى، ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىنى ئايرىش.

پادىشاھ بۇ ھەقتە ۋەزىرلەر بىلەن مەسلىھەتلىشىپتىكەن، ۋەزىرلەر ۋاقىتنى توغرا مۆلچەرلەش ئۈچۈن ئەڭ ياخشىسى بىر جەد-ۋەل تۈزۈش كېرەك؛ دۆلەتنىڭ ئەڭ مۇھىم ۋەزىپىسى ئوقۇتقۇچى ياكى ئالىم تەربىيەلەش؛ نۆۋەتتىكى مۇھىم ۋەزىپە پەن ـ تېخنىكا-نى راۋاجلاندۇرۇش بىلەن قانۇننى قاتتىق ئىجرا قىلىش دەپ ئەقىل كۆرسىتىپتۇ.

پادىشاھ بۇ جاۋابتىن قانائەتلەنمەي بىر زاھىتتىن مەسلىھەت ئالغىلى بېرىپتۇ. زاھىت يەر ھەيدەۋاتقانكەن، پادىشاھ ھېلىقى سوئاللارنى سوراپ زاھىتنىڭ يول كۆرسىتىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ، بىراق زاھىت ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرمەي ئۆز ئىشىنى قىلىۋېرىپتۇ. پادىشاھمۇ كەتمەي شۇ يەردە تۇرۇپ زاھىتنىڭ ئىشلىرىغا يارده-لىشىپتۇ. قاراڭغۇ چۈشەي دېگەندە، تۇيۇقسىز يىراقتىن بىر يا-ڭلانغان ئادەم يۈگۈرگىنىچە كېلىپ ئۇلارنىڭ ئالدىغا كەلگەندە بولالماي يىقىلىپتۇ، پادىشاھ بىلەن زاھىت ئۇنى يۆلەپ يارىسىنى تېڭىپ، زاھىتنىڭ ئۆيىگە كۆتۈرۈپ ئاپىرىپتۇ، يارىدار ئەتسى

ئويغانغاندىن كېيىن پادىشاھقا قاراپ:

ــ مەن سېنىڭ دۈشمىنىڭ بولىمەن، تۇنۇگۈن زاھىتنى رەيھا رەت قىلىپ كېلىدىغانلىقىڭدىن خەۋەر تېپىپ قايتىشىڭدا سېنى ئۇجۇقتۇرۇۋەتمەكچى بولغانىدىم، بىراق سېنىڭ ئادەملىرىڭ تەرەپىدىن سېزىلىپ قالدىم. ئۇلار مېنى تۇتۇۋالدى، مەن ئۇلارنىڭ قولىدىن قېچىپ چىققان بولساممۇ يارىلانغان بولغاچقا، يىراققا كېتەلمەي ساڭا ئۇچرىدىم، قۇتقۇزغىنىڭغا رەھمەت، مەن ئەمدى سېنىڭ دۈشمىنىڭ ئەمەس، دوستۇڭ بولىمەن، ــ دەپتۇ.

پادىشاھ زاھىتتىن يەنە ھېلىقى سوئالنى سوراپتىكەن، زاھىت:

ــ مەن سوئاللىرىغا ئاللىقاچان جاۋاب بېرىپ بولدۇم، ــ دەپ-تۇ. پادىشاھ:

ــ سىز ماڭا قانداق جاۋاب بەردىڭىز؟ ــ دەپتىكەن، زاھىت:

ــ سىلى تۇنۇگۈن مېنىڭ ھېرىپ ـ چارچاپ يەر ھەيدەۋاتقا-لىقىمنى كۆرۈپ تۇرۇپ ماڭا ياردەملەشمەي ئۆز يوللىرىغا كېتە-ۋەرگەن بولسىلا، قايتىشلىرىدا ئۇنىڭ قولىدا ئۆلگەن بولاتتىلا، ئەگەر ئۇنىڭ يارىلانغانلىقىغا ئېچىنمای، ئۇنىڭغا ياردەم قىلماي كېتىپ قالغان بولسىلا، ئۇ سىلىگە بۇنداق ئوڭاي قايىل بولمايە-تتى. شۇڭلاشقا سوئاللىرىنىڭ جاۋابى مۇنداق: ئەڭ مۇھىم ۋاقىت ھازىر، پەقەت ھازىرنىڭ ئۆزىنى چىڭ تۇتقىلى بولىدۇ. ئەڭ مۇھىم ئادەم يانلىرىدىكى ئادەم، چۈنكى سىلى ئۇلارغا دەرھال تەسىر كۆرسىتەلەيلا. جاھاندىكى ئەڭ مۇھىم بولغىنى مۇھەببەت، مۇھەب-بەت بولمىسا ياشاشنىڭ نېمە مەنىسى بولىدۇ؟ ــ دەپتۇ.

ئوت ئۆچۈرۈش

جاۋ بەگلىكىدە بىر ئادەمنىڭ ئۆيىنىڭ ئۈستۈنكى قەۋىتىگە ئوت كېتىپتۇ. ئۆينىڭ بېشىدىن چىقىپ ئوتنى ئۆچۈرەي دېسە، شوتا يوق ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن قوشنا كەنتتىكى دوستىنىڭكىگە بېرىپ

شوتا سوراپ كەلمەكچى بوپتۇ، رەتلىك كىينىگەندىن كېيىن، سالماق قەدەم بىلەن قوشنا كەنتكە قاراپ مېڭىپتۇ. دوستىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ ئالدى بىلەن دوستىغا ئۇچ تەزىم بەجا كەلتۈرۈپ، ئاندىن دوستىغا ئەگىشىپ ئۆيىگە كىرىپتۇ. دوستى قورۇما، مەي كەلتۈرۈپ ئۇنى مېھمان قىپتۇ، ئۇ مەينى ئۇچ قەدەھ ئىچىپتۇ، ئاندىن دوستىغا ئۇچ قەدەھ قايتۇرۇپتۇ. مەينى ئىچىپ بولۇپ دوستى ئۇنىڭدىن:

— بۇگۈن غېرىب كەپمگە قەدىمىڭىز يېتىپتۇ، مەن قىلغۇدەك خىزمىتىڭىز بارمىكىن؟ — دەپتىكەن، ئۇ دوستىغا:

— تەڭرىدىن قازا كەلدى، ئۆيۈمنىڭ ئۇستۇنكى قەۋىتىگە ئوت كەتتى، ھازىر ئوت تازا ئۇلۇغ كۆيۈۋاتىدۇ، سۇ ئاچقىپ ئوتنى ئۆچۈرەي دەپ ئويلىغانىدىم، بىراق ئۆگزىگە چىقالمىدىم، ئۆيدىكىلەر ئامالسىز بىر تەرەپتىن يىغلاپ، بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ كۆيگىنىگە قارىشىپ قالدى. ئۆيىڭىزدە شوتا بارلىقىنى ئاڭلاپ كېلىپ مالال قىلىشىم، شوتىنى ماڭا بېرىپ تۇرالامسىز؟ — دەپتىكەن، دوستى ئاچچىقىدا يەرنى تېپىپ:

— نېمانچە ھاماقەت سىز، — دەپ ۋارقىراپ كېتىپتۇ، ئاندىن دەرھال شوتىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ بىلەن ئوت ئۆچۈرۈشكە مېڭىپتۇ. بىراق ئۇلار يېتىپ بارغاندا، ئۆي ئاللىقاچان كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنىپ بولغانىكەن.

مۇشۇك بىلەن چاشقان

ۋېي بەگلىكىدە شۇ فامىلىلىك بىر ئادەم بولۇپ، مۇشۇككە ھەددىدىن زىيادە ئامراق ئىكەن. ئۇ ئۆيىدە يۈزدىن ئارتۇق مۇشۇك بېقىپتۇ، مۇشۇكلەر ئۆيىدىكى ۋە قولۇم ـ قوشنىلىرىنىڭ ئۆيىدىكى چاشقانلارنى تېزلا يەپ تۈگىتىپتۇ.

ئاخىر مۇشۇكلەر يېگىلى نەرسە يوق، ئاچلىقتىن كۈنبويى

قالايمىقان مىياڭلايدىغان بوپتۇ، شۇ فامىلىلىك ئامالسىز ھەر كۈنى گۆش سېتىۋېلىپ ئۇلارغا يېگۈزۈپتۇ. كېيىن مۇشۇلار ئاسلانلاپ-تۇ، ئاسلانلار چوڭ بولۇپ يەنە ئاسلانلاپتۇ، نەچچىنچى ئەۋلاد مۇ-شۇك ئىكەنلىكى ئېنىق ئەمەس، ئىشقىلىپ ئەمدى بۇ ئۆيدە قالغان مۇشۇكلەر تەييار گۆشنى يەپ يۇرۇپ، جاھاندا چاشقان دەيدىغان ئىشنى ئۇنتۇپتۇ، ئۇلار پەقەت قورسىقى ئاچسا مىياڭلاشنىلا بىلدىكەن. مىياڭلىسىلا يېگىلى گۆش تەييار ئىكەن. قورسىقى توي-غاندا لاغايلاپ يۇرىدىكەن ياكى ئاپتاپسىنىپ ياتىدىكەن.

شەھەرنىڭ جەنۇبىدىكى بىر ئوقۇمۇشلۇق ئادەمنىڭ ئۆيىنى چاشقان بېسىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ ئۆيىدە چاشقانلار كۆپكۈندۈزدىلا توپ - توپ بولۇپ يۈگۈرۈپ يۇرۇيدىكەن. چاشقانلار ئۆيدىكى نەر-سىلەرنى چىشلەپ بىرنىمۇ ساق قويماپتۇ. ئۇ ئادەم شۇ فامىلىلىك-تىن ئۆيىدە مۇشۇك ئاربىيەت ئېلىپ ئۆيىگە چاشقان تۇتقىلى ئاپى-رىپتۇ. مۇشۇك ھېلىقى ئادەمنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، قۇلىقى تىككە-دە، قاپقارا ھەم ئۆتكۈر كۆزلىرى توختىماي پىلدىرلاپ، قىزىل بۇ-رۇتى مىدىرلاپ تۇرىدىغان، قالايمىقان چىرقىراپ يۈگۈرۈپ يۈرگەن نەرسىنىڭ نېمىلىكىنى بىلەلمەي، تۇتۇشقا جۈرئەت قىلالماپتۇ. پە-قەت چاشقانلارغا ئەگىشىپ ئۆيىنىڭ ئىچىدە چۆرگىلەپ يۈرۈپتۇ. ئوقۇمۇشلۇق ئادەم ئاچچىقىدا مۇشۇكنى چاشقانلار توپىغا ئېتىپ-تىكەن، مۇشۇك بەك قورقۇپ كېتىپ چاشقان توپى ئارىسىدا پىر-قىراپ كېتىپتۇ. چاشقانلار مۇشۇكنىڭ ئۆزلىرىگە چېقىلالمايدىغا-نلىقىنى بىلۈۋېلىپ، مۇشۇكنىڭ پۇتىنى بىر چىشلەپتىكەن، مۇ-شۇك ئاغرىقىن چىدىماي غەلىتە چىرقىراپ قېچىپ كېتىپتۇ.

يۆ بەگلىكىنىڭ ھارۋىسى

يۆ بەگلىكىدە ئەسلىدە ھارۋا يوق ئىكەن. يۆ بەگلىكىدىكى بىر ئادەم باشقا بەگلىكلەردە سایاھەت قىلىپ، يول ياقىسىغا تاشلىۋې-تىلگەن بىر كېرەكسىز ھارۋىنى كۆرۈپتۇ. بۇ ھارۋا ئىنتايىن كو-

نىراپ كەتكەن بولۇپ، چاقى مايماق ـ سايماق، شوتىسىمۇ سۇنۇپ كەتكەنكەن. تېخى بىر نەچچە تال تاختىيى كەم بولۇپ، ھارۋا بەك-رەك سىلكىنسىلا ھارۋىدا ئولتۇرغان ئادەم ئۇ يەردىن چۈشۈپ كېتىشى مۇمكىنكەن. يۇرتىدا ھارۋا بولمىغاچقا، ھېلىقى ئادەم بۇ ئەبجەق ھارۋىنى كېمىگە سېلىپ يۆ بەگلىكىگە ئەكېتىپتۇ. يۆ بەگلىكىگە بارغاندىن كېيىن كىشىلەر ئەجەبلەنگەن ھالدا بۇ غەلە-تە مەخلۇقنىڭ ئەتراپىدا ئولىشىپ، ھېلىقى ئادەمدىن نېمىلىكىنى سوراپتۇ.

ئۇ كۆرەڭلىگەن ھالدا:

— بۇ دېگەن ھارۋا، مەن نۇرغۇن ئەللەرنى ئارىلاپ ئۇنى ئاھايى-تى تەسلىكتە قولغا چۈشۈردۈم، — دەپتۇ.

— ھە، ئەسلىدە ھارۋا دېگەن مۇشۇنداق بولىدىكەن ـ دە.

— مەن ئاتمىش تۆت ياشقا كىرىپتىمەن، بۇرۇن ھارۋىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاپ باققان بولساممۇ ئۆزىنى كۆرۈپ باقمىغانىدىم. ما-نا ئاخىر كۆردۈم.

— باشقا ئەلنىڭ نەرسىسى راستىنلا ئوخشىمايدىكەن، چاقىغا قارا، ئەگرى ـ بۈگرى، نېمىدېگەن چىرايلىق، — دېيىشىپتۇ كە-شىلەر بۇ ھارۋىنى ئورۇۋېلىپ. كېيىن بەزىلەر بۇ ھارۋىغا تەقلىد قىلىپ چارۋا ياساشقا باشلاپتۇ، ئۇزۇن ئۆتمەي يۆ بەگلىكىدە نۇر-غۇن چاقى مايماق، تاختىيى كەم، ئات قاتقىلى بولمايدىغان ھار-ۋىلار پەيدا بوپتۇ.

چۇ بەگلىكىنىڭ بەزى ئادەملىرى يۆ بەگلىكىگە كېلىپ ئۇلار ياسىغان ھارۋىنى كۆرۈپ، مەسخىرە قىلىپ:

— سىلەر نېمانچە دۆت، ھارۋىنىڭ چاقىنى مايماق ياساپسىلەر، ماڭغاندا ئادەمنى سىلكىمەمدۇ، يەنە تېخى ئىچىنىڭ تاختىيى كەم-كەن، سىلكىگەندە ئادەم چۈشۈپ كەتمەسلا بولدىغۇ؟ — دەپتۇ.

يۆ بەگلىكىدىكىلەر بۇ گەپنى ئاڭلاپ ناھايىتى خاپا بوپتۇ، ئۇلار:

چۇ بەگلىكىنىڭ ئادەملىرىنىڭ ھېيلىگەرلىكىنى كىم بىلمەيدۇ؟ ئۇلار چوقۇم بىزنى ئالداۋاتقان گەپ، دەپ ئويلاپتۇ.

كېيىن ژۇ بەگلىكى يۇ بەگلىكىگە تاجاۋۇز قىپتۇ، يۇ قوشۇنى ئەبجەق ھارۋىلىرىنى ھەيدەپ جەڭگە چىقىپ، مەغلۇپ بوپتۇ. ھال بۇكى، يۇ بەگلىكىدىكىلەر باشتىن ـ ئاخىر ئاشۇ ناچار ھارۋىسى سەۋەبلىك مەغلۇپ بولغانلىقىنى بىلەلمەپتۇ.

جىگدىچى بىلەن تومۇزغا

بىر ئادەم جىگدىچىدىن بىرنى تۇتۇۋېلىپ ئۆيىدە بېقىپتۇ، ۋاقىت ئۇزارغانسېرى جىگدىچى ئادەمنىڭ گېپىنى ئۆگىنىشكە باشلاپتۇ. لېكىن ھەرقانداق قىمۇ بىرنەچچە ئېغىز سۆزدىن باشقىنى ئۆگىنەلمەپتۇ. جىگدىچى ئادەمنىڭ گېپىنى ئۆگىنىۋالغاندىن كېيىن كۆرەڭلەپ كىمنىلا كۆرسە نەچچە ئېغىز سۆزلەيدىغان بوپتۇ. بىركۈنى، ھويلىدىكى دەرەختە بىر تومۇزغا چىرقىراپتۇ، جىگدىچى دېرىزىنىڭ تەكچىسىگە سەكرەپ چىقىپ، تومۇزغىغا:

ــ ھەي، بولدى قىل دەيمەن، ئاۋازىڭ بەك سەتكەن، چىرقىراشنىلا بىلگەن، باشقىچە سايراشنى بىلەمسەن؟ ــ دەپتىكەن، تومۇزغا:

ــ ھەئە، مەن چىرقىراشنىلا بىلىمەن، سەن باشقىچە سايراشنى بىلىدىغان ئوخشىمامسەن؟ ــ دەپتۇ.

جىگدىچى كۆرەڭلىگەن ھالدا:

ــ مېنىڭ بىلىدىغىنىم كۆپ، مەن جىگدىچىنىڭ سايرىشىنى بىلىپلا قالماستىن، يەنە ئادەمنىڭ گېپىنىمۇ بىلىمەن، ــ دەپتۇ.

تومۇزغا:

ــ راست، سەن ئادەمنىڭ گېپىنى ئانچە ـ مۇنچە بىلىسەن، قۇلاققا ياماق ئەمەس ئاڭلىنىدۇ. بىراق، قىلغان ئۇ نەچچە ئېغىز گەپ ئۆزۇڭنىڭ گېپى ئەمەس، ئۇنى قانداقمۇ مېنىڭ سايرىشىمغا

سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟ مەن گەرچە يېقىمسىزراق سايرىسامۇ، لېكىن ئۇ دېگەن مېنىڭ چىن كۆڭلۈمدىن چىققان ئاۋازدە، ــ دەپتۇ.

جىگدىچى خىجىل بولۇپ بېشىنى ساڭگىلىتىپتۇ، شۇنىڭدىن باشلاپ ئادەمنىڭ گېپىنى دورىماپتۇ.

بۆرىنىڭ ھېكايىسى

جاۋ جەنزى قوشۇن باشلاپ جۇڭسەن تېغىغا شىكارغا چىقىپتۇ. يا ئوقى تېگىپ زەخىملەنگەن بىر بۆرە قېچىپ كېتىپتۇ، جاۋ جەنزى قوشۇننى باشلاپ قوغلاپتۇ، بۆرە ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ قېچىپ كېتىۋاتسا ئېشەكلىك كېتىۋاتقان دۇڭگۇ ئەپەندىگە ئۇچراپتۇ، بۆرە:

ــ ئارقامدىن ئادەملەر قوغلاپ كېلىۋاتىدۇ، مېنى قۇتقۇزۇڭالغان بولسىڭىز، ــ دەپ ئۇنىڭغا يېلىنىپتىكەن، دۇڭگۇ ئەپەندى بۆرىنىڭ بىچارە ھالىنى كۆرۈپ ئىچ ئاغرىتىپ بۆرىنى تاغارغا سېلىۋاپتۇ، جاۋ جەنزى تېزلا يېتىپ كەپتۇ. ئۇ دۇڭگۇ ئەپەندىنىڭ يول ياقىسىدا تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ:

ــ ئەپەندىم، بىر بۆرىنىڭ بۇ يەردىن ئۆتكەنلىكىنى كۆردىڭىزمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ، دۇڭگۇ ئەپەندى سالام بېرىپ:

ــ پەقەت سىزنىڭ قوشۇنىڭىز كەلگەنلىكىنىلا كۆردۇم، بۆرىنىڭ ئۆتكىنىنى كۆرگىنىم يوق، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. جاۋ جەنزى دۇڭگۇ ئەپەندىنىڭ ياۋاش، سەممىي تۇرقىنى كۆرۈپ ئۇنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، قوشۇننى باشلاپ كېتىپ قاپتۇ. دۇڭگۇ ئەپەندى بۆرىنى تاغاردىن چىقىرىپتىكەن، بۆرە:

ــ ئەپەندى، ھېلىمۇ جېنىمنى قۇتقۇزۇڭالدىلا، ھازىر ئاچلىقىتىن ئۆلەي دېدىم، يولدا ئاچلىقتىن ئۆلگىنىمدىن، ئۇلار ئۆلتۈرۈۋەتكىنى ياخشىتى، ياخشىلىقنى ئاخىرغىچە قىلسىلا، مەن سىلىنى يەۋېتەي، ــ دەپ بىرلا سەكرەپ دۇڭگۇ ئەپەندىگە ئېتىلىپتۇ، دۇڭگۇ ئەپەندى ئالمان ـ تالمان ئۆزىنى ئېشەكنىڭ دالدىسىغا ئېلىپ،

ئېشەكنى ئايلىنىپ يۈگۈرۈپتۇ، دۇڭگۇ ئەپەندىم يۈگۈرۈۋېتىپ،

ـــ ياخشى نىيەت بىلەن سېنى قۇتقۇزۇپ قويسام، ۋاپاغا جاپا قىلامسەن؟ ـــ دەپتىكەن، بۆرە:

ـــ ۋاپاغا جاپا دېگىنىڭنى قوي، تەڭرى سەندەك ئادەمنى مېنىڭ يېيىشىم ئۈچۈن ياراتقان، ـــ دەپتۇ ئېشەكنى چۆرگۈلەپ قوغلىغاچ. بۇ چاغدا ھاسا تايانغان بىر بوۋاي مۇشۇ يەردىن ئۆتۈپ قاپتۇ، دۇڭگۇ ئەپەندى:

ـــ ئاقساقال، جېنىمنى قۇتقۇزۇۋالسىلا، ـــ دەپ ۋارقىراپتۇ. بوۋاي ئۇنىڭدىن ۋەقەنىڭ جەريانىنى سوراپتىكەن، ئۇ ئۆزىنىڭ بۆرىنى قانداق قۇتقۇزغانلىقىنى، بۆرىنىڭ قانداقسىگە ئۇنى يېمەكچى بولغانلىقىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. بوۋاي بۇ گەپنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خاپا بولۇپ، ھاسىسىنى بۆرىنىڭ بېشىغا نوقۇپ تۇرۇپ:

ـــ ھۇ، ۋاپاغا جاپا قىلىدىغان ئەبلەخ، تېز يوقال، بولمىسا سېنى ھاسا بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋېتىمەن، ـــ دەپ ۋارقىراپتۇ. بۆرە كەينىگە نەچچە قېتىم چېكىنىپ، بىچارە قىياپەتتە:

ـــ ئۇ مېنى تاغارغا سالغاندا ئاغزىنى قەستەن چىڭ بوغۇۋەتتى، مەن تاغارنىڭ ئىچىدە تۇنجۇقۇپ ئۆلگىلى تاس قالدىم، ئۇ بەلكىم مېنى تۇنجۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ، تېرەمنى سويۇپ ساتماقچى بولغان بولۇشى مۇمكىن، ئېيتسىلىچۇ؟ بۇنداق خەتەرلىك ئادەمنى يەۋەتسەم نېمىشقا بولمىغۇدەك؟ ـــ دەپتۇ. بوۋاي بۆرىگە:

ـــ ھەر ئىككىڭلار ئۆزۈڭلارنىڭ گېپىنى توغرا دەيسىلەر، مەن توغرا ـ خاتالىقىنى ئايرىيالمىدىم، مۇنداق بولسۇن، ئۇ سېنى يەنە بىر قېتىم تاغارغا سېلىپ، ماڭا كۆرسەتسۇن، ئەگەر راستتىنلا سەن دېگەندەك بىئارام بولغان بولساڭ، ئۇنى يەۋەتسەڭمۇ ھەق، ـــ دەپتۇ. بۆرە بوۋاينىڭ گېپىنى ئاڭلاپ ئىنتايىن خۇش بولۇپ، دۇڭگۇ ئەپەندىگە ئۆزىنى قايتا تاغارغا سولاتقۇزۇپتۇ، بوۋاي دۇڭگۇ ئەپەندىگە:

— بولدى، سىزدە پىچاق بارمۇ؟ — دەپتۇ. دۇڭگۇ ئەپەندى پىچاقنى چىقىرىپ بوۋايغا سۇنۇپتۇ. بوۋاي تاغارنى كۆرسىتىپ:

— ئۇنى ئۆلتۈرۈۋېتىڭ، — دەپتۇ. دۇڭگۇ ئەپەندى:

— ئۇنداقتا بۇ بۆرىنىڭ جېنىغا زامىن بولغان بولامدىم؟ — دەپتىكەن، بوۋاي كۈلۈپ كېتىپ:

— مۇشۇنداق ۋاپاغا جاپا قىلىدىغان نېمىنىمۇ ئۆلتۈرۈشكە كۆزىڭىز قىيمىسا، سىزنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكىڭىز ھاماقەتلىك گىردابىغا يېتىپتۇ، — دەپتۇ. دۇڭگۇ ئەپەندىمۇ كۈلۈپتۇ، شۇنىڭ بىلەن بوۋاي ئۇنىڭغا ياردەملىشىپ بۆرىنى ئۆلتۈرۈپ كېتىپ قاپتۇ.

يوپۇرماق

گېرمانىيەلىك پەيلاسوپ لېيبىنىز بىركۈنى پادىشاھنىڭ ھۇزۇرىدا پەلسەپە سۆزلەۋېتىپ:

— جاھاندا پۈتۈنلەي ئوخشىشىدىغان ئىككى يوپۇرماق يوق، — دەپتىكەن، پادىشاھ ئىشەنمەي، ئوردىدىكى دېدەكلەرنى گۈللۈككە چىقىپ بىر - بىرىگە پۈتۈنلەي ئوخشىشىپ كېتىدىغان ئىككى يوپۇرماق تېپىپ كېرىشكە بۇيرۇپتۇ. ئەلۋەتتە، بۇ يەردە نەتىجىسىنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى دەپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، دېدەكلەر بىرمۇنچە ئاۋارە بولۇپ ھەممىسى قۇرۇق قول قايتىپتۇ.

كېچىككىنە يوپۇرماق دېگەنبىلەن، ئەگەر ئىنچىكىلەپ كۆزەتسەك، ئۇ چەكسىز خاسلىققا ئىگە. ئۇزۇن - قىسقىلىقى، كەڭ - تارلىقى، قېلىن - نېپىزلىكى، رەڭگىنىڭ قېنىق - سۇسلۇقى، قىرغاقتىكى ھەرە چىشىنىڭ شەكلى، ئوتتۇرىسىدىكى تومۇرلارنىڭ يۆنىلىشى... يەنمۇ بەكرەك ئىنچىكىلەشكە توغرا كەلسە ھەربىر خاسلىقىدىن نۇرغۇن خىلغا ئايرىغىلى بولىدۇ. مانا مۇشۇنداق چەكسىز خاسلىقلىرى بىر - بىرىگە تامامەن ئوخشايدىغان ئىككى يوپۇرماقنى تېپىشنىڭ مۇمكىن ئەمەسلىكى ئېنىق.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ھەقىقىي گۆھەر

بىر جاھان كىشىگە راھىب يولدا بىر گۆھەر تېپىۋېلىپ خۇرسەن بولغا سېلىپ قويۇپتۇ.

بىركۈنى راھىب چارچاپ ھالىدىن كەتكەن بىر ساياھەتچىنى ئۈچرىتىپتۇ، ئۇ بۇ ئادەم بىلەن خۇرجۇنىدىكى ھەممە يېمەكلىكنى تەڭ يەپتۇ، راھىب خۇرجۇنغا ئاشقان نەرسىلەرنى سېلىۋاتقاندا ھېلىقى ئادەمنىڭ كۆزى توساتتىن خۇرجۇندىكى پارقىراپ تۇرغان گۆھەرگە چۈشۈپ ھەيرانلىق بىلەن گۆھەرگە قاراپلا قاپتۇ. بۇنى كۆرگەن راھىب قىلچە ئىككىلەنمەستىن گۆھەرنى ئۇ ئادەمگە سوۋغا قىپتۇ. بۇ ئادەم گۆھەرنى ئېلىپ خۇشاللىقىدىن «ئەجەب تەلىيىم كەلدى» دېگىنىچە كېتىپ قاپتۇ.

لېكىن نەچچە كۈن ئۆتمەيلا ھېلىقى ئادەم راھىبنى يەنە ئىزدەپ كېلىپ گۆھەرنى ئېھتىرام بىلەن قايتۇرۇپ بېرىپتۇ ھەم:

ــ ئويلىسام ماڭا بۇ گۆھەر ئەمەس، ئۇنىڭدىنمۇ قىممەتلىكرەك نەرسە كېرەككەن، مۇشۇنداق قىممەتلىك نەرسىنى ماڭا سوۋغا قىلىۋېتىشىڭىزگە نېمە سەۋەب بولدى؟ ماڭا شۇنى دەپ بەرگەن بولسىڭىز، ــ دەپتۇ.

راھىب:

ــ ھاياتتا كۆڭۈلدىنمۇ بىباھا نەرسە بارمۇ؟ ــ دەپتۇ.

ئەڭ ئاخىرقى كەچلىك تاماق

ئېيتىشلارغا قارىغاندا، داۋىنچى مەشھۇر ئەسىرى «ئەڭ ئاخىرقى كەچلىك تاماق» نى سىزغاندا، مىلان چېركاۋىدىكى ھۆكۈمەتچىلەر ئەتىتىدىن بىر يىگىتنى تېپىپ كەپتۇ، ئۇنىڭ كۆزى نۇرانە، چىرايى مۇلايىم ئىكەن. داۋىنچى ئۇنى ھەزرىتى ئىيسانىڭ مودېلى قىپتۇ.

ئارىدىن خېلى يىللار ئۆتۈپمۇ، بۇ رەسىم پۈتمەپتۇ، بىركۈنى ئۇ نامراتلار رايونىدىكى بىر كىچىك مەيخانىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئۇ يەردە كۆزلىرىدىن مەككارلىق، ئاچ كۆزلۈك چىقىپ تۇرىدىغان، پۈتۈن بەدىنىدىن گۈپۈلدەپ ھاراق پۇرىقى كېلىدىغان بىر ئادەمنى كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ خىيالىدىكى ئوبرازىغا پۈتۈنلەي ماس كېلىدىغان ئادەمدىن بىرنى تاپقانلىقىدىن خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ. بۇ ئادەمنىڭ چىرايى يۇداغا قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىكەن (يۇدا ھەزرىتى ئەيساغا ئاسىيلىق قىلغان شاگىرتى).

داۋىنچى ھەق بېرىش شەرتى بىلەن ئۇ ئادەمنى تېزلا ئۆزىنىڭ ئۆيىگە كېلىشكە ماقۇل قىپتۇ. ئۇ ھېلىقى ئادەمنى يۇدانىڭ مودېلى قىلماقچى بوپتۇ.

داۋىنچى ھەممە تەييارلىقلارنى پۈتكۈزۈپ رەسىمنى سىزىشنى باشلاي دېگەن چاغدا ئىختىيارسىزلا:

— بىز ئىلگىرى كۆرۈشۈپ باققانمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. بىر ئاز سۈكۈتتىن كېيىن، ھېلىقى ئادەم ئەزمىلىك بىلەن:

— كۆرۈشكەن، مەن نەچچە يىل ئىلگىرى سىز ھەزرىتى ئەيسانى سىزغان چاغدىكى مودېل شۇ، — دەپتۇ.

ئارىلىق ساقلاش

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا بىر ئوۋچى بار ئىكەن، ئۇ ھەر قېتىم يىرتقۇچ ھايۋان ئوۋلىغاندا تېرىسىنى سويۇپ ئۆزى ئىشلىتىپ، گۆشىنى تاشلىۋېتىدىكەن.

بىر شىر ئۇ يەرگە كېلىپ تاشلاپ قويۇلغان يېڭى گۆشنى كۆرۈپ يېيىشكە باشلاپتۇ. ئوۋچى ھەر قېتىم گۆش تاشلىغاندا، ھېلىقى شىر كېلىپ تويغۇچە يەيدىكەن. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشىگە ئەگىشىپ، شىر بىلەن ئوۋچى تونۇشۇپ، ئۆزئارا يېقىن بولۇپ كېتىۋېتۇ. ئوۋچى شىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ دۇمبىسىنى سىلىسا، شىر

قۇيرۇقىنى شىپاڭلىتىپ ئەركىلەپتۇ.

ئوۋچى شىرنىڭ مىدىر - سىدىر قىلمايۋاۋاشلىق بىلەن تۇر-غانلىقىنى كۆرۈپ، شىرنى بويسۇندۇردۇم، بۇ ۋەھشىي شىرمۇ ماڭا بويسۇنۇپ، مېنىڭ ئولجامغا ئايلاندى، مەن ئۇنىڭ دۈمبىسىگە مى-نىپ، باشقا ھايۋانلارنىڭ تېرىسىنى سويۇۋالغاندەك ئۇنىڭمۇ تېرى-سىنى سويۇۋالايچۇ، دەپ ئويلاپتۇ.

خىيالى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، ئوۋچى قەتئىي ئىرادىگە كې-لىپ، ئېتىلىپ كېلىپ شىرغا مىنىپ، ئۇنىڭ تېرىسىنى سويماق-چى بوپتىكەن، ئوۋچىنىڭ قىلمىشىدىن غەزەپلەنگەن شىر قۇتۇر-غىنىچە ئوۋچىنى بېسىۋېلىپ، ئۆتكۈر تىرنىقى بىلەن ئوۋچىنىڭ قارنىنى يېرىۋېتىپتۇ، ئاندىن تاتىلاپ، چىشلەپ ھەش - پەش دې-گۈچە ئوۋچىنى قىيما - چىيما قىلىۋېتىپتۇ.

نوپۇزغا چوقۇنماڭ

رىۋايەت قىلىنىشىچە، بۇرۇنىنىڭ بۇرۇنىسىدا بىر پادىچى بار ئىكەن. ئۇ ھەر كۈنى جاڭگالدا قوي باقىدىكەن، پادىسىنى كۆڭۈل قويۇپ مۇھاپىزەت قىلىدىكەن.

بىركۈنى كېچىدە بىر ئوغرى ئۇنىڭ قويلىرىنى ئوغرىلىغىلى كەپتۇ، لېكىن پادىچىنىڭ ئۇخلىماي ئىنتايىن ھوشيارلىق بىلەن پادىسىنى مۇھاپىزەت قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئامالسىز كېچىچە پادىچى بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ھېچ نەرسە ئوغرىلىيالماپتۇ.

ئاخىر باشقا ئامال تاپالمىغان ئوغرى دالاغا چىقىپ بىر شىرنى ئۆلتۈرۈپ، تېرىسىنى سويۇپ ئىچىگە سامان قاچىلاپ، پادىچى كۆ-رەلەيدىغان بىر دۆڭلۈككە قويۇپتىكەن، تىرىك شىرەكلا كۆرۈنۈپتۇ.

ئوغرى ئىشنى تۈگىتىپ پادىچىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭغا مۇنداق دەپتۇ:

— پادىچى بۇرادەر، ياخشىمۇسەن، بىر شىر مېنى كەچلىك تا-

مىقىغا سېنىكدىن بىر قوي ئەكېلىپ بېرىشكە بۇيرۇدى، ــ دەپتۇ.
پادىچى بۇ گەپنى ئاڭلاپ ھودۇقۇپ:
ــ شىر قەيەردە؟ ــ دەپ سوراپتىكەن، ئوغرى دۆڭلۇكتىكى ھېلىقى يالغان شىرنى كۆرسىتىپ:
ــ ئاۋۇ تەرەپكە قارا، ئۇ شىر دۆڭلۇكتە تۇرىدۇ، ــ دەپتۇ.
پادىچى بېشىنى كۆتۈرۈپ قارىسا، دەرۋەقە ئالدىدىكى دۆڭلۇكتە بىر شىر تۇرغۇدەك، ئۇنى راست شىر دەپ ئويلاپ قالغان پادىچى:
ــ بۇرادەر، قايسى قوي لازىم بولسا شۇنى ئەكېتىۋەر، مەن سېنى توسۇمايمەن، ــ دەپتۇ.
ئوغرى بىر قوينى ئەكېتىپتۇ، كېيىنچە ئۇ پادىچىنىڭ شىردىن قورقىدىغانلىقىنى بىلىۋېلىپ، پادىچىنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەك قوينىنى ئالداپ ئېلىۋاپتۇ.

راھىب بىلەن ئالدامچى

رىۋايەت قىلىنىشىچە، بۇرۇن بىر راھىب بىر ئۆچكە سېتىۋېلىپ، نەزىرلىك قىلماقچى بوپتۇ.
راھىب ئۆچكىنى يېتىلەپ كېتىۋاتقاندا ئۇچ ئوغرى مەسلىھەتلىشىپ، ئۆچكىنى ئالداپ ئېلىۋالماقچى بوپتۇ.
ئۇلاردىن بىرى راھىبنىڭ ئالدىنى توسۇپ:
ــ راھىب كالام، بۇ ئىتنى نېمە قىلغىلى ئەكېتىپ بارىسىز؟ ــ دەپتۇ.
راھىب ھەيران بولۇپ تۇرۇپلا قاپتۇ، يەنە بىر ئالدامچى ئالدىغىراق كېلىپ:
ــ نەدە ئۇ راھىب بولىدۇ، راھىب بولسا ئىت يېتىلەپ يۈرەمتى؟ ــ دەپتۇ.
ئۈچ ئالدامچىنىڭ بىرى ئۇنى دەپ، بىرى بۇنى دەپ يۇرۇپ راھىبنىمۇ ئۆزىنىڭ يېتىلىۋالغىنى ئىت ئىكەنلىكىگە ئىشەندۈرۈپتۇ، ئاخىر راھىب ئۆچكە ساتقان ئادەم كۆز بويىاپتۇ دەپ ئويلاپ،

ئۆچكىنى قويۇۋېتىپتۇ.

ئۇچ ئالدامچى راھىبنىڭ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۆچكىنى يېتىلەپ، خۇشال ھالدا كېتىپتۇ.

تەسۋىر بويىچە ئات ئىزدەش

بولى ئات تاللاشقا ماھىر بولۇپ، ئۇ «ئات تاللاش رىسالىسى» دېگەن كىتابىدا، تۆلپار توغرىسىدا مۇنداق تەسۋىرلەرنى يازغان: «بېشى ئېگىز، كۆزى يۇپيۇمىلاق، تۆۋۈقى يۇمىلاق ھەم يوغان». ئۇ- نىڭ ئوغلى بۇ رىسالىنى كۆتۈرۈپ يۈرۈپ تۆلپار ئىزدەپتۇ. ئۇ ئۆيـ- دىن چىقىپلا بىر پاقىنى ئۇچرىتىپتۇ، شۇنىڭ بىلەن پاقىنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇپ، كىتابنى ئېچىپ سېلىشتۇرۇشقا باشلاپتۇ، بىر ئازدىن كېيىن ئۇ پاقىنى تۇتۇپ ئەكېتىپ دادىسىغا:

ـــ مەن بىر ئات تاپتىم، كىتابتا ئېيتىلغان تۆلپارغا ئوخشـ- شىپ قالىدىكەن. ئۇنىڭ بېشى ئېگىز، كۆزى يۇمىلاق ئىكەن، ئـەپـ- سۇسلىنارلىقى، ئۇنىڭ تۇيىقى ئانچە چوڭ ھەم يۇمىلاق ئەمەسكەن، ـــ دەپتۇ.

بولى بۇ گەپتىن ناھايىتى خاپا بوپتۇ، لېكىن ئوغلى تۇغما ھا- ماقەت بولغاچقا ئىلاجسىز كۈلۈپ قويۇپ:

ـــ بۇ ئاتقۇ ياخشى ئاتكەن، بىراق سەكرەشنىلا بىلىپ، چې- پىشنى بىلمەيدىكەن، مىنىشكە ئەپسىز تۇرىدۇ، ـــ دەپتۇ.

مانا بۇ تەسۋىرگە قاراپ ئات ئىزدەش توغرىسىدىكى ھېكايە.

ئۇمىدۋار ئەما

ئىككى ئەما ھاسا تۇتۇپ قولتۇقلىشىپ كېتىۋېتىپ، بىرى:

ـــ يەنىلا، ئەما بولغان ياخشى، كۆزى ساق ئادەملەر كۆنبويى ئالدىراش ئۆتىدۇ، دېھقانىنىڭ چاپاسى تېخىمۇ يامان، نەدىمۇ بىز ئە- مالاردەك ئەركىن ـ ئازادە يۈرەلىسۇن؟ ـــ دەپتۇ.

ـــ راست، ئۇ دېھقانلار بەك بىچارە، ـــ دەپتۇ يەنە بىر ئەما.

بىرنەچچە دېھقان ئەمالارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قاپتۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىن بىرى ئەمەلدار قىياپىتىگە كىرىۋېلىپ:

ـــ ھوي، ئىككىڭ ۋالى بېگىم كەلسىمۇ يول بوشاتمايسەنغۇ؟ گۇناھىڭنى بىلەمسەن؟ ـــ دەپ ۋارقىراپتۇ.

قالغان نەچچە دېھقان ئۇلارنى ئوتۇغۇچنىڭ سېپى بىلەن تازا ئۇرۇپ، ۋارقىراپ بىر چەتكە ھەيدۋېتىپتۇ، ئاندىن ئاستا ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ مېڭىپ، يەنە گېپىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلاپتۇ.

بىر ئەما:

ـــ يەنىلا ئەما بولغان ياخشى، ئەگەردە بايانتىن كۆزى ساق ئادەم ۋالىي بېگىمنى كۆرۈپ يول بوشاتمىغان بولسا، تاياق يەپلا قالماستىن تېخى تۈرمىدە ياتاتتى، ـــ دەپتۇ.

ـــ راست، نەچچىنى ئۇردى شۇ، بىز يەنىلا تەلەيلىك، ـــ دەپتۇ.

دىبىق

دىبىق دەپ ئاتىلىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك بار بولۇپ، ئۇ يۇمشاق ھەم ئىنچىكە بولغاچقا، ئۆزى ئۆسەلمەي باشقا ئېگىز ئۆسۈملۈكلەرگە يامىشىپ ئۆسىدىكەن. دىبىق ئۆسۈپ بارا - بارا بۇك - باراقسان بوپكېتىپتۇ، يەنە تېخى مېۋىگە كىرىپتۇ، دىبىقنىڭ مېۋىسى قارامتۇل قىزىل بولۇپ، كۆرگەنلەرنىڭ ئاغزىغا سېرىق سۇ كېلىدىكەن. بىركۈنى بىر يولۇچى دىبىقنىڭ مېۋىسىدىن بىرنى ئۈزۈپ يەپ:

ـــ بەك تاتلىق ھەم چىرايلىقكەن، ـــ دەپتۇ دىبىقنى ماختاپ. بۇنى ئاڭلاپ دىبىق ئىنتايىن مەمنۇن بوپتۇ.

كېيىن بىر ياغاچچى تاغقا ياغاچ كەسكىلى چىقىپتۇ. ئۇ دىبىق يۆگىشىۋالغان چوڭ دەرەخنى كۆرۈپ:

ـــ بۇ دەرەخنى ئۆيگە لىم قىلسام تازا ياخشى بولغۇدەك، ـــ دەپ

ئويلاپ پالتىسىنى ئېلىپ دەرەخ كېسىشكە باشلاپتۇ.

دېبىق:

ــ ئۇ مېنىمۇ قوشۇپ كېسىۋېتىدىغان بولدى، ــ دەپ بىرەك قورقۇپتۇ. ئۇ دەرەختىن ئايرىلماقچى بوپتۇ، بىراق ئادەتتە بىرەك چاڭ يۆگىشىۋالغان بولغاچقا، ئەمدىلىكتە ئايرىلاي دەپمۇ ئايرىلالماپتۇ، ئاخىردا دەرەخ يىقىلىپتۇ، دېبىقمۇ بىرگە هالاك بوپتۇ.

بەزىلەر هەسرەتلىنىپ ئەگەر دېبىق ئۆزى ئۆسىلىگەن بولسا، بېشىغا بۇنداق بالا ــ قازا كەلمەيتتى دېيىشى مۇمكىن.

تىكەن

جۇڭنەن تېغىدا بىر يول بار ئىكەن، يولنىڭ ئىككى چېتىدە نۇرغۇن تىكەن ئۆسۈپتۇ. بىركۈنى يولنىڭ بۇ تەرىپىدىكى تىكەن يولنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى تىكەنگە گەپ قىپتىكەن، يولنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى تىكەن ئاۋازنى ئېنىق ئاڭلىيالماپتۇ.

ئۇ تەرەپتىكى تىكەن:

ــ چىڭراق گەپ قىل، ئاڭلىيالمىدىم، ــ دەپ ۋارقىراپتۇ. بىراق ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ يولنىڭ بۇ تەرىپىدىكى تىكەنگە ئېنىق ئاڭلانماپتۇ.

بۇ تەرەپتىكى تىكەن ئۇ تەرەپكە بىر ئاز سۈرۈلۈپ:

ــ نېمە دېدىڭ؟ ــ دەپتۇ.

ئۇ تەرەپتىكى تىكەنمۇ بۇ تەرەپكە بىر ئاز سۈرۈلۈپ:

ــ ئېنىق ئاڭلىيالمىدىم، ــ دەپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن يولنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى تىكەن بىر ــ بىرىگە قاراپ سۈرۈلۈپتۇ. ئۇلار بىخارامان پاراڭلىشالايدىغان بوپتۇ، ئەمما يولنى تىكەن قاپلاپ، ئۆتكىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتىپتۇ.

بىر تەرسا ئادەم بۇنىڭدىن ناهايىتى خاپا بولۇپ:

ــ سىلەر پاراڭلىشىمىز دەپ مېنى يولدىن ئۆتكۈزمەمسىلەر؟

قانداق گەپ بۇ؟ ــ دېگىنىچە يەڭلىرىنى شىمايلاپ تىكەننى يۇلۇپ-تۇ، ئەمما سول تەرەپتىكى تىكەننى قايرىسا، ئوڭ تەرەپتىكى تىكەن ئۇنىڭ قولىغا سانجىلىپتۇ. ئوڭ تەرەپتىكى تىكەننى چىقىرىۋېتىشگە، پۈتىغا تىكەن كىرىپتۇ. يېرىم كۈن ئاۋارە بولۇپ، قولى، يۈزى، ھەتتا كىيىملىرىمۇ تىتىلىپ كېتىپتۇ. تىكەنلەر يەنىلا شۇ يەردە خاتىرجەم پاراڭلىشىپتۇ. بۇ نەس باسقان ئادەم تىكەنلەرنىڭ:

ــ ماۋۇ كالۋانى قاراڭلار، ــ دەپ مەسخىرە قىلغىنىنى ئاڭلىغاندەك بوپتۇ.

بۇ ئادەم روھى چۈشكۈن ھالدا ئارقىغا قايتىپ كېتىۋېتىپ، يولدا بىر ئوتۇنچى يىگىتكە سۆزلەپ بەرگەنىكەن، يىگىت:

ــ ئاشۇ تىكەنلەرگىمۇ بوزەك بولغۇلۇقمۇ، جۇرۇئەت، ئۇلارنىڭ ئەدىپىنى قانداق بېرىمەنكىن، كۆرۈپ بېقىڭ، ــ دەپتۇ.

ئىككىيلەن تىكەن تولۇپ كەتكەن يولغا قايتىپ كەپتۇ.

ئۇلارنى كۆرۈپ تىكەنلەر:

ــ بىر يارەمچى تېپىپ كەپتۇ، ئون يارەمچى تېپىپ كەلسەمۇ بەربىر، تەييارلىنىڭلار، ئۇلارنىڭ ئەدىپىنى بېرەيلى، ــ دېيىشىپتۇ.

يىگىت ئۇ تىكەنلەرنى يۇلماپتۇ، ېلىدىن قىڭغاقنى سۇغۇرۇپ، ئېڭىشىپ تىكەننىڭ يىلتىزىدىن چاناپتۇ، بىرەمدە خېلى جىق تىكەن چاناپ بوپتۇ. يىگىت تىكەننىڭ يىلتىزىدىن كۆچەپ تارتىپ يۇلغاندىن كېيىن بىر چەتكە تاشلاپتۇ. ئىككىيلەن مۇشۇ ئۇسۇل بويىچە، ئۇزۇنغا قالماي يولنىڭ ئىككى چېتىدىكى تىكەنلەرنى پاكىزا-كىز چاناپ بوپتۇ.

ماڭالايدىغان تاش شىر

ساڭجۇنىڭ جەنۇبىدا دەريا ياقىسىغا جايلاشقان بىر ئۇتخانا بار

ئىكەن. بۇتخانىنىڭ ئىشىكى دەريانىڭ غۇلاپ چۈشۈپ كەتكەنلىكەن. ئىشىكتىكى بىر جۈپ تاش شىرمۇ بىللە دەريانىڭ چۈشۈپ كەتكەنلىكەن.

ئون نەچچە يىلدىن كېيىن، بىر راھىب نۇرغۇن پۇل يىغىپ بۇ بۇتخانىنى ياساپ ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولۇپ، ھېلىقى بىر جۈپ تاش شىرنى سۈزۈپ چىقىشقا ئادەم ئەۋەتسە، ھەرقانچە ئىزدەپمۇ تاپالماپتۇ، ئۇلار سۇ تاش شىرنى تۆۋەنگە ئېقىتىپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ، نەچچە كىچىك كېمىنى ھەيدەپ، تۆمۈر ئارا بىلەن دەريانى مالتىلىغاچ، ئۇياقتىن ـ بۇياققا ئون نەچچە چاقىرىم مېڭىپ تاش شىرلارنى ئىزدەپمۇ تاپالماپتۇ.

بۇنى كۆرگەن بىر خەلىپەت:

ـــ سىلەر كاللاڭلارنى ئوبدانراق ئىشلىتىپ باقمامسىلەر؟ تاش شىر يا ياغاچ پارچىسى بولمىسا، سۇ قانداقمۇ ئېقىتىپ كېتەلەيسۇن؟ تاش شىر بەك ئېغىر، قۇم بەك يۇمشاق بولغاچقا، تاش شىر قۇمغا چۈشسە بارغانسېرى چوڭقۇرلاپ پېتىپ كېتىدۇ، ئاخىردا قۇم كۆمۈۋالىدۇ. ئۇنى دەريانىڭ تۆۋەن ئېقىنىنى ئىزدەش بىمەنىلىك ئەمەسمۇ؟ ـــ دەپتۇ.

كۆپچىلىك ئۇنىڭ ئېيتقىنىنى توغرا دەپ ئويلاپ:

ـــ بىلىملىك ئادەم باشقىچە بولىدىكەن، ـــ دەيىشىپ تاش شىر چۈشۈپ كەتكەن يەرنى كولىماقچى بوپتىكەن، بىر پېشقەدەم ئەسكەر كۆرۈپ كۈلۈپ تۇرۇپ:

ـــ خاتالىشىۋاتىسىلەر، تاش شىر چوقۇم بۇ يەردە ئەمەس، ـــ دەپتۇ.

ـــ بۇ يەردە بولمىسا ئەمىسە قەيەردە؟

ـــ يۇقىرىقى ئېقىندا، ـــ دەپتۇ پېشقەدەم ئەسكەر.

ـــ سۇ تاش شىرنى تۆۋەنكى ئېقىنغىغۇ ئېقىتىپ كېتەلمەيسۇن، ئەمما يۇقىرىقى ئېقىنغا ئېقىتىپ كېتىشىمۇ مۇمكىن ئەمەسقۇ؟ يا ئۇ ماڭالمىسا؟

كۆپچىلىك پېشقەدەم ئەسكەرنىڭ سۆزىنىڭ ئاساسى يوق دەپ

قاراپ، ئۇنىڭ بىلەن كۆپ تەگىشىنى لايىق كۆرمەي تاش شىر چۇشۇپ كەتكەن يەرنى كولاشقا باشلاپتۇ، يېرىم كۈن كولاپ بىر - مۇنچە ئاۋارە بولۇپمۇ تاش شىرنى يەنىلا تاپالماپتۇ. ئاخىر بىرەيلەن بېرىپ پېشقەدەم ئەسكەرنى تېپىپ:

— سىز تاش شىر يۇقىرى ئېقىندا دېدىڭىزمۇ؟ — دەپتۇ.

— شۇنداق.

— نېمە ئۈچۈن؟

— تاش شىر بەك ئېغىر، قۇم بولسا بەك بوش. سۇ تاش شىرنى ئېقىتىپ كېتەلمىگەچكە، تاش شىرنىڭ ئاستىدا قايتىلانما ئېقىن ھاسىل قىلىدۇ، قايتىلانما ئېقىن تاش شىرنىڭ ئالدىدىكى قۇمنى ئېقىتىپ كارىز پەيدا قىلىدۇ، سۇ قۇملارنى ئېقىتقانسېرى چوڭقۇرلايدۇ، ئاخىر تاش شىرنىڭ كۆپ قىسمى بوشلۇقتا قالغاندا تاش شىر ئالدىغا دومىلاپ چۈشىدۇ. مانا مۇشۇنداق قىلىپ سۇ قۇمنى يەنە ئېقىتىدۇ، تاش شىر يەنە ئالدىغا دومىلايدۇ. ئاستا - ئاستا تاش شىر ئېقىنغا قارشى ئۇستىگە چىقىپ قالىدۇ. تۆۋەن ئېقىندىن تاش شىرنى ئىزدەش بىمەنىلىك بولغاندەك، قۇمنىڭ ئاستىدىن تاش شىرنى ئىزدەشمۇ بىمەنىلىك ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

كۆپچىلىك پېشقەدەم ئەسكەرنىڭ ئېيتقىنى بويىچە تاش شىرنى ئۇستۈنكى ئېقىندىن ئىزدەپتىكەن، نەچچە چاقىرىپ ئۇستىدىن تاش شىرنى تېپىپتۇ.

سودىگەرنىڭ ئايالى ۋە ئوغلى

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا بىر سودىگەر بولۇپ، ئۇنىڭ مال - دۇنياسىنىڭ ھەددى - ھېسابى يوق ئىكەن.

سودىگەرنىڭ ئايالى تەڭداشسىز ساھىبجامال ئىكەن.

بىركۈنى بىر ئوغرى قولىغا پىچاق ئېلىپ، سودىگەرنىڭ ھويلىسىغا سەكرەپ چۈشۈپتۇ، ئوغرى پۈتىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپ ئۆيگە

كىرىپ، سودىگەرنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى سېزىپتۇ، ئۇنىڭ ساھىبجامال ئايالى تېخى ئويغاق ئىكەن. سودىگەرنىڭ ئايالى ئۆيگە ئوغرى كىرگەنلىكىنى سېزىپ، قورقمىسىدىن دەرھال ئېرىنىڭ يوتقىغا كىرىپ، ئۇنى چىڭ قۇچاقلىۋاپتۇ.

سودىگەر بۇرۇنلا ئايالىنىڭ ئۆزىگە يېقىنلىشىشىنى كۈتۈپ كېلىۋاتقان بولغاچقا، ئۇيقۇلۇقتا ئايالىنىڭ ئۆزىنى قۇچاقلىغانلىقىنى سېزىپ ئويغىنىپتۇ ۋە ھەددىدىن زىيادە مەمنۇن بولۇپ:

ــ نەدىن كەلگەن ئامەت بۇ؟ ــ دەپتۇ.

بىر ئازدىن كېيىن ئۇ ئوغرىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا:

ــ ھەي، ئوغرى، ئۆيۈمدىكى مال ـ دۇنيادىن قايسى كېرەك بولسا شۇنى ئال، ئەگەر سەن مېنىڭ تۇرالغۇمغا كىرمىگەن بولساڭ، ماڭا بۇنداق ئامەت نېسىپ بولمىغان بولاتتى، ساڭا كۆپ رەھمەت، سەن ئايالىمنىڭ كۆڭلىنى ئېرىتىپ، ئۇنى ماڭا مۇشۇنداق يېقىنلاشتۇردۇڭ، ــ دەپتۇ.

ۋاز كېچىشنى ئۆگىنىش

ئىككى كەمبەغەل ئوتۇنچى تاغدىن ئوتۇن تېرىپ تىرىكچىلىك قىلىدىكەن. بىركۈنى تاغدا ئۇلارغا چوڭ ئىككى دۆۋە پاختا ئۇچراپتۇ. پاختىنىڭ باھاسى ئوتۇننىڭ باھاسىدىن ئۆرە بولغاچقا، ئىككىيلەن ئۇ ئامەتتىن ناھايىتى خۇشال بوپتۇ، چۈنكى بۇ دۆۋە پاختىنى ساتسا ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ بىرەر ئايلىق چاي ـ تۇز پۇلىنى تېرىدىن غەم يېمەيدىكەن. ئىككىيلەن بىر دۆۋىدىن پاختىنى يۈدۈپ ئۆيگە قاراپ يول ئاپتۇ.

كېتىۋېتىپ بىر ئوتۇنچى يولدا بىر تېڭىق رەخت تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. يېقىن بېرىپ قارىسا ئالىي دەرىجىلىك ماتا بولۇپ، 10 نەچچە توپ كېلىدىكەن. ئۇ خۇشال بولۇپ ھەمراھىغا يۈدۈۋالغان پاختىنى تاشلىۋېتىپ، رەختنى ئېلىپ كېتىش تەكلىپىنى بېرىپتۇ.

ئەمما، ئۇنىڭ ھەمراھى پاختىنى شۇنچە يەردىن يۈدۈپ كېلىپ، بۇ يەردە تاشلىۋەتسەك ئەجرىمىز بىكار كېتىدۇ، دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭ گېپىگە قوشۇلماپتۇ. ماتانى بايقىغان ئوتۇنچى ئامالسىز ماتادىن ئۆزىنىڭ قۇربىتى يېتىشچە ئېلىپ يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ.

يەنە بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، ماتا يۈدۈڭالغان ئوتۇنچى ئور-مانلىقتا بىر نەرسىنىڭ نۇر چېچىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. يېقىن بېرىپ قارىسا، يەردە نەچچە قۇتا ئالتۇن چېچىقلىق تۇرغۇدەك. كۆڭلىدە خۇدايىم بەردى دېگەن مانا، دەپ ئويلاپ ھەمراھىغا مۇرد-سىدىكى ماتا بىلەن پاختىنى تاشلاپ، ئوتۇن كۆتۈرىدىغان ئەپكەش بىلەن ئالتۇننى كۆتۈرۈپ ئەكېتىش تەكلىپىنى بېرىپتۇ.

ئۇنىڭ ھەمراھى يەنىلا پاختىنى تاشلىمايلى، ئەجرىمىز بىكار كېتىدۇ دېگەن مۇقامنى توۋلاپتۇ، يەنە تېخى ئۇ ئالتۇنلارنى يالغان دەپ گۇمان قىلىپ، ئۇنى بىكار ئاۋارە بولۇپ، ئاخىردا ھەممىدىن قۇرۇق قالماسلىققا دەۋەت قىپتۇ.

ئالتۇننى بايقىغان ئوتۇنچى ئىلاجسىز ئۆزى ئىككى قۇتا ئالتۇ-نى كۆتۈرۈپ، پاختا يۈدۈڭالغان ھەمراھى بىلەن ئۆيگە مېڭىپتۇ. تاغدىن چۈشكەندە تۇيۇقسىز يامغۇر يېغىپ، ئىككىيلەن ئوچۇقچە-لىقتا قېلىپ، چىلىق - چىلىق ھۆل بولۇپ كېتىپتۇ. تېخىمۇ يا-مان بولغىنى، پاختا يۈدۈڭالغان ئوتۇنچىنىڭ مۇرىسىدىكى پاختا يامغۇر سۈيىنى سۈمۈرۈپ يۈدۈگىلى بولمايدىغان دەرىجىدە ئېغىرلاپ كېتىپتۇ. ئامالسىز قالغان ئوتۇنچى تاشلۇۋېتىشكە كۆزى قىيماي جاپا تارتىپ كۆتۈرۈپ كەلگەن پاختىنى تاشلۇۋېتىپ، ئالتۇن كۆ-تۈرگەن ھەمراھى بىلەن قۇرۇق قول ئۆيگە قايتىپتۇ.

يامغۇر تىلەش

بىر يىلى چى بەگلىكىدە ئۇزۇنغىچە يامغۇر ياغماي زىرائەتلەر

قۇرۇپ كېتەي دەپ قاپتۇ، چى بەگلىكىنىڭ بېگى جىڭگۇك باخشىنىڭ مەسلىھەتى بويىچە تاغ ئىلاھىنى تاۋاپ قىلىپ يامغۇر تىلەپ مەكچى بوپتىكەن، ۋەزىر يەنزى:

ــ بولدى، بارمايلى، تاغ ئىلاھىدىن يامغۇر تىلىگەننىڭ پايدىسى يوق، تاغدىكى تاش تاغ ئىلاھىنىڭ سۆڭىكىگە ئوخشايدۇ، ئوت ــ چۆپلەر تاغ ئىلاھىنىڭ چېچىغا ئوخشايدۇ، ئۇزۇنغىچە يامغۇر ياغمايدىغان تاغ ئىلاھىنىڭ چېچىمۇ قۇرۇپ كېتىپتۇ، مۇسكۇلمۇ ئاپتاپتا قاق بولۇپ قاپتۇ، ئەجەبا تاغ ئىلاھى يامغۇر يېغىشنى ئارزۇ قىلمامدۇ؟ ئەگەر ئۇنىڭ قولىدىن يامغۇر ياغدۇرۇش كېلىدىغان بولسا، بۇرۇنلا يامغۇر ياغقان بولاتتى، ــ دەپتۇ.

جىڭگۇك:

ــ قارىغاندا تاغ ئىلاھىدىن تىلىسەم بولمىغۇدەك، ئۇنداقتا دەريا ئىلاھىدىن تىلىسەم بولامدۇ؟ ــ دەپتۇ.

يەنزى:

ــ ئۇمۇ بولماسمىكىن، سۇ دەريا ئىلاھىنىڭ زېمىنى، بېلىق، راك قاتارلىق جانلىقلار ئۇنىڭ پۇقراسى، ئۇزۇن ۋاقىت يامغۇر ياغماي دەريا سۈيى قۇرۇپ كەتسە، دەريا ئىلاھى زېمىندىن ئايرىلىپ قالغانغا باراۋەر بولمامدۇ؟ ئۇنداقتا بېلىق، راك دېگەنلەردەك پۇقرالىرىنىڭ ھەممىسى قۇرۇپ ئۆلىدۇ، ئەگەر دەريا ئىلاھى يامغۇر ياغدۇرالىغان بولسا يامغۇر ئاللىقاچان ياغقان بولاتتى، ئۇنىڭدىن تىلىگەننىڭ نېمە پايدىسى؟ ــ دەپتۇ.

جىڭگۇك يەنزىنىڭ گېپىنىڭ ئاساسى بار دەپ قاراپ ئىلاھتىن يامغۇر تىلىمەپتۇ.

كۆرەڭ ھارۋىكەش

يەنزى چى بەگلىكىدە ۋەزىر بولۇپ تۇرغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە

هارۋىغا ئولتۇرۇپ هارۋىكەشنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپتۇ. هارۋىكەشنىڭ ئايالى ئىشىكنىڭ يوچۇقىدىن قارىسا ئېرى هارۋىنىڭ لەمپىسى ئاستىدا كېرىلىپ تېرىسىگە سىغماي ئولتۇرغۇدەك.

هارۋىكەش كەچتە ئۆيىگە كەپتىكەن، ئايالى ئانامنىڭ ئۆيىگە كېتىمەن دەپ سوقۇشۇپتۇ. هارۋىكەش ئايالىنىڭ نېمىشقا سوقۇشىدىغانلىنى بىلەلمەي:

— نېمىدەپ بىكاردىنلا بۇ ئۆيدىن كەتمەكچى بولۇپ قالدىڭ؟ — دەپ سوراپتىكەن، ئايالى:

— يەنزى پۈتۈن ئەلدە نامى بار ۋەزىر تۇرۇپ، هارۋىدا بېشىنى ساڭگىلىتىپ ئولتۇرۇپتۇ، ئۇ نېمىدېگەن كەمتەر. بىراق سىز ئۇنىڭ هارۋىكىشى تۇرۇپ، گىدىيىۋېلىپ تېرىكىزگە سىغماي قاپسىز، شۇڭا سىزدىن رايىم يېنىپ كەتتى، — دەپتۇ.

شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ هارۋىكەش پوزىتسىيەسىنى ئۆزگەرتىپ كەمتەر بولۇپ كېتىپتۇ. يەنزى ئۇنىڭ تۇرۇپلا ئۆزگىرىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ هەيران بولۇپ ئۇنىڭدىن سەۋەبىنى سوراپتىكەن، ئۇ ئىشىنىڭ جەريانىنى يەنزىگە سۆزلەپ بېرىپتۇ. يەنزى ئۇنىڭ ئۆزىنى كەمچىلىكىنى ئۆزگەرتىشكە جۇرئەت قىلالايدىغان روھىدىن سۆيۈنۈپ، ئۇنى چىن بەگلىكىنىڭ دافۇلىقىغا كۆرسىتىپتۇ.

پاكىز قۇلاق ئەپەندى

بىر ئادەم ئايالىنىڭ ئاڭلاش ئىقتىدارىدا چاتاق بار دەپ گۇمانلىنىپ، ئۇنىڭ ئاڭلاش سېزىمىنى سىناپ بېقىش قارارىغا كەپتۇ.

بىركۈنى ئىشتىن چۈشۈپ، ئۇ ئايالىنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپ 10 مېتىر ئارىلىق قالغاندا:

— خانىم، ئاۋازىمنى ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

ئايالى ئىنكاس قايتۇرماپتۇ، ئۇ يەنە بەش مېتىر كېلىدىغان

يەرگە كەپتۇ.

ــ خانىم، ئاۋازىمنى ئاڭلىدىڭىزمۇ؟

ئايالى يەنىلا جاۋاب قايتۇرماپتۇ، ئۇ ئايالىغا ئۇچ مېتىر كېلىدىغان يەرگە كېلىپ:

ــ مېنىڭ ئاۋازىمنى ئاڭلىدىڭىزمۇ؟ ــ دەپتىكەن، ئايالى:

ــ ئاڭلىدىم، بۇ مېنىڭ سىزگە ئۇچىنچى قېتىم جاۋاب بېرىشىم، ــ دەپتۇ.

ئازادە ھايات

دېھقان مۇللىر بىر كۈنلۈك جاپالىق ئەمگىكىنى تۈگىتىپ، خۇشال ھالدا دەرەخنىڭ تۈۋىدە قۇشلارنىڭ مۈڭلۈق سايراشلىرىنى ئاڭلىغاچ، سالا ـ سالا ئېتىزلارغا قاراپ ھۇزۇرلىنىپ يېتىپتىكەن، بۇ يەردىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر ئادەم ئۇنى كۆرۈپ بىردەم پاراڭلاشماقچى بوپتۇ، ئۇ ئادەم:

ــ سەن نېمىشقا ھازىرلا بۇ يەرگە كېلىپ يېتىۋالدىڭ؟ تېخى يورۇققۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ سېنىڭچە قانداق قىلسام بولاتتى؟

ــ تاغقا چىقىپ جىقراق ئوتۇن كەسسەڭ بولمىدىغۇ؟

ــ ئوتۇننى جىق كېسىپ نېمە قىلىمەن؟

ــ ئەتە بازارغا ئاپىرىپ ساتىسەن؟

ــ ئاندىنچۇ؟

ــ ئاندىن يانچۇقۇڭغا ئازراق پۇل كىرىدۇ، ئۇنىڭغا بىرئاز ئۇششاق ـ چۈششەك ئېلىپ ـ سېتىپ تېخىمۇ كۆپ پۇل تاپسەن، كېيىن بۇ پۇللارنى يىغىپ چوڭراق بىرەر تىجارەت قىلالايسەن، تېخىمۇ كۆپ پۇل ئېلىپ يۇرتقا قايتىپ كېلەلەيسەن، نەچچە پارچە يەر سېتىۋېلىپ باشقىلارغا تېرىشقا ئىجارىگە بېرىسەن، ئۇ چاغدا ئەمگەك قىلماي ئولتۇرۇپ ئىجارىنى يىغساڭلا بولىدى.

ـــ ئۇنداقتا قانداق بولماقچى؟

ـــ ئەخمەق، ئۇنداقتا سەن ئارام ئالالايسەن، جاپا تارتىشىڭنىڭ زۇرۇرىيىتى قالمايدۇ - دە؟

ـــ ئۇنداقتا، سېنىڭچە مەن ھازىر نېمە قىلىۋاتقاندىمەن؟

ئەڭ قىممەتلىك نەرسە

بىر ئادەم پۇتۇن ھېسسىياتى بىلەن دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك نەرسىنى تېپىشنى ئويلايدىكەن. ئۇ ئالدىغا ئۇچرىغانلىكى ئادەمدىن:

ـــ دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك نەرسە نېمە؟ ـــ دەپ سورايدىكەن.

ـــ ئالتۇن، ساھىبجامال، ئالماس، ھوقۇق، بىلىم، سېھىرگەرلىك.

ـــ ھەركىم ئۆزى بىلگىنىچە جاۋاب بېرىشىپتۇ.

بۇ ئادەم زادى نېمىنىڭ ئەڭ قىممەتلىك نەرسە ھېسابلىنىدىغانلىقىنى بىلەلمەي جاھان كېزىپ بېقىش قارارىغا كەپتۇ. ئۇ شۇنداق قىلسام دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك نەرسىنى تاپالايمەن دەپ ئويلايدىكەن.

ئارىدىن نۇرغۇن يىللار ئۆتۈپتۇ، بۇ ئارىدا ئۇ ئادەم پۇتۇن دۇنيانى ئارىلاپ چىقىپتۇ، ئۇ قېرىپ، نامراتلىشىپ كېسەلچان بولۇپ قاپتۇ، ئەمما ھېلىقى ئەڭ قىممەتلىك نەرسىنى تاپالماپتۇ. ئامالسىز ھەممىدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ غەمكىن ھالدا ئۆيىگە قايتماقچى بولۇپ يولغا چىقىپتۇ.

قىشنىڭ سوغۇق بىر ئاخشىمى ئۇ ئاخىر ئۆيىگە كەپتۇ، ئۆينىڭ دېرىزىسىدىن غۇۋا چىراغ يورۇقىنى كۆرۈپتۇ، يېقىن كېلىپ ئىچىگە قارىسا ئۆيدىكىلەر ئىسسىق تاماق قويۇلغان تاماق شىرەسىنى چۆرىدەپ ئولتۇرغۇدەك، ئۇنىڭغا قالدۇرۇپ قويغان ئورۇنلا بوش ئىكەن. بۇنى كۆرۈپ ھېلىقى ئادەمنىڭ كۆزلىرىدىن ئىسسىق ياشلار تۆكۈلۈپتۇ. ئۇ ئاخىر ئەسلىدە دۇنيادىكى ئەڭ قىممەتلىك نەرسە ئۆزىنىڭ ئائىلىسى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ.

بۇ كىتاب خېنەن ئۇنىۋېرسىتېتى نەشرىياتىنىڭ 2004 - يىلى 7 - ئاي 1 - نەشرى 1 - باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.
本书根据河南大学出版社 2004 年 7 月第 1 版第 1 次印刷本翻译出版。

策　　划：阿迪力·穆罕默德
责任编辑：吐尔逊古丽·卡斯木
　　古海尔尼沙·吾布力
责任校对：茹克也·西里甫
封面设计：努尔买买提·艾买尔
制　　版：阿依努沙·吾布力

外国名家名著丛书

智慧人生（维吾尔文）

郭成　主编
阿不都卡德尔·加拉里丁　译

新疆人民出版总社
新疆科学技术出版社出版发行
（乌鲁木齐市延安路 255 号　邮编：830049）
新疆新华书店经销　新疆新华印刷厂印刷
880mm×1230mm　32 开本　8.75 印张
2013 年 9 月第 1 版　2013 年 9 月第 1 次印刷

ISBN978-7-5466-1967-5（民文）　定价：30.80 元